Koncepti i metode konsolidacije financijskih izvještaja

Dokuzović, Bruno

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:828215

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

University North Digital Repository

Sveučilište
Sjever

Završni rad br. 411/TGL/2019

Koncepti i metode konsolidacije financijskih izvještaja

Dokuzović Bruno, 0767/336

Varaždin, srpanj, 2019. godina

Sveučilište Sjever

Tehnička i gospodarska logistika

Završni rad br. 411/TGL/2019

Koncepti i metode konsolidacije financijskih izvještaja

Student

Bruno Dokuzović, 0767/336

Mentor

Ivana Martinčević, univ. oec. spec.

Varaždin, srpanj, 2019. godine

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Varaždin
104. brigade 3, HR–42000 Varaždin

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL: Odjel za logistiku i održivu mobilnost

STUDIJ: preddiplomski stručni studij Tehnička i gospodarska logistika

PRISTUPNIK: Bruno Dokuzović | MATIČNI BROJ: 0767/336

DATUM: | KOLEGIJ: Računovodstvo

NASLOV RADA: Koncepti i metode konsolidacije financijskih izvještaja

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU: Concepts and methods of consolidation of financial statements

MENTOR: Ivana Martinčević | ZVANJE: predavač

ČLANOVI POVJERENSTVA:
1. izv. prof. dr. sc. Krešimir Buntak, predsjednik povjerenstva
2. Ivana Martinčević, univ.spec.oec. predavač, mentor
3. doc. dr. sc. Predrag Brlek, član
4. Nikoleta Šuljagić, predavač, zamjenski član
5.

Zadatak završnog rada

BROJ: 411/TGL/2019

OPIS:

Financijski izvještaji su temeljni pokazatelji poslovanja nekog poduzeća. Osnovni zadatak računovodstva jest prikupljanje i obrada podataka kako bi podaci bili pogodni za prikazivanje zainteresiranim korisnicima, primjerice poslovnim partnerima, kreditorima, dobavljačima, ali i ostalim zainteresiranim stranama poput financijskih analitičara bez kojih je danas nezamislivo funkcioniranje financijskog tržišta. Zakon o računovodstvu propisuje i razvrstavanje grupe poduzetnika, koje se sastoje od vladajućih (matičnih) poduzeća i svojih ovisnih poduzeća (podružnica), a koji su pak dužni sastaviti i prezentirati konsolidirane financijske izvještaje. Konsolidirani financijski izvještaji prikazuju poslovanje prije spomenute grupe poduzeća kao da se radi o jednom jedinstvenom ekonomskom, odnosno gospodarskom subjektu. No, kako je konsolidacija jedno od najsloženijih područja u računovodstvu, naravno potrebne su neke preinake da bi se to postiglo, odnosno da bi se poslovanje grupe poduzeća kroz financijske izvještaje prikazalo kao da se o jednom gospodarskom subjektu. Stoga je cilj ovog rada prikazati jedno od najsloženijih područja u računovodstvu a to je konsolidacija financijskih izvještaja, njezine metode, koncepte i pravila koja vrijede.

ZADATAK URUČEN: 02.07.2019. | POTPIS MENTORA:

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE SJEVER

Sažetak

Financijski izvještaji u poslovanju poduzeća predstavljaju ogledalo samog poslovanja i temelj prema kojem se vrši daljnje planiranje, odnosno određivanje ciljeva poslovanja samog poduzeća. Temeljne financijske izvještaje dužni su sastavljati i prezentirati, odnosno javno objaviti svi poduzetnici koji primjenjuju Međunarodne i Hrvatske standarde financijskog izvještavanja (MSFI i HSFI). Navedeni poduzetnici dužni su financijske izvještaje poslati agenciji Fini (Financijska agencija), fizičkim ili elektroničkim putem, radi javne objave.

S druge pak strane oni poduzetnici koji u grupi predstavljaju matično poduzeće dužni su sastavljati i prezentirati konsolidirane financijske izvještaje. Grupa se sastoji od poduzeća, od kojih je jedno matično poduzeće, a ostalo ili više njih ovisno poduzeće u kojem prethodno spomenuto matično poduzeće ima kontrolu (izravnu ili neizravnu) temeljem kupljenih dionica ili udjela u postotku većem od 50%. Dakle, takva matična poduzeća imaju obvezu sastavljanja i prezentiranja konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja koji prikazuju poslovanje grupe kao da se radi o jednom ekonomskom, odnosno gospodarskom subjektu. Rok za izradu takvih financijskih izvještaja, u Republici Hrvatskoj je do kraja 9. mjeseca, odnosno 30. rujna tekuće godine za prethodnu godinu. No prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja potrebno je provesti eliminacije, odnosno poništenja određenih stavki u izvještajima ako se konsolidacija radi nakon dana spajanja jer su u tom slučaju, uz uvjet da su poduzeća u grupi poslovala, ostvareni određeni transferi, odnosno transakcije između poduzeća unutar grupe, koja su predmet eliminacije.

Ključne riječi: temeljni financijski izvještaji, konsolidirani financijski izvještaji, matica, ovisno društvo, grupa, unutar grupne eliminacije

Abstract

Financial reports in work of each company represents a mirror of the bussiness itself of each company and the basis for further planning and determination for further goals of the bussiness itself. Basic financial reports are required to be prepared and presented to all companies which applys the Internationals and Croatian Financial Reporting Standards (IFRS and HSFI). Those companies are required to send financial reports to Fina (Financial Agency), either physically or electronically, for public announcment.

On the other side, these companies which in group represents the main (parent) company are required to prepare and present consolidated financial reports. A group of company are assembled of one main (parent) company and one or more of dependent companies in which, mentioned above, main (parent) company has control (direct or indirect) of their bussiness basis on buyed stocks or participation in higher than 50%. Therefore, these main (parent) companies has obligation to prepareing and presenting consolidated yearly financial reports which presenting a bussiness of companies in the group like bussiness of one integrated company. Time limit for preparation of consolidated financial reports in Republic Croatia is by the end of the September or 30th September of the current year for the previous year. However, when preparing the consolidated financial reports, it is necessary to carry out the elimination or cancellation of certain items in the reports if the consolidation takes place after the merger date, because in that case, with the condition that the companies in the group are operated, certain transfers or transactions between the companies in the group are the subject of elimination.

Key words: basis financial reports, consolidated financial reports, parent company, dependent company, group, within group eliminations

Popis korištenih kratica

MRS – Međunarodni računovodstveni standardi

MSFI – Međunarodni standardi financijskog izvještavanja

HSFI – Hrvatski standardi financijskog izvještavanja

ZOR – Zakon o računovodstvu

ZTD – Zakon o trgovačkim društvima

ZTK – Zakon o tržištu kapitala

PDV – Porez na dodanu vrijednost

RGFI – Registar godišnjih financijskih izvještaja

RH – Republika Hrvatska

Sadržaj:

1. UVOD 1
2. POJAM FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA 3
3. VRSTE FINANCIJSKIH IZVJŠETAJA 4
   3.1. Bilanca (izvještaj o financijskom položaju) 4
      3.1.1. Prikaz imovine i izvora imovine poduzeća pomoću bilance 5
      3.1.2. Pravila sastavljanja bilance 7
   3.2. Račun dobiti i gubitka (izvještaj o uspješnosti poslovanja) 11
      3.2.1. Oblik iskazivanja računa dobiti i gubitka 13
   3.3. Izvještaj o novčanom toku 14
      3.3.1. Cilj sastavljanja izvještaja o novčanom toku 16
      3.3.2. Osnovni elementi izvještaja o novčanom toku 17
      3.3.3. Oblik iskazivanja izvještaja o novčanom toku 18
   3.4. Izvještaj o promjenama vlasničke glavnice (kapitala) 21
   3.5. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti 23
   3.6. Bilješke uz financijske izvještaje 26
4. POJAM I ZNAČENJE ANALIZE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA 27
   4.1. Analiza financijskih izvještaja kao sastavni dio poslovne politike 29
   4.2. Ciljevi financijskog izvještavanja i kvaliteta financijskih izvještaja 32
5. POSLOVNA SPAJANJA I PRIPAJANJA 34
   5.1. Strategije poslovnih spajanja 34
      5.1.1. Horizontalni rast 36
      5.1.2. Vertikalni rast 37
      5.1.3. Povezana diverzifikacija 40
      5.1.4. Nepovezana diverzifikacija 41
   5.2. Pravni ustroj poslovnih spajanja prema ZTD-u 42
      5.2.1. Pripajanje prema ZTD-u 43
      5.2.2. Spajanje prema ZTD-u 44
      5.2.3. Povezivanje prema ZTD-u 45
      5.2.4. Upravljanje povezanim društvom 46
   5.3. Porezna motrišta poslovnih spajanja 50
      5.3.1. Porez na dobit 50
      5.3.2. Porez na dodanu vrijednost 54
      5.3.3. Porez na promet nekretninama 55

5.3.4. Porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove 55
6. RAČUNOVODSTVENI OBRAČUN POSLOVNIH SPAJANJA 56
6.1. Okvir za obračun poslovnih spajanja prema MSFI 3 i HSFI 2 56
6.1.1. Osnovne odredbe MSFI 3 56
6.1.2. Osnovne odredbe HSFI 2 71
6.1.3. Metode obračuna ulaganja u druga društva 72
6.2. Goodwill (pojam) 74
6.2.1. Čimbenici koji utječu na stvaranje goodwilla 75
6.2.2. Pojavni oblici goodwilla (sinergijski i zasebni) 76
6.2.3. Interno razvijeni i kupljeni goodwill 76
6.2.4. Inicijalno (početno) i naknadno vrednovanje goodwilla 77
7. KONSOLIDACIJA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA 80
7.1. Računovodstveni obuhvati konsolidacije 83
7.2. Struktura i formiranje grupe 86
7.2.1. Matična poduzeća i podružnice 89
7.3. Obilježja konsolidiranih financijskih izvještaja 90
7.3.1. Korisnici konsolidiranih financijskih izvještaja 90
7.3.2. Nedostaci konsolidiranih financijskih izvještaja 92
7.3.3. Potreba za konsolidiranim financijskim izvještajima 93
7.4. Konsolidirani ekonomski subjekt 94
7.4.1. Međukompanijska ulaganja 95
7.5. Okvir za izradu konsolidiranih financijskih izvještaja prema ZOR-u, MSFI 10 i HSFI 2 97
7.5.1. Zakon o računovodstvu; ZOR 99
7.5.2. Osnovne odredbe MSFI 10 i MRS 27 101
7.5.3. Odredbe HSFI 2 104
7.6. Osnovne tehnike konsolidacije financijskih izvještaja 105
7.6.1. Konsolidacija financijskih izvještaja na dan poslovnog spajanja 105
7.6.2. Konsolidacija financijskih izvještaja nakon dana poslovnog spajanja 107
7.7. Objava konsolidiranih financijskih izvještaja i konsolidiranog izvješća 119
7.8. Primjeri izrade konsolidiranih financijskih izvještaja na dan spajanja 125
7.8.1. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz kupnju 100% udjela 125
7.8.2. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz kupnju manje od 100% udjela 129
7.8.3. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz pozitivni goodwill 133
7.8.4. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz negativni goodwill 137

7.9. Primjeri izrade konsolidiranih financijskih izvještaja nakon dana spajanja 142
7.9.1. Primjer eliminacije unutar grupnih dividendi 142
7.9.2. Primjer eliminacije unutar grupnih potraživanja i obveza 145
7.9.3. Primjer eliminacije prihoda i rashoda od uzvodne unutar grupne prodaje zaliha 149
7.9.4. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od uzvodne unutar grupne prodaje zaliha 152
7.9.5. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od nizvodne unutar grupne prodaje zaliha 158
7.9.6. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se ne amortizira – nizvodna prodaja 163
7.9.7. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se ne amortizira – sljedeća godina 167
7.9.8. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se amortizira – nizvodna prodaja 170
7.9.9. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se amortizira - nizvodna prodaja – sljedeća godina 174
8. ZAKLJUČAK 178
9. POPIS LITERATURE 181
10. POPIS ILUSTRACIJA 183
10.1. Popis slika 183
10.2. Popis tablica 184

1. UVOD

Financijski izvještaji su temeljni pokazatelji poslovanja nekog poduzeća. Osnovni zadatak računovodstva jest prikupljanje i obrada podataka kako bi podaci bili pogodni za prikazivanje zainteresiranim korisnicima, primjerice poslovnim partnerima, kreditorima, dobavljačima, ali i ostalim zainteresiranim stranama poput financijskih analitičara bez kojih je danas nezamislivo funkcioniranje financijskog tržišta. U spomenute financijske izvještaje ubraja se pet vrsta temeljnih financijskih izvještaja, a dakako, ubrajaju se i bilješke uz financijske izvještaje. Međutim, nisu svi poduzetnici obveznici sastavljanja i prezentiranja (objave) godišnjih financijskih izvještaja dužni sastavljati svih pet temeljnih financijskih izvještaja, već prema Zakonu o računovodstvu postoji razvrstavanje poduzetnika, koje ih dijelu u mikro, male, srednje i velike poduzetnike i sukladno tome propisuje pojedine financijske izvještaje koje su dužni sastavljati i prezentirati. Naravno, mikro i mali poduzetnici dužni su sastaviti samo dva temeljna financijska izvještaja (bilanca, račun dobiti i gubitka i bilješke uz financijske izvještaje kao dodatak), dok su srednji i veliki poduzetnici dužni sastaviti i ostale temeljne financijske izvještaje sukladno odredbama prije spomenutog Zakona o računovodstvu.

Zakon o računovodstvu propisuje i razvrstavanje grupe poduzetnika, koje se sastoje od vladajućih (matičnih) poduzeća i svojih ovisnih poduzeća (podružnica), a koji su pak dužni sastaviti i prezentirati konsolidirane financijske izvještaje. Konsolidirani financijski izvještaji prikazuju poslovanje prije spomenute grupe poduzeća kao da se radi o jednom jedinstvenom ekonomskom, odnosno gospodarskom subjektu. No, kako je konsolidacija jedno od najsloženijih područja u računovodstvu, naravno potrebne su neke preinake da bi se to postiglo, odnosno da bi se poslovanje grupe poduzeća kroz financijske izvještaje prikazalo kao da se o jednom gospodarskom subjektu. Sukladno tome, postoje dvije mogućnosti konsolidacije financijskih izvještaja, a to su sljedeće:

- Konsolidacija na dan poslovnog spajanja i
- Konsolidacija nakon dana poslovnog spajanja

Prva ovdje navedena mogućnost, može se reći da je jednostavnija od druge, budući da se financijski izvještaji konsolidiraju na dan poslovnog spajanja. Konsolidacija financijskih izvještaja na dan poslovnog spajanja podrazumijeva manje koraka u odnosu na konsolidaciju financijskih izvještaja nakon dana spajanja. Naime, kako se izvještaji konsolidiraju na dan poslovnog spajanja, izrađuje se samo konsolidirana bilanca, jer u tom trenutku (na dan

poslovnog spajanja) nema nikakvih poslovnih promjena u smislu transfera između poduzeća matice i ovisnog društva, odnosno poduzeća unutar grupe. Prema Međunarodnim standardnima financijskog izvještavanja 3 (MSFI 3) – „Poslovna spajanja“ konsolidacija financijskih izvještaja na dan spajanja provodi se na način da se mora utvrditi fer, odnosno poštena vrijednost utvrdive stečene imovine i utvrdivih preuzetih obveza. Nadalje, fer vrijednost spomenute imovine i obveza uspoređuje se sa knjigovodstvenim vrijednostima istoimene imovine i obveza stečenika, odnosno društva nad kojim stjecatelj (preuzimatelj) vrši stjecanje. Te razlike kasnije se usklađuju u konsolidiranoj bilanci u stupcu eliminacije, odnosno usklađenja. Tu se još pojavljuje i izračun goodwilla, koji može biti pozitivan i negativan, i nekontrolirajućih interesa – NKI-a, odnosno onog dijela udjela koji imaju dioničari u ovisnom društvu, ako se radi o stjecanju manje od 100% udjela ili dionica ovisnog društva.

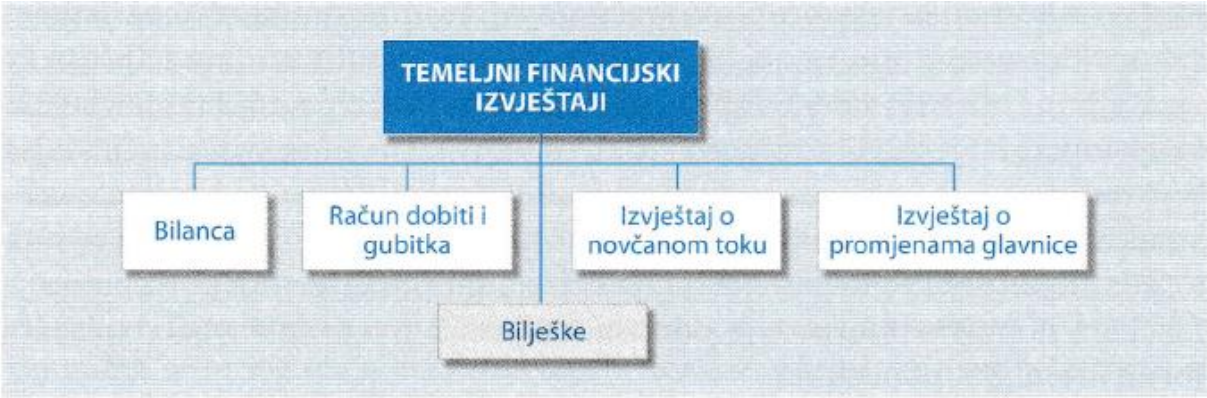
Kada se radi o konsolidaciji financijskih izvještaja nakon dana poslovnog spajanja, može se reći da je postupak dosta složeniji. Naime, poduzeća u grupi tada već posluju i događaju se među kompanijski, odnosno unutar grupni transferi, odnosno transakcije. Ti transferi se moraju eliminirati u konsolidiranih financijskim izvještajima, ali se prikazuju u odvojenim financijskim izvještajima poduzeća u grupi. Razlog tim eliminacijama je taj da se poslovanje grupe poduzeća, kao što je i prethodno navedeno, prikaže kao da se radi o jednom jedinstvenom gospodarskom subjektu. Te eliminacije, odnosno poništenja mogu biti eliminacije dividendi (udjela u dobiti), potraživanja, obveza, prihoda, rashoda, nerealiziranog dobitka, odnosno dobitka od unutar grupne prodaje koja nije potvrđena na vanjskom tržištu (izvan grupe), od prodaje zaliha, dugotrajne imovine, koja se amortizira ili ne amortizira itd.

2. POJAM FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Za promišljanje i razumijevanje poslovanja nekog poduzeća nužna je adekvatna informacijska podloga. Značajan dio takvih informacija nastaje u računovodstvu i zapisan je u financijskim izvještajima. Osnovni zadatak računovodstva, kao uslužne funkcije prijeko potrebne za upravljanje poduzećem, jest prikupljanje i obrada podataka financijske prirode te prezentiranje tako dobivenih informacija zainteresiranim korisnicima. U tom kontekstu financijski izvještaji predstavljaju završnu fazu računovodstvenog procesiranja podataka i pojavljuju se kao nosioci računovodstvenih informacija. Cilj financijskog izvještavanja jest informiranje zainteresiranih korisnika o financijskom položaju poduzeća i uspješnosti poslovanja. Informirati korisnike znači predočiti im sve relevantne i istodobno pouzdane informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom osobama kojima su namijenjene. Te informacije su sadržane u nizu financijskih izvještaja od kojih temeljne čine:[9],[7]

- Bilanca (izvještaj o financijskom položaju)
- Račun dobiti i gubitka (izvještaj o uspješnosti poslovanja)
- Izvještaj o promjenama kapitala (glavnice)
- Izvještaj o novčanom toku
- Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti
- Bilješke uz financijske izvještaje

Osim navedenih financijskih izvještaja, u kontekstu istih uobičajeno se razmatraju i bilješke uz financijske izvještaje čija je temeljna zadaća detaljnije objašnjenje pojedinih pozicija financijskih izvještaja. Slika 1. prikazuje temeljne financijske izvještaje.

Slika 1. Temeljni financijski izvještaji[9]

Svi ti izvještaji međusobno su povezani i upućeni jedni na druge. Neki su statičkog karaktera (npr. bilanca) jer prikazuju situaciju u određenoj točki vremena, a drugi pokazuju promjene ekonomskih kategorija u određenom razdoblju te imaju dinamički karakter (npr. račun dobiti i gubitka). Promatrani zajedno, u međusobnoj interakciji, govore o „zdravstvenom stanju“ nekog poduzeća, a utvrditi i razumjeti to „stanje“ znači imati mogućnost donositi primjerene i racionalne poslovne odluke.[9]

3. VRSTE FINANCIJSKIH IZVJŠETAJA

3.1. Bilanca (izvještaj o financijskom položaju)

Pod financijskim položajem obično se podrazumijeva stanje i međuodnos imovine, obveza i kapitala određenog poduzeća. Prema Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI) elementi koji su u izravnom odnosu s mjerenjem financijskog položaja jesu sredstva (imovina), obveze i glavnica (kapital).[9]

- Imovina (sredstvo) je resurs koji je pod kontrolom poduzeća, koji proizlazi iz prošlih događaja i od kojeg se očekuju buduće ekonomske koristi
- Obveze su postojeći dugovi poduzeća, proizašli iz prošlih događaja, za čije se podmirenje očekuje smanjenje resursa koji utjelovljuju ekonomske koristi
- Kapital (glavnica) je ostatak imovine nakon odbitka svih njegovih obveza

Ti elementi su sastavni dio izvještaja koji se zove bilanca. Prema tome, bilanca se uobičajeno definira kao financijski izvještaj koji sistematizirano prikazuje stanje imovine, obveza i kapitala u određenom vremenskom trenutku. Stoga, upravo je bilanca temeljni financijski izvještaj koji prikazuje položaj poduzeća i koji služi kao podloga za ocjenu sigurnosti poslovanja.[9]

U razmatranju financijskog položaja posebno je bitna struktura imovine, obveza i kapitala, kao i njihova međusobna povezanost i uvjetovanost. Stoga, bilanca mora dati odgovore, između ostalog, i na sljedeća pitanja:[9]

- Kakva je financijska snaga poduzeća?
- Kakva je likvidnost?
- Kakva je zaduženost poduzeća?

- Kakva je horizontalna financijska struktura, tj. u kojem je omjeru imovina financirana iz vlastitih i tuđih izvora?

3.1.1. Prikaz imovine i izvora imovine poduzeća pomoću bilance

Ukupna imovina u poduzeću mora imati svoje izvore tj. određenja odakle potječe. Prema tome, stanje imovine i njenih izvora u određenom trenutku moraju biti jednake. Budući da se imovina sastoji od različitih stavki, kao što su potraživanja, nematerijalna imovina, materijalna imovina, novac i financijska imovina, koje se ne mogu fizički zbrajati, cjelokupnu imovinu potrebno je izraziti u financijskim terminima. Na taj način se može utvrditi njena vrijednost. Izvori imovine mogu biti vlastiti (kapital) i tuđi kapital (obveze).[1]

Bilanca također predstavlja dvostruki prikaz imovine; jedanput prema pojavnom obliku drugi put prema podrijetlu, odnosno vlasničkoj pripadnosti te imovine.[9]

Porijeklo riječi, ne zna se točno, međutim pretpostavlja se da dolazi od latinske riječi „*bi*“ (dvostruki) „*lanx*“ (zdjelica vage) što bi trebalo označavati vagu s dvije zdjelice ili od talijanske riječi „*bilancia*“ što znači vaga. Vaga je u ovom smislu metafora koja oslikava jednakost ili ravnotežu između lijeve i desne strane tj. između imovine i njenih izvora. Računovodstvenim jezikom imovina se naziva AKTIVA, a izvori imovine su se u našoj dosadašnjoj praksi jednim imenom nazivali PASIVA.[1]

Riječ aktiva dolazi od latinske riječi „*activus*“, a što bi značilo djelatan.[9]

U MSFI termin „pasiva“ se ne koristi, a nema ga ni u Zakonu o računovodstvu (ZOR). Zbog toga se termin „pasiva“ može fakultativno koristiti da jednim imenom označi kapital i obveze, iako je moguće da će službeno biti napušten.[1]

Temeljna računovodstvena jednakost pri sastavljanju bilance glasi:[1]

AKTIVA = PASIVA, odnosno

AKTIVA = OBVEZE + VLASTITI KAPITAL, a iz toga proizlazi jednakost

AKTIVA (IMOVINA) = OBVEZE – KAPITAL

Temeljna računovodstvena jednakost zasniva se na „konceptu dvostranog promatranja“ između imovine i njenih izvora. Prema temeljnoj računovodstvenoj jednakosti može se izvesti horizontalni prikaz bilance, a što prikazuje tablica 1.[1]

BILANCA NA DAN 31.12.20xx.					
AKTIVA (IMOVINA)			PASIVA (IZVORI IMOVINE)		
Rd. Br.	Opis	Iznos	Rd. Br.	Opis	Iznos
	Materijalna imovina Nematerijalna imovina Potraživanja Financijska imovina Novac	500 250 70 80 100		Vlastiti izvori (kapital) Tuđi izvori (obveze)	500 500
	UKUPNO AKTIVA	1000		UKUPNO PASIVA	1000

Tablica 1. Horizontalni prikaz bilance[1]

Iako horizontalni prikaz bilance najbolje oslikava ravnotežu između aktive i pasive u praksi se zbog tehničkih razloga (nemogućnost prikaza na jednoj stranici) koristi i vertikalni prikaz bilance. Vertikalni prikaz bilance u pojednostavljenom obliku je prikazan pomoću tablice 2.[1]

BILANCA NA DAN 31.12.20xx.		
A.	**AKTIVA**	
Rd. Br.	Opis	Iznos
1	Materijalna imovina	500
2	Nematerijalna imovina	250
3	Potraživanja	70
4	Financijska imovina	80
5	Novac	100
1-5	UKUPNO AKTIVA	1000
B.	**PASIVA**	
1	Vlastiti izvori (kapital)	500
2	Tuđi izvori (obveze)	500
1-2	UKUPNO PASIVA	1000

Tablica 2. Vertikalni prikaz bilance[1]

3.1.2. Pravila sastavljanja bilance

O načinu sistematizacije osnovnih elemenata bilance (imovine, obveza i kapitala) ovisi i informativna snaga samog izvještaja. Stoga prilikom sastavljanja bilance treba voditi računa o dva bitna elementa, a to su sljedeći:[9]

- Formalni izgled bilance
- Struktura aktive i pasive

Bilanca se, kao što je prethodno navedeno, sastoji od dva dijela: od aktive (imovina) i pasive (obveze i kapital). U formalnom pogledu bilanca se može prikazati, kao što je i prethodno navedeno i prikazano, u horizontalnom i vertikalnom prikazu, odnosno u obliku jednostranog i u obliku dvostranog izvještaja.[9]

Struktura aktive i pasive, odnosno redoslijed unosa pozicija u bilancu, također ovisi o određenim kriterijima, a oni su prikazani u tablici 3.

AKTIVA	PASIVA
Funkcionalnost	Namjena
Likvidnost • opadajuća • rastuća	Ročnost • opadajuća • rastuća

Tablica 3. Kriteriji sistematizacije pozicija bilance[9]

Kriterij funkcionalnosti nalaže da se u aktivi prvo unesu sve pozicije iste funkcionalne skupine (npr. prvo sve pozicije dugotrajne imovine, a zatim kratkotrajne imovine). Koja će skupina biti prikazana prva, ovisi o drugom kriteriju, a to je kriterij likvidnosti. Likvidnost, u osnovi, predstavlja sposobnost transformacije nenovčanih oblika imovine u novčani, iz čega se i izvodi mogućnost podmirenja obveza. Prema kriteriju opadajuće likvidnosti prvo se unose najlikvidniji oblici (novac), a poslije sve manje i manje likvidna imovina. Prema tom kriteriju prvo bi se u bilancu unosila kratkotrajna imovina (prvo novac, zatim ostali oblici kratkotrajne imovine) i tek nakon toga pozicije dugotrajne imovine. Prema kriteriju rastuće likvidnosti pozicije se unose obrnutim redoslijedom; prvo najnelikvidniji oblici dugotrajne imovine (nematerijalna, materijalna), a zatim kratkotrajna imovina (zalihe, potraživanja, financijska imovina i na kraju novac). Kriterij rastuće likvidnosti naziva se još i kriterij sigurnosti jer se prvo unosi najsigurnija imovina, tj. dugotrajna imovina – nekretnine, postrojenja, oprema itd., dok je novac, kao što je i spomenuto po ovom kriteriju, posljednja pozicija bilance.[9]

Pozicije pasive unose se prema kriteriju namjene i ročnosti. Kriterij namjene vezan je za osnovna pravila financiranja imovine (kratkotrajna imovina treba biti financirana iz kratkoročnih izvora i dijela dugoročnih, a dugotrajna imovina iz dugotrajnih i trajnih izvora). Kriterij ročnosti (opadajuće ili rastuće) zahtijeva da se pozicije pasive unose prema roku dospijeća. Uobičajeno se pozicije aktive unose po kriteriju likvidnosti, a pozicije pasive po kriteriju ročnosti. Posebno je važno istaknuti potrebu da se usklade kriteriji unosa za aktivu i za pasivu, tj. ako aktiva počinje s novcem, odnosno najlikvidnijom kratkoročnom imovinom, tada i pasiva mora početi s kratkoročnim obvezama i obrnuto, a što je i prikazano u tablici 4. Bilancu po kriteriju opadajuće likvidnosti uobičajeno sastavljaju poduzeća u SAD-u, dok je u našem zakonodavstvu propisana bilančna shema koja polazi od obrnutog redoslijeda i naslanja se na bilančne sheme koje postoje u zemljama zapadne Europe.[9]

AKTIVA	PASIVA
Kratkotrajna imovina	Kratkoročne obveze
Dugotrajna imovina	Dugoročne obveze
	Kapital

Tablica 4. Struktura bilance - kriterij opadajuće likvidnosti i rastuće ročnosti[9]

Sukladno našem Zakonu o računovodstvu (ZOR), oblik i sadržaj financijskih izvještaja treba biti u skladu s odredbama Međunarodnih (MSFI) ili Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI) ili odredbama posebnih propisa koji uređuju poslovanje pojedinih obveznika. Primjer skraćene bilančne sheme koju za potrebe eksternog izvještavanja koriste naša poduzeća prikazan je pomoću tablice 5.[9]

AKTIVA		PASIVA	
A	POTRAŽIVNJA ZA UPISANI, A NEUPLAĆENI KAPITAL	**A**	KAPITAL
B	DUGOTRAJNA IMOVINA		Upisani temeljni kapital
	Nematerijalna imovina		Premije na upisane dionice
	Materijalna imovina		Revalorizacijske rezerve
	Financijska imovina		Rezerve
	Potraživanja		Zadržana dobit
C	KRATKOTRAJNA IMOVINA		Dobit/gubitak tekuće godine
	Zalihe	**B**	DUGOROČNA REZERVIRANJA ZA TROŠKOVE I RIZIKE
	Potraživanja	**C**	DUGOROČNE OBVEZE
	Financijska imovina	**D**	KRATKOROČNE OBVEZE
	Novac	**E**	ODGOĐENO PLAČANJE TROŠKOVA I NEDOSPJELA NAPATA PRIHODA
D	PLAĆENI TROŠKOVI BUDUĆEG RAZDOBLJA I NEDOSPJELA NAPLATA PRIHODA		
E	GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA		
F	UKUPNO AKTIVA	**F**	UKUPNO PASIVA

Tablica 5. Shema bilance u RH[9]

Ovisno o formi, vremenu ili razlogu sastavljanja, razlikujemo nekoliko vrsta bilance. Obično se razlikuju i u praksi susreću sljedeće:[9],[10]

- Početna bilanca
- Zaključna bilanca
- Pokusna bilanca
- Konsolidirana bilanca
- Zbrojna bilanca
- Diobena i fuzijska bilanca

- Sanacijska bilanca
- Likvidacijska bilanca
- Planska bilanca

Početna bilanca je bilanca koja se sastavlja prilikom osnivanja poduzeća tj. na početku poslovanja poduzeća. Poduzeća koja posluju duži niz godina obračun poslovanja obvezno provode na kraju godine i tada sastavljaju zaključnu bilancu. Kod takvih poduzeća **zaključna bilanca** sa 31.12. je ujedno početna bilanca na dan 1.1., tj. na početku novog obračunskog razdoblja.[9]

Pokusna (probna) bilanca, kao što joj i sam naziv govori, sastavlja se radi kontrole, odnosno provjere ispravnosti provedenih knjiženja. Obično se sastavlja jednom mjesečno (po potrebi i češće), a obvezno ju je sastaviti prije sastavljanja i prezentiranja bilo koje od navedenih bilanci. [9]

Konsolidirana bilanca, koja se spominje kasnije, sastavlja se na razini složenih poduzeća. Cilj joj je prikazati sustav složenih poduzeća kao jednu cjelinu. Stoga, prije izrade konsolidirane bilance potrebno je isključiti interne financijske tokove (potraživanja i obveze) unutar sustava, odnosno između povezanih poduzeća. [9]

Zbrojna bilanca također se sastavlja na razini složenih poduzeća, ali se ovdje ne prebijaju međusobni odnosi, već se jednostavno zbrajaju istovrsne stavke iz bilanci pojedinih poduzeća. [9]

Diobena bilanca je bilanca koja se sastavlja prilikom razdvajanja poduzeća na dva ili više zasebna pravna subjekta. Ta je bilanca osnova podjele imovine između novonastalih poduzeća. **Fuzijska bilanca** nastaje u suprotnom slučaju; kada se dva ili više pojedinačnih poduzeća integriraju u jedno novo poduzeće. Nastaje kao zbroj bilanci integriranih poduzeća. [9]

Sanacijska bilanca sastavlja se radi sanacije (ozdravljenja) poduzeća. Služi kao osnova utvrđivanja nastalih gubitaka u poslovanju i mjera za njihovo rješavanje. Ako postupak sanacije ne uspije, pokreće se stečajni postupak. **Stečajna bilanca** prikazuje vrijednost imovine u postupku stečaja.[9]

Likvidacijska bilanca je bilanca koja se sastavlja prilikom likvidacije[1] poduzeća. Tada se utvrđuje tzv. likvidacijska masa iz koje se namiruju vjerovnici, odnosno podmiruju obveze. Prvo se podmiruju kratkoročne, zatim dugoročne i na kraju, nakon što se podmire sve obveze, ono što ostane pripada vlasniku, a poduzeće tada prestaje pravno postojati.[10]

Pored svih navedenih vrsta bilance postoji još i **planska bilanca** u koju se pak ne unose stvarne vrijednosti, već planirane vrijednosti pojedinih pozicija. Takva bilanca najčešće služi kao kriterij za ocjenu realizacije postavljenih ciljeva.[10]

Vezano uz izgled navedenih vrsti bilance, može se reći da je bilanca bilanca, koja ovisno od razloga sastavljanja može imati navedena dodatna obilježja.[10]

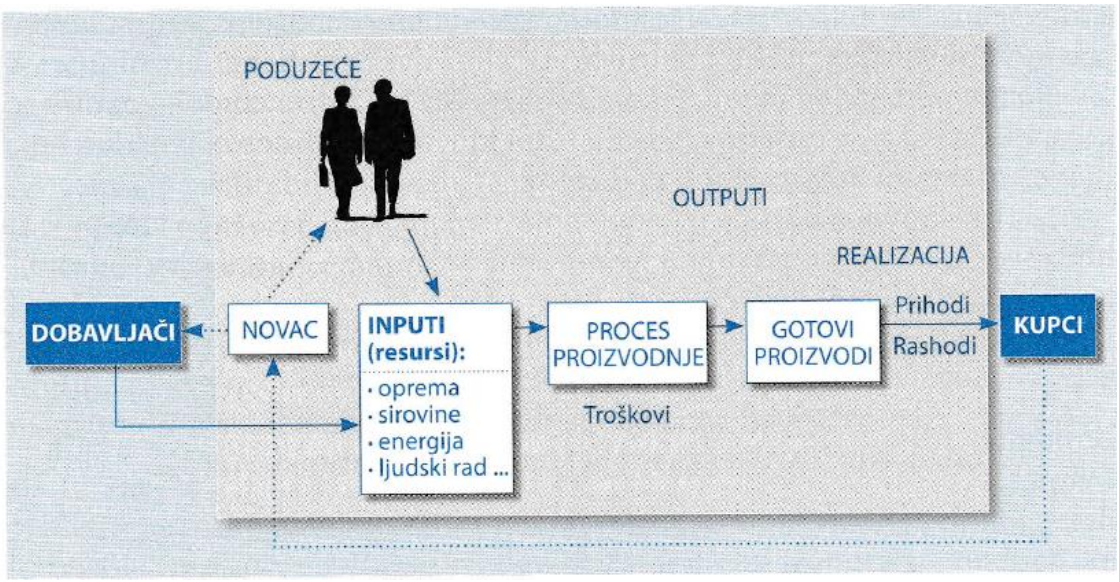
3.2. Račun dobiti i gubitka (izvještaj o uspješnosti poslovanja)

Uspješnost poslovanja obično se definira kao sposobnost ostvarivanja ciljeva. Ciljevi poslovanja mogu biti različiti, a to znači da i uspješnost poslovanja ovisi o postavljenim kriterijima i definiranim ciljevima. Najčešći cilj koji se ističe jest profitabilnost poslovanja. Je li profitabilnost poslovanja ostvarena i ako je u kojoj mjeri, vidi se iz računa dobiti i gubitka (ili izvještaj o ostvarenoj dobiti). Osnovni kategorijalni elementi tog izvještaja su prihodi, rashodi i njihova razlika dobit ili gubitak, odnosno financijski rezultat poslovanja. Prema tome, moguće je definirati račun dobiti i gubitka kao financijski izvještaj koji prikazuje koliko je prihoda i rashoda ostvareno u određenom vremenskom razdoblju te kolika je ostvarena dobit (gubitak). [9]

Obavljanjem poslovnih aktivnosti nastaju promjene na imovini poduzeća. U tim poslovnim aktivnostima, odnosno procesima, koje prikazuje slika 2. (dolje), vrijednosti kojima poduzeće raspolaže kolaju, mijenjaju svoje oblike i karakteristike. Pritom dolazi do transformacije imovine iz jednog oblika u drugi. Primjerice, novac pribavljen od izvora (vlastiti ili tuđi) ulaže se u nabavu sirovina i materijala, sirovine se ulažu u proizvodnju, iz proizvodnje izlaze finalni, odnosno gotovi proizvodi koji se dalje prodaju i za koje se prvo formira potraživanje kao kratkotrajna imovina, a potom se dobiva novac od kupaca i cijeli ovaj navedeni proces se odvija

[1] Likvidacija poduzeća predstavlja posljednju fazu postojanja poduzeća, a odnosi se na obustavljanje djelatnosti privređivanja poduzeća, odnosno razrješavanje otvorenih odnosa sa poslovnim partnerima, državom, radnicima i suvlasnicima poduzeća, tj. ulagačima kapitala, ukoliko postoje. Likvidacija se provodi kada je imovina veća od obveza poduzeća, dok se u obrnutom slučaju pristupa stečajnom postupku ili postupku predstečajne nagodbe.[29]

ispočetka, odnosno kupuju se inputi za obavljanje novog poslovnog procesa. Dakle, stalno dolazi do transformacije novca u materijalni oblik i obrnuto; materijalnih oblika u novac. Podrazumijeva se da se te transformacije ne događaju same od sebe, već pomoću aktivnosti zaposlenika u tom poslovnom procesu, odnosno poduzeću. Računovodstvo upravo prati ta ulaganja u poslovne procese, kao i rezultate, odnosno učinke koji iz njih proizlaze.[9]

Slika 2. Poslovni proces[9]

Vezano uz odvijanje poslovnih procesa, odnosno vezano uz promjene na imovini i izvorima imovine, nastaju prihodi i rashodi. Prema MSFI prihodi i rashodi se promatraju kroz njihov utjecaj na povećanje ili smanjenje ekonomske koristi, a kako slijedi:[9]

- Prihodi predstavljaju „povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja sredstva ili smanjenja obveza, a što ima za posljedicu povećanje glavnice, ali ne ono u svezi s uplatama vlasnika“
- Rashod predstavlja „smanjenje ekonomske koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja sredstava, a što ima za posljedicu smanjenje glavnice, ali ne one u svezi s raspodjelom glavnice“

Odatle i proizlazi da prihodi nastaju kao posljedica povećanja imovine ili smanjenja obveza, dok su rashodi posljedica smanjenja imovine i povećanja obveza. Taj odnos prikazuje tablica 6.

PRIHODI	RASHODI
-povećanje imovine -smanjenje obveza	-smanjenje (trošenje) imovine -povećanje obveza

Tablica 6. Nastanak prihoda i rashoda[9]

Temeljna razlika između bilance i računa dobiti i gubitka sastoji se u tome što bilanca prikazuje stanje imovine i njenih izvora (obveze, kapital) na određeni dan, odnosno datum, a račun dobiti i gubitka prikazuje financijski rezultat ostvaren u određenom vremenskom razdoblju, najčešće je to jedna poslovna godina.

3.2.1. Oblik iskazivanja računa dobiti i gubitka

Sastavljanje izvještaja koji govori o uspješnosti poslovanja ovisi o odredbama postojeće računovodstvene regulative. Oblik, odnosno shema računa dobiti i gubitka, isto kao i bilance može biti propisan zakonom, kao što je slučaj kod nas ili propisan od strane strukovne organizacije. Poduzeća potrebnu informativnu snagu izvještaja ostvaruju strukturiranjem prihoda i rashoda, ovisno o potrebama i jasno uvažavajući zahtjeve važećih standarda. U navedenim mogućnosti, ponajprije se vodi računa o sljedećem:[9]

- Formalnom izgledu
- Strukturi prihoda i rashoda

Kao i kod bilance, pa tako i kod računa dobiti i gubitka može se prikazati u obliku jednostranog ili dvostranog prikaza. Zbog veće iskazne moći obično se u svijetu koristi jednostrani prikaz. Takav stupnjeviti oblik omogućuje segmentiranje prihoda i rashoda, odnosno iskazivanja rezultata prema vrstama aktivnosti (redovite: poslovne i financijske; izvanredne)

Tako se dobit (gubitak) obično iskazuje kao:[9]

- Dobit od redovitog poslovanja
- Dobit od financiranja
- Dobit od izvanrednih (ostalih) aktivnosti

Primjer jedne od mogućnosti shema izvještaja prikazan je pomoću tablice 7. Ovakva opća shema korigira se ovisno o ciljevima i korisnicima kojima je izvještaj namijenjen. Razlike se

uglavnom pojavljuju u poziciji B) Poslovni rashodi, čija struktura ovisi o vrsti djelatnosti poduzeća i metodi obračuna troškova.[9]

RAČUN DOBITI I GUBITKA za razdoblje 1.1.-31.12. 20xx.
A) POSLOVNI PRIHODI
B) POSLOVNI RASHODI
C) DOBIT (GUBITAK) IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI
D) FINANCIJSKI PRIHODI
E) FINANCIJSKI RASHODI
F) DOBIT (GUBITAK) IZ FINANCJISKIH AKTVNOSTI
G) IZVANREDNI (OSTALI) PRIHODI
H) IZVANREDNI (OSTALI) RASHODI
I) DOBIT (GUBITAK) IZ IZVANREDNIH (OSTALIH) AKTIVNOSTI
J) BRUTO DOBIT/GUBITAK POSLOVANJA
K) POREZ NA DOBIT
L) NETO DOBIT

Tablica 7. Izgled računa dobiti i gubitka[9]

Dakle, stupnjeviti oblik osigurava veću iskaznu moć, između ostalog i zato što omogućava utvrđivanje kontribucije marže, odnosno doprinosa pokrića. Informacija o doprinosu pokrića vrlo je važna u ocjeni uspješnosti poslovanja. Ona pokazuje sposobnost poduzeća da ostvari dovoljan prihod za pokriće ostalih (fiksnih) troškova.[9]

3.3. Izvještaj o novčanom toku

Za izradu izvještaja o novčanom toku mjerodavan je MRS 7 – „Izvještaj o novčanim tokovima“. Novčani tokovi jesu priljevi i odljevi novca i novčanih ekvivalenata. Novac obuhvaća gotovinu i potraživanja depozita. U terminologiji Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS) izraz „*cash*“ (gotovina) ne obuhvaća samo iznose stvarne gotovine, nego uključuje i sljedeće:[1]

- Papirnati novac (novčanice)
- Kovanice
- Potraživanja depozita
- Akreditive[2]

Pored navedenih tu se podrazumijevaju i svi ostali mediji koji se mogu od strane banke lako i u kratkom roku pretvoriti u novac na žiro-računu.

Izvještaj o novčanom toku daje informacije menadžerima, investitorima i kreditorima o priljevima i odljevima novca tijekom obračunskog razdoblja, kao i o rezultatima tog odnosa.

Postavlja se pitanje; čemu služi izvještaj o novčanom toku, koji su njegovi ciljevi i što on govori korisnicima, kad se stanje novca može jednostavno vidjeti iz dnevnog izvatka i bilance na pozicijama novca i novčanih ekvivalenata? Međutim, bilanca pokazuje ukupno stanje novca i njegovih ekvivalenata na kraju obračunskog razdoblja, ali ne pokazuje kako je i zbog kojih transakcija došlo do promjena na novčanim računima. U tom smislu, bilanca stanja ne djeluje dovoljno informativno. Što se pak računa dobiti i gubitka tiče, on za bilo koju razinu poslovanja pokazuje profitabilnost aktivnosti poduzeća, ali ne pokazuje kako će se te aktivnosti odraziti na stanje gotovine koja će biti raspoloživa za podmirenje obveza od kojih se veliki dio može podmiriti samo u gotovu novcu.[1]

Izvještaj o novčanom toku može se zamisliti kao poduzetnikov novčanik u koji novac dolazi od naplata i odlazi radi plaćanja, odnosno podmirenja različitih obveza.[1]

Primjerice, ako se usporede prihodi i primici (priljevi) od poslovnih aktivnosti, razlika među njima može biti značajna. Naime, budući da prihod poduzetnika koji vode dvojno knjigovodstvo nastaje ispostavljanjem računa kupcu, novčani tijek pojavit će se tek kada kupac plati, odnosno podmiri račun. Ako kupac ne podmiri račun, nastat će prihod, ali neće biti priljeva. U pravilu, ako se izuzmu predujmovi, priljev novca nastat će kasnije od prihoda. Prema tome, treba razlikovati prihode od priljeva novca. Te razlike prikazuje sljedeća shema:[1]

ISPOSTAVLJEN RAČUN KUPCU = PRIHOD

KUPAC JE PLATIO RAČUN = PRILJEV NOVCA

[2] Akreditiv je pismo ili instrument plaćanja kojim nalogodavac akreditiva, preko banke, stavlja na raspolaganje korisniku akreditiva određeni iznos, a koji korisnik može naplatiti kada ispuni određene uvjete, tj. obveze prema nalogodavcu akreditiva, često je korišten instrument plaćanja jer pogoduje objema stranama[21]

Također vrijedi i za odljeve novca, kada postoji razlika između nastanka obveza i odljeva novca, a što prikazuje sljedeća shema:[1]

PRIMLJEN JE RAČUN DOBAVLJAČA = OBVEZA

PLAĆEN JE RAČUN DOBAVLJAČA = ODLJEV NOVCA

3.3.1. Cilj sastavljanja izvještaja o novčanom toku

Izvještaj o novčanom toku sastavni je dio temeljnih financijskih izvještaja koji pokazuje izvore pribavljanja i način uporabe novca. Novac je važna ekonomska kategorija i vrlo važan čimbenik u poslovanju svakog poduzeća. Za novac se kupuju sirovine, materijal, strojevi, podmiruju obveze, za novac se također prodaju gotovi proizvodi, roba i sve se vrti oko novca. Stoga, nije čudo da vlasnike poduzeća pa i ostale korisnike zanima odakle sve u poduzeće stiže novac i u koje svrhe se troši. Iz tih razloga potrebno je sastavljati izvještaj koji govori o izvorima i uporabi novca i koji omogućuje utvrđivanje viška raspoloživih, odnosno nedostatnih novčanih sredstava. Upravo izvještaj o novčanom toku daje takve informacije i u interakciji s ostalim izvještajima daje pravu sliku „zdravstvenog stanja“ poduzeća.[9]

Nerijetko se događa da poduzeća u računu dobit i gubitka iskazuju uspješno poslovanje, tj. poslovanje s dobitkom, a da zapravo imaju problema s podmirivanjem tekućih obveza. Tome je tako zato jer postoje pretpostavke na temelju kojih se evidentiraju osnovni elementi računa dobiti i gubitka, a to su prihodi i rashodi. Prihodi i rashodi su obračunske kategorije i evidentiraju se prema temeljnoj računovodstvenoj pretpostavci nastanka događaja, a to znači da se evidentiraju onda kad su nastali, tj. po načelu nastanka događaja, onda kad su zarađeni, a ne onda kad je uslijedio stvarni primitak ili izdatak novca. Kao što je i spomenuto u prethodnom poglavlju vezano za prihode, rashode, primitke i odljeve novca, za priznavanje prihoda nije potreban stvarni primitak novca kao, i analogno tome, rashod ne znači istodobno izdatak novca. Stoga, razlikovanje navedenih pojmova potrebno je i za samo razumijevanje izvještaja o novčanom toku.[9]

3.3.2. Osnovni elementi izvještaja o novčanom toku

Novac je sastavni dio imovine poduzeća. Raščlanjivanjem potrebnih dijelova imovine i izvora imovine dolazi se do osnovnih parametara o kojima ovisi iznos novca kao i promjene novca. Nastanak primitaka i izdataka prikazuje tablica 8.[9]

PRIMICI NOVCA	IZDACI NOVCA
-povećanje obveza	-smanjenje obveza
-povećanje kapitala	-smanjenje kapitala
-smanjenje nenovčane imovine	-povećanje nenovčane imovine

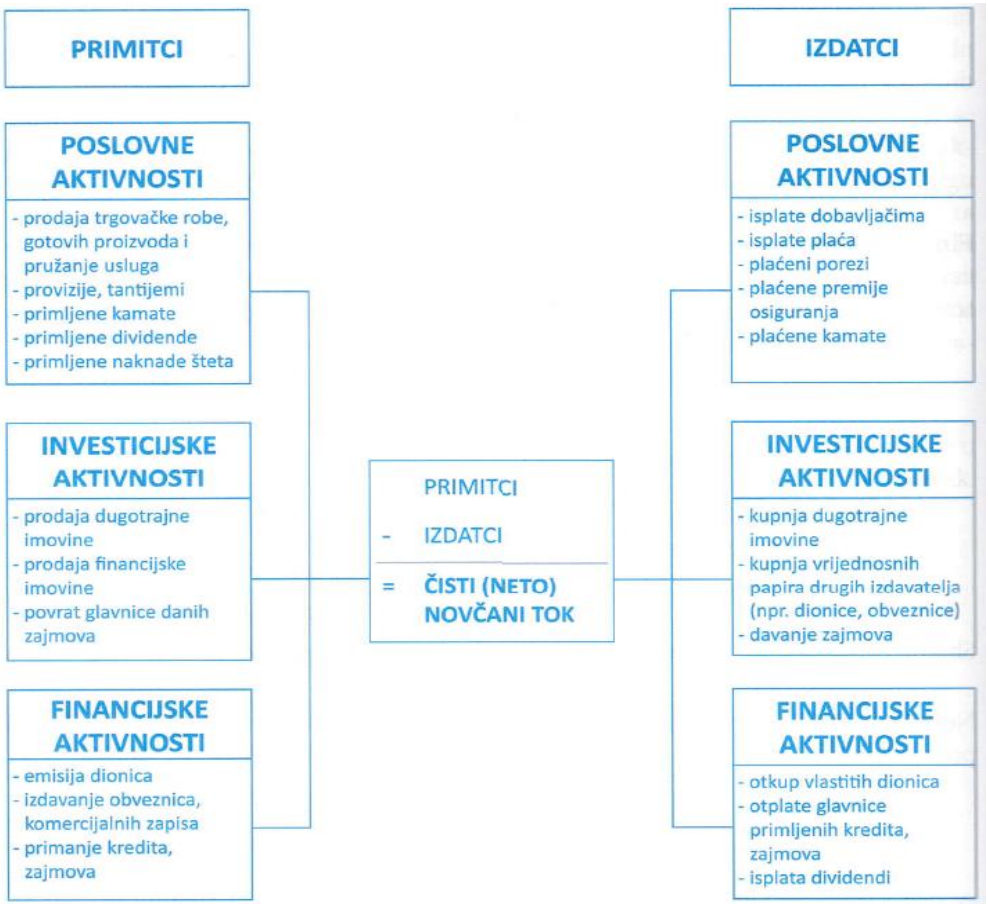
Tablica 8. Nastanak primitaka i izdataka[9]

Da bi se došlo do informacije koliko je poduzeće sposobno stvarati novac iz redovitih aktivnosti i je li dovoljno za odvijanje normalnih djelatnosti, primici i izdaci novca razvrstavaju se u tri vrste aktivnosti, što je kasnije prikazano na slici 3. (dolje), a to su sljedeće:[9]

- Poslovne
- Investicijske
- Financijske

U cilju razumijevanja izvještaja i samog načina sastavljanja potrebno je spomenuti osnovne pojmove koji su vezani uz izvještaj o novčanom toku, a to su sljedeći:[9]

- Novac koji obuhvaća novac u blagajni i na računima u banci
- Novčani ekvivalenti predstavljaju kratkotrajna, visokolikvidna ulaganja koja se vrlo brzo mogu konvertirati, odnosno pretvoriti u novac i koja nisu pod značajnim utjecajem rizika promjena vrijednosti
- Novčani tokovi jesu priljevi i odljevi novca i novčanih ekvivalenata
- Poslovne aktivnosti jesu glavne aktivnosti koje stvaraju prihod poduzeća i druge aktivnosti koje određuju rezultat (dobit) poduzeća, osim investicijskih i financijskih aktivnosti
- Investicijske (ulagateljske) aktivnosti vezane su uz stjecanje i otuđivanje dugotrajne imovine
- Financijske aktivnosti jesu aktivnosti vezane uz financiranje poslovanja uglavnom obuhvaćaju promjene vezane uz visinu i strukturu kapitala i obveza

Slika 3. Shema novčanog toka[10]

3.3.3. Oblik iskazivanja izvještaja o novčanom toku

Da bi se osigurala kvalitetna informacijska podloga, izvještaj o novčanom toku prikazuje se u nekoliko segmenata. Potrebno je doći do informacije koliko je poduzeće sposobno stvarati novac iz redovitih, tj. poslovnih (osnovnih) aktivnosti i je li to dovoljno za odvijanje normalnog poslovanja. Upravo zbog toga se primici i izdaci razvrstavaju u poslovne, investicijske i financijske aktivnosti. Takvom klasifikacijom dobivaju se informacije koje korisnicima mogu poslužiti u ocjeni utjecaja tih aktivnosti na financijski položaj poduzeća, kao i za procjenu budućih novčanih tokova. Na svim razinama aktivnosti promatraju se ukupni primici i ukupni izdaci novca i iskazuje se njihova razlika koja se naziva čisti ili neto novčani tok. Iskazivanjem te razlike može se uočiti prima li više ili troši li više novca poduzeće po nekoj osnovi te kakav je odnos prema planiranim, očekivanim i ostvarenim veličinama.[9]

Poslovne aktivnosti jesu glavne aktivnosti poduzeća koje stvaraju prihod i koje u osnovi imaju najznačajniji utjecaj na financijski rezultat poduzeća, odnosno dobit ili gubitak. Najčešći primjeri novčanih primitaka i izdataka iz poslovnih aktivnosti jesu sljedeći:[9]

- Novčani primici na osnovi prodaje robe ili pružanja usluga
- Novčani primici od provizija, naknada, tantijema
- Novčani primici od osiguravajućeg društva
- Novčani izdaci dobavljačima za isporučenu robu ili usluge
- Novčani izdaci zaposlenima i za račun zaposlenih
- Novčani izdaci vezani uz porez na dobit
- Novčani izdaci za premije osiguranja

Očekuje se da poduzeće ostvaruje najviše novca na osnovi redovitih, odnosno poslovnih novčanih aktivnosti jer je to ključni pokazatelj o ostvarenom dostatnom opsegu novca za očuvanje poslovne sposobnosti poduzeća. Ako pak to nije slučaj, može biti dobar indikator za ispitivanje uzroka i posljedica takvog stanja.[9]

Investicijske (ulagateljske) aktivnosti vezane su uz promjene na dugotrajnoj imovini. Dugotrajnu imovinu čine četiri osnovne podskupine, a to su sljedeće:[9]

- Nematerijalna
- Materijalna
- Financijska
- Potraživanja s rokom dospijeća duljim od godine dana (dugoročna potraživanja)

Pa tako neki od osnovnih primitaka i izdataka na osnovu investicijskih aktivnosti jesu sljedeći:[9]

- Novčani primici od prodaje nekretnina, opreme, postrojenja
- Novčani primici od povrata danih kredita drugima
- Novčani primici od prodaje dionica, obveznica drugih poduzeća
- Novčani izdaci za nabavu nekretnina, opreme, postrojenja
- Novčani izdaci na osnovi kredita danih drugima
- Novčani izdaci za kupovinu dionica ili obveznica drugih subjekata

Financijske aktivnosti jesu aktivnosti vezane uz financiranje poslovanja. Obuhvaćaju promjene vezane uz strukturu obveza i kapitala. Kao najčešće financijske aktivnosti pojavljuju se sljedeće:[9]

- Novčani primici od emisije dionica
- Novčani primici od emisije obveznica i drugih vrijednosnih papira
- Novčani primici od primljenih kredita
- Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica
- Novčani izdaci za dividende (udjel u dobiti), kamate
- Novčani izdaci na osnovi otplate kredita

Sam izvještaj o novčanom toku sistematiziran na poslovne, investicijske i financijske aktivnosti može biti sastavljen na temelju sljedećeg:[9]

- Direktna metoda
- Indirektna metoda

Prema ovdje navedenoj direktnoj metodi objavljuju se ukupni primici i izdaci novca razvrstani po osnovnim aktivnostima (poslovne, investicijske i financijske), dok se kod primjene indirektne metode poslovne aktivnosti ne iskazuju kao bruto primici i bruto izdaci novca, već se neto dobit ili gubitak usklađuje za učinke transakcija nenovčane prirode. S obzirom na činjenicu da je većini korisnika razumljiviji način direktne metode iskazivanja izvještaja o novčanom toku, pa u pravilu se sva suvremena rješenja zalažu za primjenu direktne metode. Izgled izvještaja o novčanom toku prikazan je pomoću tablice 9.[9]

IZVJEŠTAJ O NOVČANOM TOKU za razdoblje 1.1. – 31. 12. 20xx.		
A	POSLOVNE AKTIVNOSTI	
	Primici iz poslovnih aktivnosti	700
	Izdaci iz poslovnih aktivnosti	(500)
	Neto novčani tok iz poslovnih aktivnosti	200
B	INVESTICIJSKE AKTIVNOSTI	
	Primici iz investicijskih aktivnosti	800
	Izdaci iz investicijskih aktivnosti	(500)
	Neto novčani tok iz investicijskih aktivnosti	300
C	FINANCIJSKE AKTIVNOSTI	
	Primici iz financijskih aktivnosti	900
	Izdaci iz financijskih aktivnosti	(500)
	Neto novčani tok iz financijskih aktivnosti	400

IZVJEŠTAJ O NOVČANOM TOKU za razdoblje 1.1. – 31. 12. 20xx.		
D	UKUPNO NETO NOVČANI TOK (A+B+C)	900
E	NOVAC NA POČETKU RAZDOBLJA	100
F	NOVAC NA KRAJU RAZDOBLJA	1000

Tablica 9. Prikaz izvještaja o novčanom toku[9]

3.4. Izvještaj o promjenama vlasničke glavnice (kapitala)

Ovaj financijski izvještaj čini sastavni dio temeljnih financijskih izvještaja. Potrebno je prikazati promjene koje su se na glavnici (kapitalu) dogodile između dva obračunska razdoblja. Prema MRS 1 – „Prezentiranje financijskih izvještaja“ u izvještaju posebno se moraju iskazati sljedeće pozicije:[9]

- Dobit ili gubitak razdoblja
- Sve stavke prihoda ili rashoda, dobitaka ili gubitaka koje prema zahtjevima drugih standarda treba direktno priznati u kapital te njihov ukupni iznos
- Učinak promjena računovodstvenih politika i ispravke temeljnih pogrešaka
- Dodatna ulaganja vlasnika i visina izglasanih dividendi
- Iznos zadržane dobiti (ili gubitka) na početku i na kraju razdoblja te promjene unutar tog razdoblja
- Usklađenja (promjene) svake druge pozicije kapitala, kao npr. premije na dionice i rezerve na početku i na kraju razdoblja uz posebno, odnosno pojedinačno prikazivanje takvih promjena

Opće je poznato da se kapital poduzeća sastoji od uloženog kapitala i zarađenog kapitala, a sukladno našoj bilančnoj shemi ukupni kapital je raščlanjen na šest pozicija, a to su sljedeće:[9]

- Upisani kapital
- Premije na emitirane dionice
- Revalorizacijska rezerva
- Rezerve
    - Zakonske rezerve
    - Rezerve za vlastite dionice

- Statutarne rezerve (određene Statutom društva)
- Ostale rezerve

- Zadržana dobit ili preneseni gubitak
- Dobit ili gubitak tekuće godine

Najznačajnija promjena u kapitalu proizlazi iz zadržane dobiti. Iznos zadržane dobiti povećava se sa stvaranjem dobiti, a smanjuje se za iznos ostvarenog gubitka te za iznos dividendi kao što je prikazano u tablici 10.[9]

ZADRŽANA DOBIT NA POČETKU RAZDOBLJA **+NETO DOBIT TEKUĆEG RAZDOBLJA**
=UKUPAN IZNOS SRADSTAVA ZA RASPODJELU **-DIVIDENDE** **=ZADRŽANA DOBIT NA KRAJU RAZDOBLJA**

Tablica 10. Izvještaj o zadržanoj dobiti[9]

Ovakva forma izvještaja ima za cilj prikazati promjene na računu kapitala koje proizlaze iz zadržane dobiti. Utvrđivanjem zadržane dobiti upravni odbor vodi politiku dividendi, primjerice manji iznos odobrenih (isplaćenih) dividendi znači veći iznos dobiti koja ostaje na raspolaganju poduzeću. Samim tim ovaj izvještaj izražava svu bit vlasničkog odnosa odražavajući interese ulagača, vlasnika i samog poduzeća. Uvažavajući računovodstveno načelo da je suština važnija od oblika, formalni izgled ovog izvještaja ponekad se razlikuje. Ponekad se može prikazati u skraćenoj formi, a sve ostale informacije o promjenama na kapitalu prikazuju se u bilješkama uz financijske izvještaje, o kojima će u nastavku biti više riječi. Pri tome je jedino važno da sve bitne informacije budu prezentirane i dostupne korisnicima.[9]

Primjer izvještaja o promjenama kapitala prikazan u tablici 11.

Pozicija	**Bilješka broj**	**31.12. prethodna godina**	**Povećanje**	**Smanjenje**	**31.12. tekuća godina**
TEMELJNI (UPISANI) KAPITAL	1.	2.000.000	500.000		2.500.000
KAPITALNE REZERVE					
REZERVE IZ DOBITI		200.000			200.000
Zakonske rezerve		200.000			200.000
Rezerve za vlastite dionice					

Pozicija	Bilješka broj	31.12. prethodna godina	Povećanje	Smanjenje	31.12. tekuća godina
Vlastite dionice i udjeli					
Statutarne rezerve					
Ostale rezerve					
REVALORIZACIJSKE REZERVE	2.	150.000		50.000	100.000
ZADRŽANA DOBIT ili PRENESENI GUBITAK		500.000	150.000	50.000	600.000
Zadržana dobit	3.	500.000	150.000	50.000	600.000
Preneseni gubitak					
Retroaktivna primjena Promjena računovodstvenih politika					
Retroaktivna primjena ispravki računovodstvenih pogrešaka					
DOBIT ILI GUBITAK		200.000	150.000	50.000	300.000
Dobit poslovne godine	4.	200.000	150.000	50.000	300.000
Gubitak poslovne godine					
UKUPNO KAPITAL I REZERVE		3.050.000	800.000	150.000	3.700.000

Tablica 11. Prikaz izvještaja o promjenama vlasničke glavnice (kapitala)[7]

3.5. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Unutar već spomenutih MRS 1 međusobno se isprepliću dva pojma, a to su:[11]

- Sveobuhvatna dobit
- Ostala sveobuhvatna dobit

Sveobuhvatna dobit se odnosi na promjene kapitala tijekom razdoblja koje su proizašle iz transakcija i drugih događaja, osim onih promjena koje su proizašle iz transakcija s vlasnicima u njihovom svojstvu vlasnika. Drugim riječima, sveobuhvatna dobit obuhvaća sve elemente dobiti i gubitka i ostale sveobuhvatne dobiti.[11]

Ostala sveobuhvatna dobit je dio sveobuhvatne dobiti koja obuhvaća stavke prihoda i rashoda, uključujući usklađenja prilikom reklasifikacije, koje se ne priznaju kao dobit ili gubitak kako je propisano ili dopušteno od strane drugih MSFI.[11]

Navedene definicije mogu se prikazati kao:[11]

Dobit ili gubitak (Račun dobiti i gubitka ili Izvještaj o dobiti i gubitku)

+Ostala sveobuhvatna dobit (Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti)

=Sveobuhvatna dobit

Iz gore navedenog prikaza strukture izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti može se zaključiti da sveobuhvatna dobit obuhvaća dobit ili gubitak razdoblja i ostalu sveobuhvatnu dobit.[11]

Osnovna svrha sastavljanja izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti je da se vlasnicima kapitala kao i vjerovnicima (najčešće banke) pruže informacije o tome što je:[11]

- Dobit (ili gubitak) kao uspjeh (neuspjeh) menadžmenta
- Ostala sveobuhvatna dobit ili dobit poslovnog subjekta kao rezultat ekonomskih uvjeta poslovanja

Poduzetnici koji primjenjuju MSFI imaju mogućnost izbora između dvije varijante sastavljanja i prezentiranja ovog izvještaja:[11]

- Kao jedan izvještaj – Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti
- Kao dva izvještaja – (1) odvojen Račun dobiti i gubitka i (2) drugi izvještaj koji sadrži sastavne dijelove ostale sveobuhvatne dobiti

Ostala sveobuhvatna dobit obuhvaća prihode i rashode koji su izvan utjecaja menadžmenta, a rezultat su položaja i ekonomskih uvjeta poslovanja poduzeća. Tu najčešće spadaju:[7],[11]

- Dobici i gubici od tečajnih razlika na inozemnim investicijama i u poslovanju sa inozemstvom
- Nerealizirani dobici i gubici koji proizlaze iz naknadnom mjerenja, odnosno vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju
- Promjene revalorizacijskih rezervi koje proizlaze iz naknadnog mjerenja, odnosno vrednovanja dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine

- Dobici i gubici s osnove učinkovite zaštite novčanog toka
- Dobici ili gubici s osnove učinkovite zaštite neto ulaganja u inozemstvu
- Udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti/gubitku pridruženih poduzetnika[3]
- Aktuarski dobici/gubici[4] po planovima definiranih primanja

Obveznici sastavljanja ovog izvještaja su samo oni poduzetnici koji su obveznici primjene MSFI, a to se prema Zakonu o računovodstvu; ZOR-u, čl. 17., st. 3. veliki poduzetnici i subjekti od javnog interesa ili veliki poduzetnici, srednji i mali poduzetnici čije su dionice (vlasnički vrijednosni papiri) i obveznice (dužnički vrijednosni papiri) uvršteni ili se obavlja priprema za njihovo uvrštenje na organizirano tržište kapitala (burza).[7,11]

Obveznici sastavljanja izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti sastavljaju navedeni izvještaj u skladu s Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja.[11]

Struktura izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti prema pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja izgleda kao što je prikazano u tablici 12.

Oznaka pozicije	**Naziv pozicije**
	IZVJEŠTAJ O OSTALOJ SVEOBUHVATNOJ DOBITI (popunjava poduzetnik obveznik primjene MSFI-a)
I	DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA
II	OSTALA SVEOBUHVATNA DOBIT
1.	Tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja
2.	Promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
3.	Dobit ili gubitak s osnove naknadnog vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju
4.	Dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite novčanih tokova
5.	Dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite neto ulaganja u inozemstvu
6.	Udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti/gubitku društava povezanih sudjelujućim interesom
7.	Aktuarski dobici/gubici po planovima definiranih primanja

[3] Ulaganje u pridružene poduzetnike je kada poduzetnik posjeduje od 20 do 50% glasačke moći[7]

[4] Aktuarski dobici/gubici proizlaze iz povećanja ili smanjenja sadašnje vrijednosti obveze temeljem definiranih primanja zbog promjena aktuarskih pretpostavki i usklađenja temeljem iskustva, a priznaju se kao ostala sveobuhvatna dobit prema MRS 19 – „Primanja zaposlenika“, uzroci su primjerice visoke ili niske stope fluktuacije zaposlenika, prijevremenog umirovljenja, povećanja plaća, primanja ili troškova zdravstvene zaštite.[22]

Oznaka pozicije	Naziv pozicije
8.	Ostale nevlasničke promjene kapitala
III	POREZ NA OSTALU SVEOBUHVATNU DOBIT RAZDOBLJA
IV	NETO OSTALA SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK
V	SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA
	DODATAK Izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti (popunjava poduzetnik koji sastavlja godišnje konsolidacijske izvještaje)
VI	SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA
1.	Propisana imateljima kapitala matice
2.	Propisana manjinskom (nekontrolirajućem) interesu

Tablica 12. Prikaz izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti[11]

3.6. Bilješke uz financijske izvještaje

Bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjenama vlasničke glavnice i izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti čine skup temeljnih financijskih izvještaja. Pored ova pet osnovna navedena financijska izvještaja, koji se prezentiraju u sklopu godišnjeg izvještaja, postoji niz dodatnih, odnosno popratnih iskaza. Jedan od njih su bilješke uz financijske izvještaje. One dodatno pojašnjavaju strukturu, vrijednost i obilježja nekih pozicija u tim navedenim izvještajima. Bilješke trebaju sadržavati one informacije koje se ne mogu iščitati iz samih financijskih izvještaja. Pa tako primjerice bilješke daju prikaze poput procjene bilančnih pozicija, eventualna odstupanja od postavljenih metoda s razlozima odstupanja i kvantifikacijom učinaka tih odstupanja. Također mogu prikazati pregled obveza s rokom dospijeća duljim od pet godina, prosječan broj zaposlenih, broj i nominalna vrijednost izdanih dionica po vrstama i čitav niz različitih korisnih informacija.[9]

U MRS 1 – „Prezentiranje financijskih izvještaja“ posvećena je značajna pažnja bilješkama uz financijske izvještaje i detaljnije je regulirana struktura bilješki te njihov sadržaj s posebnim osvrtom na obrazloženje primijenjenih računovodstvenih politika.[9]

Pored svih navedenih temeljnih financijskih izvještaja podrazumijeva se da postoje i brojni drugi izvještaji koji se za potrebe odlučivanja dostavljaju raznim korisnicima.

Korisnici takvih računovodstvenih informacija mogu biti interni (unutarnji) i eksterni (vanjski)[9]

Interni korisnici jesu, u biti razne razine menadžmenta, vrhovni, srednji i niži (operativni) menadžment (eng. *top, middle, low*). Informacije i izvještaji koje zahtijevaju interni korisnici ovise o specifičnosti djelatnosti pojedinog poduzeća, položaju i odgovornosti svakog menadžera, pa se stoga, ne propisuju zakonskim propisima.[9]

No, za razliku od internih korisnika, eksterni korisnici financijskih izvještaja, od kojih su najznačajniji sadašnji i potencijalni budući investitori i kreditori te državne institucije, za razliku od internih korisnika, imaju drugačije informacijske zahtjeve. Da bi informacije i izvještaji za potrebe eksternih, odnosno vanjskih korisnika bile pouzdane i međusobno usporedive, propisuju se pravila, odnosno norme po kojima se izvještaji moraju sastavljati (npr. Zakon o računovodstvu, Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja itd.)[9]

4. POJAM I ZNAČENJE ANALIZE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

U kontekstu opstanka poduzeća u uvjetima tržišnog okruženja, pretpostavlja se upravljanje poslovanjem i razvojem. Pri tome se uočava značenje analize koja „proizvodi“ informacije potrebne za upravljanje. U cjelovitoj analizi teži se cjelovitom obuhvatu svih relevantnih podataka i informacija, bilo da se radi o vrijednosnim (novčanim) ili količinskim (naturalnim) podacima i informacijama. Suprotno tome, analiza financijskih izvještaja ponajprije je orijentirana na vrijednosne ili novčane podatke i informacije. Prema tome, analiza financijskih izvještaja usmjerena je na kvantitativne, odnosno brojčane financijske informacije i zbog toga se često naziva još i financijskom analizom. Koliko je taj segment analize važan u uvjetima tržišnog okruženja i tržišta kapitala, čini se da nije potrebno posebno naglašavati.[9]

Uobičajeno se ističe kako postoje tri aktivnosti koje opredjeljuju postanak i razvoj analize financijskih izvještaja, odnosno financijske analize, a to su sljedeći:[9]

- Financijsko upravljanje
- Upravljačko računovodstvo i
- Financijsko računovodstvo

Ističe se da je računovodstvo „jezik poslovanja“, a financijska analiza, koja se temelji na računovodstvu i financijskom računovodstvu, omogućava primjenu tog jezika u svim poslovnim situacijama. Analiza financijskih izvještaja teži i pregledu u budućnost i naglašavanju onih aspekata poslovanja koji su kritični za preživljavanje, odnosno opstanak poduzeća, a to su, prije svega, sigurnost i uspješnost (efikasnost) poslovanja. Promatrano s financijskog aspekta, analiza poslovanja za potrebe menadžera, mora obuhvatiti analizu financijskih rezultata, financijskih uvjeta, financijske strukture i promjena u financijskoj strukturi.[9]

U tom kontekstu, analiza financijskih izvješća može se opisati kao proces primjene različitih analitičkih sredstava i tehnika s pomoću kojih se podaci iz financijskih izvještaja pretvaraju u upotrebljive informacije relevantne za upravljanje. Uobičajena analitička sredstva i postupci koji se koriste u analizi financijskih izvještaja jesu sljedeći:[9]

- Komparativni financijski izvještaji koji omogućuju uočavanje promjena tijekom vremena (više obračunskih razdoblja) te uočavanje tendencija promjena s pomoću serije indeksa
- Strukturni financijski izvještaji koji omogućuju uvid u strukturu
- Analiza s pomoću pokazatelja
- Specijalizirane analize

Važnost analize financijskih izvještaja razmatra se u prvom redu s aspekta upravljanja poslovanjem i razvojem poduzeća. Ona prethodi procesu upravljanja ili, precizno rečeno, prethodi procesu planiranja koji čini sastavni dio upravljanja. Za dobro upravljanje planiranje je vrlo važno, odnosno drugačije rečeno, „planiranje je ključ uspjeha financijskih menadžera“. Dobar financijski plan mora uvažavati dobre osobine poduzeća i njegove slabosti. Zadatak analize financijskih izvještaja je upravo u tome da prepozna dobre osobine poduzeća da bi se te prednosti mogle iskoristiti, ali i da prepozna slabosti poduzeća kako bi se mogla poduzeti korektivna akcija. Da bi se osigurala financijska stabilnost poduzeća, financijski menadžer mora planirati svoje buduće financijske uvjete, a njegovo planiranje mora započeti s analizom financijskih izvještaja. Analiza financijskih izvještaja, dakle, stvara informacijsku podlogu za potrebe upravljanja, tj. odlučivanja. Međutim, potrebno je voditi računa o tome da je pristup analize financijskih izvještaja problematici odlučivanja parcijalan pristup koji, iako obuhvaća vrlo bitne elemente za donošenje poslovne odluke, ipak ne obuhvaća cjelinu. S tim u vezi potrebno je naglasiti da je poslovna odluka determinirana, odnosno određena namjerom ili

svrhom koja se želi postići, raspoloživim informacijama i promišljanjem, tj. prosuđivanjem o sadašnjem i budućem poslovanju. Prema tome, analiza financijskih izvještaja osigurava informacije kao temeljni input na osnovi kojeg je moguće promišljanje i prosuđivanje poslovanja poduzeća u svrhu donošenje odluka, odnosno upravljanja. Međutim, informacije koje proizlaze iz te analize nisu sveobuhvatne i ne osiguravaju razmatranje cjeline poslovanja poduzeća. U tom kontekstu uočavaju se određena ograničenja u primjeni analize financijskih izvještaja za potrebe upravljanja. Naime, ta analiza osigurava samo financijske informacije koje, iako su vrlo važne za upravljanje, nisu sveobuhvatne. Uočeni nedostatak analize financijskih izvještaja kao preduvjeta procesa upravljanja ne eliminira tu analizu iz pripreme informacija za potrebe upravljanja, ali prilikom prosuđivanja njezina značenja potrebno je voditi računa i o tom ograničenju koje proizlazi iz parcijalnog pristupa problematici upravljanja.[9]

4.1. Analiza financijskih izvještaja kao sastavni dio poslovne politike

Poduzeće ne posluje samo za sebe, već djeluje u složenoj okolini, odnosno okruženju i pod utjecajem tehnoloških, pravnim, socio-kulturoloških i drugih procesa. U tom smislu, poduzeće je nemoguće promatrati neovisno od njegove okoline, a posebice od industrije kojoj pripada (slika 4, dolje). Analiza industrije i okoline u kojoj poduzeće djeluje početna je faza u razumijevanju načina i kvalitete poslovanja poduzeća. Drugim riječima, određivanje i razumijevanje industrijske strukture i strategije poduzeća može biti od velikog značenja za interpretaciju, odnosno tumačenje rezultata analize financijskih izvještaja.[9]

Analiza industrije i okoline u kojem poduzeće djeluje izuzetno je složena i predmet je mnogih znanstvenih istraživanja. Najutjecajniji oblik industrijske analize razvio je Porter[5] prema kojemu je industrija struktura koja ovisi o utjecaju pet čimbenika (konkurentskih sila), a to su:[9]

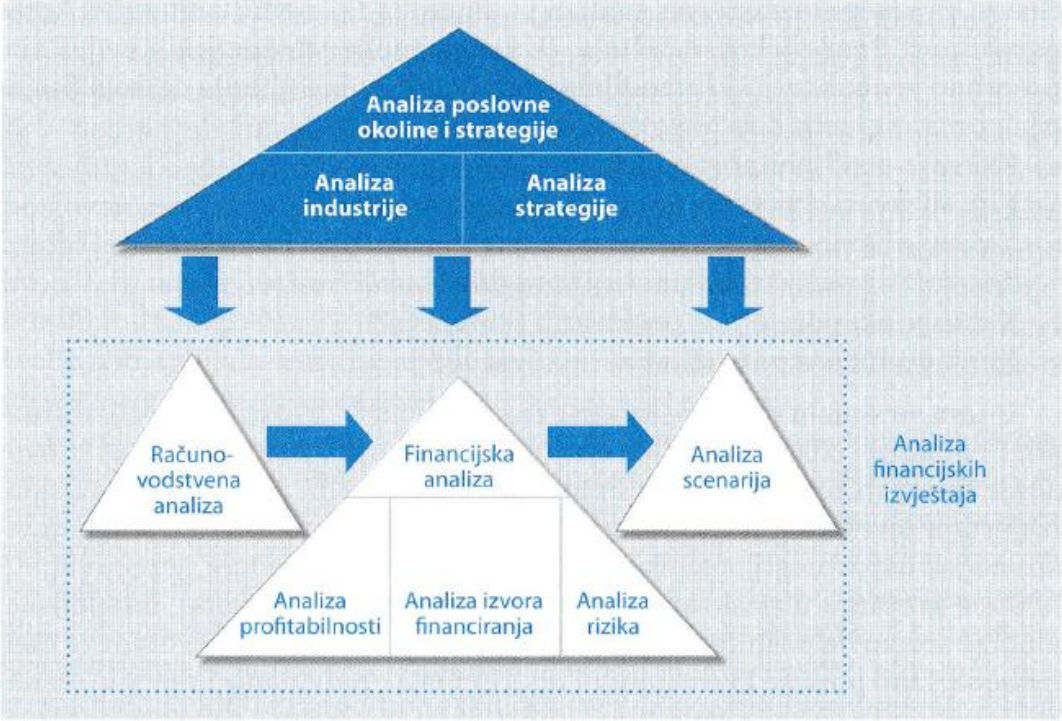
- Jačini konkurentnosti između poduzeća
- Postojanju poduzeća koja su spremna ući na tržište ukoliko je profitabilnost dovoljno velika
- Prelasku kupaca na zamjenske proizvode (opasnost od supstituta)

[5] Michael Porter – amerčki akademik, poznat po svojim teorijama o ekonomiji i poslovnoj strategiji, profesor je na američkom Sveučilištu Harvard[19]

- Pregovaračkoj moći kupaca
- Pregovaračkoj moći dobavljača

Porterov model industrijske strukture, temeljen na pet konkurentskih sila naglašava da bi se poduzeća u prvom redu trebala orijentirati na industriju u kojoj posluju i vrednovati i ocjenjivati na temelju standarda industrija kojima pripadaju, a ne izolirano od svoje okoline. Drugim riječima, ako su profitabilnost i financijska uspješnost financijski kriteriji na temelju kojih poduzeće ocjenjuje svoju kvalitetu poslovanja, tek usporedbom s drugim poduzećima koja posluju u istoj industriji i u približno istim uvjetima, moći će se vidjeti prava slika o konkurentskoj prednosti na tržištu.[9]

Svaka poslovna analiza trebala bi započeti procjenom poslovne okoline, odnosno okruženja i strategije koje poduzeće primjenjuje u svom poslovanju. Uvažavajući navedeno, analiza poslovne okoline i industrije čini temelj za izradu strategije poduzeća. Strategije poduzeća izuzetno je važna jer usmjerava poduzeće prema ostvarivanju dugoročnih ciljeva te omogućuje rast i razvoj na zadovoljstvo svih interesnih skupina (zaposlenici, kupci, dobavljači, lokalna zajednica, država itd.)[9]

Slika 4. Analiza financijskih izvještaja kao sastavni dio poslovne politike[9]

Analiza financijskih izvještaja integralni je dio poslovne analize. U tom smislu poslovna analiza je širi pojam od analize financijskih izvještaja jer obuhvaća još i analizu okoline, njegove strategije, financijskog položaja i kvalitete poslovanja. Cilj poslovne analize je pružiti informacije o financijskoj situaciji, menadžmentu, planovima i strategijama koje poduzeće provodi, poslovnoj okolini kako bi se na temelju tako prikupljenih informacija mogle donijeti poslovne odluke.[9]

Analiza financijskih izvještaja prvenstveno započinje računovodstvenom analizom. Računovodstvenom analizom nastoje se identificirati eventualna računovodstvena odstupanja koja mogu umanjiti kvalitetu analize financijskih izvještaja. Računovodstvena odstupanja posljedica su:[9]

- Računovodstvenih procjena
- „friziranja“ financijskih izvještaja pod utjecajem interesa menadžmenta, primjerice, ako zarade i bonusi ovise o ostvarenim financijskim rezultatima, tada će menadžment biti sklon „kreativnom“ računovodstvu
- Promjena računovodstvenih standarda koji mogu uzrokovati značajne devijacije u financijskim informacijama

Glavni cilj računovodstvene analize je umanjiti rizik koji se javlja zbog prije spomenutih računovodstvenih devijacija i omogućiti komparabilnost financijskih izvještaja. U okviru financijskih izvještaja potrebno je obuhvatiti i financijsku analizu. Ključna pitanja na koja financijska analiza treba dati odgovore jesu:[9]

- Kakva je profitabilnost poduzeća?
- Koji su izvori sredstava financiranja tog poduzeća ?
- Kakva je likvidnost, odnosno sposobnost poduzeća da podmiruje dospjele obveze u rokovima njihova dospijeća?
- Kakva je ekonomičnost poslovanja poduzeća?
- Ima li poduzeća potencijal za rast i razvoj?

Dakle, u tom smislu, financijska analiza sastoji se od:[9]

- Analize profitabilnosti
- Analize rizika
- Analize izvora financiranja

Instrumenti za provođenje financijske analize su financijski pokazatelji. Analiza financijskih izvještaja završava analizom scenarija. Na temelju trenutačne financijske situacije i uspješnosti poslovanja analizom scenarija nastoje se predvidjeti buduća kretanja u poslovanju.[9]

Iako postoje kvantitativni instrumenti predviđanja i razrade scenarija temeljenih na matematičkim i statističkim metodama, valja biti oprezan pri ocjeni dobivenih rezultata s obzirom na činjenicu da je većina elemenata potrebnih za analizu temeljena na procjeni.[9]

4.2. Ciljevi financijskog izvještavanja i kvaliteta financijskih izvještaja

Računovodstveni sustav, kao najznačajniji dio informacijskog sustava poduzeća, može se opisati kao proces prikupljanja financijskih podataka, njihova procesiranja, tj. obrade i sastavljanja računovodstvenih informacija, najčešće u formi financijskih izvještaja koji su usmjereni različitim korisnicima (donositeljima odluka). Problematika ciljeva financijskog izvještavanja razmotrena je u Okviru za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, gdje se ističe: „Cilj financijskih izvještaja je pružiti informacije o financijskom položaju, uspješnosti poslovanja i promjenama financijskog položaja subjekta, što je korisno širokom krugu korisnika u donošenju ekonomskih odluka. Financijski izvještaju sastavljeni za tu svrhu udovoljavaju uobičajenim potrebama većine korisnika.[9]

Valja naglasiti da se nijedan cilj ne može ostvariti razmatranjem samo jednog financijskog izvještaja, već je financijske izvještaje potrebno razmatrati kao dijelove jedinstvene cjeline. Osim najčešće isticanih temeljnih financijskih izvještaja, za potpunije uočavanje poslovanja poduzeća potrebno je koristiti se i ostalim financijskim izvještajima, uključujući i bilješke. Podrazumijeva se da su podaci sadržani u financijskim izvješćima objektivni i realni, a to se potvrđuje (ili ne potvrđuje) mišljenjem revizora, tj. neovisnog ovlaštenog javnog računovođe. Bez utvrđene objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja ne može se, u pravom smislu te riječi, govoriti o ostvarenju ciljeva financijskog izvještavanja.[9]

Obično se ističe da računovodstvo nije samo sebi svrhom, već da mora zadovoljiti informacijske potrebe različitih korisnika, tj. očekivanja različitih interesnih grupa. Drugačije rečeno, računovodstvo mora osigurati korisnicima različite informacije koje su im potrebne za različite namjene i u tom se kontekstu može reći da je računovodstvo „poslovni jezik“ (eng.

language of business). Da bi računovodstvo bilo poslovni jezik u pravom smislu te riječi, financijske izvještaje je potrebno prilagoditi potrebama korisnika.[9]

Pritom je vrlo važna uloga analize financijskih izvještaja čija je temeljna zadaća omogućavanje razumijevanja financijskih izvještaja ili preciznije rečeno, razumijevanje poslovanja koje je zapisano u analiziranim financijskim izvještajima. U tom kontekstu, potrebno je istaknuti da se za analizu financijskih izvještaja često ističe kako ona omogućava „čitanje“ financijskih izvještaja različitim korisnicima.[9]

Najznačajniji korisnici financijskih izvještaja su, prije svega, investitori i kreditori, bilo da se radi o sadašnjim ili o potencijalnim, odnosno budućim investitorima i kreditorima, te menadžment poduzeća. Međutim, može se govoriti i o čitavom nizu korisnika koji se najčešće dijele u dvije skupine, a to su; eksterni, odnosno vanjski (npr. vlasnici, poslovni partneri, konkurencija, banke i ostale financijske institucije, državni organi itd.) i interni, odnosno unutarnji korisnici (npr. menadžment, zaposlenici itd.) Svi navedeni korisnici su zainteresirani za kvalitetu financijskih izvještaja koju je potrebno razmatrati u kontekstu kvalitete računovodstvenih informacija.[9]

Uočeno je da između zahtijeva u kontekstu kvalitete računovodstvenih informacija koji proizlaze iz američke prakse i zahtijeva u kontekstu kvalitete financijskih izvještaja koji proizlaze iz uvodnog dijela Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja: MSFI, nema bitne razlike. U kontekstu kvalitete financijskih izvještaja vrlo značajno mjesto pripada već prije spomenutoj reviziji koja se prije svega, bavi ispitivanjem i ocjenom također već prije spomenute realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja, tj. osigurava pouzdanost financijskih izvještaja za različite korisnike. Kao što je već i prije spomenuto, u kontekstu razumljivosti i uporabljivosti financijskih informacija vezanih za upravljanje vrlo značajno mjesto pripada analizi financijskih izvještaja. Pa, prema tome, može se reći da revizija i analiza financijskih izvještaja bitno pridonose zadovoljavanju ciljeva te utječu na kvalitetu financijskog izvještavanja.[9]

5. POSLOVNA SPAJANJA I PRIPAJANJA

5.1. Strategije poslovnih spajanja

Glavna strategija poduzeća podrazumijeva okvir za radnje i akcije koje se realiziraju na razini poduzeća kao cjeline. Glavna strategija poduzeća može imati tri osnovna tipa, a to su sljedeći:[6]

- Stabilna strategija
- Strategija rasta
- Digresivna strategija

Strategiju rasta obilježava povećani opseg poslovanja, koji se očituje kroz porast imovine, obveza, prihoda, broja zaposlenih itd. Pri donošenju odluke o rastu poduzeće ima dvije osnovne opcije, odnosno mogućnosti, a to su sljedeće:[5]

- Interni (organski) rast
- Eksterni rast (kroz poslovna spajanja)

Svaki od navedenih oblika rasta ima svoje prednosti, ali i nedostatke. Kao osnovne prednosti internog (organskog) rasta mogu se navesti bolja kontrola nad poslovanjem, razvoj „internog" poduzetništva, razvoj vlastitih zaposlenika i zadržavanje interne kulture. Međutim, interni rast podrazumijeva sporiji rast u odnosu na rast kroz poslovna spajanja. Temeljna prednost rasta poduzeća kroz poslovna spajanja, u odnosu na interni rast, očituje se u brzom ulasku na tržište i preuzimanju već uhodanog poslovnog sustava. Naime, kupnjom drugog poduzeća preuzimaju se njegovi kupci i tržišni udio, iskusni zaposlenici, dobavljači, poslovni ugled, trgovačko ime itd[7]. Obično se u literaturi ističu temeljne prednosti poslovnih spajanja u odnosu na interni rast, a to su sljedeće:[8]

- Brži rast (eliminira se vrijeme potrebno za dobivanje građevinske i ostalih dozvola, gradnju objekata, nabavu i ugradnju opreme, obuku zaposlenika i početni prodor na tržište)

[6] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.1. prema Buble, M., (2006.), Menadžment, Split, EFST, str. 165.
[7] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.1. prema Haried, A.A., Imdieke, L.F. i Smith, R.F. (1994.) Advanced Accounting, New York: John Wiley&Sons, str.3.
[8] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.1. prema Orsag, S. i Gulin, D. (1996.) Poslovne kombinacije, RiF, Zagreb, str. 54-56. i Hoyle, J., Scheafer, T. i Doupnik, T. (1998.) Advanced Accounting, Boston: Irwin-McGraw-Hill, str. 39.

- Ostvarenje trenutačnih novčanih primitaka od kupljenog poduzeća (kupljeno poduzeće već posluje na tržištu i ostvaruje prihode i priljeve)
- Ekonomija opsega, odnosno obujma (veće količine nabave rezultiraju jačom pregovaračkom pozicijom sa dobavljačima i nabavama inputa po nižim cijenama)
- Financijske ekonomije (jača pregovaračka pozicija može rezultirati i nižim troškovima financiranja)
- Niži poslovni rizik (preuzimanje uhodanog poduzeća predstavlja samo po sebi niži rizik ulaganja, u odnosu na samostalni prodor na tržište, posebice ako je riječ o novom i nepoznatom tržištu)
- Diverzifikacija poslovnog rizika (ako se preuzimaju poduzeća iz drugih sektora)

Iako eksterni rast ima svoje mnogobrojne prednosti, također ima i određene nedostatke među kojima treba istaknuti sljedeće:[5]

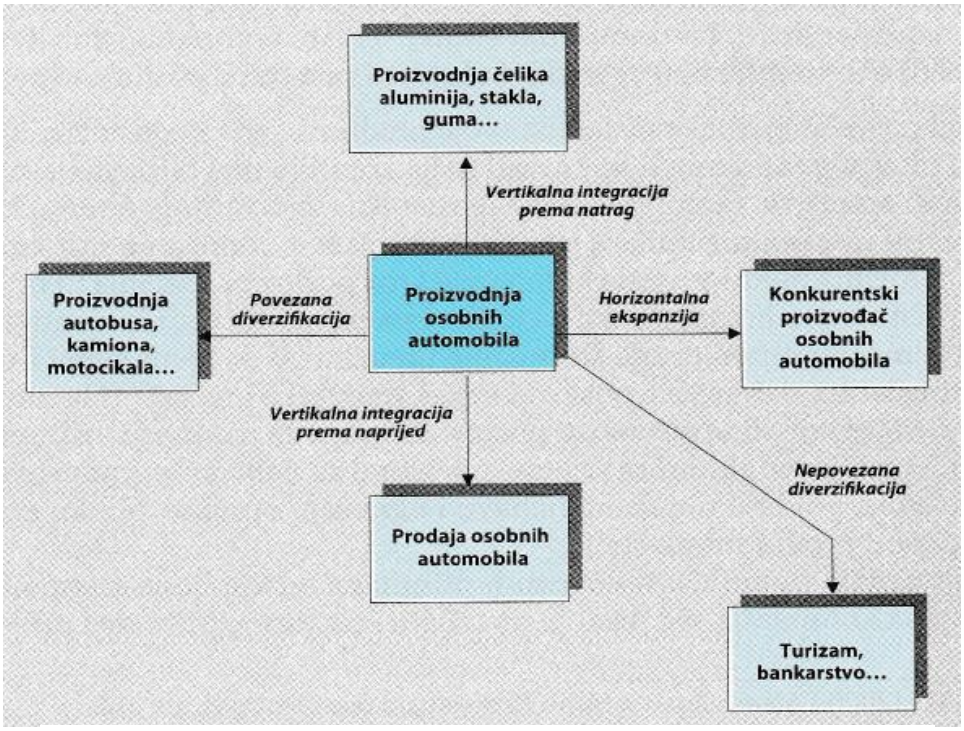
- Nekompatibilan menadžment
- Različite organizacijske kulture
- Složenost ustroja i upravljanja
- Antimonopolski zakoni

Ako se poduzeće odluči na rast kroz poslovna spajanja, moguće je primijeniti različite strategije za njegovo ostvarenje. Tako primjerice Pervan prema Dingman[9] navodi sljedeće tri strategije rasta koje poduzeće može primijeniti, polazeći od smjera rasta, odnosno djelatnosti kupljenog poduzeća u odnosu na stjecatelja, a to su sljedeće:[10]

- Strategija horizontalnog rasta
- Strategija vertikalnog rasta (prema natrag i naprijed)
- Strategija diverzifikacije (povezana i nepovezana)

[9] Michael David Dingman bio je međunarodni investitor, biznismen i filantrop, bio je predsjednik Shipston Grupe, privatnog poduzeća (dioničko društvo) sa sjedištem u Nassau na Bahamima.[21]
[10] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.2. prema Dingman, L.A. (1990.) Strategic managment concepts, decisions, cases, Boston: Irwin, str. 224.

Navedene tri strategije rasta kroz poslovna spajanja prikazane su na slici 5. na primjeru poduzeća proizvođača automobila.

Slika 5. Primjeri alternativnih strategija rasta na proizvođaču automobila[5]

5.1.1. Horizontalni rast

Pod horizontalnim rastom se podrazumijevaju poslovna spajanja konkurentskih poduzeća. Ovaj tip strategije ima određene sličnosti s povezanom diverzifikacijom, o kojoj će kasnije biti više riječi, zato što su djelatnosti poduzeća koja se spajaju slične. Razlika je u tome što se u slučaju povezane diverzifikacije poduzeća koja nisu izravni konkurenti (npr. proizvođač automobila i proizvođač motocikala), dok se u slučaju horizontalnog rasta spajaju neposredni konkurenti (npr. dva proizvođača automobila, dvije banke itd.) Temeljni cilj strategije horizontalnog rasta je povećanje monopolističke snage poduzeća, odnosno nastojanja da poduzeće bude monopolist na tržištu određenog proizvoda ili usluge. U takvoj situaciji poduzeće može diktirati razinu cijena ili proizvoditi upravo onu količinu proizvoda koja će osigurati maksimalni dobitak jer nema konkurenata koji bi mogli prodavati proizvod ili uslugu po nižoj cijeni.[11] Osim navedenih koristi, provedbom horizontalne ekspanzije, odnosno rasta

[11] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.3. prema Salvatore, D. (1994.) Ekonomija za managere u svjetskoj privredi, Zagreb: Mate, str.385-395.

poduzeće može ostvariti i dodatne koristi koje proizlaze iz dijeljenja i ušteda na zajedničkim troškovima i transferu, odnosno prijenosu znanja, a o čemu će biti više riječi u poglavlju vezanom za povezanu diverzifikaciju.[5]

Kao noviji primjeri domaćih i inozemnih horizontalnih poslovnih spajanja mogu se navesti: Zagrebačka banka i Varaždinska banka, Unicredit i Zagrebačka banka, PBZ i Međimurska banka, Deutsche telekom i T-HT, Heineken i Karlovačka pivovara, Atlantic grupa i ZIP Distribucija[12]. Međutim, temeljni nedostatak ove strategije rasta se očituje u činjenici da se poslovnim spajanjem dviju ili više poduzeća u jedno smanjuje konkurencija u industriji, a što može rezultirati različitim problemima pravne naravi. Budući da monopolističke snage i eliminacija konkurencije povlači za sobom moguće povećanje cijena proizvoda i/ili usluga, takvi učinci nisu poželjni s perspektive, odnosno motrišta društva[13]. Stoga, većina država ima zakone koji uređuju aktivnosti poslovnih spajanja.[5]

Spomenuti državni zakoni koji uređuju aktivnosti poslovnih spajanja imaju zajednički cilj, a to je sprječavanje stvaranja monopola i možebitne zloporabe ekonomske moći. Ako bi se dokazalo da neko spajanje između poduzeća krši navedene zakone, nadležno ministarstvo pravosuđa bi razdvajalo spojena poduzeća, odnosno ne bi dopuštalo realizaciju poslovnog spajanja. Uvođenjem koncepta tržišne ekonomije i u Hrvatskoj je 1995. donesen Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja koji uređuje sve oblike integracije poduzeća koji se navode u Zakonu o trgovačkim društvima; ZTD. Posljednja inačica spomenutog zakona usklađena je s direktivom EU te je stupila na snagu 2010. godine. Tijelo koje operativno provodi zakon je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja; AZTN. Za sve oblike spajanja potrebno je upravo AZTN-u prijaviti namjeru koncentracije poduzetnika. AZTN nakon razmatranja svih relevantnih činjenica donosi odluku kojom se poslovno spajanje dopušta, uvjetno dopušta ili ne dopušta.[5]

5.1.2. Vertikalni rast

Provedbom ove strategije poduzeće proširuje svoje područje poslovanja, ali poslovno spajanje se realizira, odnosno odvija unutar iste industrije. Pa tako primjerice, ako proizvođač automobila preuzme kompaniju, odnosno poduzeće za proizvodnju automobilskih dijelova, on nije ušao u novu industriju, već je proširio svoju djelatnost u okviru iste industrije. U terminima

[12] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.3.
[13] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.3. prema Orsag, S. i Gulin, D. (1996.) Poslovne kombinacije, RiF, Zagreb, str. 58.

Porterovog lanca vrijednosti vertikalna integracija označava uključivanje novih dijelova tog lanca (nabava, proizvodnja, skladištenje, prodaja ili servisiranje) u djelatnosti poduzeća[14]. Strategiju vertikalnog rasta moguće je provesti u dva temeljna smjera, prema natrag ili prema naprijed, a kao treća mogućnost pojavljuje se istodobna integracija i prema natrag i prema naprijed.[5]

Integracija prema natrag označava proširenje poslovnih aktivnosti poduzeća koja se bave proizvodnjom prema proizvodnji inputa za svoje proizvode koje je poduzeće prije kupovalo od svojih dobavljača. Dva su glava razloga za ovaj tip vertikalne integracije, a to su sljedeći:[15]

- Integracija prema natrag daje veću mogućnost kontrole nad troškovima, dostupnosti i kvaliteti inputa koje poduzeće stjecatelj ugrađuje u svoje proizvode
- Ako dobavljač zaračunava visoke profitne marže, poduzeće stjecatelj može pretvoriti trošak u profit kupnjom svog dobavljača

Uz navedene razloge, također je bitno istaknuti činjenicu da poduzeće integracijom prema natrag postaje manje ovisna o svojim dobavljačima. Ta ovisnost može biti presudna ako je riječ o ključnim inputima čija nedostupnost može značajno ugroziti poslovanje. Nadalje, integracija prema natrag ima najveće uštede, posebice ako dobavljač zaračunava visoke profitne marže, ako je riječ o inputu, odnosno sastavnici koja ima najveći udio u ukupnim troškovima te ako se potrebna tehnološka znanja za proizvodnju tih sastavnica mogu jednostavno usvojiti.[5]

Kao primjeri integracije prema natrag poduzeća u Hrvatskoj mogu se navesti sljedeća poslovna spajanja: Atlantic grupa i Neva, Atlantic grupa i Cedevita, Agrokor i Belje, Agrokor i PIK Vrbovec.[16]

S druge strane, integracija prema naprijed označava proširenje djelatnosti poduzeća koja se bave proizvodnjom prema prodaji, odnosno distribuciji svojih proizvoda krajnjem potrošaču. Ako je riječ o proizvođaču sirovina, on se može integrirati prema proizvodnji i prema prodaji gotovih proizvoda. Integracija prema naprijed omogućuje kontrolu nad prodajom i distribucijskim kanalima, što u krajnjoj liniji može pomoći eliminiranju zaliha i otklanjanju

[14] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.4. prema DePamphilis, D. (2001.) Mergers, Aqusitions and other Restructuring Activities, Orlando: Academic Press, str. 7.
[15] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.4. prema Byars, L.L. (1984.) Strategic Managment: Planning and Implementation. New York: Harper&Row, str. 84.
[16] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.4.

zastoja u proizvodnji[17]. Naime, ako je slučaj da su distribucijski kanali preko trgovačkih poduzeća nedjelotvorni, dolazi do gomilanja zaliha gotovih proizvoda, a što za proizvođača predstavlja trošak. Zbog takvih gomilanja neprodanih zaliha može doći do usporenja i zastoja u proizvodnji, a time i neiskorištenosti kapaciteta, odnosno proizvodnje ispod optimalnih razina, a što tada u krajnjoj liniji uvjetuje veće troškove po jedinici. Nadalje, ako je distributer poznato trgovačko poduzeće s ugledom, integrirajući se prema naprijed proizvođač može izvući određene koristi iz ugleda stečenog distributera.[5]

Poduzeće, integracijom prema naprijed dobiva veći broj aktivnih instrumenata poslovne politike kojima može utjecati na poboljšanje svog poslovnog položaja. Naravno, i u ovom poslovnom okruženja presudna je cijena, ali pored same cijene postoji cijeli niz instrumenata poslovne politike, koji se mogu nazvati zajedničkim imenom; necjenovna konkurencija. Od faktora necjenovne konkurencije najčešće se ističu: dizajn, servisiranje proizvoda, kvaliteta, ambalaža, promocija, reklamacija proizvoda itd.

Kao primjeri integracije prema naprijed u Hrvatksoj mogu se navesti: Agrokor i Konzum, Atlantic grupa i Ljekarne Coner, kao i Atlantic grupa i Ljekarne Farmako, Dalmacijacement i Beton Klara, Gavrilović i McDonalds Hrvatska.[5]

Isto tako, kao i ostale poslovne strategije, pa tako i strategija vertikalne integracije ima svoje slabosti, odnosno nedostatke, a to su sljedeći:[5]

- Vertikalna integracija stvara dodatne rizike jer poduzeće širi svoje poslovanje unutar iste industrije (nema disperzije rizika poslovanja)
- Zbog nefleksibilnosti, odnosno nemogućnosti prilagodbe čestim promjenama, potpuno integrirana poduzeća više su osjetljivija na uvođenje novih proizvoda ili tehnologija od djelomično integriranih i neintegriranih poduzeća
- Provedbom vertikalne integracije pojavljuje se problem usklađenja proizvodnih kapaciteta svake karike u lancu integriranog poduzeća

[17] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.5. prema Thompson, A. i Strickland, A. (1996.) Strategic Managment: Concepts and Cases, Boston: Irwin, str. 143-144.

5.1.3. Povezana diverzifikacija

Ako poduzeće provodi strategiju povezane diverzifikacije ona na taj način širi svoj portfolio poslova kroz poslovna spajanja s poduzećima čije poslovanje ima određeni stupanj strateškog podudaranja sa stjecateljevim postojećim poslovanjem. Ova strategija eksternog rasta omogućava ostvarenje određenog stupnja jedinstva u poslovnim aktivnostima te iskorištenje pogodnosti koje proizlaze iz podudaranja poslovnih aktivnosti, a što se prvenstveno očituje u dijeljenju (eksploataciji) zajedničkih troškova i transferu znanja. Ove spomenute pogodnosti također se ostvaruju i kod strategije horizontalnog rasta. Isto tako, širenjem poslovnih aktivnosti dolazi do diverzifikacije rizika, odnosno određenog smanjenja rizika jer poduzeće ne ovisi samo o jednom poslu, čijom stagnacijom ili propadanjem može doći do propadanja cijelog poduzeća, kao u slučaju horizontalno i vertikalno integriranih poduzeća.[5]

Strateška podudarnost postoji ako različiti poslovi imaju dovoljno povezan lanac poslovnih aktivnosti te se kao posljedica pojavljuje mogućnost smanjenja troškova objedinjenjem tih poslova unutar jednog te istog poduzeća. Dakle, diverzificirano spojeno poduzeće objedinjuje više poslova, odnosno poslovnih aktivnosti i učinkovito iskorištava njihove strateške podudarnosti, i tada će imati bolji rezultat poslovanja nego što bi to bio zbroj rezultata pojedinačnih i neovisno vođenih poduzeća[18]. U literaturi se taj fenomen naziva sinergijski efekt, odnosno učinak i često se simbolički označava kao 2 + 2 = 5.[5]

Spomenute strateške podudarnosti mogu proizlaziti primjerice iz dijeljenja (sofisticirane) tehnologije, istih znanja, iskustva i sposobnosti radnika, zajedničkih dobavljača sirovina i materijala, sličnih metoda i tehnika rada, sličnog znanja menadžmenta, korištenja sličnog marketinga, istih kanala distribucije i prodajnog osoblja. Kao što se može zaključiti, podudaranja i sinergije mogu se pojaviti uzduž čitavog lanca poslovanja, od nabave, preko proizvodnje, pa sve do prodaje. Kao primjeri povezane diverzifikacije kroz poslovna spajanja mogu se navesti: Podravka i Italice, Podravka i Lagris, Vindija i Koka.[19]

[18] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.6. prema Thompson, A. i Strickland, A. (1996.) Strategic Managment: Concepts and Cases, Boston: Irwin, str. 195-196.
[19] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.6.

5.1.4. Nepovezana diverzifikacija

Nepovezana diverzifikacija se odnosi na formiranje tzv. konglomerata koji su nastali kroz poslovna spajanja poduzeća koja nisu bila povezano diverzificirana. Naime, u trećoj eri poslovnih spajanja koja se odvijala između 1965. i 1969. godine, ako bi menadžer procijenio da je neki posao jako perspektivan i profitabilan, kompanija, odnosno poduzeće bi provodilo preuzimanje bez obzira na to postoje li strateške podudarnosti, spomenute u prethodnom poglavlju, s metom preuzimanja. Upravo takva situacija u kojoj se poslovanje širi kroz poslovna spajanja s poduzećima iz različitih industrijski grana se naziva nepovezana diverzifikacija ili konglomeratska diverzifikacija. Stoga, može se zaključiti da za razliku od povezane diverzifikacije koja ima svoje strateške podudarnosti, odnosno prvenstveno je strateški usmjerena, nepovezana diverzifikacija ima prvenstveno financijske poticaje. Primjeri nepovezano diverzificiranih poduzeća koja su nastala kroz poslovna spajanja mogu se navesti: Textron, United Technologies, Westinghouse, Adris[20]. Obično postoje kriteriji koji se uzimaju u obzir tijekom izbora kandidata za poslovna spajanja, a to su sljedeći:[5]

- Minimalna razina profitabilnosti i stopa povrata na uloženi kapital
- Stopa rasta industrijske grane u koju se ulazi potencijalnim spajanjem
- Stupanj ranjivosti industrije na promjene zakona, recesije i inflaciju
- Rizik poslovanja je disperziran na različite industrije, što je ujedno i temeljna prednost u odnosu na povezanu diverzifikaciju
- Kapital poduzeća može biti uložen u one poslove koji osiguravaju najviše razine profita, odnosno cjelokupan profit iz industrija s nižim stopama povrata ulaže se u poslove koji jamče više profite
- Profitabilnost poduzeća je stabilnija promatrano vremenski zato što se loši trendovi jedne industrije mogu kompenzirati dobrim trendovima drugih industrija (zbog obrnutih poslovnih ciklusa)

Glavni problem koji sa sobom donosi strategija rasta kroz nepovezanu diverzifikaciju su veliki zahtjevi koji se postavljaju pred vrhovni menadžment diverzificirano oformljenog gospodarskog subjekta[21]. To proizlazi iz činjenice da pojedini dijelovi diverzificiranog poduzeća imaju potpuno različite poslovne procese i poslovno okruženje. Stoga, top, odnosno

[20] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.6.
[21] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.7. prema Byars, L.L. (1984.) Strategic Managment: Planning and Implementation. New York: Harper&Row, str. 84.

vrhovni menadžment mora biti dobro upoznat sa specifičnostima svake djelatnosti prilikom donošenja odluka koje izravno utječu na uspješnost poslovanja. Što je poduzeće više diverzificirano, odnosno sastoji se od više različitih djelatnosti u pojedinim industrijskim granama, to navedeni problem postaje sve veći i složeniji. Iz tog razlog vrhovni menadžment stjecatelja mora biti sposoban i u stanju izabrati dobrog kandidata za poslovno spajanje, imenovati spodobne menadžere koji će njime upravljati te im omogućiti i dati neophodnu samostalnost u odlučivanju.[5]

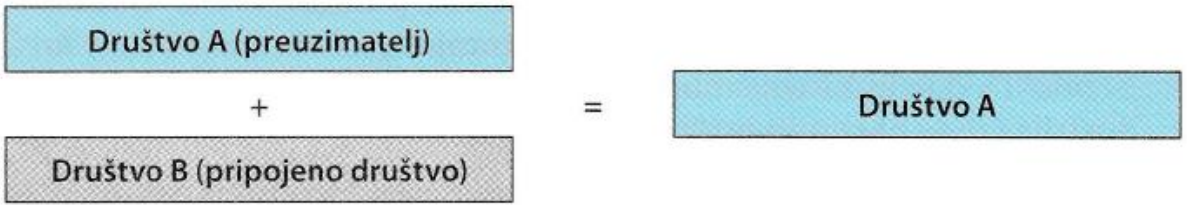
5.2. Pravni ustroj poslovnih spajanja prema ZTD-u

Pravni ustroj poslovnih spajanja u Hrvatskoj uređuje Zakon o trgovačkim društvima; ZTD. Pravno strukturiranje poslovnih spajanja ima izravan utjecaj i na računovodstveni obračun poslovnih spajanja jer iz pravnog ustroja proizlazi i subjekt na koji se primjenjuju relevantni standardi, koji propisuju metode mjerenja i opseg objavljivanja. Pa tako, ako iz poslovnog spajanja proizađe samo jedan pravni subjekt (trgovačko društvo prema terminologiji ZTD-a), svi se računovodstveni obračuni poslovnog spajanja prema MSFI i HSFI evidentiraju isključivo u njegovim poslovnim knjigama i izvještajima te nema konsolidacije financijskih izvještaja na razini ekonomskog subjekta, odnosno grupe. Suprotno tome, ako iz poslovnog spajanja, odnosno povezivanja (prema terminologiji ZTD-a) proizađe grupa, sastavljena od više samostalnih pravnih subjekata, tj. trgovačkih društava, tada se računovodstveni obračun poslovnog spajanja iskazuje samo u poslovnim knjigama poduzeća stjecatelja te postoji obveza izrade konsolidiranih financijskih izvještaja na razini grupe, tj. gospodarskog subjekta. Sukladno odredbama ZTD-a može se govoriti o sljedećim tipovima poslovnih spajanja, a to su:[5]

- Pripajanje i spajanje društava
- Povezivanje društava

5.2.1. Pripajanje prema ZTD-u

Pod pripajanjem ZTD podrazumijeva poslovno spajanje pri kojemu se jedno ili više društava (povezanih društava) pripaja drugom društvu (preuzimatelju), tako da se cijela imovina pripojenih društava prenosi društvu preuzimatelju u zamjenu za dionice ili udjele tog društva. Upisom pripajanja u trgovački registar u kojemu je upisano društvo preuzimatelj pripojeno društvo prestaje postojati, a njegova cjelokupna imovina i obveze prelaze na preuzimatelja, a što i prikazuje slika 6.[5]

Slika 6. Pripajanje društva prema ZTD-u[5]

Postupak pripajanja podrazumijeva više koraka od kojih treba istaknuti sljedeće, a to su:[22]

- Uprave društava koje sudjeluju u pripajanju izrađuju ugovor o pripajanju
- Uprave društava koje sudjeluju u pripajanju izrađuju izvješće o pripajanju u kojem se objašnjavaju gospodarski razlozi pripajanja i mjerila za procjenu imovine koja je osnovica za zamjenu dionica
- Reviziju pripajanja provode ovlašteni revizori koje je imenovao trgovački sud, a koji mora dati zaključak o primjerenosti omjera zamjene dionica
- Provjera pripajanja od strane nadzornog ili upravnog odbora koji izrađuje pismeno izvješće koje podnosi skupštini društva
- Odluke glavnih skupština o prihvaćanju ugovora o pripajanju (odluka se donosi ¾ većinom)
- Podnošenje prijave za pripajanje na trgovački sud u kojem su registrirani pripojeno društvo i preuzimatelj
- Upis pripajanja u registar trgovačkog suda

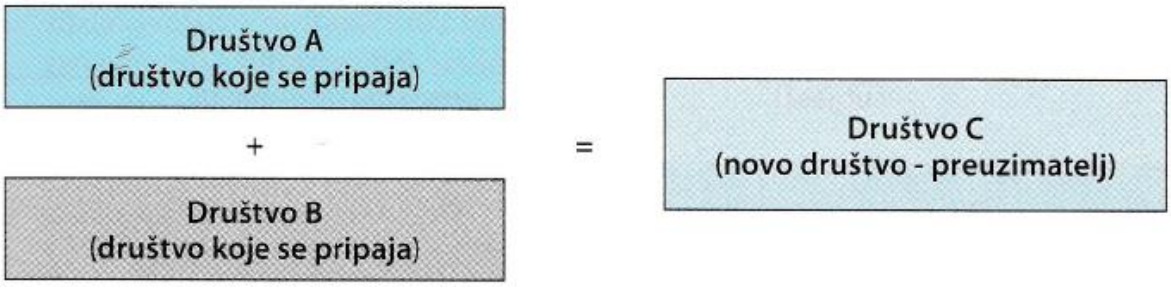
[22] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.8. prema Barbić, J. (2007.) Zakon o trgovačkim društvima, Zagreb, Organizator, str. 365-368.

Kao praktični primjeri pravnog pripajanja preuzetih društava u Hrvatskoj mogu se navesti sljedeći: pripajanje Varaždinske banke d.d. Zagrebačkoj banci d.d., Mlinara Mlinarstvo d.o.o. Belju d.d., Centroprometa d.d. Konzumu d.d., Prodajnog centra Srdoči d.o.o. Plodinama d.d., Solaris trgovine d.o.o. Solarisu d.d.[23]

5.2.2. Spajanje prema ZTD-u

Spajanje prema ZTD-u podrazumijeva integraciju dvaju ili više društava bez provedbe likvidacije[1], osnivanjem novog društva na koje prelazi cijela imovina društava koja se spajaju u zamjenu za dionice novoosnovanog društva. Pritom, sva društva koja sudjeluju u spajanju smatraju se društvima koja se pripajaju, a samo novoosnovano društvo se smatra preuzimateljem. [5]

Postupak spajanja podrazumijeva iste korake koji su navedeni u prethodnom poglavlju, a odnose se na pripajanje. U trenutku upisa novog društva u trgovački registar društva koja se pripajaju prestaju postojati, a njihova imovina i obveze prelaze na novo društvo. Taj oblik integracije društva kapitala[24] prikazan je na slici 7.[5]

Slika 7. Spajanje društva prema ZTD-u[5]

[23] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.8.
[24] Društvo u kojem je u prvom planu njegov kapital, a ne individualnost članova, jer je bit takvog društva u udruživanju kapitala, a ne osoba, pa se zbog takvih društava ne očekuje osobni doprinos članova.

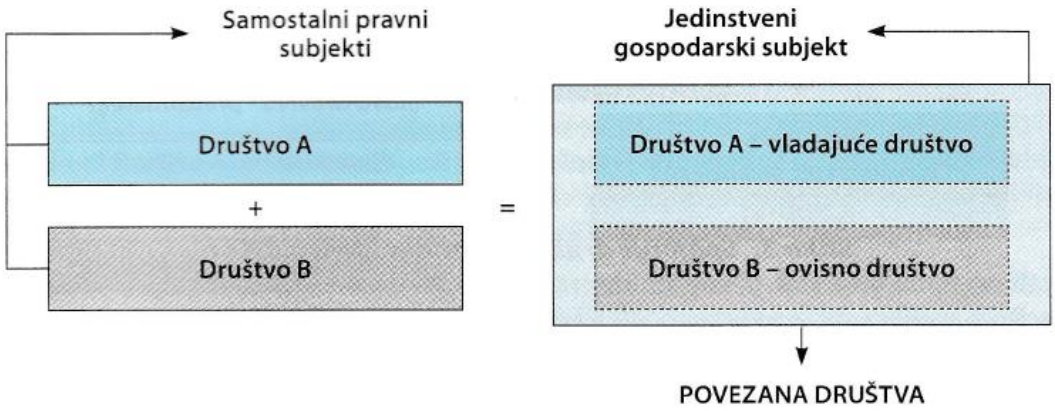
5.2.3. Povezivanje prema ZTD-u

Kada se govori o povezivanju društava, prema odredbama ZTD-a, to podrazumijeva poslovno spajanje sa zadržavanjem pravnog subjektiviteta društava koja sudjeluju u tom procesu. Povezana društva mogu međusobno stajati u pet različitih odnosa, a to su sljedeći:[25]

- Društvo u kojem drugo društvo ima većinski udio ili većinsko pravo u odlučivanju postoji ako jedno društvo ima većinski udio ili većinsko pravo odlučivanja u drugom pravno samostalnom društvu. Društvo s većinskim pravom odlučivanja naziva se društvo s većinskim sudjelovanjem
- Ako jedno društvo (vladajuće društvo) izravno ili neizravno ima većinsko pravo odlučivanja (npr. izbor većine članova nadzornog odbora, uprave ili upravnog odbora) u dugom društvu, smatra se da je riječ o odnosu ovisnog i vladajućeg društva
- Koncern[43] je moguće oformiti od vladajućeg i ovisnog društva, kada postoji jedinstveno vođenje od strane vladajućeg društva, gdje se pojedina društva nazivaju društva koncerna, ali koncern se pojavljuje i kada dva ili više pravno samostalnih i neovisnih društava objedine vođenje poslova
- Društva s uzajamnim udjelima su takva društva kapitala[22] koja su povezana međusobnim udjelima i to na način da imaju više od ¼ kapitala svakog društva
- Društva povezana poduzetničkim ugovorima formalno su povezana ugovorima za razliku od svih navedenih načina povezivanja, pri čemu ne postoji ugovorno, već stvarno povezivanje

Zaključno se može reći, u kontekstu ZTD-a, da u pravnom smislu pojam povezana društva označava pravno samostalna, ali gospodarski povezana društva. Gospodarska povezanost društva proizlazi iz većinskog udjela u kapitalu, većinskog prava odlučivanja, vođenja poslova za drugo društvo ili s drugim društvom. Sve navedeno prikazuje slika 8. (sljedeća stranica).[5]

[25] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.9. prema Barbić, J. (2007.) Zakon o trgovačkim društvima, Zagreb, Organizator, str. 338-342.

Slika 8. Povezana društva prema ZTD-u[5]

5.2.4. Upravljanje povezanim društvom

Problematika upravljanja povezanim društvom ima poseban značaj s računovodstvenog gledišta jer računovodstveni obračun ulaganja prema MSFI i HSFI najviše ovisi o stupnju utjecaja kojeg ulagač ima na poslovanje poduzeća u kojem ima vlasnički udjel. S gledišta odredaba ZTD-a mogli bi se izdvojiti modeli upravljanja drugim društvom, a to su sljedeći:[5]

- Osnovni model upravljanja kroz organe ovisnog društva
- Model upravljanja kroz izravne upute upravi ovisnog društva
- Model upravljanja na temelju odredaba statuta
- Model upravljanja na bazi obveznopravnih ugovora

Dioničkim društvom (d.d.) se upravlja preko njegovih organa koji su zakonski propisani i obvezni, a u koje se ubrajaju:[5]

- Skupština
- Nadzorni odbor
- Uprava

Alternativni model ustroja organa dioničkog društva podrazumijeva postojanje skupštine i upravnog odbora. Svaki od navedenih organa dioničkog društva ima određen utjecaj na odlučivanje i poslovanje, pa se obično ističe da je skupština vrhovni organ društva gdje se donose glavne odluke. Glavna skupština je organ u kojem mogu sudjelovati svi dioničari dioničkog društva. Na glavnoj skupštini dioničari glasuju razmjerno broju dionica, naravno uz

pretpostavku da su to redovite dionice s pravom glasa (postoje dionice bez prava glasa[26]). Glavna skupština dioničkog društva donosi brojne odluke, a neke od njih su sljedeće:[27]

- Imenovanje i razrješenje članova nadzornog ili upravnog odbora
- Utvrđivanje financijskih izvješća (uključujući konsolidirane) i poslovnih izvješća
- Odlučivanje o uporabi dobiti
- Imenovanje revizora društva
- Izmjene statuta
- Povećanje i smanjenje temeljnog kapitala
- Spajanje i pripajanje društva
- Prestanak društva

Nadzorni odbor je organ koji je podređen glavnoj skupštini dioničkog društva, a njegovi osnovni zadaci su sljedeći:[5]

- Nadzor nad poslovanjem dioničkog društva
- Nadzor nad poslovnim knjigama i pregled financijskih izvješća
- Pismeno izvješćivanje glavne skupštine o obavljenom nadzoru
- Sazivanje glavne skupštine
- Davanje/odbijanje suglasnosti na neke poslove uprave kada se suglasnost nadzornog odbora mora tražiti

Uprava je organ dioničkog društva koji se sastoji od jedne ili više osoba, odnosno direktora. Uprava vodi poslovanje društva na vlastitu odgovornost i zastupa društvo te se ovlast zastupanja ne može ograničiti. Međutim, samostalnost uprave nije potpuna, već može biti ograničena statutom ili odlukom nadzornog odbora i skupštine. Pa tako, primjerice, statutom društva može biti definirano da uprava određene odluke može donositi samo uz suglasnost nadzornog odbora[28]. U situaciji kada poslovno spajanje rezultira odnosom povezanih društava, postoji ugovor o vođenju poslovanja, uprava vladajućeg društva ovlaštena je davati upute upravi ovisnog društva koje ona mora slijediti. Takve upute mogu biti čak i štetne za ovisno društvo,

[26] Takve dionice kupuju dioničari koji nisu zainteresirani za vođenje poslova dioničkog društva, takve dionice ne daju pravo glasa, pravo odlučivanja i nadzora dioničkog društva, ali daju pravo sudjelovanja u financijskom rezultatu dioničkog društva[8]

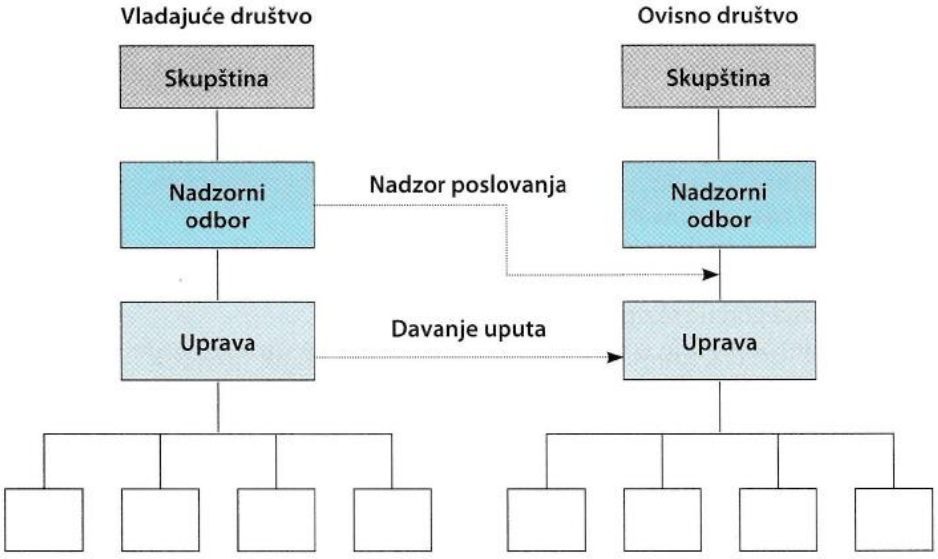
[27] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.10. prema Barbić, J. (2007.) Zakon o trgovačkim društvima, Zagreb, Organizator, str. 213

[28] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.11. prema Gorenc, V. (1995.) Trgovačko pravo-društva, Zagreb, Školska knjiga, str. 254.

osim ako prije spomenuti ugovor o vođenju poslovanja ne predviđa drugačije. Postojanjem ugovora o vođenju poslovanja, tada uprava vladajućeg društva ne smije koristiti svoj utjecaj davanjem uputa upravi ovisnog društva koje bi bile štetne za samo ovisno društvo, osim ako se vladajuće društvo ne obveže nadoknaditi štetu[29].

Moguće je definirati osnovni model upravljanja kupljenim društvom. Kao što je i prije navedeno, skupština je glavni izvor moć u dioničkom društvu jer ima najveće ovlasti u odnosu na sve ostale organe društva. To se prvenstveno odnosi na ovlast imenovanja članova nadzornog odbora, a preko njega i članova uprave dioničkog društva. Iz tih odredaba ZTD-a proizlazi da onaj tko ima većinu glasačke moći na glavnoj skupštini može imenovati „svoje“ ljude u nadzorni odbor koji potom imenuje upravu i nadzire njen rad. Dakle, može se zaključiti da društvo ulagač može upravljati dioničkim društvom u koje je ulaganje izvršeno ako ima većinski udio u glasačkoj moći.[5]

Pored spomenutog osnovnog modela upravljanja i kontrole nad poslovanjem stečenog dioničkog društva, odredbe ZTD-a omogućuju i dodatni model upravljanja. Pa tako, ZTD omogućuje upravi vladajućeg društva da daje naloge upravi ovisnog društva u pogledu vođenja poslovanja te ovlašćuje nadzorni odbor vladajućeg društva da nadzire poslovanje ovisnog društva i o tome izvješćuje skupštinu vladajućeg društva. Takav model upravljanja ovisnom dioničkim društvom prikazan je slici 9.[5]

Slika 9. Dodatni model upravljanja dioničkim društvom[5]

[29] Pervan, I., (2012.) Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, Zagreb, str.11. prema Barbić, J. (2007.) Zakon o trgovačkim društvima, Zagreb, Organizator, str. 350-352.

Do kontrole poslovanja dioničkog društva može doći i kada društvo ulagač nema većinski udio u kapitalu dioničkog društva, ako su ispunjeni određeni uvjeti. Takva mogućnost postoji kada osim običnih redovitih dionica s pravom glasa u dioničkom društvu u koje ulaganje izvršeno postoje i dionice bez prava glasa[25]. Dionice bez prava glasa izdaju se isključivo kao povlaštene dionice, a njihova ukupna nominalna vrijednost, odnosno svota ne smije prelaziti ½ ukupnog temeljnog kapitala društva prema odredbama ZTD-a. Dakle, iz iznesenoga, može se zaključiti da za utvrđivanje stvarne kontrole nad poslovanjem nekog dioničkog društva je potrebno uzeti u obzir samo dioničare s redovitim dionicama s pravom glasa, dok se dioničari s dionicama glasa ne trebaju uzimati u obzir jer oni nemaju mogućnost utjecaja na odlučivanje u dioničkom društvu.[5]

Kao što je navedeno na samom početku ovog poglavlja, model upravljanja dioničkim društvom može se temeljiti na odredbama statuta dioničkog društva, kao što to naglašava MSFI 3, ali i odredbe ZTD-a. Ovakav model posebno dolazi do izražaja zbog mogućnosti da se njime odredi da se dionicama nekog dioničara prilikom glasanja na glavnoj skupštini pribrajaju i one dionice koje netko drugi drži za njegov račun.[5]

Posljednji model stjecanja većinske glasačke moći i upravljanja je zadnji model koji se temelji na obveznopravnim ugovorima, a na koji se primjenjuju propisi koji uređuju obvezne odnose. U ovom slučaju društvo ulagač stječe većinu glasačke moći preko odredaba obveznopravnih ugovora s ostalim dioničarima. Obveznopravnim ugovorima dioničari (svi ili samo neki od njih) međusobno (ali i sa trećim s trećim stranama) definiraju međusobne odnose u dioničkom društvu. Takvi obveznopravni ugovori obično se nazivaju ugovori o obvezi dogovorenog glasovanja, gdje se definira način na koji pojedini dioničar koristi svoj glas.[5]

Iz svega navedenoga, a što se odnosi na modele upravljanja dioničkim društvima, može se zaključiti da je zadnji navedeni model upravljanja po svojoj naravi najlošiji. To proizlazi iz činjenice da neki od dioničara suugovaratelja ipak mogu glasati suprotno od ugovorenog načina uz valjanost tako izglasanih odluka glavne skupštine dioničkog društva.[5]

5.3. Porezna motrišta poslovnih spajanja

Porezni tretman transakcije je bitan element svake poslovne transakcije, pa tako i poslovnih spajanja. S poreznog motrišta poslovna spajanja treba razmatrati kroz regulativu vezanu za sljedeće:[5]

- Porez na dobit
- Porez na dodanu vrijednost; PDV
- Porez na promet nekretninama
- Posebni porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove

Potrebno je naglasiti da se kratkoročni porezni učinci poslovnih spajanja mogu pojaviti pri poslovnim spajanjima koja se realiziraju kao spajanja ili pripajanja prema ZTD-u. Poreznih učinaka poslovnih spajanja nema ako je riječ o kupnji kontrolnog paketa dionica ili udjela, odnosno pri povezivanjima prema ZTD-u jer se sve porezne obveze u Hrvatskoj utvrđuju na temelju individualnih poslovnih knjiga i izvještaja trgovačkog društva, a ne na konsolidiranoj razini ekonomskog subjekta, tj. grupe.[5]

5.3.1. Porez na dobit

Zakon o porezu na dobit ističe da prava i obveze spojenih i pripojenih poreznih obveznika iz porezno-pravnog odnosa preuzima pravni slijednik, odnosno društvo preuzimatelj. Primjerice, takva odredba znači da društvo preuzimatelj prilikom pripajanja, odnosno spajanja ima pravo koristiti porezne gubitke pripojenog, odnosno spojenog društva radi umanjenja svojih poreznih obveza. Pravo na smanjenje porezne osnovice za porezni gubitak proizlazi iz Zakona o porezu na dobit (čl. 17., st. 2), gdje je definirano da se gubitak može koristiti tijekom 5 godina u odnosu na godinu u kojoj je gubitak utvrđen, ako Zakon ne određuje drugačije. No, u slučajevima statusnih promjena spajanja i pripajanja, odnosno kod samog spajanja ili pripajanja Zakon o porezu na dobit (čl. 17., st. 3) govori da pravo na prijenos i korištenje poreznog gubitak je definirano drugačije jer razdoblje korištenja poreznog gubitka počinje teći od kraja one godine u kojoj je pravni slijednik stekao pravo na prijenos poreznog gubitka. U pravilu, prvo se koristi stariji porezni gubitak. Pritom, potrebno je voditi brigu da se pravo na korištenje prenesenog gubitka gubi u određenim slučajevima, a to su sljedeći:[5]

- Ako pravni slijednik već dva porezna razdoblja prije statusne promjene ne obavlja djelatnost
- Ako se u sljedeća dva razdoblja od nastanka statusne promjene bitno promijeni djelatnost pravnog slijednika

Porezni obveznici koji se spajaju ili pripajaju moraju dostaviti Poreznoj upravi financijska izvješća i poreznu prijavu s nadnevkom koji prethodi nadnevku spajanja ili pripajanja. U kontekstu poreza na dobit i poslovnih spajanja potrebno je naglasiti učinke MRS 12, koji se odnose na porez na dobit i HSFI 14 – „Vremenska razgraničenja“. Naime, zbog tih standarda u bilanci stjecatelja nakon dana spajanja može se pojaviti poseban oblik imovine, a to je odgođena porezna imovina. U Hrvatskoj se može pojaviti samo pri poslovnim spajanjima koja se realiziraju kao pripajanja ili spajanja prema ZTD-u. Odgođena porezna imovina je iznos poreza na dobit za povrat u budućim razdobljima, a odnosi se na, prema prije spomenutim MRS 12 i HSFI 14:[5]

- Privremene razlike koje se mogu odbiti
- Prenesene neiskorištene porezne gubitke
- Prenesene neiskorištene porezne olakšice

Isto tako, MRS 12 i HSFI 14 zahtijevaju da se prizna odgođena porezna imovina za prenesene neiskorištene porezne gubitke, neiskorištene porezne olakšice i sve privremene razlike koje se mogu odbiti i to sve u visini za koju je vjerojatno da će oporezivi dobitak, odnosno dobit biti raspoloživa i za koju se preneseni gubitak, neiskorištene porezne olakšice i privremene odbitne razlike mogu iskoristiti.[5]

Ključni element za (ne)plaćanje poreza na dobit u slučaju spajanja ili pripajanja je tzv. kontinuitet u oporezivanju. Taj dio porezne problematike poslovnih spajanja uređen je člankom 20. Zakona o porezu na dobit. U navedenom članku 20., st. 1 jasno se ističe da ako pri spajanju, pripajanju i podijeli postoji kontinuitet u oporezivanju, tada se smatra da porezni obveznik nastavlja djelatnost te to nema utjecaja na oporezivanje. Nadalje, u istom članku, st.2 ističe se kako kontinuitet u oporezivanju postoji, prema prethodno navedenom stavku, ako pri prijenosu na društvo preuzimatelja ne dolazi do promjena u procjeni predmeta imovine i obveza.

Navedeni stavci 1 i 2 Zakona o porezu na dobit primjenjuju se neovisno radi li se o jednom ili više prenesenih društava, odnosno društava preuzimatelja[30].

Iz odredaba članka 20. Zakona o porezu na dobit može se zaključiti da je ključni element za neplaćanje poreza na dobit činjenica da su imovina i obveze pripojenog, odnosno spojenog društva prenesene u društvo preuzimatelja po svojim izvornim knjigovodstvenim vrijednostima jer u suprotnom slučaju, ako pri spajanju ili pripajanju dolazi do promjene u smislu povećanja ili smanjenja vrijednosti prenesene imovine i obveza dolazi do utvrđivanja razlike koja je pak oporeziva porezom na dobit.[5]

Općenito, praktično gledano zbog povećanja vrijednosti imovine ili smanjenja vrijednosti obveza dolazi do povećanja porezne osnovice društva preuzimatelja, a što se iskazuje u obrascu Poreza na dobit (PD obrazac). Pri računovodstvenom obračunu poslovnih spajanja i pripajanja ustrojenim kao spajanje i pripajanje prema ZTD-u treba zadržati „stare" knjigovodstvene vrijednosti imovine i obveza jer u suprotnom dolazi do povećanja porezne osnovice porezna na dobit, no, takvo postupanje je protivno, odnosno ograničeno relevantnim MSFI 3 – „Poslovna spajanja" ili HSFI 2 – „Konsolidirani financijski izvještaji", koji jasno u svojim odredbama ističu da se pri svim oblicima poslovnih spajanja mora provesti usklađenje imovine i obveza s knjigovodstvenih na fer vrijednosti prema MSFI 13 – „Mjerenje fer vrijednosti".[5]

Prema MSFI 13, t. 9., fer vrijednost označava cijenu koja bi bila ostvarena prodajom neke stavke imovine ili plaćena za prijenos neke obveze u urednoj transakciji među tržišnim sudionicima na datum mjerenja.[2]

Dakle, ovdje je uočen jasan konflikt između primjena relevantnih standarda, odnosno računovodstvenih pravila koja dosljednom primjenom mogu uzrokovati plaćanje poreza na dobit i poslovnog interesa društva preuzimatelja da izbjegne plaćanje istoimenog poreza na dobit. Stoga, izbjegavanje plaćanja poreza na dobit značilo bi kršenje računovodstvenih pravila, odnosno konkretno prije spomenutih MSFI-a 3 i HSFI-a 2.[5]

Također, važan element obračuna poreza na dobit pri pripajanju ili spajanju preuzetog društva može biti i tzv. realizacija revalorizacijskih rezervi (pričuva). Naime, ako je društvo koje se spaja ili pripaja provelo revalorizaciju nekretnina, postrojenja, opreme prema MRS-u 16 – „Nekretnine, postrojenja i oprema" ili HSFI-u 6 – „Dugotrajna materijalna imovina" , u

[30] www.zakon.hr, Zakon o porezu na dobit, članak 20.

trenutku statusne promjene dolazi do realizacije evidentirane revalorizacijske rezerve, odnosno pričuve. Drugim riječima, dolazi do povećanja porezne osnovice u obrascu poreza na dobit (PD obrazac) za cijeli iznos evidentirane revalorizacijske rezerve, odnosno pričuve. Ovakav tretman revalorizacijske pričuve nije stimulativan za iskaz fer vrijednosti dugotrajne imovine ako se očekuje pripajanje ili spajanje jer se oporezuje tzv. nerealizirani dobitak.[5]

Revalorizacijska rezerva stvorena na temelju knjigovodstvene vrijednosti imovine (nekretnine) realizira se njenim korištenjem, a to je najčešće amortizacijom ili pak u slučaju otuđenja ili povlačenja iz uporabe. Drugim riječima, to znači da je amortizacija revalorizacijskog dijela imovine, kao što je i u prethodnom odlomku navedeno, porezno nepriznat trošak, odnosno povećava osnovicu poreza na dobit u obrascu poreza na dobit (PD obrazac) sukladno poreznim propisima, odnosno odredbama Zakona o porezu na dobit i Pravilnika o porezu na dobit, te se na isti plaća 12 ili 18% poreza na dobit, ovisno o ostvarenom prihodu iz prethodnog obračunskog razdoblja, no ovo ne vrijedi za zemljišta jer se ne amortiziraju, osim u specifičnim slučajevima[31].

Primjerice, društvo X d.d. posjeduje nekretninu kojoj je nabavna vrijednost 2.000.000,00 KN. Do kraja godine 20xx. nekretnina se vodila po nabavnoj vrijednosti, no uprava društva je donijela odluku da se primjeni model revalorizacije radi realnijeg iskaza imovine i glavnice (kapitala). Profesionalno kvalificirani procjenitelj je procijenio na temelju fer vrijednosti s aktivnog tržišta da nekretnina vrijedi 2.500.000,00 KN na kraju 20xx. godine. Dakle, revalorizacijsko povećanje je 25%, odnosno 500.000,00 KN. No, u konkretnom slučaju potrebno je voditi brigu o odgođenoj poreznoj obvezi (12, odnosno 18% od revalorizacije), koja je u ovom slučaju 60.000.00 KN, odnosno 90.000,00 KN. Temeljem navedenog, zaključuje se da se revalorizacijske pričuve priznaju u iznosu od 440.000,00 KN, odnosno 410.000,00 KN i to u okviru ostale sveobuhvatne dobiti.[5]

S poreznog gledišta (porez na dobit) značajna pažnja se pridaje i tretiranju goodwilla, posebice negativnog goodwilla, koji se pojavljuje pri poslovnim spajanjima. Kako je i kasnije navedeno, poduzetnici obveznici primjene HSFI moraju amortizirati goodwill stečen u poslovnom spajanju društva u korisnom vijeku od najviše pet godina. Međutim, u Pravilniku o porezu na dobit, čl. 22., st. 6. navodi se kako amortizacija goodwilla nastalog pri statusnim promjenama (poslovno spajanje) nije porezno priznati rashod, a što zapravo predstavlja povećanje u obrascu poreza na dobit (PD obrazac). S druge pak strane, kao što je spomenuto na

[31] www.ekonos.hr, Ćurić, A., Revalorizacija dugotrajne materijalne imovine

početku ovog odlomka, negativan goodwill koji se pojavljuje pri računovodstvenom obračunu poslovnog spajanja ili pripajanja, na njega je potrebno platiti porez na dobit po stopi od 12 ili 18%, ovisno o ostvarenom ukupnom prihodu pojedinog poduzeća. Spomenuti goodwill se pojavljuje, što je kasnije prikazano i u primjeru u poglavlju 7.8.4., kada je trošak kupnje udjela ili dionica manji od fer vrijednosti neto imovine stečenog društva. Također, spomenuti u sljedećem velikom poglavlju MSFI 3 i HSFI 2 propisuju jedinstveni tretman za negativni goodwill, a to je jednokratno knjiženje prihoda u računu dobiti i gubitka. Zbog knjiženja cijelog negativnog goodwilla u prihode u račun dobiti i gubitka, na njegov cijeli iznos se plaća porez na dobit u onoj godini u kojoj je poslovno spajanje realizirano, odnosno provedeno.[5]

Nadalje, kod spajanja prema ZTD-u, u kontekstu poreznih obveznika, porezni obveznik koji je prestao s radom zbog spajanja dostavlja nadležnoj poreznoj upravi financijska izvješća i poreznu prijavu s nadnevkom koji prethodi nadnevku upisa spajanja u trgovački registar i rješenje trgovačkog suda o upisu spajanja. Sukladno tome, spojena društva se brišu iz registra poreznih obveznika u informacijskom sustavu porezne uprave, a upisuje se društvo nastalo spajanjem. Za takvo društvo koje je nastalo spajanjem, porezno razdoblje počinje teći od dana spajanja pa do kraja godine u kojoj je spajanje bilo realizirano. Prava i obveze spojenih poreznih obveznika iz porezno-pravnog odnosa preuzima pravni slijednik, odnosno društvo nastalo spajanjem. Isti postupak vrijedi i kod pripajanja društava ili više društava drugom društvo (preuzimatelju). No za razliku od spajanja, kod postupka pripajanja društvo kojemu se pripaja drugo društvo ili više njih nema obvezu sastavljanja prijave poreza na dobit s nadnevkom koji prethodi nadnevku upisa pripajanja u trgovački registar, a razlog tome je jer društvo preuzimatelj, kojemu se drugo društvo ili više njih pripaja, ne prestaje s radom, odnosno ne prekida poslovno i porezno razdoblje, već nastavlja svoju djelatnost s imovinom društva koja su mu se pripojila. [5]

5.3.2. Porez na dodanu vrijednost

Oporezivanje spajanja ili pripajanja Porezom na dodanu vrijednost; PDV uređuje Zakon o PDV-u. U čl. 7., st. 9. Zakona o PDV-u se navodi da kod prijenosa uz naknadu ili bez naknade, ili u obliku uloga u društvo, ukupne imovine ili njezinog dijela koji čini gospodarsku cjelinu na drugog poreznog obveznika (primatelja) smatra se da nije došlo do isporuke, pa prema tome ne obračunava se i ne plaća PDV, a taj porezni obveznik smatra se pravnim slijednikom

prenositelja[32]. Također i Pravilnik o PDV-u ističe da je riječ o neoporezivim transakcijama jer se u čl. 18, st. 1. navodi sljedeće: „promjena oblika društva ne podliježe oporezivanju“, kao što se i u čl. 18., st. 2 navodi sljedeće: „spajanje, pripajanje i podjela društva u skladu s propisima koji uređuju to područje ne podliježu oporezivanju“[33].

5.3.3. Porez na promet nekretninama

Zakon o porezu na promet nekretninama u čl. 14., st. 2. definira da se porez na promet nekretninama ne plaća kada se nekretnine stječu u postupku spajanja i pripajanja u smislu zakona kojim se uređuju trgovačka društva (ZTD) te u postupku podjele društva u više trgovačkih društava[34]. U slučaju prijenosa nekretnina pri spajanju i pripajanju ne nastaje obveza poreza na promet nekretnina, međutim, društvo stjecatelj, odnosno preuzimatelj svejedno treba prijaviti nastalu promjenu vlasništva nad nekretninom, a u roku od 30 dana od statusne promjene, odnosno spajanja ili pripajanja.[5]

5.3.4. Porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove

Što se tiče Zakona o posebnim poreznima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, ako se navedena imovina nalazi u vlasništvu društva koje se spaja ili pripaja prema ZTD-u, društvo pravni slijednik, odnosno preuzimatelj treba obračunati i platiti navedeni porez po stopi od 5%. Takvo postupanje za nije striktno propisano samim Zakonom, već je postalo praksa zbog mišljenja Porezne uprave iz 2006. godine[5]

[32] www.zakon.hr, Zakon o PDV-u, čl. 7., st. 9.
[33] www.porezna-uprava.hr, Pravilnik o PDV-u, čl. 18., st. 12.
[34] www.porezna-uprava.hr, Zakon o porezu na promet nekretnina, čl. 14., st. 2.

6. RAČUNOVODSTVENI OBRAČUN POSLOVNIH SPAJANJA

6.1. Okvir za obračun poslovnih spajanja prema MSFI 3 i HSFI 2

Računovodstveni obračun poslovnih spajanja je u nadležnosti MSFI 3 – „Poslovna spajanja“, kojega je IASB (eng. *International Accounting Standards Board*) usvojio 2004. godine i od tada zamjenjuje MRS 22 – „Poslovne kombinacije“. Posljednju verziju, odnosno inačicu MSFI 3 IASB je usvojio 2008. godine, dok je u Hrvatskoj službeno ušao u primjenu objavom u Narodnim novinama.[5] Objavom u Narodnim novinama revidirana inačica MSFI 3 postaje obvezna za obveznike primjene MSFI prema čl. 13. Zakona o računovodstvu. Što se tiče malih i srednje velikih poduzetnika, obveznika primjene HSFI, poslovna spajanja su u djelokrugu HSFI 2 – „Konsolidirani financijski izvještaji“ koji ima određene razlike u odnosu na posljednju inačicu MSFI 3.[5]

6.1.1. Osnovne odredbe MSFI 3

Osnovni cilj MSFI 3 je povećati relevantnost, pouzdanost i usporedivost informacija koje izvještajni subjekt iznosi u svojim financijskim izvještajima o poslovnom spajanju i njegovim učincima. Da bi to bilo moguće postići, MSFI 3 utvrđuje načela i zahtjeve koji se odnose na način na koji stjecatelj provodi sljedeće:[2]

- U svojim financijskim izvještajima priznaje i mjeri utvrdivu stečenu imovinu, preuzete obveze i nekontrolirajući interes u stečeniku
- Priznaje i mjeri goodwill, o čemu će biti više riječi kasnije u poglavlju 6.2.4. ostvaren poslovnim spajanjem ili dobit ostvarenu povoljnom kupnjom, odnosno po nižoj cijeni od tržišne
- Definira, odnosno određuje informacije koje će objaviti u bilješkama kako bi korisnicima financijskih izvještaja omogućio da ocjene prirodu i financijske učinke poslovnog spajanja

MFSI 3 se primjenjuje samo za one transakcije koje zadovoljavaju definiciju poslovnog spajanja te se ne primjenjuje za sljedeće:[5]

- Zajedničke pothvate
- Stjecanje imovine/grupe imovine koja ne predstavlja poslovanje
- Spajanja subjekata pod zajedničkom kontrolom

Revidirani MSFI 3 u odnosu na staru inačicu zahtijeva da stečena imovina i preuzete obveze predstavljaju tzv. poslovanje (eng. *business*) da bi se transakcija moga okarakterizirati kao poslovno spajanje. No, u suprotnom slučaju, ako nije riječ o poslovanju, tada se transakcija obračunava kao stjecanje imovine. Važna razlika između obračuna poslovnog spajanja i stjecanja imovine je u tome da se kod stjecanja imovine ne može priznati nikakav goodwill. Definicija poslovanja dana je u dodatku B MSFI 3 gdje se ističe da se poslovanje sastoji od inputa i procesa, koji primjenom na inpute omogućavaju stvaranje outputa.[5] U definiciji poslovanja, prema MSFI 3, tri su ključna elementa, a to su sljedeći:[2]

- Inputi (ulazna vrijednost) – svi ekonomski resursi koji uz primjenu procesa mogu stvoriti output. Kao primjeri inputa mogu se navesti sljedeći: dugotrajna imovina (uključujući nematerijalnu imovinu) ili pravo korištenja dugotrajne imovine, intelektualno vlasništvo, mogućnost ostvarenja pristupa neophodnim materijalima ili pravima, zaposlenici itd.
- Procesi – su svi sustavi, standardi, protokoli, konvencije, pravila koji kada se primjene na neki input mogu stvoriti output, primjerice: strateško planiranje, operativni procesi i procesi upravljanja resursima
- Output (izlazna vrijednost) – rezultati inputa i procesa koji su primijenjeni na inpute, a koji ima mogućnost stvaranja povrata izravno ulagačima kroz dividende (udjel u dobiti društva), članovima ili sudionicima u obliku prije spomenutih dividendi, nižih troškova ili drugih ekonomskih koristi

Također, MSFI 3 definira da je stjecatelj onaj subjekt koji stječe kontrolu nad stečenikom, dok je stečenik poslovanje nad kojim stjecatelj stječe kontrolu kroz poslovno spajanje. Poslovno spajanje, prema MSFI 3 označava transakciju ili drugi događaj kojim stjecatelj stječe kontrolu nad jednim ili više poslovanja. Pri svakom poslovnom spajanju mora se identificirati stjecatelj. Kao primjeri poslovnih događaja koji rezultiraju poslovnim spajanjem mogu se navesti, prema MSFI 3, t. B5, sljedeći:[5]

- Prijenos novca, novčanih ekvivalenata ili druge imovine (uključujući neto imovinu koja sačinjava poslovanje)
- Stvaranje obveza
- Izdavanje vlasničkih instrumenata (udjela)
- Kombinacija prethodno navedenih naknada, odnosno davanjem više vrsta naknada
- Transakcija bez naknade, odnosno bez prijenosa naknade, uključujući prijenos isključivo na temelju ugovora

Poslovno spajanje prema MSFI 3 s pravnog gledišta može biti strukturirano na različite načine, a to su sljedeći:[5]

- Pripajanje (A+B=A), spajanje (A+B=C), povezivanje (A+B=AB grupa) ili kupnja neto imovine

Pri kupnji neto imovine riječ je o situaciji kada stjecatelj kupuje poslovanje, no ne kupuje pravni subjekt u kojem se poslovanje realizira. Naime, poslovanje se izdvaja kroz preuzimanje pripadajuće imovine, obveza, zaposlenika, poslovnih odnosa s kupcima, dobavljačima, kreditorima itd.[5]

MSFI 3 i dalje propisuje samo jednu metodu za obračun poslovnih spajanja, a to je metoda stjecanja, dok je metoda udruživanja interesa, iz starog MRS 22 – „Poslovne kombinacije“, koji se ukratko spominje i u poglavlju 6.1., zabranjena. Subjekt je dužan svako poslovno spajanje obračunati primjenom metode stjecanja. Spomenuta metoda stjecanja može se razložiti u četiri osnovna koraka, odnosno ona nalaže sljedeće:[2]

- Određivanje stjecatelja
- Određivanje datuma stjecanja
- Priznavanje i mjerenje utvrdive stečene imovine, preuzetih obveza i nekontrolirajućeg interesa – NKI u stečeniku
- Priznavanje i mjerenje goodwilla ili dobiti ostvarene povoljnom kupnjom

U svakom poslovnom spajanju važno je, kao što je i prije spomenuto, identificirati stjecatelja, tj. subjekta koji stječe kontrolu. Kontrola označava pravo upravljanja poslovnim i

financijskim politikama. Poslovne politike označavaju aktivnosti u sljedećim područjima: prodaja, proizvodnja, ljudski potencijali, investicije itd. Financijske politike označavaju: isplate dividendi (udjel u dobiti), odobravanje budžeta (proračuna), emisiju dužničkih i vlasničkih instrumenata, računovodstvene politike itd.[5]

Spomenuta kontrola se pak utvrđuje prema MSFI 10 – „Konsolidirani financijski izvještaji“, a prema MSFI 10, t. 6. se navodi da ulagatelj ima kontrolu nad subjektom ako je temeljem svog sudjelovanja izložen varijabilnom prinosu, odnosno ima prava na njih te sposobnost utjecati na prinos svojom prevlašću u tom subjektu.[2]

Dakle, prema MSFI 10, t. 7., ulagatelj kontrolira neki subjekt onda i samo onda ako ima sve navedeno, a to je sljedeće:[2]

- Moć raspolaganja tim subjektom
- Izloženost ili prava u odnosu na varijabilni prinos na svoje sudjelovanje u tom subjektu
- Sposobnost primjene svojih ovlasti u subjektu na način da utječe na visinu svog prinosa

Moć raspolaganja, prema MSFI 10, t. 10., ima ulagatelj kada ima postojeća prava koja mu u sadašnjosti omogućuju vođenje relevantnih poslova, odnosno poslova koji bitno utječu na prinos samog subjekta.[2]

Prema MSFI 10, t. 15. ulagatelj je izložen varijabilnom prinosu temeljem svog sudjelovanja u subjektu koji je predmet njegovog ulaganja, odnosno ima pravo na prinos kad njegov prinos temeljem sudjelovanja može varirati ovisno o uspješnosti poslovanja tog subjekta. Prinos ulagatelja može biti samo pozitivan, samo negativan ili i pozitivan i negativan.[2]

Nadalje, ulagatelj kontrolira neki subjekt koji je predmet ulaganja ako ima ne samo moć raspolaganja subjektom i izložen je ili ima pravo na varijabilni prinos temeljem svog sudjelovanja u njemu, nego i sposobnost primijeniti svoju moć raspolaganja način da utječe na svoj prinos temeljem svog sudjelovanja u subjektu.[2]

Ako ova analiza ne rezultira zaključkom o stjecanju, tada je potrebno primijeniti sljedeće kriterije iz MSFI 3 (B.14-B.18), a to su sljedeći:[2]

- Kada se spajanje realizira prvenstveno isplatom, odnosno prijenosom novca, subjekt koji daje novac vjerojatno je stjecatelj

- Kada se spajanje realizira prvenstveno razmjenom vlasničkih udjela, subjekt koji emitira vlasničke udjele vjerojatno je stjecatelj
- Kada je relativna veličina (mjerena prihodom, imovinom ili dobitkom) jednog subjekta značajno veća od fer vrijednosti drugog subjekta, veći je subjekt vjerojatno stjecatelj
- Kada se u poslovnom spajanju javljaju više od dva subjekta, tada se provodi analiza kako bi se utvrdilo koji od subjekata je pokrenuo poslovno spajanje jer taj subjekt je vjerojatno stjecatelj
- Kada je osnovan nov subjekt radi provedbe poslovnog spajanja, no taj subjekt nije nužno i stjecatelj. Ako je nov subjekt osnovan radi izdavanja vlasničkih udjela s ciljem provedbe poslovnog spajanja, jedan od subjekata koji se spajaju i koji je postojao i prije poslovnog spajanja utvrđuje se kao stjecatelj. Nasuprot tome, nov subjekt koji prenosi novac, odnosno drugu imovinu ili stvara obveze kao naknadu može biti stjecatelj

Što se pak tiče gubitka kontrole, MSFI 10, t. 25., jasno definira da ako matica izgubi kontrolu nad ovisnim subjektom, tada vrijedi sljedeće:[2]

- Prestaje iskazivati imovinu i obveze bivšeg ovisnog subjekta u konsolidiranom izvještaju o financijskom položaju (konsolidirana bilanca)
- Počinje iskazivati svaki zadržani udjel u bivšem ovisnom subjektu po fer vrijednosti od trenutka gubitka kontrole i kasnije ga obračunavati sukladno mjerodavnim MSFI
- Prestaje iskazivati dobit ili gubitak povezan s gubitkom kontrole temeljem prvobitnog kontrolirajućeg udjela

Nadalje, datum stjecanja, prema MSFI 3, t. 8. i 9., je dan na koji stjecatelj stječe kontrolu nad stečenikom. Taj dan obično predstavlja datum na koji stjecatelj prenosi naknadu za stjecanje, stječe imovinu i preuzima obveze stečenika (zaključni datum). Međutim, postoji mogućnost da stjecatelj stekne kontrolu prije ili nakon tog datuma (zaključni datum). Primjerice, datum stjecanja prethodi zaključnom datumu ako je pisanim ugovorom predviđeno da stjecatelj stječe kontrolu nad stečenikom na neki datum prije zaključnog datuma. Zbog toga, potrebno je proučiti sve relevantne činjenice i okolnosti.[2]

Stjecatelj je dužan na datum stjecanja priznati odvojeno od goodwilla utvrdivu stečenu imovinu i preuzete obveze i svaki nekontrolirajući interes; NKI u stečeniku. Imovina i preuzete obveze moraju zadovoljavati definicije imovine/obveza iz okvira MSFI kako bi bili priznati na

datum stjecanja. Spomenute stavke imovine/obveza moraju biti sastavni dio transakcije poslovnog spajanja, a ne rezultat zasebne transakcije. Stjecatelj je dužan stečenu imovinu i preuzete obveze klasificirati sukladno uvjetima, gospodarskim stanjima, računovodstvenim politikama koje vrijede na dan, odnosno datum stjecanja. Iznimno postoje slučajevi kada se radi o ugovorima o najmu ili osiguranju koji se klasificiraju prema uvjetima koji su vrijedili na početku ugovora.[5]

U kontekstu priznavanja imovine i obveza ističu se dva specifična slučaja (MSFI 3, t. 11.-13.), a to su sljedeći:[5]

- Troškovi postakvizicijskog (poststjecateljskog) restrukturiranja stečenika koji se očekuju, ali na datum spajanja ne postoji obveza, ne ulaze u priznavanje obveza pri obračunu poslovnog spajanja
- Priznavanje imovine koja prije nije bila priznata u izvještajima stečenika (npr. interno generirana nematerijalna imovina, kao što su primjerice patenti[35], brand[36], liste kupaca itd.)

Spomenuti troškovi postakvizicijskog restrukturiranja (npr. otpremnine, troškovi zatvaranja pogona, troškovi preseljenja, itd.) koji se očekuju u budućnosti, ali na dan spajanja ne predstavljaju obveze, kao što je i prethodno navedeno, ne priznaju se u sklopu primjene metode stjecanja prema MSFI 3, već se priznaju naknadno prema odredbama drugih MSFI. Isto tako, spomenuto priznavanje imovine koja prije nije bila priznata u izvještajima stečenika, u središtu razmatranja nalazi se, također prethodno navedena, interno generirana nematerijalna imovina. Nematerijalna imovina je utvrdiva ako ispunjava jedan od kriterija, prema MFSI 3 (t. B.31-B.34), a to su sljedeći:[5]

- Kriterij odvojivosti
- Kriterij ugovorno-pravne osnove

[35] Patent je isključivo pravo korištenja vlastitim izumom, nitko drugi nema pravo korištenja tim izumom bez odobrenja nositelja patenta, tj. izumitelja. Isključivo pravo korištenja patentom stječe izumitelj nakon registracije svoga izuma pri mjerodavnom državnom tijelu za patente, a koje mu izdaje ispravu o zaštićenosti izuma od neovlaštene upotrebe.[23]

[36] Brand podrazumijeva prepoznatljivu oznaku nekog proizvoda, a često znači i kvalitetu.

Stjecatelj je dužan priznati, odvojeno od goodwilla, utvrdivu nematerijalnu imovinu stečenu poslovnim spajanjem.

Prvi navedeni kriterij, odnosno **kriterij odvojivosti** znači da je stečeno nematerijalno sredstvo moguće izdvojiti ili odvojiti od stečenika te prodati, prenijeti, licencirati, iznajmiti ili razmijeniti pojedinačno ili zajedno s povezanim ugovorom, utvrdivim sredstvom ili utvrdivom obvezom. Nematerijalno sredstvo koje bi stjecatelj mogao prodati, licencirati ili na neki drugi način razmijeniti za neku drugu vrijednost ispunjava kriterij odvojivosti čak i ako stjecatelj nema namjeru to sredstvo prodati, licencirati ili ga na neki drugi način razmijeniti. Primjerice, popisi kupaca ili pretplatnika često su predmet licenciranja pa stoga ispunjavaju kriterij odvojivosti.[2]

Kriterij ugovorno-pravne osnove može biti osnova za priznavanje nematerijalne imovine primjerice kada stečenik koristi objekt u najmu po uvjetima povoljnijim od tržišnih. Svota za koju je najam povoljniji od tržišnih uvjeta priznaje se kao nematerijalna imovina, odvojeno od goodwilla, čak i kada se ugovor ne smije prodati ili na neki drugi način prenijeti. [5]

Sljedeća tablica 13. prikazuje oblike nematerijalne imovine koja se može priznati samo pri poslovnim spajanjima kao i osnovu za priznavanje.[5]

Oblik nematerijalne imovine	Osnova za priznavanje
Trgovačko ime, brand	Ugovorno-pravna osnova
Internetska domena	Ugovorno-pravna osnova
Liste kupaca	Odvojivost
Ugovori s kupcima	Odvojivost
Drame, opere, baleti	Ugovorno-pravna osnova
Knjige	Ugovorno-pravna osnova
Audiovizulani materijali	Ugovorno-pravna osnova
Licencije	Ugovorno-pravna osnova
Franšize	Ugovorno-pravna osnova
Prava korištenja	Ugovorno-pravna osnova
Patentirana tehnologija	Ugovorno-pravna osnova
Računalni programi	Ugovorno-pravna osnova
Nepatentirana tehnologija	Odvojivost
Baze podataka	Odvojivost

Tablica 13. Priznavanje nematerijalne imovine kroz poslovno spajanje[5]

U slučaju kada je nematerijalno sredstvo stečeno poslovnim spajanjem odvojivo ili proizlazi iz ugovornih ili drugih zakonskih prava, tada postoji dovoljno informacija za pouzdano utvrđivanje njegove fer vrijednosti. MSFI 13 – „Mjerenje fer vrijednosti“, (t. 61.-66.), kao tehnike vrednovanja fer vrijednosti navodi sljedeće:[5]

- Tržišni pristup
- Troškovni pristup
- Dobitni pristup

Tržišni pristup je tehnika vrednovanja u kojoj se koriste cijene i druge relevantne informacije iz tržišnih transakcija identičnom ili usporedivom, tj. sličnom imovinom, identičnim ili usporedivim, tj. sličnim obvezama ili skupinom imovine i obveza kao što je određeni segment djelatnosti, odnosno poslovanja.[2]

Primjerice, u tehnike vrednovanja primjenom tržišnog pristupa često se koriste multiplikatori izvedeni iz skupa usporedivih vrijednosti. Navedeni multiplikatori mogu biti u nizovima, pri čemu je za svaku usporednu vrijednost multiplikator različit. Izbor odgovarajućeg multiplikatora unutar niza nalaže prosudbu uzimajući u obzir kvalitativne i kvantitativne čimbenike specifične za predmetnu mjeru.[2]

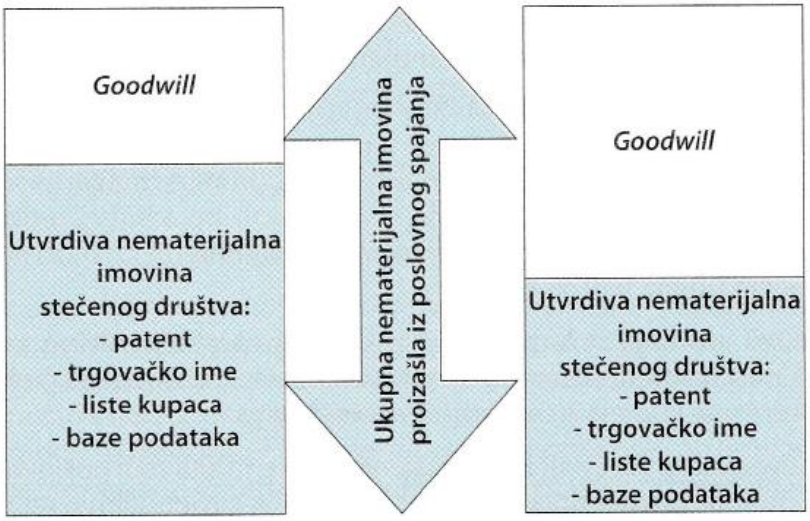
Troškovni pristup je tehnika vrednovanja kojom se dobiva iznos koji bi bio potreban u sadašnjem trenutku da bi se zamijenio uslužni kapacitet neke imovine, a koji se često naziva i tekućim troškom zamjene. Iz perspektive prodavatelja kao tržišnog sudionika, cijena koju bi on primio za predmetnu imovinu temelji se na trošku koji bi kupac kao tržišni sudionik imao u nabavi ili izgradnji zamjenske imovine usporedive koristi, usklađenom po osnovi zastarjelosti. Razlog tome je što kupac kao tržišni sudionik ne bi za neku imovinu platio više od iznosa po kojem bi mogao zamijeniti uslužni kapacitet te imovine.[2]

U brojnim slučajevima metoda tekućeg troška zamjene se koristi u mjerenju fer vrijednosti materijalne imovine koja se koristi u kombinaciji s drugom imovinom ili drugom imovinom i drugim obvezama.[2]

Dobitni pristup je takva tehnika mjerenja fer vrijednosti kojima se budući iznosi, primjerice novčani tok ili prihodi i rashodi, svode na jedan tekući, tj. diskontirani iznos. Mjera

fer vrijednosti određuje se na temelju vrijednosti na koju ukazuju sadašnja tržišna očekivanja budućih iznosa.[2]

Ako se pojedini oblik imovine ne može priznati jer ne zadovoljava kriterije, prema MFSI 3 (t. B.31-B.34), navedene prije, to ima izravan učinak na povećanje iznosa goodwilla, a što prikazuje slika 10. (dolje). Naime, ako se pojedini oblici interno generirane, odnosno stvorene nematerijalne imovine stečenog društva ne mogu izmjeriti zbog nepouzdane fer vrijednosti, dolazi do povećanja goodwilla. Isto vrijedi i za obrnuti slučaj, svako priznavanje zasebnih oblika utvrdive interno generirane nematerijalne imovine stečenika uzrokuje manju svotu, odnosno iznos goodwilla. Nakon početnog priznavanja nematerijalna imovina naknadno se obračunava prema odredbama MRS 38 – „Nematerijalne imovina“.[5]

Slika 10. Međuovisnost vrednovanja utvrdive nematerijlane imovine i goodwilla[5]

Stečena imovina i preuzete obveze mjere se prema fer vrijednosti na dan stjecanja. Pritom, prema definicijama MSFI 3 fer vrijednost označava svotu prema kojoj obaviještene i voljne strane mogu razmijeniti sredstvo ili podmiriti obvezu u transakciji pred pogodbom.[5]

S druge strane pak, nekontrolirajući interes; NKI za svako pojedinačno poslovno spajanje se može mjeriti na jedan od sljedećih dvaju dopuštenih načina (MSFI 3, t. 19.), a to su:[5]

- Prema fer vrijednosti
- U visini udjela u utvrdivoj neto-imovini stečenika razmjerno NKI-u

NKI se iskazuje u konsolidiranom financijskom izvještaju o financijskom položaju u sklopu vlasničke glavnice, ali odvojeno od dijela vlasničke glavnice koji pripada vlasnicima matice.[5]

Nadalje, pri poslovnim spajanjima mogu se pojaviti i tzv. nepredviđene obveze. Nepredviđena obveza se definira, prema MRS 37 – „Rezerviranja, nepredviđene obveze i nepredviđena imovina kao moguću obvezu koja proizlazi iz prošlih događaja i čije će postojanje biti potvrđeno nastankom ili izostankom jednog ili više neizvjesnih budućih događaja koji nisu u cijelosti pod kontrolom subjekta ili kao sadašnju obvezu koja proizlazi iz prošlih događaja, ali nije priznata jer: a) nije vjerojatno da će podmirenje obveze zahtijevati odljev resursa koji utjelovljuju ekonomske koristi ili b) iznos obveze nije moguće dovoljno pouzdano izmjeriti.[2]

Nepredviđena obveza se priznaje, odnosno stjecatelj je dužan na datum stjecanja priznati nepredviđenu obvezu preuzetu poslovnom spajanjem ako je ona sadašnja obveza koja proizlazi iz prošlih događaja te ako je njezinu fer vrijednost moguće pouzdano izmjeriti. Dakle, stjecatelj priznaje nepredviđenu obvezu preuzetu poslovnim spajanjem na datum stjecanja čak i ako nije vjerojatno da će podmirenje obveze zahtijevati odljev resursa koji utjelovljuju ekonomske koristi.[2]

Vezano za porez na dobit, stjecatelj odgođenu poreznu imovinu ili poreznu obvezu[37] proizašlu iz poslovnog spajanja priznaje sukladno MRS 12 – „Porez na dobit“. Priznavanje odgođene porezne imovine u Hrvatskoj je moguće samo pri statusnim promjenama spajanja ili pripajanja, pri čemu nakon spajanja s pravnog gledišta rezultira samo jedan izvještajni subjekt, odnosno trgovačko društvo koje je porezni obveznik prema čl. 2 Zakona o porezu na dobit. Također, pravilnik o porezu na dobit u čl. 38. ističe da preuzimatelj ima pravo korištenja poreznog gubitka, kao što je i prethodno navedeno u poglavlju 6.1.2., pripojenog trgovačkog društva, kojeg ima pravo iskoristiti kroz 5 godina, s time da vrijeme iskorištenja poreznog gubitka počinje teći od razdoblja u kojem je to pravo preuzeto. Međutim, pri poslovnom spajanju, odnosno povezivanju prema ZTD-u odredbe MSFI 3 primjenjuju se na konsolidirane izvještaje stjecatelja koji nisu osnova za utvrđivanje porezne osnovice društva matice, pa se stoga niti stečeni porezni gubitak ne može iskoristiti.[5]

[37] Odgođena porezna imovina, odnosno obveza nastaje kao posljedica privremenih razlika između računovodstvenog i oporezivog dobitka (dobiti), razlike nastaju zbog različitog vremenskog obuhvata u poreznu osnovicu nekih prihoda ili rashoda iskazanih u financijskih izvješćima koji služe kao podloga za izradu porezne prijave. U sljedećim poreznim razdobljima, ako se ispune određeni uvjeti, ta imovina, odnosno obveza moraju se iskoristiti, odnosno nadoknaditi.[25]

Naknada koja je prenesena za stjecanje u poslovnom spajanju mjeri se prema fer vrijednosti te se izračunava kao zbroj fer vrijednosti sljedećeg, na datum stjecanja, prema MSFI 3, t. 37.:[2]

- Imovine koju je stjecatelj prenio
- Obveze koje je stjecatelj stvorio bivšim vlasnicima
- Vlasničkih udjela koje je stjecatelj izdao

Mogući načini plaćanja, odnosno oblika naknada za stjecanje, odnosno za kupnje stečenika obuhvaćaju sljedeće: novčana naknada (gotovina), ostala imovina, poslovanje ili ovisno društvo stjecatelja, nepredviđena naknada za stjecanje, redovne ili povlaštene dionice, opcije[38], varanti[39] i udjeli članova u uzajamnim subjektima.[2]

Nadalje, troškovi povezani sa stjecanjem, prema MSFI 3, t. 53., su troškovi koji su nastali radi provedbe poslovnog spajanja. U poslovnoj praksi najčešće je riječ o sljedećim troškovima, odnosno naknadama: naknade savjetnicima, pravnicima, računovođama, procjeniteljima, vrijednosti i druge profesionalne i konzultantske naknade, opći i administrativni troškovi, uključujući troškove vođenja internog odjela za spajanje i pripajanje, kao i troškovi upisivanja te izdavanja vlasničkih i dužničkih vrijednosnih papira, odnosno vrijednosnica. Navedene troškove stjecatelj je dužan obračunati kao rashode u razdobljima u kojima su troškovi nastali i pružene usluge, uz jednu iznimku. Naime, troškovi izdavanja prethodno navedenih vlasničkih i dužničkih vrijednosnica se priznaju sukladno MRS 32 – „Financijski instrumenti: prezentiranje“ i MRS 39 – „Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje“.[2]

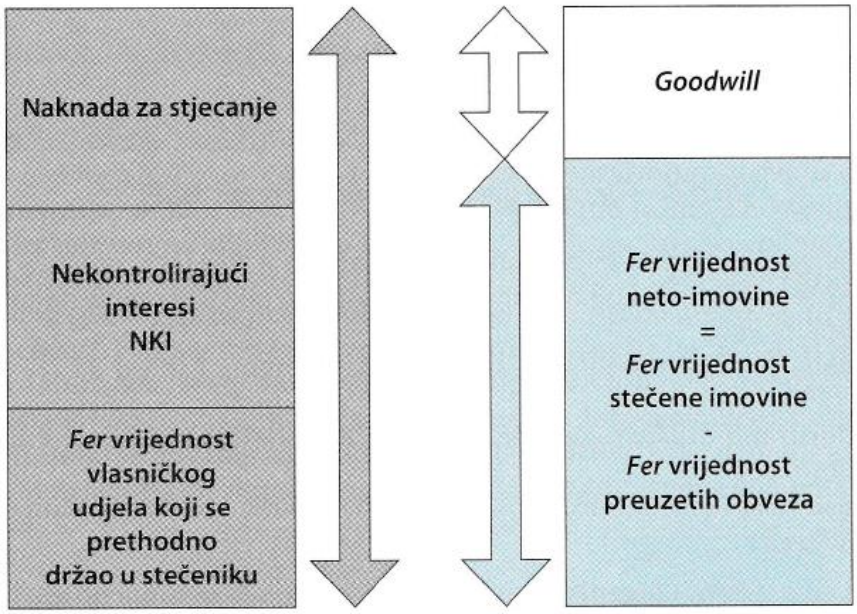
Ovakva odredba predstavlja novinu u odnosu na staru inačicu MSFI 3 koji je dopuštao uključivanje dijela ovih troškova u cijenu stjecanja.[5]

Nadalje, revidirani MSFI 3 donosi novi pristup mjerenju goodwilla, te se goodwill izračunava kao razlika između svota, odnosno iznosa navedenih pod 1. i 2., kako slijedi:[5]

[38] Opcije su vrijednosni papiri u obliku pisanog ugovora kojim vlasnik opcije ostvaruje određeno pravo na kupnju i prodaju predmeta opcije u unaprijed određenom roku i po unaprijed utvrđenoj cijeni.[8]
[39] Varanti su dugoročne opcije za kupnju običnih dionica po određenoj fiksnoj (izvršnoj) cijeni, sadržavaju određene pogodnosti koje se nude uz emisiju vrijednosnih papira kako bi se njima utjecalo na povećanje prihoda, odnosno smanjenje troškova pri prikupljanju kapitala.[8]

1. Ukupnog iznosa:
    - Prenesene naknade za stjecanje
    - Možebitnoga nekontrolirajućeg interesa – NKI
    - Pri poslovnom spajanju u fazama fer vrijednosti na datum stjecanja vlasničkog udjela koji je stjecatelj prethodno imao u stečenika
2. Neto – iznosa na datum stjecanja utvrdive stečene imovine i utvrdivih preuzetih obveza mjerenih prema MSFI 3

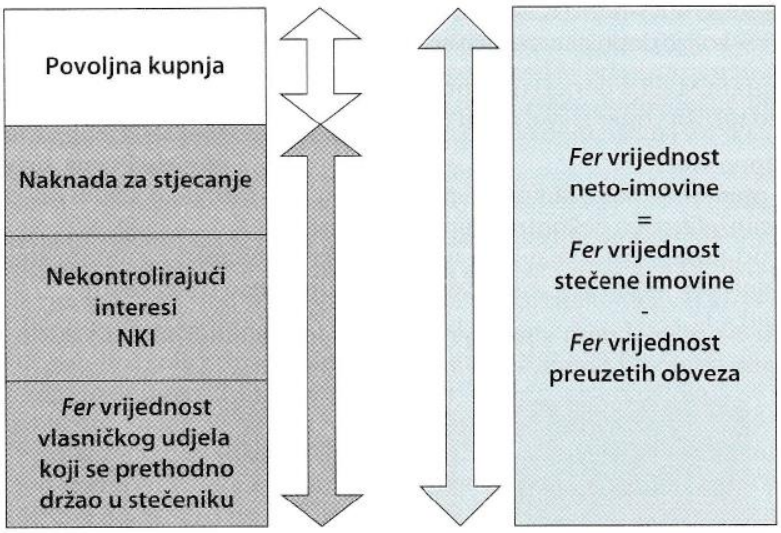
Slika 11. (dolje) prikazuje mjerenje goodwilla prema MSFI 3. Nakon početnog priznavanja, gooswill treba iskazivati prema trošku umanjenom za akumulirane gubitke od umanjenja vrijednosti. Goodwill je potrebno godišnje (ili učestalije) testirati na umanjenje sukladno odredbama MRS 36 – „Umanjenje imovine“. [5]

Slika 11. Mjerenje goodwilla prema MSFI 3[5]

Ponekada umjesto goodwilla kao rezultata poslovnih spajanja može se pojaviti i tzv. negativan goodwill, o kojem će biti više riječi u poglavlju 7.8.4. sa primjerom, kojega revidirani MSFI 3 naziva povoljna kupnja, a što zorno prikazuje slika 12. (dolje). Povoljna kupnja pojavljuje se ako je iznos izračunan pod prije navedenim stavkama, odnosno ako je iznos pod (1.) već od iznosa pod (2.). U tom slučaju cijeli se iznos povoljne kupnje mora iskazati kao dobitak u računu dobiti i gubitka. To ujedno rezultira time, kao što je spomenuto u poglavlju 5.3.1., da će stjecatelj platiti porez na dobit po od 12 ili 18% na svotu, odnosno iznos ostvarenog dobitka iz povoljne kupnje. Prije priznavanja dobitka stjecatelj je dužan provjeriti ispravnost

mjerenja vrijednosti stečene imovine i preuzetih obveza (iznos pod 1.), kao i elemente izračuna pod (2.)[5]

Slika 12. Mjerenje povoljne kupnje (negativan goodwill) prema MSFI 3[5]

Nadalje, postoji mogućnost da se stjecanje dionica ciljnog poduzeća odvija, odnosno realizira u više faza, moguće je da stjecatelj najprije kupi udjele koji ne daju kontrolu, već se takvo ulaganje najprije klasificira, prema MSFI, kao sljedeće:[5]

- Financijski instrument koji se obračunava prema MRS 39 – „Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenja“ (za udjele od 0-19%)
- Pridruženo društvo (za udjele od 20-49%), koji se obračunavaju prema MRS 28 – „Udjeli u pridruženim subjektima i zajedničkim pothvatima“
- Zajednički kontrolirani subjekt (npr. 50% : 50%), koji se obračunavaju prema MSFI 11 – „Zajednički poslovi“ koji zamjenjuje stari MRS 31 – „Udjeli u zajedničkim pothvatima“

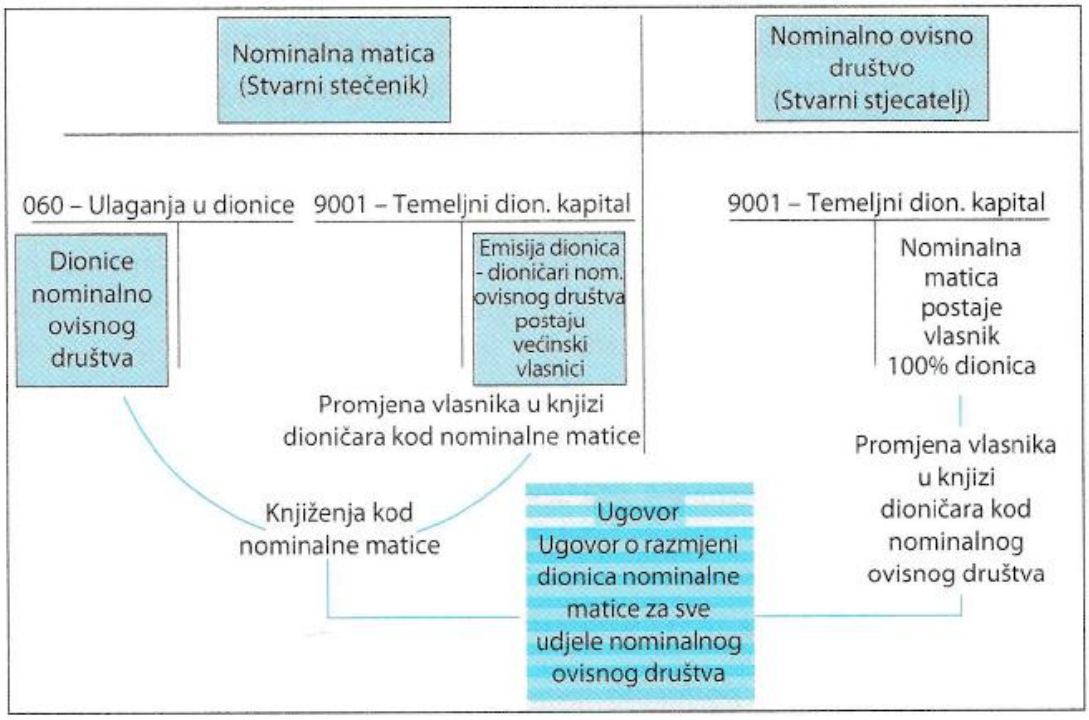
Ako pri navedenim ulaganjima naknadno dolazi do povećanja udjela i stjecanja kontrole (više od 50% glasačke moći) poslovno spajanje se obračunava prema MSFI 3 – „Poslovna spajanja“ samo u trenutku stjecanja kontrole. MSFI 3 se ne primjenjuje na transakcije koje su se dogodile prije ili poslije, a koje ne uzrokuju promjenu kontrole (stjecanje ili gubitak kontrole). Također, MSFI 3 zahtijeva da se prethodno držani udjeli na dan stjecanja kontrole ponovno mjere i to prema fer vrijednosti (MSFI 3, t. 42.) Bilo kakvi dobici ili gubitci koji proizlaze iz mjerenja po fer vrijednosti na dan stjecanja kontrole moraju biti priznati u dobitku ili gubitku. Isto načelo vrijedi i za priznavanje dobiti/gubitka koji su prethodno evidentirani u

glavnici i iskazani u okviru ostale sveobuhvatne dobiti.[5] Tablica 14. prikazuje klasifikaciju utjecaja i nadležnost standarda prema MSFI.

Pasivno ulaganje	**Značajan utjecaj** **Zajednička kontrola**	**Kontrola**
MRS 39	MRS 28/MSFI 11	MSFI 10
0 – 20%	20 – 50%	50 – 100%

Tablica 14. Klasifikacija ulaganja i nadležnost standarda[izradio autor prema 2 i 5]

Posebne slučajeve poslovnih spajanja predstavljaju tzv. obrnuta stjecanja (eng. *reverse acquisitions*). Prema MSFI 3 pri svakom poslovnom spajanju treba se identificirati stjecatelj, odnosno stečeno društvo, međutim u nekim slučajevima pravni i stvarni, odnosno zakonski i računovodstveni stjecatelj, nisu isti. Naime, pri obrnutim stjecanjima pravni (zakonski) stjecatelj je u biti stečeno društvo, odnosno računovodstveni stečenik (MSFI 3, t. B19.) Subjekt čiji se vlasnički udjeli stječu (zakonski stečenik) mora u računovodstvene svrhe biti stjecatelj kako bi se transakcija mogla smatrati obrnutim stjecanjem. Čest razlog ovakvog ustroja poslovnog spajanja je u tome, primjerice, kada privatni subjekt želi postati javni subjekt, ali ne želi registrirati svoje vlasničke udjele. Da bi to ostvario, privatni subjekt s javnim subjektom sklapa sporazum kojim javni subjekt preuzima njegove vlasničke udjele u zamjene za vlasničke udjele u javnom subjektu. U navedenom primjeru, javni subjekt je zakonski stjecatelj jer je izdao svoje vlasničke udjele., a privatni subjekt je zakonski stečenik jer su njegovi vlasnički udjeli stečeni. Međutim, javni subjekt utvrđuje se kao stečenik u računovodstvene svrhe, a privatni subjekt utvrđuje se kao stjecatelj u računovodstvene svrhe. Računovodstveni stečenik mora udovoljiti definiciji poslovanja da bi transakcija mogla biti obračunata kao obrnuto stjecanje i primjenjuju se sva načela priznavanja i mjerenja u MSFI 3, uključujući zahtjev da se prizna goodwill.[2] Osnovni model obrnutog stjecanja prikazan je na slici 13.

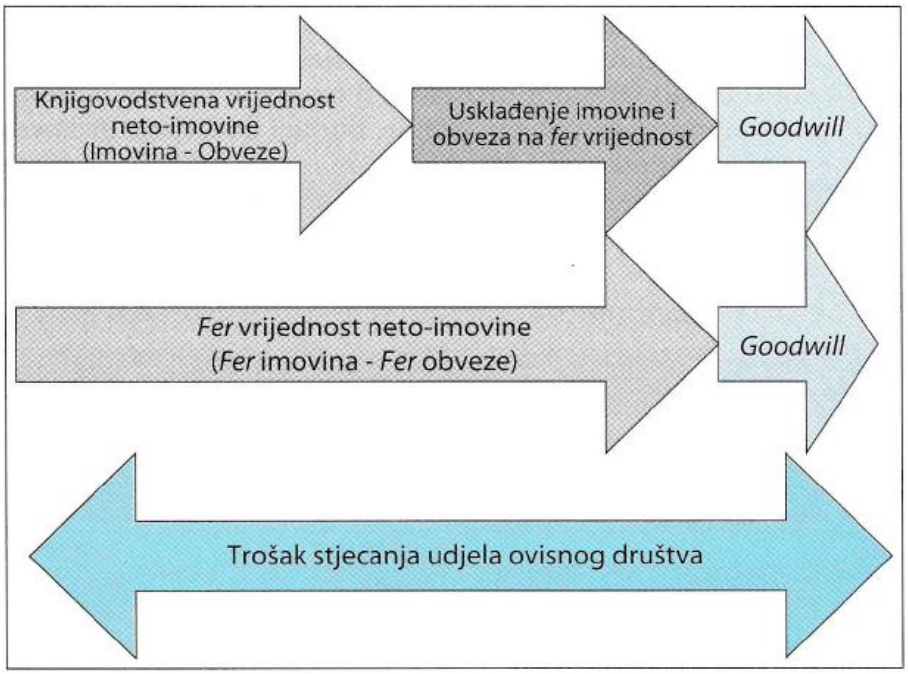
Slika 13. Osnovni model obrnutog stjecanja[5]

Postupak utvrđivanja goodwilla i dobitka od povoljne kupnje identičan je kao u slučaju običnog poslovnog spajanja. No, određene specifičnosti se pojavljuju pri izradi konsolidiranih financijskih izvještaja na dan spajanja. Budući da je prema MSFI 3 zakonska matica utvrđena kao stvarni stečenik, njeni se financijski izvještaji usklađuju na fer vrijednost, a ne izvještaji zakonskog stečenika (računovodstvenog stjecatelja), odnosno obrnuto od slučaja običnog poslovnog spajanja. Iako konsolidirani financijski izvještaji nominalno glase na stečenika, u bilješkama uz financijske izvještaje potrebno je navesti da su oni nastavak financijskih izvještaja stjecatelja (zakonski, odnosno nominalnog ovisnog društva). Budući da su konsolidirani financijski izvještaji nastavak na financijske izvještaje pravno ovisnog društva, osim u dijelu koji se odnosi na njegovu strukturu kapitala, konsolidirani financijski izvještaji kod obrnutog stjecanja, prema MSFI 3, t. B22., predočavaju sljedeće:[2]

- Imovinu i obveze zakonskog ovisnog društva (računovodstvenog stjecatelja) priznate i mjerene u njihovim knjigovodstvenim iznosima prije poslovnog spajanja
- Imovinu i obveze zakonske matice (računovodstvenog stečenika) priznate i mjerene u skladu s MSFI 3
- Zadržanu dobit i druge iznose iskazane u glavnici zakonskog ovisnog društva (računovodstvenog stjecatelja) prije poslovnog spajanja

6.1.2. Osnovne odredbe HSFI 2

HSFI 2 – „Konsolidirani financijski izvještaji“ u odnosu na MSFI 3 – „Poslovna spajanja“ ima određene razlike jer se temelji na pretposljednjoj inačici MSFI 3. Razlike se pojavljuju pri izračunu goodwilla, modela mjerenja nekontrolirajućih interesa – NKI te naknadnog vrednovanja goodwilla. Sukladno HSFI 2 goodwill se inicijalno izračunava kao razlika troška koji je plaćen za stjecanje udjela u ovisnom društvu te udjela stjecatelja u fer vrijednosti neto-imovine stečenog društva.[5] Izračun goodwilla prema HSFI 2 prikazan je na slici 14.

Slika 14. Izračun goodwilla prema HSFI 2[5]

Obveznici primjene HSFI 2 nemaju dvije opcije za vrednovanje nekontrolirajućih interesa – NKI (HSFI 2 rabi termin manjinski udio), kao što je to slučaj obveznika primjene MSFI. Naime, prema HSFI 2 NKI se vrednuje isključivo prema udjelu manjinskih dioničara u fer vrijednosti neto-imovine ovisnog društva te se ne dopušta opcija, odnosno mogućnost primjene fer vrijednosti za NKI. Pri inicijalnom vrednovanju goodwilla prema MSFI 3 zbog mogućnosti primjene fer vrijednosti za NKI može se priznati i onaj goodwill koji pripada NKI, dok to nije moguće u slučaju HSFI 2. Dakle, prema HSFI 2 može se priznati samo onaj goodwill koji se odnosi na stjecatelja.[5]

Nadalje, vrlo značajne razlike HSFI 2 u odnosu na MSFI pojavljuju se i pri naknadnom vrednovanju goodwilla proizašlog iz poslovnih spajanja. MSFI 3 i MRS 36 – „Umanjenje imovine“ zahtijevaju, kao što je i naknadno spomenuto u poglavlju 6.2.4. godišnje testiranje (ili

češće) goodwilla na umanjenje, dok HSFI 2 koristi koncept amortizacije. HSFI 2 po pitanju naknadnog vrednovanja goodwilla koristi pristup definiran u IV. direktivi EU, prema kojoj se goodwill amortizira kroz razdoblje do pet godina. Razlika između amortizacije i spomenutog testa na umanjenje je značajna jer test na umanjenje ostavlja mogućnost da goodwill zadržava svoju vrijednost na kraju godine, dok amortizacija znači da goodwill zasigurno gubi na vrijednosti i to minimalno 20% svake godine, budući da se amortizira kroz razdoblje do 5 godina.[5]

Budući da je formula za izračun godišnje stope amortizacije jednaka 100/koristan vijek trajanja imovine, tada je najmanja moguća godišnja stopa 20% (100/5 = 20).

6.1.3. Metode obračuna ulaganja u druga društva

Za obračun ulaganja u druga društva koriste se sljedeće metode, a to su sljedeće:[1]

- Metoda konsolidacije
- Metoda udjela
- Metoda fer vrijednosti
- Metoda troška ulaganja
- Metoda razmjerne konsolidacije

Metoda konsolidacije podrazumijeva da su financijski izvještaji grupe prikazani kao da se radi o jednom subjektu.[1]

Metoda udjela je računovodstvena metoda kojim se ulaganje početno evidentira u visini troškova ulaganja, a njegov knjigovodstveni iznos raste ili se smanjuje kako bi se priznao ulagačev udjel u dobicima ili gubicima subjekta u kojeg je izvršeno ulaganje. Ulagačev udio u dobitku ili gubitku subjekta u kojeg je izvršio ulaganje priznaje se kao ulagačev prihod ili rashod. Primljene raspodjele od subjekta u kojeg je ulaganje izvršeno smanjuju knjigovodstveni iznos ulaganja.[1]

Metoda fer vrijednosti podrazumijeva da kod početnog priznavanja ulagač mjeri svoja ulaganja u vlasničke instrumente po fer vrijednosti, prema MRS 39 – „Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje“ (t. 43.). Nakon početnog priznanja, također po fer vrijednosti, osim ulaganja u vlasničke instrumente (dionice) čija cijena ne kotira na aktivnom tržištu i čija se fer vrijednost ne može pouzdano izmjeriti, tada se mjeri po trošku stjecanja.[1]

Metoda troška ulaganja (eng. *The Cost Method*) računovodstvena je metoda ulaganja kod koje se početno ulaganje priznaje po trošku ulaganja. Nakon datuma stjecanja ulaganja, ulagač priznaje prihod samo u mjeri u kojoj prima raspodjele akumuliranih profita po osnovi ulaganja. Ako primljene raspodjele prekoračuju profite koji pripadaju ulagaču, priznaju se kao smanjenje troška ulaganja.[1]

Metoda razmjerne (proporcionalne) konsolidacije (eng. *Proportionate Consolidation Method*) računovodstvena je metoda kojom se pothvatnikov udjel u svakom dijelu imovine, obveza, prihoda i rashoda nekog zajednički kontroliranog subjekta spaja, stavku po stavku, sa sličnim stavkama u financijskim izvještajima pothvatnika ili se iskazuju kao zasebne stavke u financijskim izvještajima pothavtnika.[1]

Međutim, u novom MSFI 11 –„Zajednički poslovi“ koji zamjenjuje stari MRS 31 – „Udjeli u zajedničkim pothvatima“ u točki 24. spominje se kako je zajednički pothvatnik dužan svoj udjel u zajedničkom pothvatu iskazati kao ulaganje i obračunati ga metodom udjela sukladno MRS 28 – „Udjeli u pridruženim subjektima i zajedničkim pothvatima“, osim ako predmetni subjekt prema tome standardu nije izuzet iz primjene metode udjela.[2]

Obvezatnost primjene neke od prethodno navedenih metoda obračuna ulaganja ovisi o sljedećem:[1]

- Značajnosti utjecaja ulagača na glasačku moć kod primatelja ulaganja
- Vrsti ulaganja ovisno radi li se o ulaganju u druga društva ili o zajedničkom pothvatu[40]
- Mogućnosti mjerenja fer, odnosno poštene vrijednosti ulaganja
- Radi li se o konsolidiranim ili o odvojenim, odnosno nekonsolidiranim financijskim izvještajima

[40] Zajednički pothvat, prema MSFI 11, t. 16., je zajednički posao u kojem strane koje imaju zajedničku kontrolu nad poslom imaju prava na neto imovinu iz predmetnog posla i nazivaju se zajedničkim pothvatnicima.[2]

6.2. Goodwill (pojam)

Goodwill predstavlja riječ koja potječe iz engleskog jezika i koja općenito govoreći označava dobru volju prema nekome ili nečemu[41], dok u području ekonomije goodwill predstavlja, odnosno označava ugled biznisa[42]. S računovodstvenog gledišta goodwill predstavlja specifičan oblik nematerijalne imovine koja se iskazuje kao element dugotrajne nematerijalne imovine u bilanci. Najranije definicije goodwilla polaze od toga da on uglavnom predstavlja poslovne prednosti koje su rezultat dobrih odnosa s kupcima. U jednoj od najranijih definicija goodwilla iz 1810. godine engleski Lord Eldon ističe da goodwill koji se prodaje nije ništa drugo nego „vjerojatnost da će se stari kupac obratiti na staro mjesto[43]“.Takav pristup goodwillu obično se naziva tržišno orijentiran pristup te predstavlja polazni pristup definiranju tog ekonomskog i računovodstvenog pojma[44]. Nadalje, goodwill može postojati samo u kompanijama, odnosno poduzećima koja već posluju, odnosno goodwill se ne može pojaviti u novoosnovanom poduzeću[45].

Analizom svih definicija goodwilla i na temelju prethodno navedenog može se zaključiti da se naglasak stavlja na osobne karakteristike vlasnika poduzeća koje stvaraju dobre odnose s kupcima, a iz kojih proizlaze tekuće i buduće koristi za poduzeće.[5]

Kako su gospodarski sustavi u zemljama s razvojem industrijalizacije, financijskih institucija i tržišta postajali sve složeniji, pojavili su se brojni faktori koji su doprinosili profitabilnosti kompanija, odnosno poduzeća. Stoga, kasnije definicije ističu da goodwill predstavlja sve faktore koji mogu doprinijeti prednostima koje već utemeljeno poduzeće ima u odnosu na poduzeće koje treba osnovati. Pervan I. prema Young ističe da se goodwill sastoji od tri elementa, a to su sljedeći:[5]

- Potrošački goodwill – navika ili povlašteno pokroviteljstvo kupaca
- Industrijski goodwill – lojalnost i prilagodljivost zaposlenika
- Financijski goodwill – kreditna sposobnost koja omogućava podizanje kredita kada su neophodni

[41] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 85.
[42] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 85. prema Collin, P.H. i Jollife, A.,(1992.) Dictionary of Accounting, Peter Collin Publishing, Middlesex, str. 101.
[43] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 85. prema Gulin, D. (1989.) Goodwill, njegova obilježja i procjena, RiF, br. 5, Zagreb, str. 1.
[44] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 85. prema Schofield, G. (1992.) A market approach to rationalizing and valuing goodwill, Corporate Controller, Sep/Oct, str. 51.
[45] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 85. prema Catlet, G. i Olson, N. (1968.) Accounting for Goodwill, New York, AICPA, str. 9-10.

6.2.1. Čimbenici koji utječu na stvaranje goodwilla

U brojnim poduzećima goodwill postoji zbog djelovanja određenog broja ekonomskih čimbenika koji se mogu ustanoviti na različite načine. Pa tako primjerice, klasifikaciju mogućih čimbenika koji uzrokuju goodwill daju Catlet i Olson u svojoj studiji iz 1968. godine, a to su sljedeći[46]:

- Superioran menadžment
- Izvrsni menadžeri prodaje i organizacije
- Slabosti menadžmenta konkurencije
- Učinkovito oglašavanje
- Tajni proizvodni postupci
- Dobri radni odnosi
- Izvrsna kreditna pozicija
- Izvrsni programi obučavanja radnika
- Dobri odnosi s javnošću zbog humanitarnog rada
- Nepovoljni razvoji poslovanja konkurencije
- Korisna udruživanja s drugim kompanijama, odnosno poduzećima
- Strateška lokacija
- Otkrivanje talenata i resursa

Nadalje, na vrijednost goodwilla može utjecati velik broj čimbenika, što u krajnjoj liniji ovisi i o samoj kompaniji, odnosno poduzeću. Stoga, neophodno je u svakom poduzeću najprije identificirati te čimbenike koji mogu utjecati na njegove buduće iznadprosječne dobitke, odnosno profite. Nakon određivanja samih čimbenika potrebno je odrediti i vijek trajanja ranije identificiranih čimbenika, a što može predstavljati velik problem. Problem utvrđivanja vijeka trajanja pojedinog čimbenika može biti vrlo subjektivan i ovisiti o različitim procjenama. Pa tako primjerice, određivanje vijeka trajanja nove tehnologije je često problem utvrditi jer se može u kratkom vremenu (u roku od nekoliko godina ili pak kraće) pojaviti ponovno nova tehnologija ili primjerice kako odrediti vijek trajanja dobrih odnosa s aktualnom vladom kada

[46] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 86. prema Catlet, G. i Olson, N. (1968.) Accounting for Goodwill, New York, AICPA, str. 11.

se ona može promijeniti odlukom parlamenta (u Hrvatskoj je to Sabor) ili na izvanrednim izborima.[5]

Čak i u slučaju ako se nekakvom subjektivnom procjenom odredi vijek trajanja pojedinog čimbenika, potrebno je utvrditi njegovu vrijednost. To također može biti posebice problematično, poglavito ako istodobno djeluje više različitih čimbenika koji stvaraju goodwill i ako postoje međuovisnosti u njihovom djelovanju.[5]

6.2.2. Pojavni oblici goodwilla (sinergijski i zasebni)

Klasifikacija goodwilla na sinergijski goodwill (spojenog subjekta) i zasebni goodwill (kupljene kompanije, odnosno poduzeća) proizlazi iz odgovora na pitanje; Kojem subjektu iz poslovnog spajanja „pripada“ goodwill? Naime, ako je analizom prije spajanja utvrđeno da se očekuju sinergijski učinci od poslovnog spajanja i zajedničkog poslovanja, tada goodwill pripada spojenom ekonomskom subjektu kao cjelini. Ovdje je potrebno naglasiti da spojeni ekonomski subjekt, ovisno o pravnom strukturiranju spajanja, može biti grupa ili samo jedno trgovačko društvo. S druge pak strane, premija plaćena za goodwill može biti uzrokovana očekivanim iznadprosječnim dobicima od samog kupljenog poduzeća te se u tom slučaju može reći da goodwill pripada kupljenom poduzeću, a ne isključivo spojenom subjektu[47].

Očekivana sinergija od zajedničkog poslovanja vrlo često predstavlja temelj poslovnog spajanja je se očekuje da će spojeni subjekt ostvariti bolje rezultate u usporedbi s odvojenim poslovanjem dva neovisna poduzeća.[5]

6.2.3. Interno razvijeni i kupljeni goodwill

Pri razmatranju goodwilla na interni i kupljeni kriterij za klasifikaciju predstavlja pitanje; Je li goodwill interno razvijen u poduzeću ili je kupljen kroz poslovno spajanje? Kao što je i u poglavlju 6.2. kratko napomenuto, poduzeće koje već posluje može imati razvijeni goodwill, za razliku od novoosnovanog poduzeća koje ga tek mora razviti kroz svoje poslovanje. U tom smislu, može se reći da iz internog rasta poduzeća može proizaći interno razvijeni goodwill, a

[47] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 89. prema Pervan I. (2005.) Oblikovanje računovodstvenog modela za obračun goodwilla proizašlog iz poslovnog spajanja, doktorska disertacija, EFST, Split, str. 38.

iz eksternog rasta, koji je spomenut u poglavlju 5, odnosno 5.1., kupljeni goodwill[48]. Oba navedena oblika goodwilla odražavaju iznadprosječnu profitabilnost poduzeća u odnosu na konkurenciju u industriji, no između njih postoji jedna vrlo bitna razlika glede računovodstvenog vrednovanja. Naime, kupljeni goodwill može se na različite načine vrednovati i evidentirati odmah u trenutku poslovnog spajanja, dok vrednovanje interno razvijenog goodwilla je dosta složenije. Kako interni goodwill nastaje kroz duže vremensko razdoblje kao rezultat prije spomenutih brojnih čimbenika, za njegovo što preciznije vrednovanje neophodna je kvalitetna analiza utjecajnih faktora. Pored toga faktori koji utječu na nastajanje goodwilla mogu biti brojni te još k tome djelovati sinergijski, utvrđivanje njihova pojedinačnog doprinosa vrijednosti poduzeća najčešće nije ekonomski racionalno. Kao mogući način mjerenja vrijednosti interno razvijenog goodwilla nameće se koncept iznadprosječnih profita, o kojemu će u sljedećem poglavlju biti više riječi, koji obuhvaća vrijednost djelovanja svih utjecanih faktora.[5]

Nadalje, računovodstveno načelo opreznosti nalaže da interno razvijeni goodwill ne bi trebalo računovodstveno mjeriti i iskazivati, već samo kupljeni goodwill. Naime, u slučaju kupljenog goodwilla kupac i prodavatelj izvršili su vrednovanje poduzeća iz čega je rezultirala „sporazumna vrijednost goodwilla.[5]

6.2.4. Inicijalno (početno) i naknadno vrednovanje goodwilla

Gotovo niti jedna bilančna stavka u povijesti nije mijenjala računovodstvene postupke kao što je to bio slučaj s goodwillom. Kao dva osnovna koncepta mjerenja inicijalnog, odnosno početnog goodwilla obično se ističu sljedeći:[5]

- Rezidualni koncept
- Koncept iznadprosječnih dobitaka

[48] Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja, RRiF, 2012., str. 93. prema Pervan I. (2005.) Oblikovanje računovodstvenog modela za obračun goodwilla proizašlog iz poslovnog spajanja, doktorska disertacija, EFST, Split, str. 42.

Nadalje, **rezidualni koncept** (eng. *residual approach*) se dijeli na moderni i stari koncept. Moderni rezidualni koncept vidi goodwill kao rezidual između troška kupnje ciljnog poduzeća i fer vrijednosti neto imovine, dok s druge strane tzv. stari rezidualni koncept goodwill izračunava kao razliku između troška kupnje i knjigovodstvene vrijednosti neto imovine tog ciljnog poduzeća. Drugim riječima, rezidualni koncept se fokusira na pozitivnu razliku između plaćene cijene i fer vrijednosti prepoznatljive neto imovine stečenog poduzeća. U sljedećoj tablici 15. prikazani su moderni i stari pristupi rezidualnog mjerenja goodwilla.[13]

Pristup	Formula za izračun goodwilla
Stari pristup	Goodwill = Trošak kupnje – Knjig. vrij. neto imovine
Moderni pristup	Goodwill = Trošak kupnje – Fer vrij. neto imovine

Tablica 15. Pristupi rezidualnog mjerenja goodwila[izradio autor prema 13]

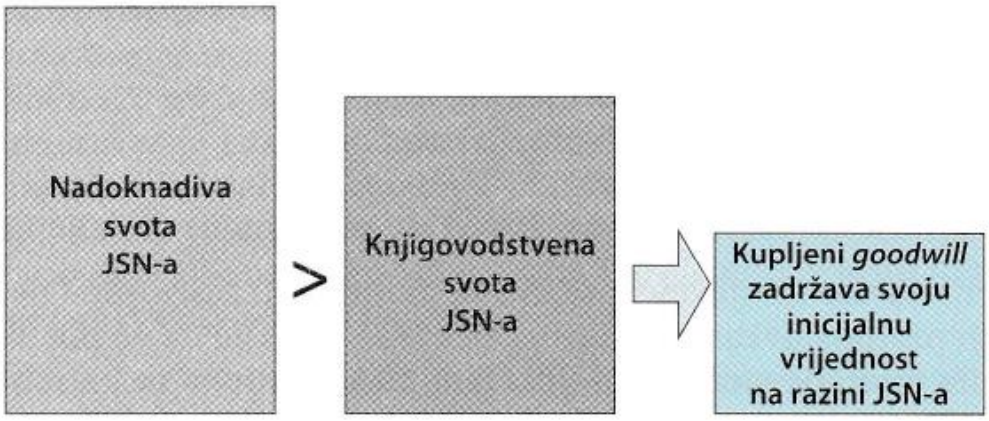
Prema **konceptu iznadprosječnih dobitaka** (profita) goodwill se izračunava kao sadašnja vrijednost diskontiranih, odnosno očekivanih iznadprosječnih dobitaka od poslovanja kupljene imovine.[13]

Što se pak tiče naknadnog mjerenja goodwilla, postoje tri pristupa, a to su sljedeći:[13]

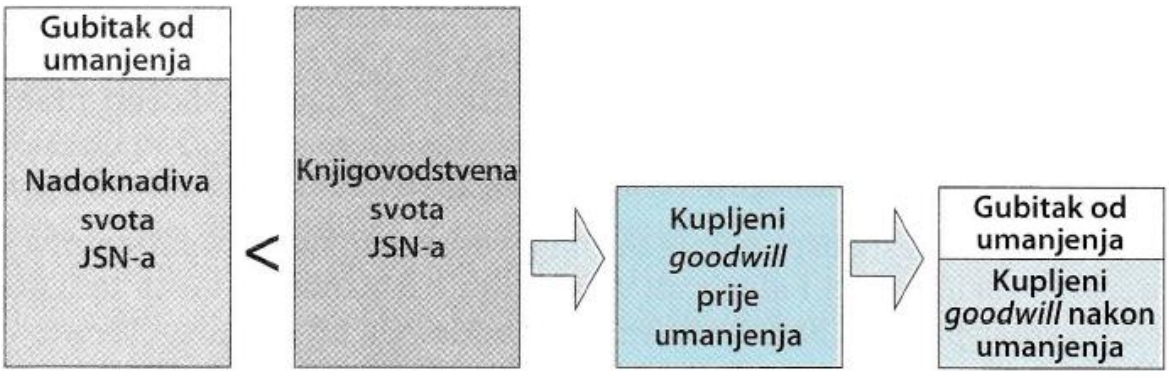
- Amortizacija
- Test na umanjenje vrijednosti
- Jednokratan otpis (100%)

Koncept amortizacije polazi od pretpostavke da goodwill ima karakteristike dugotrajne nematerijalne imovine koja ima ograničen vijek trajanja te koja gubi na vrijednosti. Kod ovog pristupa najveći problem je utvrđivanje vijeka trajanja goodwilla i njegovih efekata, odnosno učinaka na dobitak i novčane tokove.[13]

Kao što je i prethodno spomenuto, goodwill se testira na umanjenje na razini jedinica koje stvaraju novac. Jedinica koja stvara novac, prema MRS 36, B.6., je najmanja odrediva skupina imovine koja stvara priljeve novca koji su uglavnom neovisni od priljeva novca od druge imovine ili drugih skupina imovina.[2] Prema MRS 36 – „Umanjenje imovine“ gubitak od umanjenja postoji ako knjigovodstveni iznos (iznos prema kojem je sredstvo iskazano u bilanci nakon umanjenja akumulirane amortizacije i akumuliranog gubitka od umanjenja) jedinice koja stvara novac premašuje nadoknadivi iznos (viši iznos između fer vrijednosti umanjenje za trošak otuđenja i vrijednosti u uporabi) istog sredstva.[13] Test na umanjenje goodwilla kada goodwill zadržava vrijednost prikazan je na slici 15., a test na umanjenje goodwilla kada gubi vrijednost prikazan je na slici 16.

Slika 15. Test na umanjenje goodwilla kada goodwill zadržava vrijednost[5]

Slika 16. Test na umanjenje goodwilla kada goodwill gubi vrijednost[5]

Nadalje, trenutačni otpis je najkonzervativniji jer ne prikazuje mogućnost da je goodwill imovina koja kroz duže razdoblje može stvarati ekonomske koristi. Kod obveznika primjene MSFI, kako je prethodno spomenuto u poglavlju 6.1.2. goodwill se ne smije amortizirati, već se mora godišnje, ili češće, testirati na umanjenje (eng. *impairment test*) sukladno odredbama

prethodno spomenutog MRS 36. Test na umanjenje je potrebno provoditi na dan izrade financijskih izvještaja uvijek kada postoji indikacija da bi vrijednost sredstva ili jedinice koja stvara novac mogla biti umanjena. S druge pak strane, kod obveznika primjene HSFI, kao što je također prethodno napomenuto u poglavlju 6.1.2., prema istim proizlazi da se goodwill amortizira kroz razdoblje do 5 godina.[13]

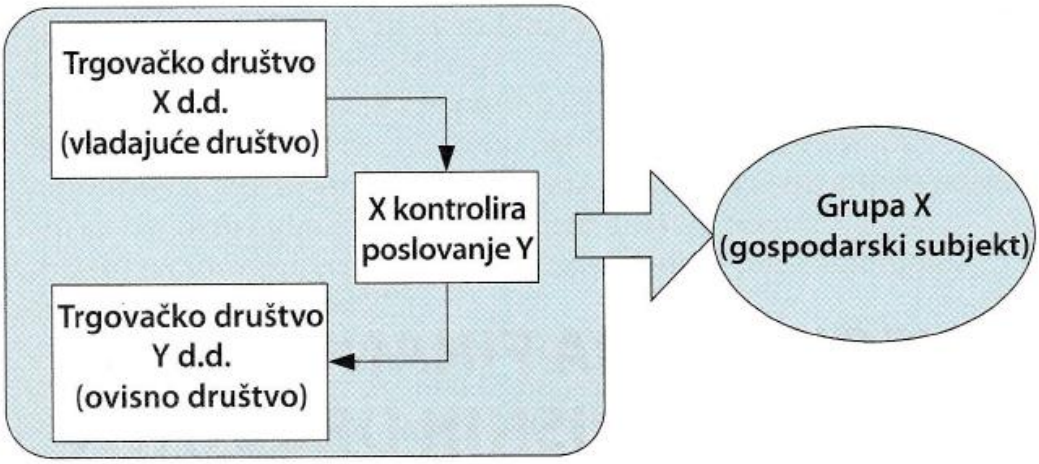
7. KONSOLIDACIJA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Konsolidirani financijski izvještaji predstavljaju izvještaje ekonomskog subjekta (grupe) koji se sastoje od više odvojenih pravnih subjekata, odnosno trgovačkih društava. Većina velikih kompanija predstavlja grupe koje su nastale poslovnim spajanjem i/ili osnivanjem društva kćeri. Termin grupa definiran je u prvom ZOR-u usvojenom u Hrvatskoj, dok se još u domaćoj i stranoj praksi često rabe termini, odnosno nazivi koncern[49] i holding[50]. Grupa ne predstavlja pravni subjekt, nema svoju upravu, nadzorni odbor, nema dionice koje kotiraju na burzi, ne isplaćuje dobitak vlasnicima niti ne vodi poslovne knjige, već predstavlja virtualni subjekt za potrebe financijskog izvještavanja, koji se sastoji od vladajućeg i njegovih ovisnih društava i za koji se izrađuju konsolidirani financijski izvještaji. Primjerice, Agrokor grupa, Atlantic grupa, Adris grupa, Nexe grupa i ZABA grupa nisu pravni subjekti, već samo izvještajni subjekti za potrebe konsolidiranog financijskog izvještavanja prema propisanom zakonskom okviru.[5]

Analizom godišnjih financijskih izvještaja i strukture grupe, navedenih primjera, može se vidjeti da je u Agrokor grupi vladajuće društvo Agrokor d.d., u Atlantic grupi društvo Atlantic grupa d.d., u Nexe grupi društvo Nexe grupa d.d., dok je u ZABA grupi vladajuće društvo Zagrebačka banka d.d. Unutar svake grupe nalazi se jedno vladajuće društvo (matica) koje je pravni subjekt, najčešće je to d.d. ili d.o.o. koji pod kontrolom ima jedno ili više ovisnih društava.[5]

Primjer osnovne strukture grupe prikazan je na slici 17.

[49] Termin koncern preuzet je iz njemačkog jezika u kojem se grupe obično označavaju tim terminom.[5]
[50] Termin holding preuzet je iz engleskog jezika te u izvorniku može označavati grupu koju kontrolira matica ili čistu holding kompaniju kojoj je primarni cilj ulaganje u dionice.[5]

Slika 17. Osnovna struktura grupe[5]

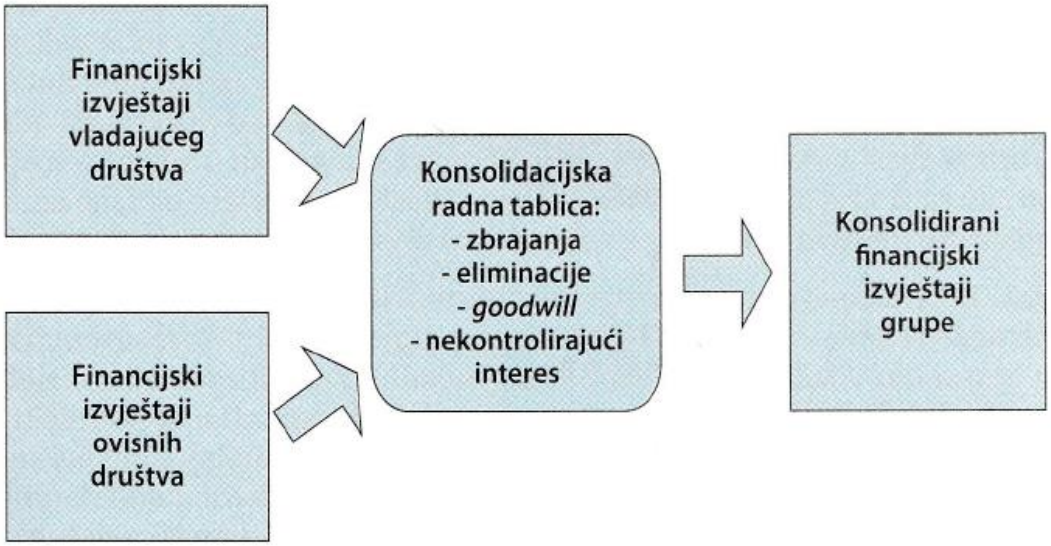
Nadalje u kontekstu grupe, postoji, kao što je i prethodno navedeno, vladajuće društvo, odnosno matica koja je pravni subjekt i ima poslovne knjige i dionice na burzi te koja svojim vlasnicima isplaćuje dividendu. Vladajuće društvo u svojoj odvojenoj bilanci u okviru dugotrajne financijske imovine ima udjele ili dionice ovisnih društava, vodi poslovanje cijele grupe te kontrolira poslovne i financijske politike ovisnih društava. Dugogodišnja računovodstvena teorija, istraživanja i praksa pokazuju da su konsolidirani financijski izvještaji grupe informativniji od odvojenih izvještaja matice.[5]

Konsolidirane financijske izvještaje sastavlja vladajuće društvo tako da zbraja elemente svojih izvještaja zajedno s istim elementima svojih ovisnih društava, uz eliminaciju internih transfera. Pritom se eliminiraju ulaganja u ovisna društva s udjelom u njihovom kapitalu uz iskazivanje goodwilla i nekontrolirajućih interesa – NKI (ako je kupljeno manje od 100% udjela).[5]

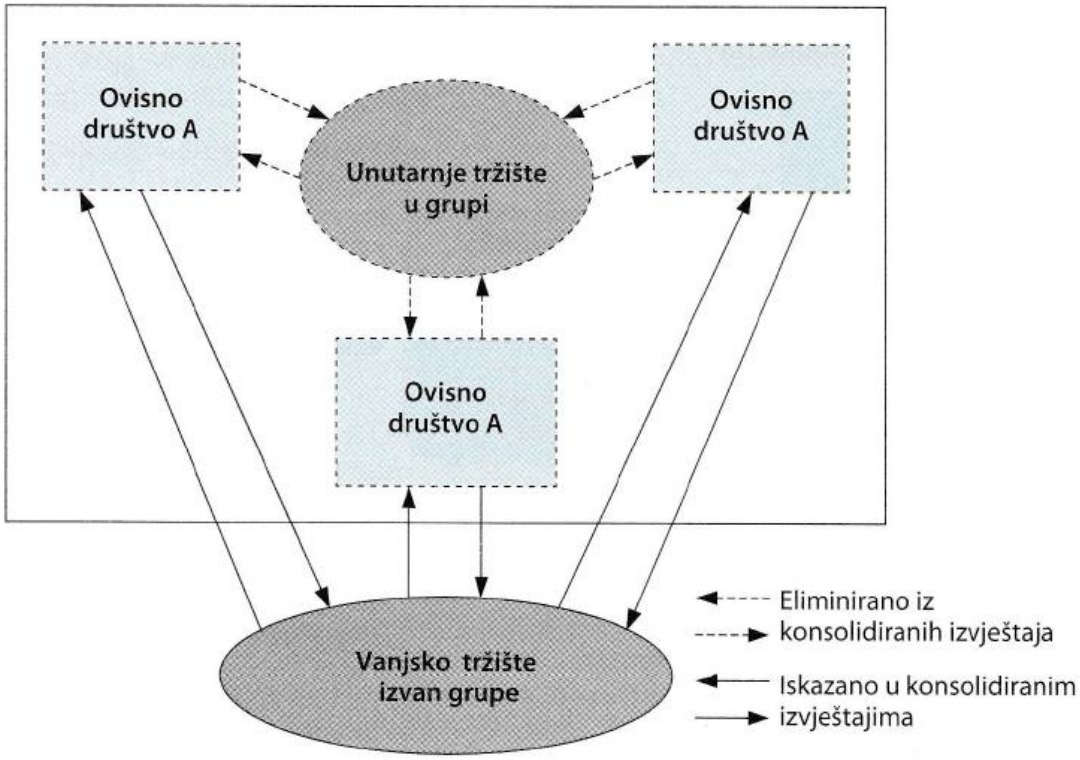
Isto tako, bitan element konsolidacije financijskih izvještaja je eliminacija unutargrupnih transakcija, odnosno transakcija subjekata u grupi, a o čemu će biti više riječi u nastavku. Odvojeni, odnosno temeljni financijski izvještaji svakog pojedinog poduzeća unutar grupe (matice i njenih ovisnih društava) prikazuju sve transakcije (ulaganja, kupoprodaja dobara i usluga, pozajmice itd.) koje poduzeće, odnosno članica grupe realizira unutar i izvan grupe. Dakle, može se zaključiti da odvojeni financijski izvještaji prikazuju učinke poslovanja na „unutarnjem“ i „vanjskom“ tržištu. Suprotno tome, konsolidirani financijski izvještaji prikazuju učinke poslovanja samo s kompanijama, odnosno poduzećima izvan grupe na „vanjskom“

tržištu. Drugim riječima, bilo koji transfer, odnosno transakcija između poduzeća unutar grupe mora biti poništen (eliminacija), osim ako nije potvrđen prodajom izvan grupe.[5]

Konsolidacija financijskih izvještaja za potrebe edukacije se izvodi u tzv. konsolidacijskim radnim tablicama.[5] Postupak izrade konsolidiranih financijskih izvještaja prikazan je na slici 18., dok slika 19. prikazuje poslovanje unutar i izvan grupe.

Slika 18. Postupak izrade konsolidiranih financijskih izvještaja[5]

Slika 19. Poslovanje unutar i izvan grupe[5]

7.1. Računovodstveni obuhvati konsolidacije

Poslovnim kombinacijama, odnosno spajanjima ostvaruju se interaktivno kompatibilni i istovremeno konfrontirani brojni ekonomski, komercijalni i financijski učinci koji se djelomično podudaraju, a djelomice sukobljavaju s kontroliranim i manjinskim poduzetničkim interesima što ih po dugoročnom karakteru i ograničenoj disperziranosti rizika svrstava u red najsloženijih pojava poduzetničke aktivnosti.[3]

Poslovne kombinacije imaju svoju dugu povijest. Pojavile su se početkom prošlog stoljeća najprije kao horizontalna spajanja (spajanja dvaju ili više poduzeća različite grane i djelatnosti, ali u zajedničkom reprodukcijskom ciklusu) i konačno današnja poslovna spajanja koja nastaju bez obzira na djelatnost i reprodukcijski ciklus, a motivirana su isključivo povećanjem stabilnosti i efikasnosti, odnosno učinkovitosti (rentabilnosti, profitabilnosti) poslovanja kroz neutralizaciju konkurencije ili osvajanje novih tržišta ili osiguranja nabave inputa ili stjecanja moderne tehnologije i sl.[3]

Među ekonomistima danas postoji podijeljeno mišljenje o tome postoji li zbog poslovnih kombinacija potreba za zaštitom konkurentske robe i ako postoji kako ju provoditi te koja je u tome uloga državne intervencije. U Americi prevladava mišljenje da uloga državne intervencije treba biti marginalna te da se treba intervenirati samo u slučaju ako će nakon poslovne kombinacije doći do povećanja cijena koje će se moći održati i uz postojanje konkurenata s nižom cijenom. U Europi prevladava intenzivniji intervencionizam kroz restriktivne propise čime brojni analitičari objašnjavaju sve veće zaostajanje europskih kompanija u natjecanju s američkim.[3]

Osim u poduzetničkoj praksi, poslovne kombinacije i kapitalna povezivanja poduzeća predstavljaju jedno od najsloženijih područja računovodstvene i financijske teorije. U računovodstvenoj i poslovno-financijskoj teoriji i praksi često se koristi pojam „konsolidacija“. Značenje tog pojma je različitog sadržajnog određenja, ali je najčešće usmjereno na postupke i procese koji se ostvaruju pri poslovnim kombinacijama. Poslovna kombinacija uvijek rezultira s jednom od dvije, mogućnosti, a to su sljedeće:[3]

- Nakon poslovne kombinacije poduzeća formalno-pravno prestaju postojati (likvidacija[1]), a nastavlja egzistirati potpuno novo poduzeće (tzv. spajanje, statutarna konsolidacija, A+B=C) ili samo jedan od postojećih (tzv. fuzija, pripajanje, A+B=A´ ili A+B=B´)
- Nakon poslovne kombinacije – spajanja niti jedno poduzeće formalno-pravno ne prestaje postojati već nastavljaju egzistirati odvojeno kao i prije poslovne kombinacije, odnosno spajanja (povezivanje)

U kontekstu poslovnih kombinacija-spajanja pojam konsolidacija ima nekoliko značenja. Različita određenja konsolidacije utemeljena su na različitom formalno-pravnom sadržaju i učinku poslovnih kombinacija pa se najčešće po obuhvatu razlučuju na tzv. konsolidaciju u širem smislu i konsolidaciju u užem smislu, pa slijedi:[3]

- Konsolidacija u širem smislu obuhvaća
    - proces spajanja poduzeća nakon čega poduzeća formalno-pravno prestaju postojati (likvidacija[1]), a nastavlja egzistirati potpuno novo poduzeće ili
    - proces spajanja poduzeća nakon čega poduzeća formalno-pravno prestaju postojati (likvidacija[1]), a nastavlja egzistirati samo jedno od postojećih poduzeća
- Konsolidacija u užem smislu obuhvaća proces ulaganja u pridružene kompanije, odnosno poduzeća (podružnice i proces spajanja financijskih izvještaja različitim ulaganjem u povezana poduzeća)

Računovodstveni koncept poslovnih kombinacija koji je nastao u Sjedinjenim Američkim Državama i koji je ujedno temelj MSFI 3 – „Poslovna spajanja“ i MSFI 10 – „Konsolidirani financijski izvještaji“ pod poslovnim kombinacijama obuhvaća one u kojima:[3]

- jedno ili više poduzeća postaju podružnice (ovisna društva)
- jedno poduzeće prenosi svoju neto-imovinu u drugo poduzeće (pripajanje)
- više poduzeća prenosi svoju neto imovinu u novoosnovano poduzeće (spajanje)

Poduzeće postaje podružnica kada drugo poduzeće stekne kontrolu, odnosno kada drugo poduzeće svojim ulogom ima učešće u njegovom kapitalu preko 50% ili ako temeljem sporazuma s drugim ulagačima ima više od polovine glasačkih prava ili ako temeljem sporazuma ima moć upravljanja poslovnom i financijskom politikom tog poduzeća ili ako ima moć imenovanja i smjenjivanja većine članova uprave tog poduzeća. Poduzeće stjecatelj, tzv. matica i poduzeće podružnica ne gube svoj pravni subjektivitet (nema promjena koje imaju

karakter tzv. statusno-pravnih promjena) i zadržavaju odvojenu računovodstvenu evidenciju. Suprotno tome, poduzeće koje prenosi svoju neto imovinu u drugo poduzeće i poduzeća koja prenose svoju neto imovinu u novoosnovano poduzeće ne zadržavaju svoj pravni subjektivitet pa te statusno-pravne promjene imaju za posljedicu eliminiranje, odnosno poništavanje njihovih računovodstvenih evidencija. Računovodstvene evidencije i financijski izvještaji vode se i prezentiraju samo za njihovog formalno-pravnog slijednika, tj. društva preuzimatelja.[3]

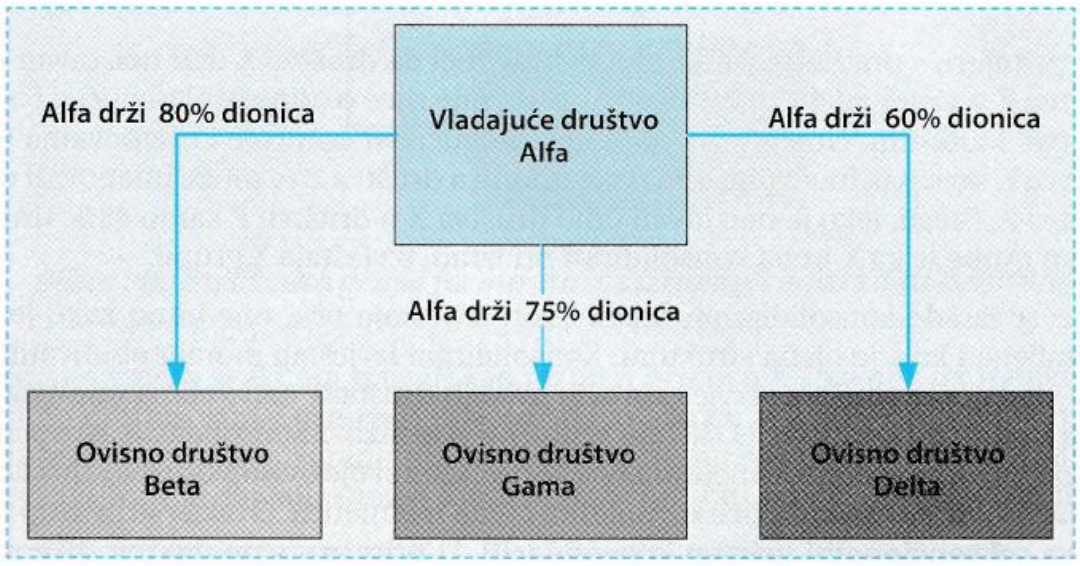
Spajanje financijskih izvještaja matice i njenih podružnica, nazvano procesom konsolidacije financijskih izvještaja, predstavlja konsolidaciju u užem smislu. Svrha konsolidacije financijskih izvještaja temelji se primarno na potrebama korisnika konsolidiranih financijskih izvještaja, a to su ponajprije dioničari i vjerovnici matice. Oni su zainteresirani za rezultate poslovanja kao i za financijsku situaciju matice i svih njenih podružnica kao da se radi o jednom jedinstvenom poduzeću (subjektu). Pritom se polazi od osnovne pretpostavke da su konsolidirani financijski izvještaji važniji od temeljnih financijskih izvještaja članova grupe koja se konsolidira. Naime, konsolidirani financijski izvještaji su neophodni radi fer prezentiranja situacije kada jedno poduzeće u grupi ima direktnu ili indirektnu kontrolu nad drugim poduzećima. Poslovni subjekti koji su dužni prema Zakonu o računovodstvu (ZOR) sastaviti konsolidirane financijske izvještaje trebaju ih predočiti korisnicima najkasnije u roku devet mjeseci nakon isteka poslovne (tekuće) godine za prethodnu godinu, kao što je i navedeno kasnije u poglavlju 7.7.[3]

7.2. Struktura i formiranje grupe

Grupe mogu nastati na dva osnovna načina, a to su sljedeći:[5]

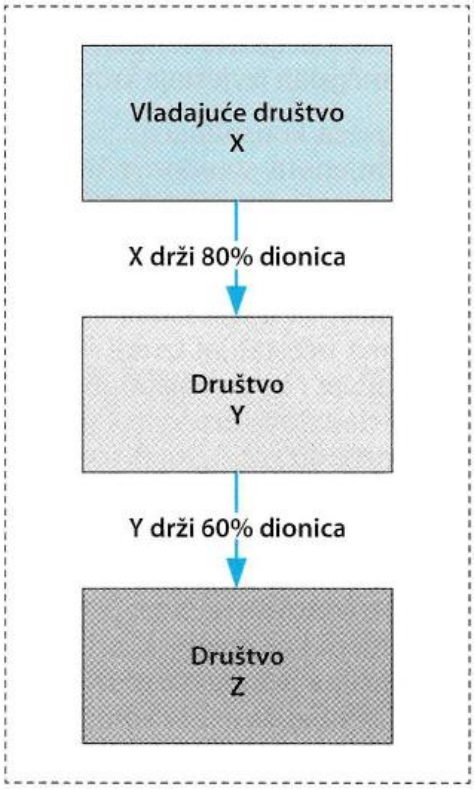
- poslovnim spajanjem, odnosno povezivanjem prema ZTD-u ili
- osnivanjem poduzeća kćeri, odnosno podružnice

Pri poslovnim spajanjima koja se realiziraju kao povezivanja grupu je moguće oformiti izravno ili neizravno. Izravno formiranje grupe podrazumijeva da jedna kompanija, odnosno poduzeće izravno kupuje dionice ili udjele u drugim poduzećima koje time postaju članice grupe. Ako se sva stjecanja u grupi realiziraju na spomenuti način, tada se radi o grupi na dvije razine u kojoj matica izravno kontrolira ovisna društva, a što prikazuje i slika 20.[5]

Slika 20. Struktura izravno kontrolirane grupe[5]

U određenim situacijama u praksi umjesto izravne kontrole nad ovisnim društvom ili više njih kontrola se može realizirati i neizravno. Pa tako primjerice, vladajuće društvo (matica) može imati kontrolu nad ovisnim društvom (međumatica) koja ima svoje ovisno društvo. U ovom slučaju vrhovna matica ima kontrolu nad ovisnim društvom preko međumatice, te je ovdje riječ o grupi koja ima tri razine, odnosno vertikalnoj grupi, a što je i prikazano na slici 21.[5]

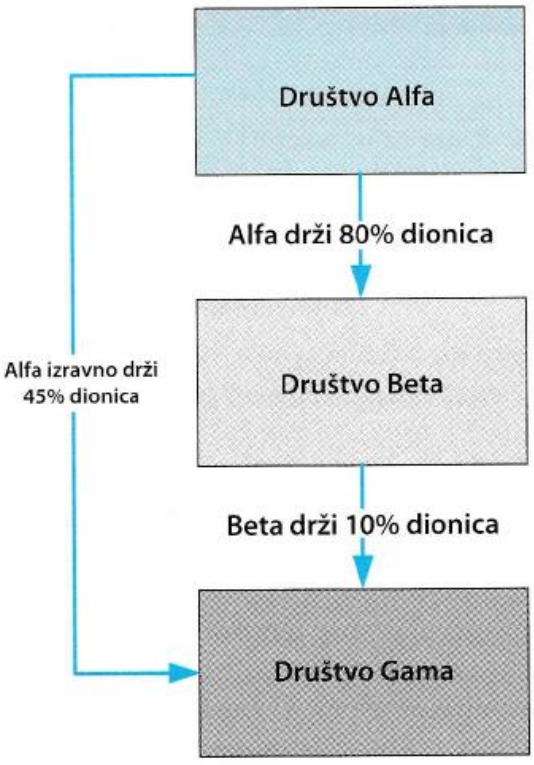
Slika 21. Struktura vertikalne grupe[5]

U primjeru sa prethodno navedene slike 21. (gore) može se reći, primjerice, da društvo X drži neizravan udio u društvu Z u visini od 48%, a to se dobije množenjem udjela matice u međumatici i međumatice u ovisnom društvu, odnosno 80% se množi sa 60%, a što ispada 48% (0.8x0.6 = 0.48). Ovdje konkretno nije riječ o odnosu vladajućeg i ovisnog društva. Međutim, činjenica je da društvo X ima mogućnost kontrole i imenovanja uprave društva Y, koje pak ima kontrolni paket dionica društva Z (>50%) te može imenovati upravu društva Z. Stoga, može se zaključiti da iako je udio društva X u društvu Z samo 48%, društvo Z je član grupe, u ovom slučaju vertikalne grupe, te ga društvo X treba konsolidirati pri izradi izvještaja grupe X.[5]

Što se tiče same izrade konsolidiranih financijskih izvještaja, nije bitno kako je grupa ustrojena, odnosno oformljena i koja je njena struktura. Kako je već spomenuto, konsolidirani izvještaji moraju obuhvatiti izvještaje vladajućeg društva i izvještaje svih ovisnih društava nad kojima ono ima izravnu ili neizravnu kontrolu. U operativnom smislu, u slučaju grupe na više razina konsolidacija se obično izvodi na način da međumatica konsolidira svoje ovisno društvo, dok konsolidirane izvještaje međumatice konsolidira njena nadmatica. Navedeni pristup konsolidacije naziva se sekvencionalni pristup konsolidaciji.[5]

Pored spomenutog postoji još i simultani pristup konsolidaciji pri kojem se konsolidacija istodobno provodi nad svim ovisnim društvima unutar grupe. Pa tako primjerice, sa prethodno navedene slike 21. (gore) za konsolidaciju društva Y vladajuće društvo X rabi udio od 80%, a za konsolidaciju neizravno kontroliranog društva Z kranja matica X rabi udio od 48%.[5]

Nadalje, postoji i dodatna mogućnost stjecanja kontrole i formiranja grupe, a to je kombinacija izravne i neizravne kontrole. Naime, poduzeće ulagač može imati izravni udio primjerice 45%, a njeno ovisno društvo (u kojem ima >51% udjela) drži 10% udjela u ciljnom poduzeću. U tom slučaju pri utvrđivanju kontrole nad ciljnim društvom dionicama poduzeća ulagača (matično poduzeće sa 45% udjela) pribrajaju se dionice koje drži njeno ovisno društvo (10%) iz čega naposljetku proizlazi da poduzeće ulagač kombinacijom izravnog i neizravnog ulaganja udjela ima većinu glasačke moći. Stoga, poduzeće ulagač se prema MSFI 10 identificira kao vladajuće društvo i nastaje obveza konsolidacije financijskih izvještaja društava, odnosno grupe. Struktura grupe formirane kombinacijom izravne i neizravne kontrole prikazana je slici 22.[5]

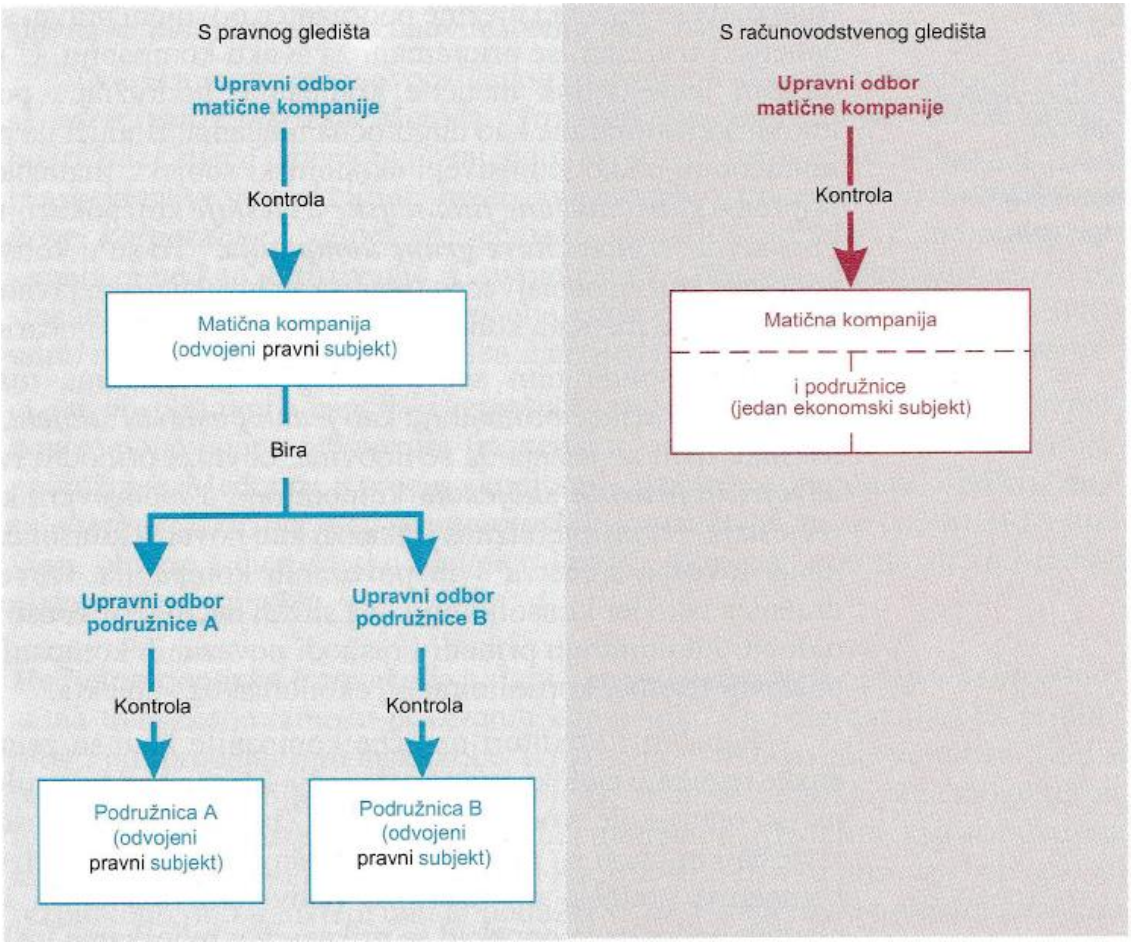
Slika 22. Struktura grupe formirane uz izravnu i neizravnu kontrolu[5]

U kontekstu grupe, ona ne mora nužno nastati kao rezultat poslovnih spajanja jer u nekim slučajevima matica može osnovati novo društvo – kćer, odnosno podružnicu u koje se kao temeljni ulog može unijeti imovina kao što su zemljišta, zgrade, strojevi, zalihe, potraživanja ili novac iz vladajućeg društva. U navedenom slučaju riječ je o klasičnom osnivanju novog trgovačkog društva prema odredbama ZTD-a s time da je vlasnik novoosnovanog društva pravna osoba, tj. drugo trgovačko društvo, a ne fizička osoba. Time društvo osnivač postaje vladajuće društvo, a novoosnovano društvo – kćer (podružnica) ovisno društvo.[5]

7.2.1. Matična poduzeća i podružnice

Poduzeće koje posjeduje sve ili većinu dionica s pravnom glasa drugog poduzeća naziva se matičnim poduzećem, a poduzeće koje je potpuno u vlasništvu ili u većinskom vlasništvu naziva se podružnica. Preko glasačkih prava koja daju kupljene dionice, matično poduzeće može izabrati upravni odbor podružnice i na taj način kontrolirati njezina sredstva i aktivnosti. Kao što je već napomenuto i u prethodnom poglavlju povezana poduzeća (matica i njene podružnice) zapravo funkcioniraju kao jedinstveni ekonomski subjekt koji je pod kontrolom upravnog odbora matice. Ovaj odnos je prikazan na slici 23. Zbog jednostavnosti, slika 23. prikazuje matično poduzeće sa samo dvije podružnice (podružnica A i B). Međutim, nije neuobičajeno da matično poduzeće posjeduje i kontrolira i više od desetak poduzeća, odnosno podružnica.[4]

Postoje brojne ekonomske, pravne, i porezne prednosti koje postižu velika poduzeća da vode poslovanje preko podružnica umjesto kao pojedinačni pravni subjekti. Primjerice, iako mislimo da su poduzeća, odnosno kompanije poput IBM-a pojedinačne kompanije, odnosno poduzeća, zapravo se sastoji od matičnog poduzeća s mnogo podružnica. Budući da matično poduzeće u svakom slučaju kontrolira sredstva i aktivnosti svojih podružnica, logično je da se organizacija kao što je IBM promatra kao jedan ekonomski subjekt.[4] Slika 23. prikazuje matično poduzeće i njegove podružnice s pravnog i računovodstvenog gledišta.

Slika 23. Matično poduzeće i njegove podružnice[4]

7.3. Obilježja konsolidiranih financijskih izvještaja

7.3.1. Korisnici konsolidiranih financijskih izvještaja

Konsolidirani financijski izvještaji često se definiraju kao „jasna slika ukupnih resursa spojenih subjekata koji su pod kontrolom matičnog poduzeća“. Konsolidirani izvještaji pružaju informacije koje se odnose na aktivnosti i resurse sveukupne grupe kao ekonomskog subjekta.[3]

Korisnici konsolidiranih financijskih izvještaja mogu se podijeliti u tri sljedeće grupe:[3]

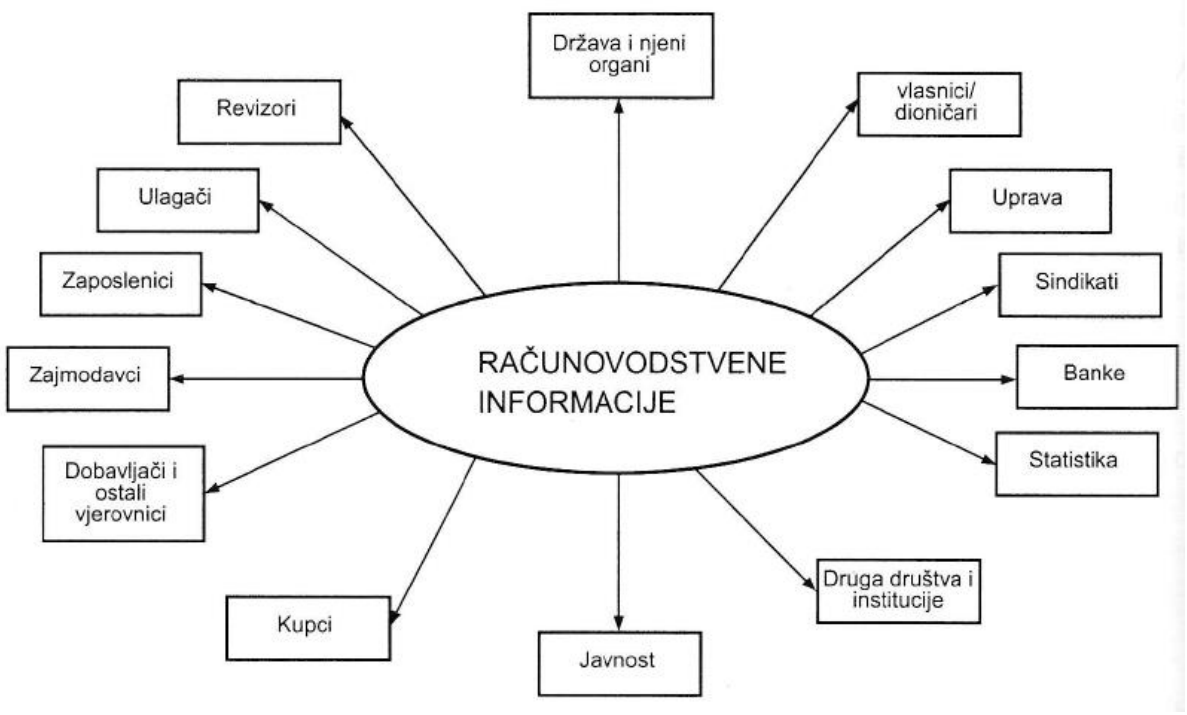
- Investitori u dugoročne vlasničke vrijednosne papire (dionice) i dugoročni vjerovnici
- Menadžment matičnog poduzeća
- Ostali korisnici

Konsolidirane financijske izvještaje najviše koriste oni koji su dugoročno zainteresirani za matično poduzeće, drugim riječima to su postojeći i potencijalni dioničari matičnog poduzeća. Svaki dioničar, bilo da se radi o pravnom ili fizičkom subjektu, zainteresiran je za one prihode od podružnica koji pripadaju matici s osnove udjela u vlasništvu podružnice. Također, dioničari su zainteresirani za konsolidirane izvještaje zbog procjene sposobnosti menadžmenta matice u kontroli ukupno povjerene imovine.[3]

S druge strane, dugoročni vjerovnici, prije svega banke, također su zainteresirani za poslovnim rezultatima podružnica matičnih poduzeća kojima su odobreni krediti ili od kojih su kupljene obveznice (odnosi se na sposobnost vraćanja posuđenih sredstava uvećanih za kamate). Budući da su matica i podružnica odvojeni subjekti, a to znači da vjerovnici imaju direktna potraživanja prema podružnicama. Za razliku od dugoročnih vjerovnika, kratkoročni vjerovnici matičnih poduzeća više su zainteresirani za temeljne financijske izvještaje matice, nego za konsolidirane izvještaje. Razlog tomu je veća zainteresiranost već spomenutih kratkoročnih vjerovnika za tekućom solventnošću u odnosu na dugoročnu profitabilnost matice.[3]

Menadžment matice uz dioničare ima najveći interes kako za tekućim informacijama konsolidiranih financijskih izvještaja tako i za pojedinim financijskim izvještajima podružnica koje ujedno i čine konsolidirane izvještaje. Stoga, da bi menadžment matice mogao utjecati ili vršiti kontrolu poslovne i financijske politike podružnice mora imati izvještaje o rezultatu i financijskoj situaciji podružnica za proteklo računovodstveno, odnosno obračunsko razdoblje. Menadžment matice jedino sagledavanjem financijskih rezultata, financijske situacije i novčanog toka svih podružnica može vršiti kontrolu na razini čitave grupe. Rezultati konsolidiranih financijskih izvještaja su ujedno i osnova za zaključivanje ili nezaključivanje novih ugovora s menadžmentom matice.[3]

U prije spomenute korisnike konsolidiranih financijskih izvještaja, također je potrebno ubrojiti i financijske analitičare bez čijih rezultata je danas nezamislivo djelovanje financijskog tržišta. Porezne uprave također mogu pokazati zainteresiranost, no ne uvijek, za konsolidiranim financijskim izvještajima radi prikupljanja informacija o uspješnosti grupe u odnosu na uspjeh svakog člana grupe kao poreznog obveznika.[3] Korisnike financijskih izvještaja prikazuje slika 24 (sljedeća stranica).

Slika 24. Korisnici financijskih izvještaja[1]

7.3.2. Nedostaci konsolidiranih financijskih izvještaja

Prilikom korištenja konsolidiranih financijskih izvještaja potrebno je voditi računa o njihovim ograničenjima. Neka od tih ograničenja potrebno je posebno istaknuti i navesti, a to su sljedeća:[3]

- Financijski rezultat i financijska situacija članova grupe nisu objavljeni u konsolidiranim financijskim izvještajima, pa tako loši ili dobri rezultati i financijska situacija jednih poduzeća mogu se skrivati iza rezultata ili financijske situacije drugih poduzeća
- Konsolidirani zadržani dobici iz konsolidirane bilance nisu u cijelosti raspoloživi za raspodjelu dividendi jer dio može predstavljati udio matice u neraspodijeljenim dobicima podružnice
- Pokazatelji financijske analize izračunati na temelju konsolidiranih financijskih izvještaja su agregatni (sveukupni, vrijede za određenu grupu, skupinu) pokazatelji koji ne predstavljaju pojedine podružnice kao niti maticu

- Pojedina konta poduzeća čiji se financijski izvještaji konsolidiraju nisu uvijek usporediva, primjerice dužina poslovnog ciklusa[51] različitih poduzeća grupe može se razlikovati ili pak na primjer kvaliteta i dužina pojedinih potraživanja može biti također neusporediva
- Konsolidirani financijski izvještaji nemaju dodatnih informacija neophodnih za vršenje kontrole pojedine članice grupe jer takve informacije mogu se naći samo u bilješkama uz temeljne financijske izvještaje pojedinih članova grupe

7.3.3. Potreba za konsolidiranim financijskim izvještajima

Konsolidirani financijski izvještaji sastavljaju se s namjerom iskazivanja rezultata poslovnih aktivnosti i financijske situacije jednog ekonomskog subjekta koji se sastoji od više poslovnih subjekata. Potreba za konsolidiranim financijskim izvještajima proizlazi nakon razmatranja sljedećih situacija:[3]

- Kontrole financijskog interesa (udjela)
- Sposobnosti izvršavanja kontrole
- Uspješnost kontrole

Kontrola prema MSFI 3 i američkim FASB-ovim standardima (eng. *Financial Acoounting Standards Bord),* postoji kada matica ima direktno ili indirektno više od 50% dionica s pravom glasa drugih poduzeća ili podružnica. Podružnice u kojima matica ima većinski udio jesu predmet konsolidacije. U nekim slučajevima, kao što je i navedeno u poglavlju 7.2., matica vrši kontrolu poslovnih aktivnosti i u slučajevima ako ima manje od 50% dionica s pravom glasa. Zbog toga se danas govori o dvije vrste kontrole, kao što je također spomenuto u poglavlju 7.2. a to su direktna i indirektna kontrola. Ove vrste kontrole pojašnjene su u spomenutom poglavlju 7.2. – „Struktura i formiranje grupe“ pa je nepotrebno ovdje pojašnjavati.

U određenim, odnosno specifičnim okolnostima matica nije u mogućnosti vršiti kontrolu nad podružnicom. Takve su situacije kada se u podružnici vrši reorganizacija ili je podružnica u stečajnom postupku. Međutim, iako matica u takvim slučajevima ima većinski udio u vlasništvu podružnice, kontrolu može držati sud ili sudski vještaci. Slična situacija se

[51] Poslovni ciklus pokazuje kako se gotov proizvod kreće kroz pozicije tekuće (kratkotrajne) imovine (započinje kao zaliha inputa, potom se mijenja u oblik potraživanja i na kraju se pretvara u novac)

može dogoditi ako se podružnica nalazi u inozemstvu gdje strana zemlja može imati određena ograničenja prema podružnici sukladno svojim zakonima. U navedenim slučajevima neće se konsolidirati financijski izvještaji onih podružnica nad kojima matica nema kontrolu.[3]

Prilikom razmatranja potrebe konsolidacije financijskih izvještaja uspješnost kontrole je još jedan faktor o kojem treba voditi računa. Ako su očekivanja da će kontrola nad podružnicom biti privremena, tada konsolidacija financijskih izvještaja te podružnice nije potrebna. Spomenuta privremena kontrola podružnica očekuje se u određenim slučajevima, a to su sljedeći:[3]

- Namjera matice da proda stečene dionice podružnice u dogledno vrijeme
- Inozemno političko okruženje podružnice takvo da se očekuje skoro gubljenje kontrole
- Zbog transakcija otkupa vlastitih emitiranih dionica koje vrši podružnica dolazi do postupnog gubljenja kontrole nad podružnicom čime prestaje i potreba za konsolidacijom financijskih izvještaja

Prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja može se pojaviti situacija, odnosno ograničenje koje se odnosi na izvještajna razdoblja temeljnih financijskih izvještaja matice i podružnica. Kada su izvještajni datumi različiti, a ta razlika ne prelazi tri mjeseca, tada se ti temeljeni financijski izvještaji uključuju u konsolidaciju, no u suprotnom slučaju podružnica mora provesti prilagođavanja na izvještajni datum matice.[3]

7.4. Konsolidirani ekonomski subjekt

Kako je i prethodno navedeno, matica i podružnice su odvojeni pravni subjekti pa se odvojeni financijski izvještaji (temeljni financijski izvještaji) pripremaju za svaku kompaniju, odnosno poduzeće. U odvojenim financijskim izvještajima matičnih poduzeća podružnice se pojavljuju samo kao imovina klasificirana kao dugoročna ulaganja. Budući da poduzeća funkcioniraju kao jedinstveni ekonomski subjekt, matično poduzeće također priprema konsolidirane financijske izvještaje koji prikazuju financijski položaj i poslovni rezultat čitave grupe poduzeća[52]. To su financijski izvještaji koji su od najvećeg interesa za investicijsku javnost i dio su godišnjeg izvješća koje matično poduzeće podnosi svojim dioničarima.[4]

[52] U prošlosti, neke podružnice (ovisna društva) bila su izostavljena iz konsolidiranih financijskih izvještaja zbog toga što su se bavile poslovnim aktivnostima koje su značajno različite od aktivnosti matičnog poduzeća, međutim

Značajne karakteristike konsolidiranih financijskih izvještaja su da se imovina, obveze, prihodi i rashodi dvaju ili više odvojenih pravnih subjekata kombiniraju u jedinstveni komplet financijskih izvještaja. Primjerice, iznos koji je u konsolidiranoj bilanci prikazan kao novac, prikazuje ukupna novčana sredstva svih povezanih poduzeća. Obveze matice i podružnica također se konsolidiraju. Na sličan način se u konsolidiranom izvještaju o dobiti kombiniraju prihodi i rashodi povezanih poduzeća da bi se prikazao poslovni rezultat konsolidiranog ekonomskog subjekta.[4]

Kao što je i prethodno spomenuto u poglavlju 7.1., dioničari i kreditori matičnog poduzeća zainteresirani su za financijske rezultate cjelokupnog poslovanja koje je pod kontrolom matice, odnosno matičnog poduzeća, uključujući i onog poslovanja koje vode podružnice. Zbog toga su konsolidirani financijski izvještaji oni koji su uključeni u godišnja, polugodišnja i tromjesečna izvješća koja matično poduzeće podnosi dioničarima. Međutim, odvojeni financijski izvještaji određenih glavnih podružnica ponekad se prikazuju u bilješkama uz konsolidirane financijske izvještaje.[4]

7.4.1. Međukompanijska ulaganja

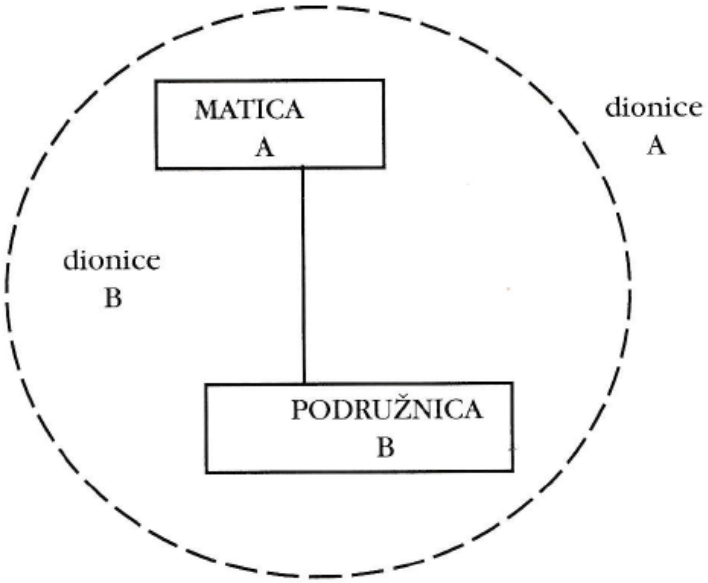
Kod konsolidacije financijskih izvještaja konsolidiranog ekonomskog subjekta posebno treba obratiti pozornost na sljedeće:[3]

- Financijski izvještaji matice i njenih podružnica zbrajaju se po jednakim pozicijama tako da se prilikom zbrajanja vodi računa o tome kako se radi o jednom računovodstvenom subjektu, tj. eliminiraju se međusobne transakcije
- Da bi se dobili konsolidirani financijski izvještaji koji bi predstavljali grupu kao jedan ekonomski subjekt potrebno je izvršiti eliminaciju, odnosno poništavanje međukompanijskih poslovnih događaja i transakcija, a pritom predmet eliminacije jesu:
    - Međukompanijska ulaganja (ulaganja u dionice ili udjele) matice eliminira se s glavnicom (dionice po nominalnoj vrijednosti, zadržani dobici i rezerve, odnosno pričuve) podružnica
    - Međukompanijska potraživanja i obveze, tj. potraživanja matice i obveze podružnica međusobno se poništavaju i obrnuto

nove odredbe zahtijevaju da se sve podružnice (ovisna društva) koje su pod kontrolom matice uključe u konsolidirane financijske izvještaje, osima ako navedena kontrola nije privremena.[4]

- Međukompanijski prihodi i rashodi, a to znači da se prihodi ostvareni unutar grupe isključuju iz konsolidacije, ali također i gubici proizašli iz unutar grupnih transakcija su predmet eliminacije, odnosno isključuju se iz konsolidacije financijskih izvještaja

Primjerice, kada postoji matica nazvana A d.d. i podružnica nazvana B d.d., pritom matica A d.d. drži 100 % dionica podružnice B d.d., dionice matice d.d. nalaze se kod dioničara izvan konsolidiranog subjekta. Međutim, dionice podružnice B d.d., koje drži matica A d.d. u 100% iznosu nalaze se u okviru konsolidiranog subjekta i nisu glavne dionice s točke gledišta konsolidacije. Taj odnos dionica matice i podružnica prikazan je na slici 25.[3]

Slika 25. Odnos dionica konsolidiranog subjekta[3]

Eliminacija, odnosno poništavanje ulaganja u dionice podružnice s glavnicom podružnice nužna je zbog toga što matica ne može u financijskom izvještaju iskazati ulaganje u sebe. Jedino obične dionice matice su glavne (vanjske) dionice konsolidiranog subjekta. Zadržana dobit i zakonske rezerve (pričuve) matice iskazuju se u konsolidiranom financijskom izvještaju dok se zadržana dobit podružnice ne iskazuje u konsolidiranom financijskom izvještaju budući da predstavlja vlasnički udjel zadržan unutar konsolidiranog subjekta. Isto tako, zadržani dobici matice iskazuju se u konsolidiranom izvještaju zbog toga što je to iznos neraspodijeljenih dobitaka iz prethodnih razdoblja konsolidiranog subjekta. Konsolidirani subjekt, kao što je i prethodno u ovom poglavlju spomenuto, ima vanjske dioničare pa se zadržani dobici matice iskazuju kao konsolidirani zadržani dobici.[3]

Također, eliminacija međukompanijskih potraživanja i obveza temelje se na činjenici da neko poduzeće ne može dugovati samo sebi. S točke konsolidiranog subjekta poništavaju se ili ne postoje međusobna potraživanja i obveze. Nadalje, međukompanijski dobici (profiti) i gubici, isto tako, ne uključuju se u konsolidirane izvještaje. Primjerice, dobit ostvarena prodajom gotovih proizvoda matice podružnici se ne uključuje u konsolidirane izvještaje. Spomenuta eliminacija, odnosno poništavanje međukompanijske dobiti na razini konsolidiranog subjekta proizlazi iz činjenice da jedno poduzeće u svom financijskom izvještaju ne priznaje prihode kada se zalihe kreću iz jednog pogona u drugi. Pritom, matično poduzeće u transakciji s podružnicom ostvaruje razliku (dobit) između prihoda i troška prodanih zaliha (rashoda). Međutim, kako je i prethodno navedeno, to je transakcija unutar konsolidiranog subjekta i nije predmet konsolidacije. Za iznos utvrđene razlike (dobiti) umanjuje se vrijednost zaliha kao i iznos zadržane dobiti konsolidiranog subjekta. Ta razlika često se naziva nerealizirana međukompanijska dobit.[3]

Nadalje, interna realizacija se ne uključuje u konsolidirane izvještaje. Tek onda kada se interna realizacija potvrdi s nekim eksternim, odnosno vanjskim subjektom priznat će se u konsolidirani izvještaj o dobiti. Drugim riječima, ako matica proda zalihe podružnici i iz te transakcije ostvari dobit ta dobit se neće priznati u konsolidiranom izvještaju o dobiti, već kada podružnica proda zalihe vanjskom subjektu, koji nije podružnica, tek tada će se dobit priznati u konsolidirani izvještaj.[3]

7.5. Okvir za izradu konsolidiranih financijskih izvještaja prema ZOR-u, MSFI 10 i HSFI 2

Kao što prikazuje i sam naslov ovog poglavlja, okvir za izradu konsolidiranih financijskih izvještaja u Hrvatskoj ponajprije je definiran kroz sljedeće, a to su:[5]

- Zakon o računovodstvu; ZOR (za sve obveznike ZOR-a, čl. 2.)
- MSFI (za velike poduzetnike definirane ZOR-om, dionička društva i financijski sektor)
- HSFI (za male i srednje poduzetnike)

Sukladno tome, ZOR u svojim odredbama definira razvrstavanje grupe poduzetnika. Grupe poduzetnika, prema ZOR-u razvrstavaju se na male, srednje i velike ovisno o pokazateljima utvrđenim na konsolidiranoj osnovi, utvrđenim na zadnji dan poslovne godine koja prethodi

poslovnoj godini za koju se sastavljaju konsolidirani financijski izvještaji. Ti pokazatelji su sljedeći (ZOR, čl.6, t. 1.):[2]

- Iznos ukupne aktive
- Iznos prihoda
- Prosječan broj radnika tijekom poslovne godine

Nadalje, male grupe poduzetnika, prema ZOR -u, čl. 6., t. 2 su one koje na konsolidiranoj osnovi na datum bilance matičnog društva ne prelaze granične pokazatelje u dva od tri sljedeća uvjeta, a to su:[2]

- Ukupna aktiva 30.000.000,00 KN
- Prihod 60.000.000,00 KN
- Prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 50

Srednje grupe poduzetnika, prema ZOR, čl. 6., t. 3., su one koje nisu male grupe poduzetnika i koje na datum bilance matičnog društva na konsolidiranoj osnovi ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta, a to su:[2]

- Ukupna aktiva 150.000.000,00 KN
- Prihod 300.000.000,00 KN
- Prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 250

Velike grupe poduzetnika, prema ZOR, čl. 6., t. 4., su one grupe koje na konsolidiranoj osnovi prelaze granične pokazatelje najmanje u dva uvjeta iz prethodne točke (srednje grupe poduzetnika)[2]

Nadalje, grupa poduzetnika, prema ZOR, čl. 6., t. 5., može za potrebe razvrstavanja u smislu ove odredbe koristiti zbrojnu bilancu i račun dobiti i gubitka (u vezi ukupne aktive i prihoda) prije konsolidacijskih eliminacija s time da se u tom slučaju pokazatelji ukupne aktive i ukupnog prihoda uvećavaju za 20%.[2]

Pokazatelji za razvrstavanje poduzetnika se uvećavaju za 20% zato što ne postoje unutar grupne eliminacije pa su zbrojeni rezultati pojedinih poduzeća u grupi, što se tiče ukupne aktive i prihoda, pretežno veći i upravo zato jer ne postoje eliminacije koje se provode kod konsolidacije financijskih izvještaja.

Što se tiče javne objave konsolidiranih financijskih izvještaja i konsolidiranog godišnjeg izvještaja, uređena je odredbama više zakona i podzakonskih akata, od kojih se mogu izdvojiti sljedeći:[5]

- Zakon o trgovačkim društvima; ZTD
- Zakon o tržištu kapitala; ZTK
- Pravilnik o registru godišnjih financijskih izvještaja; RGFI
- Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja
- Odluka o obliku i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja izdavatelja
- Odluka o obliku i sadržaju financijskih izvještaja izdavatelja za razdoblja tijekom godine

7.5.1. Zakon o računovodstvu; ZOR

Što se tiče konsolidacije financijskih izvještaja grupa, prema ZOR-u, prilično je usko uređena čl. 23. važećeg Zakona o računovodstvu; ZOR u kojem se definiraju konsolidirani financijski izvještaji (čl. 23., t. 1.) kao financijski izvještaji grupe poduzetnika u kojoj određeni poduzetnik (matično društvo) nad jednim ili više poduzetnika (društvo kći) ima vladajući utjecaj (kontrolu) na određivanje financijskih i poslovnih politika, a prikazuju grupu kao cjelinu.[2]

Obveznik sastavljanja godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja, odnosno godišnjih konsolidiranih izvješća, prema ZOR (čl. 23., t. 2.) je poduzetnik iz Republike Hrvatske koji u grupi poduzetnika predstavlja matično društvo.[2]

Nadalje, matičnim društvom u smislu ZOR-a smatra se poduzetnik koji ispunjava najmanje jedan od sljedećih uvjeta, a to su:[2]

- Ima na izravan ili neizravan način, prethodno navedeno u poglavlju 6.1. većinu glasačkih prava u drugom poduzetniku
- Ima pravo imenovati ili opozvati većinu članova uprave ili nadzornog odbora, upravnog odbora ili izvršnih direktora drugog poduzetnika, a istodobno je član, odnosno dioničar tog poduzetnika

- Ima pravo izvršavati prevladavajući utjecaj nad drugim poduzetnikom čiji je dioničar ili član na temelju ugovora sklopljenog s tim poduzetnikom ili na temelju odredbi osnivačkog akta, statuta ili u skladu s drugim propisima
- Ako je većina članova uprave ili nadzornog odbora, upravnog odbora ili izvršnih direktora, odnosno upravljačkog ili nadzornog tijela poduzetnika (društva kći), koji su tu funkciju obavljali u tekućoj i prethodnoj poslovnoj godini i još uvijek je obavljaju do sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja, bila imenovana isključivo ostvarenjem prava glasa matičnog društva koje je dioničar ili član poduzetnika
- Ima kontrolu nad većinom glasačkih prava dioničara ili članova u poduzetniku (društvu kći) na temelju sporazuma s drugim dioničarima ili članovima u tom poduzetniku i istodobno je dioničar ili član poduzetnika
- Ako može ostvariti ili ostvaruje vladajući utjecaj ili kontrolu nad drugim poduzetnikom
- Ako se matičnim ili ovisnim poduzetnikom upravlja na jedinstvenoj osnovi temeljem ugovora, osnivačkog akta ili statuta
- Ako je obveznik primjene Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja pojedinačno ili kao grupa te je prema tim standardima obvezan sastavljati godišnje konsolidirane financijske izvještaje

Potrebno je naglasiti da ako je ispunjena bilo koja od navedenih odredaba, obveznik ZOR-a predstavlja maticu koja mora izraditi i objaviti konsolidirane financijske izvještaje.[5]

Međutim, postoje i situacije kada matična poduzeća nemaju obvezu sastavljanja, odnosno izrade i objave konsolidiranih financijskih izvještaja. Naime, u ZOR-u, čl. 25., st. 1. navodi da matična društva nisu dužna sastavljati konsolidirane godišnje financijske izvještaje za male grupe osim onih matičnih društava čije male grupe uključuju subjekte od javnog interesa.[2]

Nadalje, prema ZOR-u, čl. 25., st. 2., navodi se da obvezi sastavljanja konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranog godišnjeg izvješća ne podliježe matično društvo u RH , uključujući i subjekta od javnog interesa ako su ispunjeni svi sljedeći uvjeti, a to su:[2]

- Matično društvo nije izdavatelj financijskih instrumenata uvrštenih na uređenom tržištu države članice u smislu kako je to definirano zakonom kojim se uređuje tržište kapitala, odnosno ZTK-om

- Matično društvo je pod kontrolom matičnog društva koje podliježe zakonima druge države članice
- Matično društvo je u stopostotnom (100%) vlasništvu drugog matičnog društva (tzv. međumatica). Ako je matično društvo u 90% i većem vlasništvu, izuzeće od sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja podliježe odobrenju svih preostalih članova društva
- Matično društvo će sa svim svojim društvima kćerima (podružnice), osim onih društava koja sukladno propisima ne ulaze u konsolidaciju, biti konsolidirano u konsolidiranim financijskim izvještajima drugog matičnog društva koje podliježe zakonima druge države članice
- Matično društvo sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj iz prethodne točke i konsolidirano izvješće poslovodstva u skladu s propisima države članice u kojoj se nalazi ili sukladno MSFI
- Matično društvo će objaviti konsolidirane godišnje financijske izvještaje, konsolidirano izvješće poslovodstva drugog matičnog društva i pripadajuće revizorsko izvješće sukladno odredbama ZOR-a o javnoj objavi u izvorniku
- Bilješke uz financijske izvještaje matičnog društva sadržavaju sljedeće:[2]
    - Naziv i sjedište matičnog društva koje sastavlja konsolidirane godišnje financijske iz točke 4.
    - Navod o izuzeću od obveze sastavljanja konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja, odnosno konsolidiranog izvješća poslovodstva

7.5.2. Osnovne odredbe MSFI 10 i MRS 27

Za obveznike primjene MSFI, a u prethodnom poglavlju je navedeno koji su to poduzetnici, u području konsolidacije nadležan je MSFI 10 – „Konsolidirani financijski izvještaji“. Ovaj standard se primjenjuje pri izradi i prikazivanju konsolidiranih financijskih izvještaja za grupu subjekata pod kontrolom matice. Kao što je i prethodno spomenuto, konsolidirani financijski izvještaji se mogu promatrati u užem i širem smislu. U užem smislu predstavljaju izvještaje grupe koji su prikazani kao da je riječ o jednom gospodarskom subjektu. U širem smislu predstavljaju izvještaje u kojima ulagač svoje ulaganje iskazuje na temelju financijskih rezultata i neto-imovine društva u kojem drži ulaganje. Konsolidirane financijske izvještaje u širem smislu tog pojma izrađuju sljedeći:[5]

- Matice (matična društva)
- Ulagači u zajednički kontrolirane subjekte
- Ulagači u pridružena društva

Nadalje, prema MSFI 10, subjekt koji je vladajuće društvo dužan je sastavljati konsolidirane financijske izvještaje. Izuzev ovoga, investicijski subjekt ne mora prezentirati konsolidirane financijske izvještaje ako je u skladu s MSFI 10, t. 31. obvezan mjeriti sva svoja ovisna društva po poštenoj, odnosno fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka.[2]

Isto tako, postoje određene iznimke glede primjene MSFI 10. Naime spomenuti MSFI se primjenjuje, kao što je spomenuto na početku ovog poglavlja, na sve subjekte koji predstavljaju vladajuće društvo i obvezni su prezentirati konsolidirane financijske izvještaje. No, ne primjenjuje na one subjekte koji su matica (vladajuće društvo) i koji zadovoljavaju sljedeće uvjete, prema MSFI 10, t. 4.:[2]

- Ovisno je društvo u potpunom (100%) ili djelomičnom vlasništvu nekog drugog subjekta i svih njegovih drugih vlasnika, a što uključuje i one koji inače nemaju pravo glasa, ali su obaviješteni da matica ne prezentira konsolidirane financijske izvještaje i tome se ne protive
- Čijim dužničkim (obveznice) ili vlasničkim (dionice) instrumentima se ne trguje na javnom tržištu (nacionalnoj ili inozemnoj burzi ili izvan burzovnom tržištu, uključujući lokalna i regionalna tržišta)
- Koje podnosi ili je u postupku podnošenja (konsolidiranih) financijskih izvještaja komisiji za vrijednosne papire ili nekoj drugoj regulatornoj agenciji radi izdavanja bilo koje klase instrumenata na javnom tržištu
- Njena krajnja ili posredna matica izrađuje konsolidirane financijske izvještaje koji su dostupni javnosti i sukladni su MSFI

Računovodstveni zahtjevi glede ovog MSFI propisuju da je matica dužna sastaviti konsolidirane financijske izvještaje primjenjujući jedinstvene računovodstvene politike na slične transakcije i druge događaje u sličnim okolnostima. Konsolidacija subjekta koji je predmetom ulaganja započinje od datuma na koji ulagač stječe kontrolu nad tim subjektom i prestaje kad ulagač izgubi kontrolu nad njim.[2]

Isto tako, kao što je i prethodno spomenuto, matica je dužna nekontrolirajuće udjele u konsolidiranom izvještaju o financijskom položaju (konsolidirana bilanca) prikazati u sklopu vlasničke glavnice odvojeno od dijela vlasničke glavnice koji pripada vlasnicima matice.[2]

Nadalje, postupci konsolidacije, prema MSFI 10, t. B.86 podrazumijevaju da se u konsolidiranim financijskim izvještajima provodi sljedeće:[2]

- Objedinjavaju se slične stavke aktive, pasive, prihoda, rashoda i novčanih tokova matice s onima njenih ovisnih subjekata
- Sravnjuju, tj. eliminiraju se knjigovodstvene vrijednosti ulaganja matice u svakom ovisnom subjektu te udjela matice u kapitalu svakog ovisnog subjekta
- Potpuno se eliminiraju stavke aktive, pasive, prihoda, rashoda te novčanih tokova po transakcijama između subjekata unutar grupe (dobici i gubici iz unutar grupnih transakcija koji ulaze u aktivu, kao što su zalihe i osnovna sredstva, eliminiraju se u cijelosti). Unutar grupni gubici mogu ukazivati na smanjenu vrijednost koju bi trebalo iskazati u konsolidiranim financijskim izvještajima. Na privremene razlike koje proizlaze iz eliminacije dobiti i gubitaka iz unutar grupnih transakcija primjenjuje se MRS 12 – „Porez na dobit“

Oni ulagači koji imaju samo ulaganja bez značajnog utjecaja, obično je to udio manji od 20%, izrađuju samo tzv. individualne izvještaje koje je potrebno razlikovati od odvojenih izvještaja. No, subjekti koji izrađuju konsolidirane financijske izvještaje trebaju za pojedine korisnike izrađivati i odvojene financijske izvještaje.[5] Nekonsolidirani (odvojeni) financijski izvještaji su financijski izvještaji koje prezentira matica (ulagatelj koji ima kontrolu u ovisnom subjektu) ili ulagatelj koji ima zajedničku kontrolu ili značajan utjecaj u subjektu koji je predmetom ulaganja i u kojima se navedena ulaganja iskazuju po trošku ili sukladno MSFI 9 – „Financijski instrumenti“. (MRS 27, t. 4.)[2]

Nadalje, nekonsolidirani financijski izvještaji prezentiraju se kao dodatak konsolidiranim izvještajima ili financijskim izvještajima u kojima se udjeli u pridruženim subjektima ili zajedničkim pothvatima obračunavaju primjenom metode udjela. Nekonsolidirani financijski izvještaji ne moraju se priložiti tim izvještajima niti ih pratiti.(MRS 27, t. 6.)[2]

Financijski izvještaji u kojima je primijenjena metoda udjela nisu nekonsolidirani financijski izvještaji, a jednako tako i financijski izvještaji subjekta koji nema ovisni subjekt,

pridruženi subjekt niti udjel u zajedničkom pothvatu nisu nekonsolidirani financijski izvještaji.(MRS 27, t. 7.)[2]

Na temelju iznesenih definicija konsolidiranih i odvojenih (nekonsolidiranih) financijskih izvještaja može se reći da obveznici ZOR-a koji nemaju ovisna društva, ulaganja u zajednički kontrolirane subjekte ili pridružena društva nemaju odvojene, već izrađuju individualne financijske izvještaje.[5]

7.5.3. Odredbe HSFI 2

HSFI 2 propisuje definicije i sadržaj sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja. Konsolidirane financijske izvještaje dužan je sastavljati poduzetnik iz Republike Hrvatske koji u grupi poduzetnika predstavlja matično društvo. Matično društvo sa svim svojim ovisnim društvima konsolidira se bez obzira na to gdje se nalaze sjedišta tih ovisnih društava (HSFI 2, t. 2.46.)[2] Također, prema HSFI, t. 2.47., matično društvo dužno je sastavljati konsolidirane financijske izvještaje ako ispunjava sljedeće:[2]

- Matično društvo može ostvariti ili ostvaruje prevladavajući utjecaj ili kontrolu nad ovisnim društvom
- Matičnim i ovisnim društvom njihovo matično društvo upravlja na jedinstvenoj osnovi u skladu sa sljedećim:
    - Ugovorom sklopljenim s tim poduzetnikom
    - Osnivačkim aktom ili statutom tih drugih poduzetnika
- Tim poduzetnikom i jednim ili više drugih poduzetnika s kojima isti nije povezan se upravlja na jedinstvenoj osnovi ili se administrativna, upravljačka ili nadzorna tijela predmetnog poduzetnika i jednog ili više drugih poduzetnika s kojima isti nije povezan sastoje uglavnom od istih osoba koje su na dužnosti u financijskoj godini dok se ne sastave konsolidirani financijski izvještaji

Nadalje, prema HSFI, t. 2.48., matično društvo nije dužno sastavljati konsolidirane godišnje financijske izvještaje ako se u grupi osim matičnog društva nalaze samo ovisna društva koji pojedinačno ili skupno nisu značajni za konsolidirane godišnje izvještaje grupe, osim ako grupa uključuje poduzetnike od javnog interesa ili ako HSFI ili ZOR ne propisuju drugačije.[2]

Kod sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja prema odredbama HSFI 2, t. 2.55., primjenjuju se i ostali HSFI koji se odnose na pojedine stavke bilance i računa dobiti i gubitka te objavljivanja uzimajući u obzir nužna usklađivanja koja proizlaze iz posebnih značajki konsolidiranih financijskih izvještaja u usporedbi s odvojenim financijskim izvještajima.[2]

Samo sastavljanje konsolidiranih izvještaja, odnosno postupci koji se odnose na zbrajanje i eliminaciju određenih stavki isti su kao i kod MSFI.

Nadalje, što se tiče gubitka kontrole, prema HSFI, t. 2.90., na datum gubitka kontrole prestaje obveza konsolidacije financijskih izvještaja ovisnih društava, a kontrola se prema HSFI, t. 2.12., definira kao pravo određivanja financijskih i operativnih politika poduzetnika tako da se ostvare koristi od njegove aktivnosti. Dakle, matično društvo gubi kontrolu kad izgubi moć kontroliranja financijskih i operativnih politika poduzetnika u kojeg investira te dobivanja koristi iz njegovih aktivnosti.

Budući da je HSFI 2 već spomenut u 6.1.2. poglavlju u okviru poglavlja 6. – „Računovodstveni obračun poslovnih spajanja“, dodatne odredbe spomenutog HSFI 2 su navedene u tome poglavlju, posebice što se tiče inicijalnog, odnosno početnog i naknadnog vrednovanja goodwilla.

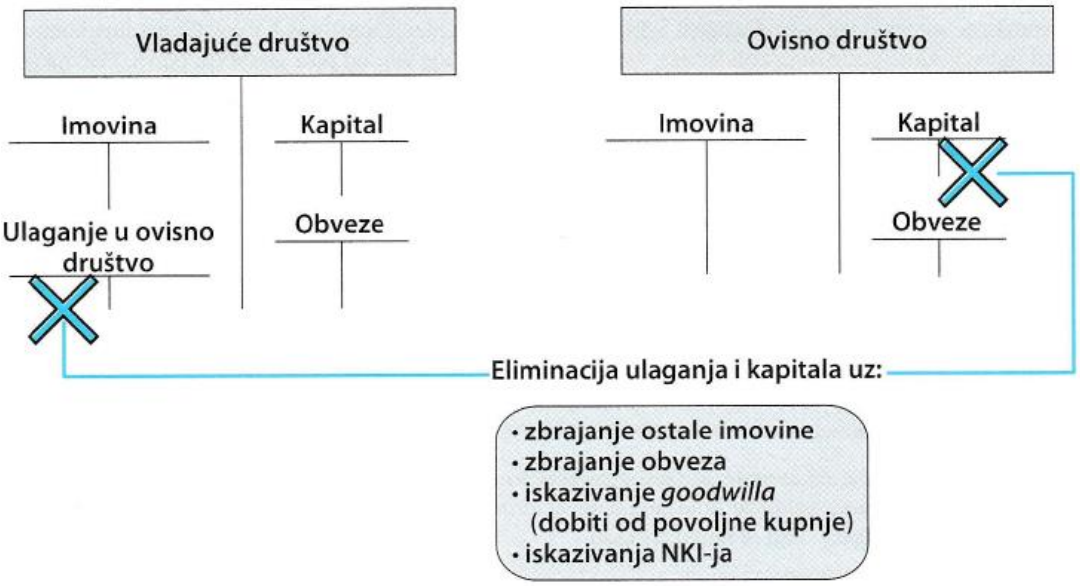
7.6. Osnovne tehnike konsolidacije financijskih izvještaja

7.6.1. Konsolidacija financijskih izvještaja na dan poslovnog spajanja

U situaciji kada se s pravnog gledišta poslovno spajanje realizira kao povezivanje, tada nastaje odnos vladajućeg i ovisnog društva te vladajuće društvo ima obvezu izrađivati konsolidirane financijske izvještaje. Spomenuti izvještaji mogu se izrađivati na dan i nakon dana poslovnog spajanja. Konsolidacija na dan spajanja je jednostavnija jer se konsolidira samo bilanca. Vladajuće društvo, u svojoj odvojenoj bilanci u okviru razreda 0 – „Potraživanja za upisani kapital i dugotrajna imovina“ ima ulaganja u ovisno društvo te se navedeno ulaganje eliminira na način, a to je sljedeći:[5]

- Potražnim knjiženjem u konsolidiranoj tablici eliminira se ulaganje u ovisno društvo u aktivi vladajućeg društva
- Dugovnim knjiženjem, u pasivi, eliminira se vlasnički udio u glavnici ovisnog društva

Pa tako, može se reći da ulaganje u ovisno društvo u konsolidiranoj bilanci grupe zamjenjuju njegova imovina, obveze, goodwill (ili dobitak od povoljne kupnje, kada je goodwill negativan) i NKI. Eliminacija ulaganja u ovisno društvo prikazana je na slici 26.[5]

Slika 26. Eliminacija ulaganja u ovisno društvo[5]

Na dan poslovnog spajanja može se pojaviti šest specifičnih situacija o kojima ovisi sam postupak konsolidacije, a koje su navedene u tablici 16.[5]

Situacija	Kupljeni udjel u Ovisnom društvu	Ukupna fer vrijednost u odnosu na fer vrijednost neto imovine ovisnog društva
1	100%	Jednaka
2	100%	Veća
3	100%	Manja
4	< 100%	Jednaka
5	< 100%	Veća
6	< 100%	Manja

Tablica 16. Šest osnovnih situacija u procesu konsolidacije na dan spajanja[5]

Na temelju prikazane tablice može se reći da je s gledišta izvođenja konsolidacije najjednostavnija prva situacija jer nema evidentiranja goodwilla i NKI. S druge pak strane, situacija pod brojem 5 i 6 su najsloženije jer zahtijevaju iskazivanje goodwilla (dobitka od povoljne kupnje) i NKI.[5]

7.6.2. Konsolidacija financijskih izvještaja nakon dana poslovnog spajanja

Nakon što se kroz poslovno spajanje oblikuje grupa koja se sastoji od vladajućeg i njegovih ovisnih društava, prema odredbama ZOR-a, MSFI I HSFI konsolidaciju financijskih izvještaja treba provoditi na datum izrade svake sljedeće bilance dok postoji odnos vladajućeg i ovisnog društva. Konsolidacija financijskih izvještaja nakon dana poslovnog spajanja nedvojbeno je složeniji proces, nego na dan poslovnog spajanja. Razlog tome je postoje različite unutar gurpne transakcije i njihova posljedična salda koja treba eliminirati iz konsolidiranih izvještaja. Učestalost unutar grupnih transakcija, odnosno transakcija između poduzeća unutar grupe prvenstveno ovisi o poslovnoj strategiji koju je vladajuće društvo koristilo pri svom širenju i stvaranju grupe. Naime, realno je za očekivati da će unutar grupne transakcije biti primjerice puno učestalije unutar vertikalno integrirane grupe, nego unutar jedne nepovezano diverzificirane grupe.[5] Ovdje navedeni pojmovi (vertikalno integrirana grupa, koja može biti integrirana prema natrag i prema naprijed i nepovezana diverzifikacija), već su i prije navedeni u poglavlju 5.1.2 i 5.1.4. i detaljnije razjašnjeni, a dio je i prikazan na slici 5. u poglavlju 5., odnosno 5.1.

Međutim, bez obzira na različitost i učestalost unutar grupnih transfera, odnosno transakcija prema MSFI 10 i HSFI 2 svi oni moraju biti u potpunosti, odnosno u stopostotnom (100%) iznosu eliminirani iz konsolidiranih financijskih izvještaja. Na jednak način se postupa i sa nerealiziranim dobicima i gubicima, koji su i prethodno spomenuti, a koji su rezultat unutar grupnih transfera koji nisu potvrđeni na vanjskom tržištu (tržište izvan konsolidiranog subjekta). Kroz proces konsolidacije nakon dana poslovnog spajanja obično se kao posljedice transfera, odnosno transakcija pojavljuju određene stavke iz bilance i računa dobiti i gubitka koje je potrebno eliminirati, a to su sljedeći:[5]

- Ulaganje u ovisno društvo
- Unutar grupne dividende
- Unutar grupna potraživanja i obveze
- Unutar grupni prihodi i rashodi
- Unutar grupni nerealizirani dobici i gubici od prodaje zaliha
- Unutar grupni nerealizirani dobici i gubici od prodaje dugotrajne imovine

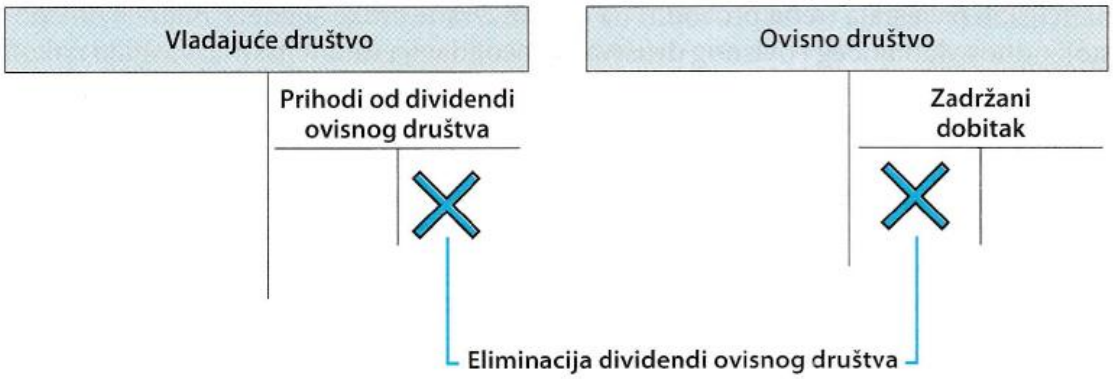
U konsolidiranim financijskim izvještajima potrebno je eliminirati pripadajuće dividende da ne bi došlo do udvostručenja konsolidiranog dobitka. Naime, dividende su najprije evidentirane kao sastavni dio dobiti tekuće godine u ovisnom društvu te bi njihovom

evidencijom u izvještajima vladajućeg društva došlo do udvostručavanja konsolidirane dobiti tekuće godine.

Eliminacija unutar grupne dividende koju je vladajuće društvo dobilo od ovisnog društva, a što je i kasnije prikazano na primjeru u poglavlju 7.9.1., provodi se prema sljedećem:[5]

- Potražnim knjiženjem eliminira se isplata dividende iz zadržane dobiti u bilanci ovisnog društva
- Dugovnim knjiženjem eliminira se prihod od dividende u računu dobiti i gubitka vladajućeg društva

Slika 27. prikazuje eliminaciju dividendi ovisnog društva.[5]

Slika 27. Prikaz eliminacije dividendi ovisnog društva[5]

Kada se primjenjuje metoda troška konsolidirani neto-dobitak tekuće godine se može izračunati i podijeliti između vladajućeg društva i NKI prema sljedećoj tablici 17.[5]

Elementi izračuna
Neto dobit vladajućeg društva - prihod od dividendi ovisnog društva + neto dobit ovisnog društva
Konsolidirana neto dobit tekuće godine *Neto dobit pripisiva dioničarima vladajućeg društva (matica)* *Neto dobit pripisiva nekontrolirajućim interesima – NKI*

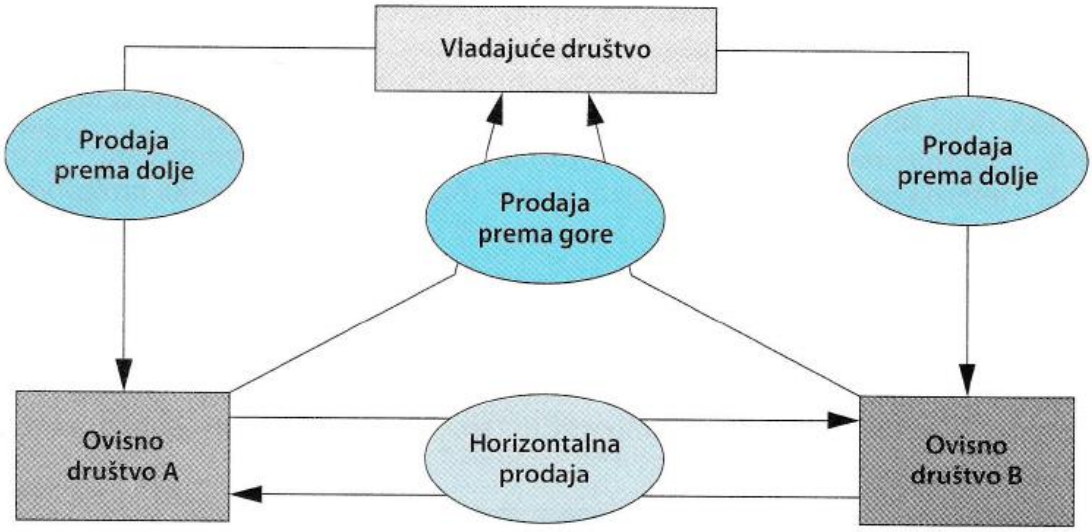
Tablica 17. Izračun i podjela konsolidirane neto dobiti - metoda troška[5]

Unutar grupna potraživanja i obveze, kao što je i prethodno spomenuto, proizlaze iz različitih transakcija kao što su primjerice prodaja dobara/usluga, davanje kredita, računi za kamate itd. Prilikom odvijanja spomenutih transakcija između subjekata, odnosno društava

unutar grupe postoje zasebna knjiženja prihoda, rashoda, imovine i obveza u računovodstvenoj evidenciji internog kupca i prodavatelja. Uzimajući u obzir ekonomski položaj subjekata unutar grupe, koji sudjeluju u internoj razmjeni, obično se spominju tri tipa prodaje, a to su sljedeća:[5]

- Prodaja prema dolje (nizvodna prodaja) – kada vladajuće društvo prodaje ovisnom društvu ili više njih
- Prodaja prema gore (uzvodna prodaja) – kada ovisno društvo ili više njih prodaje vladajućem društvu
- Horizontalna prodaja – kada jedno ovisno društvo prodaje drugom ovisnom društvu

Navedena tri oblika prodaje unutar grupe prikazani su na sljedećoj slici 28.[5]

Slika 28. Prikaz tri moguća tipa prodaje unutar grupe[5]

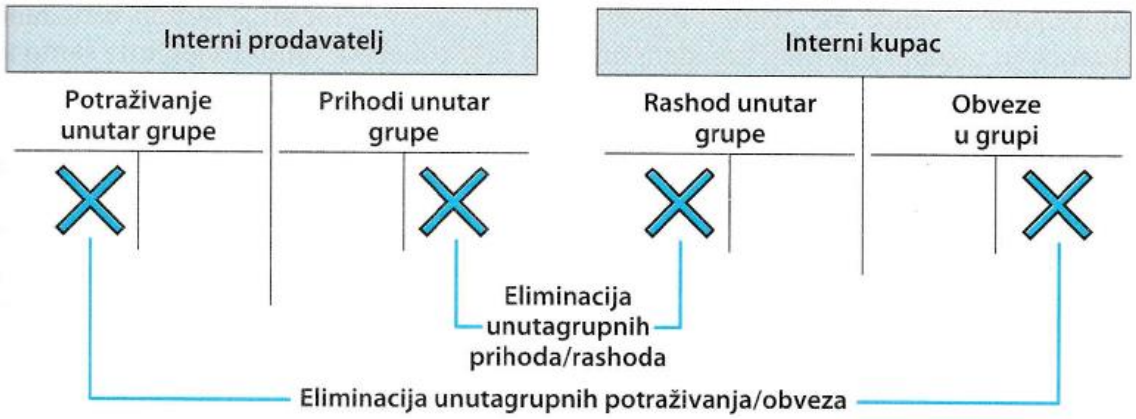
Pa tako, primjerice, kod prodaje usluge unutar grupe interni prodavatelj u svojim poslovnim knjigama knjiži dugovno potraživanje, a potražno prihod, dok interni kupac dugovno evidentira rashod usluga, a potražno obvezu prema internom prodavatelju. U slučaju ako unutar grupna obveza nije podmirena, potrebno je eliminirati unutar grupne prihode/ rashode i unutarnja potraživanja/obveze, no ako je pak obveza podmirena tada se eliminiraju samo unutar grupni prihodi/rashodi od prodaje spomenutih usluga. Eliminacijska knjiženja za unutar grupna salda (stanja) na potraživanjima i obvezama u konsolidiranoj bilanci provode se na sljedeći način:[5]

- Potražnim knjiženjem u aktivi internog prodavača eliminira se potraživanje
- Dugovnim knjiženjem u pasivi internog kupca eliminira se obveza

Nadalje, eliminacijska knjiženja za salda na unutar grupnim prihodima i rashodima u konsolidiranom računu dobiti i gubitka provode se na sljedeći način:[5]

- Dugovnim knjiženjem eliminira se prihod internog prodavača
- Potražnim knjiženjem eliminira se rashod internog kupca

Eliminacija spomenutih unutar grupnih prihoda/rashoda i potraživanja/obveza prikazana je na slici 29.[5]

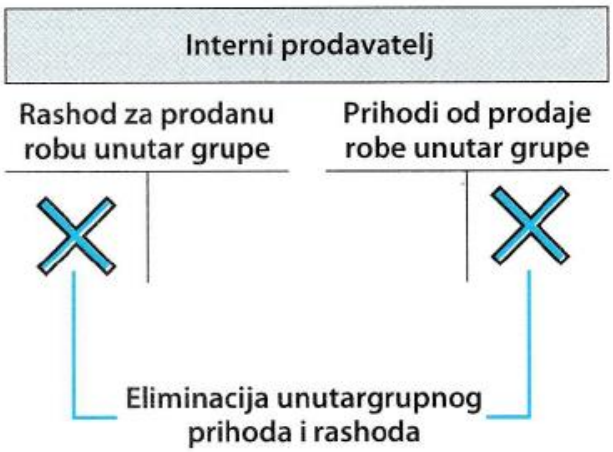
Slika 29. Prikaz eliminacije unutar grupnih prihoda/rashoda i potraživanja/obveza[5]

Nadalje, unutar grupna prodaja zaliha (materijala, proizvoda i trgovačke robe) zahtijeva složenije konsolidacijske postupke u odnosu na one koji su prikazani kroz prodaje usluga. Pri prodaji zaliha između poduzeća unutar grupe mogu se pojaviti dvije situacije obzirom na tip korištene transferne cijene, a to su sljedeće:[5]

- Interna prodaja zaliha po cijeni troška proizvodnje (nabavna cijena)
- Interna prodaja zaliha po cijeni koja je manja ili veća od troška proizvodnje (nabavna cijena)

Primjerice, kada interni prodavač prodaje zalihe internom kupcu po transfernoj cijeni troška proizvodnje (nabavna cijena), tada u konsolidiranom računu dobiti i gubitka je potrebno eliminirati samo prihod od prodaje i trošak za prodano u izvještajima internog prodavača. Drugim riječima, nakon provedene konsolidacije u računu dobiti i gubitka bit će iskazan prihod od prodaje istoimenih zaliha na vanjskom tržištu (izvan grupe) i trošak za prodano po cijeni

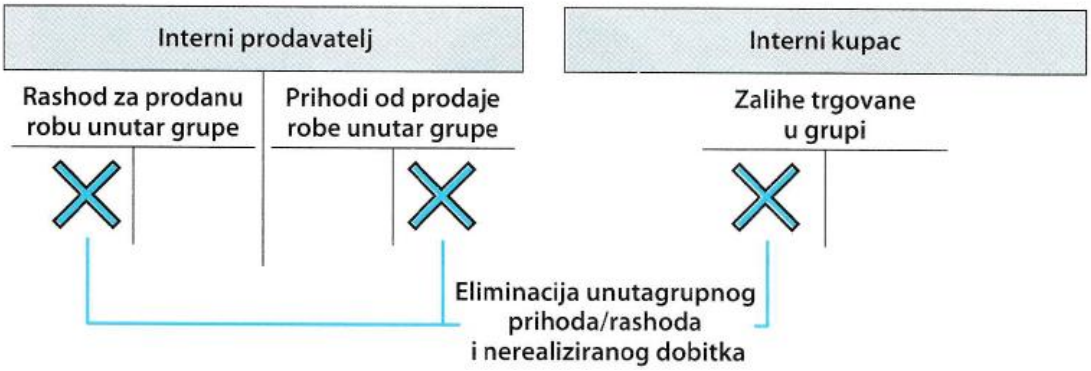
proizvodnje internog prodavača. Slika 30. prikazuje eliminaciju unutar grupnih prihoda i rashoda pri unutar grupnoj prodaju zaliha.[5]

Slika 30. Prikaz eliminacije unutar grupnih prihoda i rashoda pri unutar grupnoj prodaji zaliha[5]

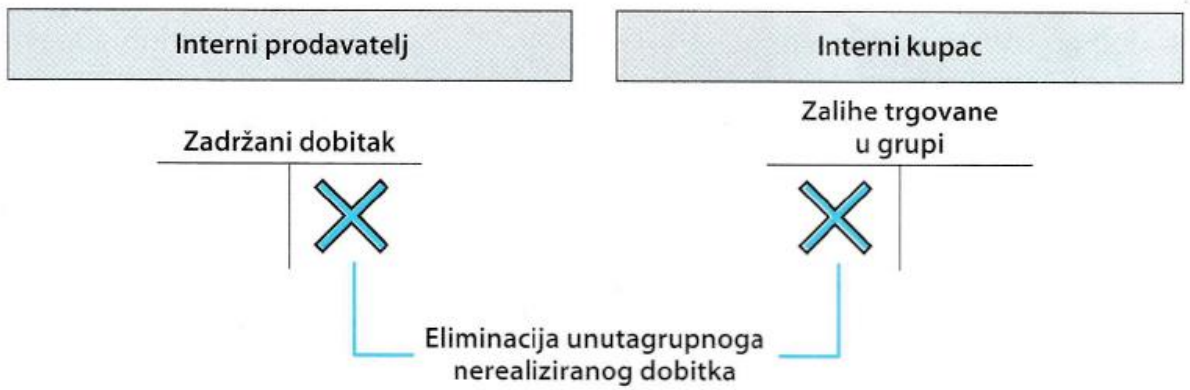
Međutim, kada se prilikom prodaje rabi, odnosno zaračunava cijena koja je različita od troška proizvodnje (uključuje maržu, odnosno razliku u cijeni), osim eliminacije internih prihoda i rashoda potrebno je eliminirati i tzv. nerealizirani dobitak ili gubitak. Nerealizirani dobitak (gubitak), koji je i prethodno spomenut u poglavlju 7.4.1. predstavlja financijski rezultat prodaje zaliha unutar grupe koji nije potvrđen kroz prodaju na vanjskom tržištu (kupci izvan grupe). [5]

Ostvareni rezultat financijskog transfera u konsolidiranim izvještajima priznaje se samo u onom omjeru (postotku) u kojem interni kupac, koji je prethodno kupio istoimene zalihe od internog prodavača, proda zalihe kupcima izvan grupe na vanjskom tržištu. [5] Eliminacija nerealiziranog dobitka pri unutar grupnoj prodaji zaliha prikazan je na slici 31.

Slika 31. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri unutar grupnoj prodaji zaliha - godina prodaje[5]

Nadalje, eliminaciju spomenutog nerealiziranog dobitka/gubitak sadržanog u zalihama potrebno je prikazati svake sljedeće godine, sve do trenutka kada interni kupac te zalihe ne proda na vanjskom tržištu. U spomenutom slučaju eliminacija se provodi tako što se dugovnim knjiženjem umanji zadržani dobitak internog prodavatelja, a potražnim knjiženjem vrijednost zaliha internog kupca, što je i prikazano na slici 32.[5]

Slika 32. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje zaliha - godina nakon prodaje[5]

Tek u onoj poslovnoj godini kada interni kupac proda zalihe vanjskom kupcu izvan grupe, u konsolidiranim izvještajima potrebno je priznati dobitak/gubitak od internog transfera zalihama, a sve to na način da se izostavi prethodno navedeno eliminacijsko knjiženje. [5]

U slučaju unutar grupnih transfera zaliha u ovisnim društvima s nekontrolirajućim interesima – NKI potrebno je voditi računa o tipu interne prodaje, odnosno radi li se o uzvodnoj (prodaja prema gore), nizvodnoj (prodaja prema gore) ili horizontalnoj (među ovisnim društvima) prodaji pri eliminaciji nerealiziranog dobitka (gubitka). Kada se radi o prodaji prema dolje nerealizirani financijski rezultat od internog transfera evidentira se u izvještajima vladajućeg društva te postupak eliminacije nema nikakav utjecaj na izračun NKI-a. Drugim riječima, cjelokupni nerealizirani dobitak (gubitak) se alocira na vladajuće društvo. [5] Slika 33. prikazuje alokaciju od nizvodne prodaje (prodaja prema dolje) unutar grupe nerealiziranog dobitka/gubitka.

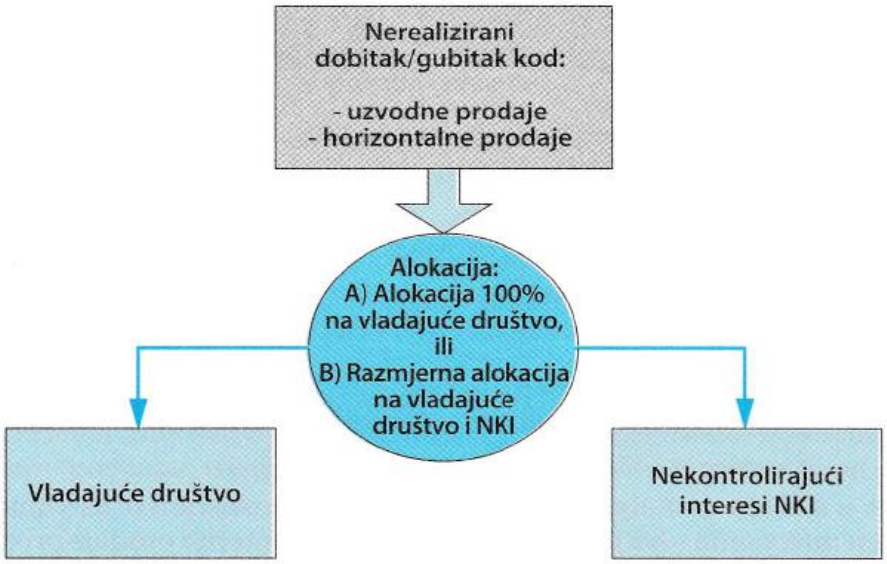

Slika 33. Prikaz alokacije nerealiziranog dobitka/gubitka od nizvodne prodaje zaliha unutar grupe[5]

No, u suprotnom slučaju, odnosno kada se radi o uzvodnoj prodaji (prodaji prema gore) postavlja se pitanje; je li potrebno nerealizirani dobitak (gubitak) alocirati samo na vladajuće društvo ili ga je potrebno alocirati proporcionalno između vladajućeg društva i NKI-a? Praka pojedinih zemalja i računovodstvenih standarda po ovom pitanju konsolidacije nije ujednačena. Tako primjerice, u SAD-u putem odredaba starog FASB-ovog standarda bilo je definirano da se nerealizirani dobitak može, ali i ne mora, alocirati između vladajućeg društva (matice) i NKI-a. Dakle, sudeći prema navedenom, u SAD-u, bila je ostavljena sloboda izbora alokacija nerealiziranih dobitaka na NKI. S druge pak strane, standard FRS (eng. *Financial Reporting Standard*) 2 koji se primjenjivao u Velikoj Britaniji izričito je zahtijevao alokaciju nerealiziranih dobitaka između većinskog vlasnika, odnosno vladajućeg društva i NKI-a.

U Hrvatskoj, u starom MRS 27 nije bilo nigdje izričito definirano pitanje alokacije nerealiziranih dobitaka kao ni u novom, revidiranom MSFI 10, pa je stoga, ostavljena mogućnost slobodnog izbora.

Slika 34. prikazuje mogućnost alokacije nerealiziranog dobitka/gubitka kod uzvodne (prodaja prema gore) i horizontalne (prodaje između ovisnih društava) prodaje zaliha.

Slika 34. Prikaz mogućnosti alokacije nerealiziranog dobitka/gubitka kod uzvodne i horizontalne prodaje zaliha[5]

Dakle, kao što je prethodno opisano, u postupku konsolidacije dolazi do eliminacije nerealiziranih dobitaka/gubitaka te se oni ne iskazuju u konsolidiranim financijskim izvještajima grupe, dok s druge strane u odvojenim izvještajima matice i isto tako individualnim izvještajima ovisnih društava grupe interni dobiti/gubici proizašli iz internih transfera se evidentiraju te se zbog toga pojavljuju vremenske razlike poreza na dobit. Navedene vremenske razlike poreza na dobit u financijskim izvještajima moraju se iskazati sukladno odredbama MRS 12 – „Porez na dobit“. Naime, primjena MRS 12 znači da poduzeće u računu dobiti i gubitka iskazuje tzv. porezni rashod koji se sastoji iz dva dijela, a to su sljedeći:[5]

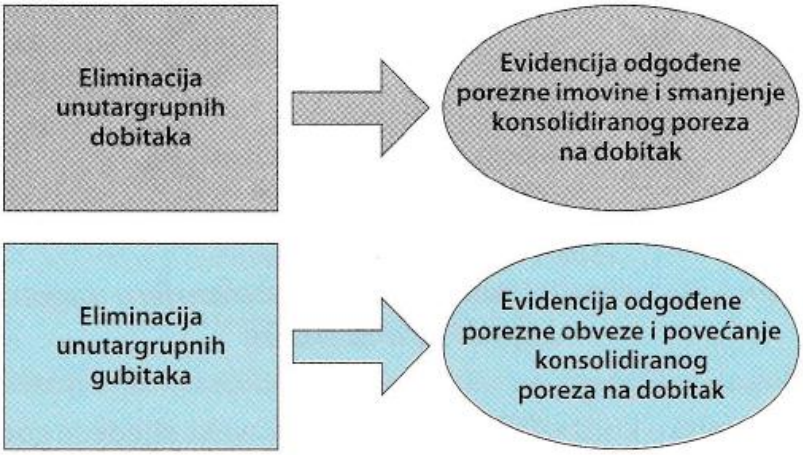
- Tekući porez – porez za plaćanje ili povrat za tekuće razdoblje
- Odgođeni porez – odgođeni porezni prihod ili odgođeni porezni rashod

Sukladno odredbama MRS 12 u konsolidiranim financijskim izvještajima privremene razlike se utvrđuju usporedbom knjigovodstvene vrijednosti imovine i obveza iz konsolidiranih izvještaja s utvrđenom poreznom osnovicom prema poreznoj regulativi (prema važećim poreznim propisima u RH porez na dobit zasebno obračunava i plaća svako poduzeće u grupi na temelju svojih odvojenih financijskih izvještaja).

Nadalje, kada se eliminira nerealizirani unutar grupni dobitak zbrojena porezna osnovica u PD obrascima poduzeća u grupi bit će veća od konsolidiranog računovodstvenog dobitka prije oporezivanja. Razlog tome je što se u odvojenim financijskim izvještajima poduzeća u grupi, kao što je i prije spomenuto, evidentiraju svi dobici pa i oni ostvareni unutar grupnim transferima, dok se u konsolidiranim financijskim izvještajima oni eliminiraju i na taj način se povećava osnovica poreza na dobit i nastaje porezna imovina sve dok se ne potvrdi prodaja na vanjskom tržištu, odnosno tržištu izvan grupe. Stoga, nastaje privremena razlika poreza na dobit koja se tretira kao odgođena porezna imovina u konsolidiranoj bilanci i umanjenje konsolidiranog iznosa poreza na dobit u računu dobiti i gubitka. Naime, dobitak je postao oporeziv prema poreznoj regulativi prije nego što je iskazan prema računovodstvenoj regulativi. Kasnije je ovaj teorijski dio praktično prikazan u primjeru kada se ostvaruje i eliminira nerealizirani dobitak od unutar grupne prodaje zaliha gotovih proizvoda i evidentira odgođena porezna imovina.

Međutim, u obrnutom slučaju, ako je unutar grupni transfer rezultirao gubitkom koji je u konsolidaciji eliminiran, odnosno poništen, tada je zbog eliminacije nerealiziranog gubitka zbrojena osnovica u PD obrascima poduzeća u grupi manja od konsolidiranog računovodstvenog dobitka prije oporezivanja. Stoga, u ovom slučaju nastaje privremena razlika poreza na dobit koja se tretira kao odgođena porezna obveza u konsolidiranoj bilanci i uvećanje konsolidiranog iznosa poreza na dobit u računu dobiti i gubitak. Dakle, može se reći da je u ovom slučaju gubitak priznat ranije prema poreznoj regulativi u odnosu na računovodstvenu regulativu.

Pri izračunu privremenih razlika primjenjuje se važeća stopa poreza na dobit, tj. za unutar grupne transfere u Hrvatskoj je 12 ili 18%, ovisno o ostvarenom prihodu pojedinog poduzeća. Prethodno opisane radnje u svezi obračuna poreza na dobit kada postoje eliminacije nerealiziranih dobitaka/gubitaka ukratko su prikazane na slici 35.

Slika 35. Prikaz evidencije privremenih poreznih razlika poreza na dobit zbog eliminacije unutar grupnih dobitaka/gubitaka[5]

Nadalje, ako se eliminacija nerealiziranog dobitka ponavlja u sljedećim godinama jer interno trgovana imovina (zalihe ili dugotrajna imovina) nije prodana izvan grupe, kako je i prethodno navedeno eliminacija nerealiziranog dobitka se provodi u okviru zadržane dobiti. Pa tako, potrebno je na jednak način postupiti i s prije spomenutim rezultirajućim poreznim razlikama vezanim za eliminirani dobitak. Primjerice, ako se i u sljedećoj godini eliminira nerealizirani zadržani dobitak, tada se ponovno u aktivi konsolidirane bilance iskazuje odgođena porezna imovina (dugovno), dok se povećava zadržani dobitak (potražno). Pritom, potrebno je voditi računa o udjelu NKI-a u zadržanom dobitku u slučaju, kao što je i prije spomenuto, uzvodnih i horizontalnih transfera gdje je moguća alokacija na NKI, osim vladajućeg društva.[5]

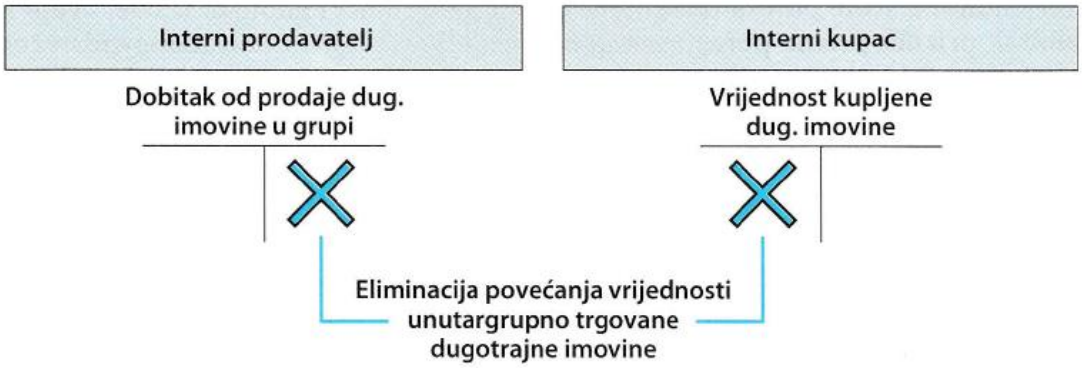
Ako je računovodstvenom politikom definirano da se nerealizirani dobici alociraju između većinskog vlasnika i NKI-a, tada se i učinci privremenih poreznih razlika poreza na dobit, u okviru zadržanog dobitka trebaju alocirati i na NKI.[5]

Nadalje, osim trgovanja zalihama unutar grupe, također je moguće i trgovanje dugotrajnom imovinom, a iz čega također može proizaći nerealizirani dobitak/gubitak u izvještajima internog prodavatelja kao i nova osnovica za iskazivanje dugotrajne imovine koja je predmet transfera. Pri eliminacijskim knjiženjima vezanim za unutar grupne transfere dugotrajne imovine potrebno je razlikovati dvije situacije, a to su sljedeće:[5]

- Imovina koja se ne amortizira
- Imovina koja se amortizira

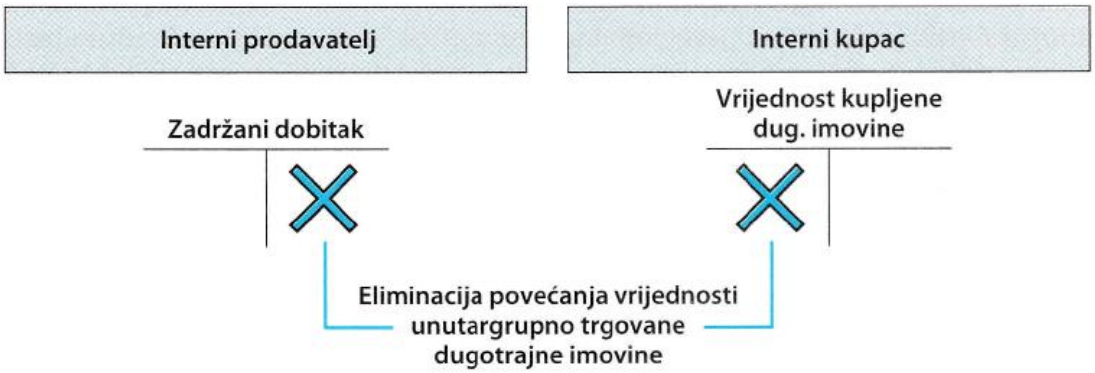
Ako se imovina koja je predmet internog trgovanja ne amortizira (npr. zemljište), tada je potrebno pri konsolidaciji u godini transfera poništiti sav nerealizirani dobitak u računu dobiti i gubitka internog prodavatelja i povećanje vrijednosti (cijena po kojoj se trgovalo, prodajna, veća od knjigovodstvene vrijednosti) predmeta transfera u konsolidiranoj bilanci internog kupca.

Slika 36. prikazuje eliminaciju nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira. Primjer u poglavlju 7.9.6.

Slika 36. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira (npr. zemljište)[5]

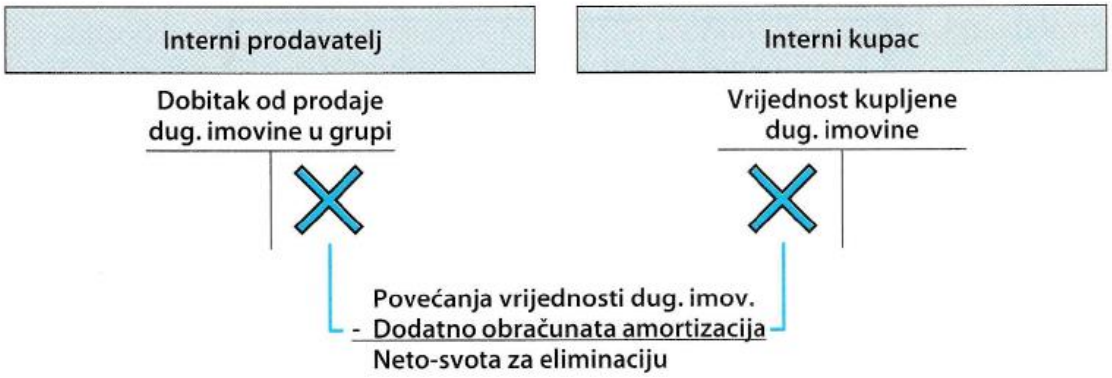
Spomenutu eliminaciju je potrebno ponavljati svake sljedeće godine sve dok se interno trgovana imovina ne proda izvan grupe. U sljedećim godinama se poništava nerealizirani dobitak sadržan u interno kupljenoj dugotrajnoj imovini u bilanci internog kupca. Istodobno, isti se nerealizirani dobitak poništava u glavnici internog prodavatelja jer je prenesen u zadržanu dobit.[5]. Slika 37. prikazuje eliminaciju nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira u sljedećim godinama. Primjer u poglavlju 7.9.7.

Slika 37. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira u sljedećim godinama[5]

Ako se pak radi o dugotrajnoj imovini koja se amortizira u konsolidaciji, također je potrebno poništiti nerealizirani dobitak/gubitak koje je rezultat internog transfera. Međutim, s gledišta konsolidacije, interni dobitak ipak se priznaje u onom omjeru u kojem je interno trgovana dugotrajna imovina korištena u generiranju, odnosno stvaranju prihoda koji je realiziran na vanjskom tržištu. Budući da je mjera uporabe dugotrajne imovine amortizacija, onda se u visini dodatno obračunate amortizacije, koja proizlazi iz povećanja vrijednosti dugotrajne imovine, postupno se kroz vijek trajanja dugotrajne imovine priznaje interno generirani dobitak. Pritom, važno je u postupku konsolidacije voditi brigu o tome da iznos bruto vrijednosti transferirane imovine u konsolidiranoj bilanci treba biti jednaka onoj u bilanci internog prodavatelja.[5]

Slika 38. prikazuje eliminaciju nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se amortizira. Primjer je prikazan u poglavlju 7.9.8. i 7.9.9. koji se odnosi na sljedeću godinu.

Slika 38. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se amortizira[5]

Kao što je i prethodno navedeno u ovom poglavlju vezano za unutar grupnu prodaju zaliha, tako i unutar grupna prodaja dugotrajne imovine može biti uzvodna, nizvodna i horizontalna. Pri nizvodnim transferima (prodaja prema dolje) sav se nerealizirani dobitak eliminira alokacijom na maticu, dok se pri uzvodnim i horizontalnim transferima alokacija nerealiziranog dobitka, kao i kod nizvodne prodaje zaliha, može izvesti podjelom između matice i NKI-a. Slično kao i kod unutar grupnih transfera zaliha, pa tako i kod unutar grupnih transfera dugotrajne imovine potrebno je voditi brigu o odredbama MRS 12 i privremenim razlikama poreza na dobit koje nastaju kao posljedica eliminacije nerealiziranog unutar grupnog dobitka. Sama evidencija odgođene porezne imovine, odnosno odgođene porezne obveze identična je kao i u slučaju zaliha, tj. provodi se u godini transfera kao i u svakoj sljedećoj godini, sve dok se interno trgovana imovina ne proda izvan grupe.[5]

7.7. Objava konsolidiranih financijskih izvještaja i konsolidiranog izvješća

Objava konsolidiranih financijskih izvještaja u Republici Hrvatskoj sukladno najnovijoj regulativi postoji u odnosu na tri specifične skupine korisnika, a to su sljedeći:[5]

- Prema zainteresiranim korisnicima javne objave, kroz Registar godišnjih financijskih izvještaja; RGFI kojeg vodi Financijska agencija; Fina
- Prema vlasnicima vladajućeg društva
- Prema ulagačima na burzi (samo za listana društva, odnosno društva čiji vrijednosni papiri kotiraju na tržištu kapitala, odnosno na spomenutoj burzi)

Objavljivanje konsolidiranih financijskih izvještaja prikazano je i na slici 39.

Slika 39. Objavljivanje konsolidiranih financijskih izvještaja[5]

Obveza javne objave konsolidiranih financijskih izvještaja za sve obveznike ZOR-a definirana je kroz RGFI. RGFI je središnji izvor informacija o uspješnosti poslovanja i financijskom položaju pravnih i fizičkih osoba koji su obveznici poreza na dobit. Osim godišnjih financijskih izvještaja, Registar raspolaže i drugom dokumentacijom koju su obveznici predali Registru (Isprava o utvrđivanju godišnjeg financijskog izvještaja, primjerice mišljenje revizora i dr.)[15]

Dokumentacija iz Registra je javna i dostupna svim poslovnim subjektima i građanima putem različitih kanala, a neki od tih su Finine poslovne jedinice, telefaks, e-pošta ili korištenje aplikacije RGFI putem WEB-a.[15]

Poduzetnici obveznici konsolidacije, prema pravilniku RGFI i pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja iz članka 23. ZOR-a dužni su sastaviti i dostaviti Fini dokumentaciju radi javne objave ovisno o veličini grupe (kriteriji za razvrstavanje grupe poduzetnika, prema ZOR-u navedeni su u poglavlju 7.5.), na način kako je propisano za pojedinačne izvještaje kao što je navedeno u RGFI pravilniku, ovisno je li riječ o velikim, srednjim, malim ili mikro poduzetnicima. [16, 17]

Pa tako slijedi, veliki poduzetnici obveznici konsolidacije i primjene MSFI dužni su sastaviti i dostaviti Fini sljedeće godišnje financijske izvještaje:[16, 17]

- Izvještaj o financijskom položaju (bilanca) – u standardnom obliku
- Račun dobiti i gubitka s pripadajućim izvještajem o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti – u standardnom obliku
- Izvještaj o novčanim tokovima – u standardnom obliku (po direktnoj ili indirektnoj metodi)
- Izvještaj o promjenama kapitala – u standardnom obliku
- Godišnje izvješće sa revizorskim izvješćem koje sadrži i financijske izvještaje koji su bili predmet revizije (godišnji financijski izvještaji u nestandardnom obliku)
- Bilješke uz financijske izvještaje
- Odluka o utvrđivanju godišnjeg financijskog izvještaja
- Odlika o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka
- Referentnu stranicu potpisanu od strane osoba ovlaštenih za potpisivanje godišnjih financijskih izvještaja

S druge strane srednji i mali poduzetnici obveznici konsolidacije prema HSFI Fini trebaju dostaviti sve navedene godišnje financijske izvještaje kao i veliki poduzetnici, osim izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti koji nije obvezan prema HSFI. Mali i srednji poduzetnici izrađuju klasičan račun dobiti i gubitka bez izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti kako je to propisano za velike poduzetnike.[5]

Nadalje, obrazac konsolidirani izvještaj identičan je obrascu za odvojene (nekonsolidirane) izvještaje, no potrebno je razdvojiti glavnicu, dobit i ostalu sveobuhvatnu dobit na dio koji pripada dioničarima matice, odnosno matičnog društva i na dio koji pripada nekontrolirajućim interesima – NKI, tj. manjinskim dioničarima u ovisnim društvima.[5]

Svi obveznici konsolidacije propisane dokumente u RGFI moraju dostaviti u roku od devet mjeseci od posljednjeg dana poslovne godine, odnosno do 30. rujna tekuće godine.[5]

Nadalje, konsolidirani godišnji izvještaj koji je definiran prema odredbama ZOR-a i na koji se na odgovarajući način primjenjuju odredbe članka 21. ZOR-a, a koje se odnose na godišnje izvješće s time da konsolidirano izvješće poslovodstva, u članku 24. – „Konsolidirano godišnje izvješće“ mora sadržavati elemente, a to su sljedeći:[2]

- U dijelu koji se odnosi na podatke o vlastitim dionicama, broj i nominalni iznos ili ako nominalni iznos ne postoji, tada knjigovodstvena vrijednost svih dionica matičnog društva koje drži matično društvo, njegova društva kćeri ili osoba koja ih drži u svoje ime i za račun tih poduzetnika
- U dijelu koji se odnosi na sustave unutarnjih kontrola u upravljanja rizicima, izjava o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja mora sadržavati glavne elemente sustava unutarnjih kontrola i upravljanja rizicima poduzetnika koji su obuhvaćeni konsolidacijom, promatranog kao cjelina

Nadalje, godišnji izvještaji velikih poduzetnika i poduzetnika čije su dionice ili dužnički vrijednosni papiri (obveznice) uvršteni na organizirano tržište vrijednosnih papira mora sadržavati i prikaz pravila korporativnog upravljanja koje rabi.[5]

Matice koje spadaju unutar skupine obveznika konsolidacije, odnosno matice koje su pravno ustrojene kao dionička društva (d.d.) dodatno moraju voditi brigu i o odredbama Zakona o trgovačkim društvima; ZTD. Naime, ZTD definira da se glavna skupština d.d.-a mora održati u prvih osam mjeseci, te bi temeljem toga i konsolidirane financijske izvještaje trebalo izraditi u razumnom roku prije održavanja navedene glavne skupštine. Prema ZTD-u (čl. 300.b-300.c) uprava društva matice osim odvojenih (nekonsolidiranih) izvještaja matice mora predočiti i godišnje financijske izvještaje koncerna[46] (termin koncern se koristi u ZTD-u u smislu vladajućeg društva, odnosno matice) nadzornom odboru, koji ispituje te izvještaje i o tome izvještava glavnu skupštinu društva matice. Temeljem prethodno navedenog, može se zaključiti da je rok za izradu i prezentiranje konsolidiranih financijskih izvještaja matica koje su ustrojene kao d.d. definiran i prije roka (do kraja kolovoza) koji je definiran Pravilnikom RGFI (do kraja rujna). To proizlazi iz prije spomenute odredbe ZTD-a prema kojoj je rok za sazivanje glavne skupštine d.d.-a osam mjeseci, a do tada bi konsolidirani financijski izvještaji trebali biti dovršeni.[5, 18]

Nadalje, prema odredbama ZTD-a (čl. 250.b) uprava vladajućeg društva mora glavnoj skupštini podnijeti i pisano konsolidirano godišnje izvješće društva ako su jedno ili više o njemu ovisnih društava društva kapitala[22]. U konsolidiranom godišnjem izvješću društva mora se konkretno prikazati najmanje razvitak i rezultat poslovanja te financijsko stanje društva uključenih u konsolidaciju uzetih kao cjelina uz opis glavnih rizika i nesigurnosti kojima su izloženi. U kontekstu konsolidiranog godišnjeg izvješća postoji mogućnost netočnog prikazivanja imovinskog stanja. Sukladno tome, ako član uprave, izvršni direktor, član nadzornog odbora, član upravnog odbora ili likvidator netočno prikaže ili prikrije imovinsko stanje društva i odnose s povezanim društvima, može biti kažnjen sukladno članku 250.b ZTD-a.[5, 18]

Unutar skupine matica dioničkih društava koji su obveznici konsolidacije, posebnu kategoriju predstavljaju matice d.d., odnosno izdavatelji koji svoje vrijednosne papire kotiraju na organiziranog tržištu kapitala, a u Hrvatskoj je to Zagrebačka burza. Naime taj dio matičnih društava pored odredaba ZOR-a, MSFI i ZTD-a trebaju voditi brigu i o odredbama Zakona o tržištu kapitala; ZTK te o odlukama i mišljenjima regulatora tržišta, odnosno Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga; HANFA.[5]

Nadalje, izdavatelj je obvezan redovito izrađivati godišnje, polugodišnje i tromjesečne financijske i poslovne izvještaje, ovisno o tipu vrijednosnog papira ili više njih koji je uvršten. Izdavatelj je obvezan izraditi prije navedeni godišnji izvještaj koji mora sadržavati sljedeće:[19]

- Revidirane godišnje financijske izvještaje
- Izvještaj poslovodstva
- Izjavu odgovornih osoba za sastavljanje godišnjeg izvještaja

Pored navedenog, izdavatelj je također dužan objaviti u cijelosti i revizorsko izvješće. Na izdavatelja koji je obvezan izrađivati konsolidirane izvještaje, primjenjuju se iste ovdje navedene odredbe[19]. Također, izdavatelj je dužan izraditi i objaviti puni sadržaj bilješki sukladno MSFI. Rok za objavu godišnjeg izvještaja je 120 dana, odnosno 4 mjeseca (30. travnja) od posljednjeg dana kalendarske godine za koju se objavljuje izvještaj.[5]

Kod matica, odnosno matičnih društava čiji vrijednosni papiri kotiraju na organiziranom tržištu kapitala (burza) posebice treba obratiti pozornost na odgovornost odgovornih osoba izdavatelja za javno objavljene informacije, prema burzi i ulagačima, u konsolidiranim izvještajima i izvještajima poslovodstva, a što je i propisano ZTK-om. Naime, u ZTK-u se

navodi da izdavatelj, članovi upravljačkih i/ili nadzornih tijela izdavatelja vrijednosnih papira, kao i osobe koje su kod izdavatelja zadužene za ispunjenje pojedinih obveza izdavatelja propisanih također ZTK-om solidarno odgovaraju ulagatelju za štetu koju pretrpi uslijed nepravilnog ispunjenja navedenih obveza, osim u slučaju kada se dokaže da su prilikom ispunjenja tih obveza postupali s pažnjom dobrog stručnjaka. Ovakva odredba se može protumačiti da matice čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzi i u njima odgovorne osobe (npr. članovi uprave, nadzornog odbora, upravnog odbora) solidarno odgovaraju i mogu biti tuženi ukoliko su u godišnjim, polugodišnjim i tromjesečnim konsolidiranim (i odvojenim) financijskim izvještajima i u izvještajima poslovodstva zavarale ulagače koji su zbog toga donijeli pogrešne ulagačke odluke.[5]

U kontekstu prije spomenutih godišnjih financijskih izvještaja matičnih društava (d.d.) čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzi, definirani su zasebni obrasci GFI za različite kategorije subjekata na tržištu kapitala (npr. poduzetnici GFI-POD, društva za osiguranje, kreditne institucije, zatvoreni investicijski fondovi, zatvoreni investicijski fondovi za ulaganje u nekretnine itd.)[5]

Tablica 18. prikazuje elemente glavnice konsolidirane bilance u obrascu GFI-POD

Stavka	AOP	Prethodna godina	Tekuća godina
A) KAPITAL I REZERVE (063+064+065+071+072+075+078)	062		
I. TEMELJNI (UPISANI) KAPITAL	063		
II. KAPITALNE REZERVE	064		
III. REZERVE IZ DOBITI (066+067+068+069+070)	065		
1. Zakonske rezerve	066		
2. Rezerve za vlastite dionice	067		
3. Vlastite dionice i udjeli (odbitna stavka)	068		
4. Statutarne rezerve	069		
5. Ostale rezerve	070		
IV. REVALORIZACIJSKE REZERVE	071		
V. ZADRŽANA DOBIT ILI PRENESENI GUBITAK (073-074)	072		
1. Zadržana dobit	073		
2. Preneseni gubitak	074		
VI. DOBIT ILI GUBITAK POSLOVNE GODINE (076-077)	075		

Stavka	AOP	Prethodna godina	Tekuća godina
1. Dobit poslovne godine	076		
2. Gubitak poslovne godine	077		
VII. MANJINSKI INTERES	078		
DODATAK BILNACI (popunjava poduzetnik koji sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj)			
A) KAPITAL I REZERVE			
1. Pripisano imateljima matice	109		
2. Pripisano manjinskom interesu	110		

Tablica 18. Elementi glavnice konsolidirane bilance u obrascu GFI-POD[5]

U okviru GFI-POD obrasca koji je prikazan u tablici 18. postoje određene specifične stavke koje se odnose na poduzeća koja Hanfi predaju konsolidirane tromjesečne, polugodišnje i godišnje izvještaje. Pa tako primjerice, u okviru glavnice konsolidirane bilance pod rednim brojem VII nalazi se stavka manjinski interes koji podrazumijeva nekontroirajuće interese (NKI) prema terminologiji MSFI 10. No, osim navedenog postoji i dodatak A u okviru kojega se konsolidirana glavnica grupe alocira na dioničare matice i NKI.[5]

Tablica 19. prikazuje elemente izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti u obrascu GFI-POD.

Stavka	AOP	Prethodna godina	Tekuća godina
XIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	152		
1. Dobit razdoblja	153		
2. Gubitak razdoblja	154		
DODATAK RDG-u (popunjava poduzetnik koji sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj			
XIV. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA			
1. Pripisana imateljima kapitala matice	155		
2. Pripisana manjinskom interesu	156		
IZVJEŠTAJ O OSTALOJ SVEOBUHVATNOJ DOBITI (popunjava poduzetnik obveznik primjene MSFI)			
I. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	157		
II. OSTALA SVEOBUHVATNA DOBIT/GUBITAK PRIJE POREZA	158		

Stavka	AOP	Prethodna godina	Tekuća godina
III. POREZ NA OSTALU SVEOBUHVATNU DOBIT RAZDOBLJA	159		
IV. NETO OSTALA SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	160		
V. SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	161		
DODATAK Izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti (popunjava poduzetnik koji sastavlja konsolidirane godišnje financijske izvještaje)			
VI. SVEOBUHVATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA			
1. Pripisana imateljima kapitala matice	162		
2. Pripisana manjinskom interesu	163		

Tablica 19. Elementi izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti u obrascu GFI-POD[5]

Slično kao i u prethodno prikazanom dijelu vezano za glavnicu u konsolidiranoj bilanci, postoji alokacija i u okviru izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti, odnosno unutar dobitka i gubitka, te izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti. Pa tako primjerice, pod rednim brojem XIV dobit/gubitak razdoblja alocira se na dioničare matice i NKI, dok se pod rednim brojem VI na jednak način alocira i ukupni i ukupna sveobuhvatna dobit razdoblja. Identičan pristup prezentaciji konsolidiranih financijskih izvještaja koristi i Fina za potrebe RGFI-a i javne objave.[5]

7.8. Primjeri izrade konsolidiranih financijskih izvještaja na dan spajanja

7.8.1. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz kupnju 100% udjela

Kompanija, odnosno poduzeće A je za 50.000.000,00 KN kupila sve redovite dionice s pravom glasa od vlasnika kompanije, odnosno poduzeća B. Kupnjom svih dionica s pravom glasa poduzeće A dobiva potpunu kontrolu nad poduzećem B te je ovdje riječ o odnosu vladajućeg i ovisnog društva. Sukladno odredbama MSFI na dan spajanja provodi se obračun poslovnog spajanja prema MSFI 3 te se izrađuju konsolidirani financijski izvještaji prema MSFI 10. Osim prethodno spomenute naknade za preuzimanje poduzeća B od 50.000.000,00 KN, poduzeće A imalo je i opće troškove preuzimanja (usluge pravnika, revizora, poreznih

savjetnika itd.) u iznosu od 500.000,00 KN, koji su isplaćeni sa žiro-računa i knjiženi na rashode, tj. umanjuju zadržanu dobit društva A. Bilance poduzeća A i B prije poslovnog spajanja prikazane su u sljedećoj tablici 20.[5]

Pozicija bilance	Poduzeće A	Poduzeće B
	Iznos (KN)	Iznos (KN)
Trgovačko ime	5.000.000,00	0,00
Zemljište	170.000.000,00	30.000.000,00
Nekretnine – neto	512.000.000,00	40.000.000,00
Strojevi – neto	500.000.000,00	70.000.000,00
Zalihe	70.000.000,00	5.000.000,00
Potraživanja od kupaca	45.000.000,00	5.000.000,00
Novac	82.000.000,00	1.000.000,00
Ukupno aktiva	1.384.000.000,00	151.000.000,00
Redovite dionice	350.000.000,00	4.000.000,00
Pričuve (rezerve)	254.000.000,00	10.000.000,00
Zadržana dobit	250.000.000,00	27.000.000,00
Dugoročne obveze	250.000.000,00	80.000.000,00
Kratkoročne obveze	280.000.000,00	30.000.000,00
Ukupno pasiva	1.384.000.000,00	151.000.000,00

Tablica 20. Bilance poduzeća A i B prije poslovnog spajanja[5]

U trenutku isplate 50.000.000,00 KN vlasnicima poduzeća B preuzimatelj, odnosno poduzeće A u svojim poslovnim knjigama provodi knjiženje, na temelju kojeg se evidentira kupnja udjela kao dugotrajna financijska imovina, a koja se nalazi u okviru razreda 0 u kontnom planu. Pa tako, provedeno knjiženje je sljedeće:[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Iznos (KN)	
			Duguje	Potražuje
1.	Ulaganje u poduzeće B	0601	50.000.000,00	
	Žiro-račun	1000		50.000.000,00
	-za kupnju udjela i plaćanje u novcu			

Tablica 21. Evidencija kupnje dionica[5]

Nadalje, što se tiče vrednovanja imovine i obveza, ovlašteni procjenitelj je izvršio vrednovanje imovine i obveza poduzeća B prema odredbama MSFI 3, te su utvrđene sljedeći iznosi:[5]

- Procjenom tržišne vrijednosti utvrđeno je da je vrijednost zemljišta 35.000.000,00 KN (+5.000.000,00 KN)
- Procjenom tržišne vrijednosti nekretnina utvrđeno je da one vrijede 44.000.000,00 KN (+4.000.000,00 KN)
- Vrednovanjem zaliha po trošku zamjene utvrđeno je da vrijede 3.000.000,00 KN (-2.000.000,00 KN)
- Zbog nemogućnosti naplate pojedinih potraživanja njihova procijenjena vrijednost je 4.000.000,00 KN (-1.000.000,00 KN)
- Dugoročne i kratkoročne obveze bile su iskazane prema fer vrijednosti

Nakon izvršene dubinske analize stanja u poduzeću B utvrđeno je da stečeno poduzeće ima vrlo vrijedno trgovačko ime koje je procijenjeno na 3.000.000,00 KN. Stoga, sljedeća tablica 22. prikazuje ispravke imovine i obveza poduzeća B s knjigovodstvenih na fer vrijednosti te izračun fer vrijednosti neto-imovine.[5]

Pozicija bilance	**Poduzeće B**	**Poduzeće B**	**Poduzeće B**
	Knjig. iznos (KN)	Fer iznos (KN)	Razlika (KN)
Trgovačko ime	0,00	3.000.000,00	3.000.000,00
Zemljište	30.000.000,00	35.000.000,00	5.000.000,00
Nekretnine – neto	40.000.000,00	44.000.000,00	4.000.000,00
Strojevi – neto	70.000.000,00	70.000.000,00	0,00
Zalihe	5.000.000,00	3.000.000,00	(2.000.000,00)
Potraživanja od kupaca	5.000.000,00	4.000.000,00	(1.000.000,00)
Novac	1.000.000,00	1.000.000,00	0,00
Ukupno aktiva	151.000.000,00	160.000.000,00	9.000.000,00
Dugoročne obveze	80.000.000,00	80.000.000,00	0,00
Kratkoročne obveze	30.000.000,00	30.000.000,00	0,00
Ukupno obveze	110.000.000,00	110.000.000,00	0,00
Knjig. vrij. neto imovine	41.000.000,00	-	-
Fer vrij. Stečene neto imovine	-	50.000.000,00	-

Tablica 22. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza poduzeća B[5]

Na temelju prethodno iznesenih podataka u tablici 22. (prethodna stranica) potrebno je vrednovati goodwill koji se izračunava kao razlika ukupne fer vrijednosti koja je izračunata u prethodno navedenoj tablici 22. i fer vrijednosti neto imovine.

Rd. br.	Stavka	Iznos (KN)
1	Fer vrijednost stečene imovine	160.000.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	110.000.000,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1-2)	50.000.000,00
4	Isplaćena naknada bivšim vlasnicima	50.000.000,00
5	Fer vrijednost prethodno držanog ulaganja	0,00
6	Fer vrijednost NKI	0,00
7	Ukupna fer vrijednost (4+5+6)	50.000.000,00
8	Goodwill (7-3)	0,00

Tablica 23. Izračun goodwila[5]

Pri ovom stjecanju ukupna fer vrijednost (50.000.000,00 KN) jednaka je fer vrijednosti neto imovine poduzeća B (50.000.000,00 KN) te se nije pojavio goodwill. U cilju izrade konsolidirane bilance na dan spajanja na razini grupe poduzeća A potrebo je eliminirati ulaganje u poduzeće B s udjelom od 100% u njegovoj glavnici na dan spajanja, a to se odnosi na redovite dionice, pričuve i zadržanu dobit. Naime, u ovom slučaju ulaganje u poduzeće B zamijenjeno je njegovom imovinom i obvezama prema fer vrijednosti. U stupcu nekontrolirajući interes – NKI, u sljedećoj tablici 24. (dolje) nije iskazano ništa jer u ovom slučaju je poduzeće A kupilo 100% dionica poduzeća B, pa stoga, ne postoji manjinski interes u poduzeću B, odnosno ovisnom društvu.[5]

Konsolidirana imovina prikazuje imovinu poduzeća A po knjigovodstvenim vrijednostima te imovinu poduzeća B po fer vrijednostima, odnosno iznosima. Također, u okviru konsolidirane bilance prikazana je i interno generirana imovina, tj. trgovačko ime, a koje prije nije moglo biti priznato u izvještajima poduzeća B. Nadalje, u pasivi konsolidirane bilance zbrajaju se obveze poduzeća A po knjigovodstvenim vrijednostima i obveze poduzeća B po fer vrijednostima. Na kraju, potrebno je uočiti da je u okviru konsolidirane bilance cjelokupna glavnica poduzeća B na dan spajanja eliminirana, odnosno poništena te da je iskazana samo glavnica vladajućeg društva A.[5]

Pozicija bilance	Poduzeće A	Poduzeće B	Eliminacija		Nekontrolirajući interes – NKI	Grupa A konsolidacija
	Knjig. iznos	Knjig. iznos	Duguje	Potražuje		
Trgovačko ime	5.000.000	0,00	3.000.000		0,00	8.000.000
Zemljište	170.000.000	30.000.000	5.000.000,00		0,00	205.000.000
Nekretnine-neto	512.000.000	40.000.000	4.000.000,00		0,00	556.000.000
Strojevi-neto	500.000.000	70.000.000			0,00	570.000.000
Ulaganje u poduzeće B	50.000.000	0,00		55.000.000	0,00	0,00
Zalihe	70.000.000	5.000.000	(2.000.000)		0,00	73.000.000
Potraživanja od kupaca	45.000.000	5.000.000	(1.000.000)		0,00	49.000.000
Novac	31.500.000	1.000.000			0,00	32.500.000
Ukupno aktiva	1.383.500.000	151.000.000			0,00	1.493.500.000
Redovite dionice	350.000.000	4.000.000	4.000.000		0,00	350.000.000
Pričuve	254.000.000	10.000.000	10.000.000		0,00	254.000.000
Zadržana dobit	249.500.000	27.000.000	27.000.000		0,00	249.500.000
Nekontrolirajući interes	0,00	0,00			0,00	0,00
Dugoročne obveze	250.000.000	80.000.000			0,00	330.000.000
Kratkoročne obveze	280.000.000	30.000.000			0,00	310.000.000
Ukupno pasiva	1.383.000.000	151.000.000			0,00	1.493.500.000

Tablica 24. Konsolidacija bilance grupe A na dan poslovnog spajanja[5]

7.8.2. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz kupnju manje od 100% udjela

Nakon provedene analize poslovanja uprava društva A d.d. utvrđeno je da je fer vrijednost dionice poduzeća B d.d. 5.000,00 KN te je obvezujućom ponudom dioničarima društva B d.d. ponuđena cijena od 5.000,00 KN za svaku dionicu. Javnom ponudom kupljeno je 8000 dionica, od ukupno 10000 emitiranih redovitih dionica društva B d.d. Sve dionice su otkupljene po cijeni od 5.000,00 KN te je za kupljeni paket dionica sa žiro-računa isplaćeno 40.000.000,00 KN. Kupnjom navedenih 8000 dionica s pravom glasa poduzeće A d.d. stekla je većinu glasačke moći (>50%, odnosno 80%) u poduzeću B d.d., a što se prema MSFI 3 i 10 kao kontrola koja rezultira poslovnim spajanjem. Bilance poduzeća A i B d.d. prikazuje sljedeća tablica 25.[5]

Pozicija bilance	A d.d.	B d.d.
	Iznos (KN)	Iznos (KN)
Patent	20.000.000,00	0,00
Zemljište	150.000.000,00	10.000.000,00
Nekretnine	500.000.000,00	50.000.000,00
Strojevi	700.000.000,00	65.000.000,00
Zalihe	125.000.000,00	15.000.000,00
Kupci	120.000.000,00	5.000.000,00
Novac	80.000.000,00	5.000.000,00
Ukupno aktiva	1.695.000.000,00	150.000.000,00
Redovite dionice	300.000.000,00	10.000.000,00
Pričuve	250.000.000,00	25.000.000,00
Zadržana dobit	445.000.000,00	15.000.000,00
Dugoročne obveze	400.000.000,00	60.000.000,00
Kratkoročne obveze	300.000.000,00	40.000.000,00
Ukupno pasiva	1.695.000.000,00	150.000.000,00

Tablica 25. Bilance poduzeća A i B d.d. prije stjecanja (preuzimanja)[5]

Transakcija stjecanja dionica izvršena je odjednom te je dioničarima društva B d.d. koji su odlučili prodati 8000 dionica isplaćen iznos od 61.500.000,00 KN sa žiro-računa. Nadalje, poduzeće A d.d. za realizaciju ovog spajanja angažirala je financijskog savjetnika i procjenitelja za čije usluge je isplaćena svota od 500.000,00 KN. Navedeni troškovi, odnosno opći troškovi stjecanja ne smiju se evidentirati kao sastavni dio nabavne cijene, kao što je i prethodno spomenuto prema MSFI 3, već posebno terete rashode razdoblja u izvještajima stjecatelja A d.d. U ovome primjeru izravno je umanjen iznos zadržane dobiti u bilanci društva stjecatelja, odnosno A d.d. za iznos od 500.000,00 KN. U poslovnim knjigama društva A d.d. proknjižene su sljedeće poslovne promjene, koje su prikazane u tablici 26.[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Iznos (KN)	
			Duguje	Potražuje
1.	Ulaganje u društvo B d.d. Žiro-račun -za kupnju udjela i plaćanje u novcu	0600 1000	40.000.000,00	 40.000.000,00

Tablica 26. Evidencija kupnje 80% dionica društva B d.d. u knjigama stjecatelja (društvo A d.d.)[5]

Nadalje, ovlašteni procjenitelj je izvršio vrednovanje prepoznatljive imovine i obveza društva B d.d. prema uputama iz MSFI 3, te su utvrđeni sljedeći iznosi:

- Procjenom tržišne vrijednosti utvrđeno je da je vrijednost zemljišta 14.000.000,00 KN (+4.000.000,00 KN)
- Procjenom tržišne vrijednosti nekretnina utvrđeno je da vrijede 55.000.000,00 KN (+5.000.000,00 KN)
- Vrednovanjem zaliha po trošku zamjene utvrđeno je da vrijede 13.500.000,00 KN (-1.500.000,00 KN)
- Zbog nemogućnosti naplate pojedinih potraživanja njihova je procijenjena vrijednost 4.000.000,00 KN (-1.000.000,00 KN)
- Dugoročne obveze bile su iskazane po fer vrijednosti, dok su kratkoročne obveze bile podcijenjene za iznos od 2.000.000,00 KN

Nakon izvršene dubinske analize stanja u društvu B d.d. utvrđeno je da stečeno poduzeće ima vrlo vrijedan patent koji je procijenjen na 5.000.000,00 KN. Sljedeća tablica 27. prikazuje ispravke imovine i obveza poduzeća B d.d. s knjigovodstvenih na fer vrijednosti te izračun fer neto imovine.[5]

Pozicija bilance	**Poduzeće B d.d.**	**Poduzeće B d.d.**	**Poduzeće B d.d.**
	Knjig. iznos (KN)	Fer iznos (KN)	Razlika (KN)
Patent	0,00	5.000.000,00	5.000.000,00
Zemljište	10.000.000,00	14.000.000,00	4.000.000,00
Nekretnine – neto	50.000.000,00	55.000.000,00	5.000.000,00
Strojevi – neto	65.000.000,00	65.000.000,00	0,00
Zalihe	15.000.000,00	13.500.000,00	(1.500.000,00)
Potraživanja od kupaca	5.000.000,00	4.000.000,00	(1.000.000,00)
Novac	5.000.000,00	5.000.000,00	0,00
Ukupno aktiva	150.000.000,00	161.500.000,00	11.500.000,00
Dugoročne obveze	60.000.000,00	60.000.000,00	0,00
Kratkoročne obveze	40.000.000,00	42.000.000,00	2.000.000,00
Ukupno obveze	100.000.000,00	102.000.000,00	0,00
Knjig. vrij. neto imovine	50.000.000,00	-	-
Fer vrij. stečene neto imovine	-	59.500.000,00	-

Tablica 27. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza[5]

Na temelju podataka iz prethodno navedene tablice 27. potrebno je vrednovati nekontrolirajući interes – NKI i goodwill. U ovom primjeru polazi se od pretpostavke da je poduzeće A d.d. odlučilo vrednovati NKI prema udjelu u fer vrijednosti neto imovine poduzeća B d.d. Prema tome, potrebno je ukupnu fer vrijednost neto imovine poduzeća B d.d. razdijeliti između poduzeća A d.d. i NKI u omjeru 80 : 20 (%).

Rd. br.	Stavka	Iznos (KN)
1	Fer vrijednost stečene imovine	161.500.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	102.000.000,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1-2)	59.500.000,00
4	Isplaćena naknada bivšim vlasnicima	40.000.000,00
5	Fer vrijednost prethodno držanog ulaganja	0,00
6	Fer vrijednost NKI	19.500.000,00
7	Ukupna fer vrijednost (4+5+6)	61.500.000,00
8	Goodwill (7-3)	0,00

Tablica 28. Izračun goodwilla i NKI-a[5]

Nakon raspodjele fer vrijednosti neto imovine poduzeća B d.d. na većinskog vlasnika i na NKI, potrebno je utvrditi goodwill. Budući da je zbroj naknade isplaćen bivšim vlasnicima (40.000.000,00 KN) pribrojen sa NKI (19.500.000,00 KN) jednak fer vrijednosti ukupne neto imovine poduzeća B d.d. (59.500.000,00 KN), nema evidencije goodwilla.[5]

U cilju izrade konsolidirane bilance na dan spajanja na razini grupe A d.d. potrebno je eliminirati ulaganje u poduzeće B d.d. s udjelom od 80% u njegovoj glavnici na dan spajanja (redovite dionice, pričuve, zadržana dobit). Naime, kao i u prethodnom primjeru, ulaganje u poduzeće B d.d. zamijenjeno je njegovom imovinom i obvezama prema fer vrijednosti i sa NKI. U stupcu NKI iskazuje se udio manjinskih dioničara u fer vrijednosti neto imovine poduzeća B d.d. na način da je zbrojeno 20% udjela u glavnici poduzeća B d.d. i 20% usklađenja s knjigovodstvenih na fer vrijednosti imovine poduzeća B d.d. (na dan spajanja).[5]

Pozicija bilance	Poduzeće A d.d.	Poduzeće B d.d.	Eliminacija		Nekontrolirajući interes – NKI	Grupa A d.d. konsolidacija
	Knjig. iznos	Knjig. iznos	Duguje	Potražuje		
Patent	20.000.000	0,00	4.000.000		1.000.000	25.000.000
Zemljište	150.000.000	10.000.000	3.200.000		800.000	164.000.000
Nekretnine	500.000.000	50.000.000	4.000.000		1.000.000	555.000.000
Strojevi	700.000.000	65.000.000			0,00	765.000.000
Ulaganje u poduzeće B d.d.	61.500.000	0,00		61.500.000		0,00
Zalihe	125.000.000	15.000.000	(1.200.000)		(300.000)	138.500.000
Potraživanja od kupaca	120.000.000	5.000.000	(800.000)		(200.000)	124.000.000
Novac	18.000.000	5.000.000				23.000.000
Ukupno aktiva	1.694.500.000	150.000.000			2.300.000	1.799.000.000
Redovite dionice	300.000.000	10.000.000	8.000.000		2.000.000	300.000.000
Pričuve	250.000.000	25.000.000,00	20.000.000		5.000.000	250.000.000
Zadržana dobit	444.500.000	15.000.000	12.000.000		3.000.000	445.000.000
Nekontrolirajući interes	0,00	0,00			12.300.000	12.300.000
Dugoročne obveze	400.000.000	60.000.000				460.000.000
Kratkoročne obveze	300.000.000	40.000.000		1.600.000	(400.000)	342.000.000
Ukupno pasiva	1.694.500.000	150.000.000				1.493.500.000

Tablica 29. Konsolidacija bilance grupe A d.d. na dan spajanja[5]

7.8.3. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz pozitivni goodwill

Nakon provedene analize poslovanja uprava društva A d.d. utvrdila je da je fer vrijednost dionice poduzeća B d.d. 7.000,00 KN te je obvezujućom ponudom dioničarima društva B d.d. ponuđena cijena od 6.500,00 KN za svaku dionicu. Javnom ponudom kupljeno je 7000 dionica, od ukupno 10000 emitiranih redovitih dionica društva B d.d. Sve dionice su otkupljene po cijeni od 6.500,00 KN te je za kupljeni paket dionica sa žiro-računa isplaćeno 45.500.000,00 KN. Kupnjom navedenih 70000 dionica s pravom glasa poduzeće A d.d. stekla je većinu glasačke moći (>50%, odnosno 70%) u poduzeću B d.d., a što se prema MSFI 3 i 10 kao kontrola koja rezultira poslovnim spajanjem. Bilance poduzeća A i B d.d. prikazuje sljedeća tablica 30.[5]

Pozicija bilance	A d.d.	B d.d.
	Iznos (KN)	Iznos (KN)
Licencija	30.000.000,00	0,00
Zemljište	100.000.000,00	20.000.000,00
Nekretnine	400.000.000,00	40.000.000,00
Strojevi	600.000.000,00	70.000.000,00
Zalihe	80.000.000,00	10.000.000,00
Kupci	125.000.000,00	3.500.000,00
Novac	85.000.000,00	1.500.000,00
Ukupno aktiva	1.420.000.000,00	145.000.000,00
Redovite dionice	250.000.000,00	10.000.000,00
Pričuve	250.000.000,00	10.000.000,00
Zadržana dobit	400.000.000,00	25.000.000,00
Dugoročne obveze	350.000.000,00	50.000.000,00
Kratkoročne obveze	170.000.000,00	50.000.000,00
Ukupno pasiva	1.420.000.000,00	145.000.000,00

Tablica 30. Bilance poduzeća A i B d.d. prije stjecanja[5]

Transakcija stjecanja dionica izvršena je odjednom te je dioničarima društva B d.d. koji su odlučili prodati 7000 dionica isplaćen iznos od 45.500.000,00 KN sa žiro-računa. Nadalje, poduzeće A d.d. za realizaciju ovog spajanja angažirala je financijskog savjetnika i procjenitelja za čije usluge je isplaćen je iznos od 400.000,00 KN. Navedeni troškovi, odnosno opći troškovi stjecanja ne smiju se evidentirati kao sastavni dio nabavne cijene, kao što je spomenuto i u prethodnom primjeru, već posebno terete rashode razdoblja u izvještajima stjecatelja A d.d. U ovome primjeru izravno je umanjen iznos zadržane dobiti u pasivi bilance društva stjecatelja, odnosno A d.d. za iznos od 400.000,00 KN. U poslovnim knjigama društva A d.d. proknjižene su sljedeće poslovne promjene koje su prikazane u tablici 31.[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Iznos (KN)	
			Duguje	Potražuje
1.	Ulaganje u društvo B d.d. Žiro-račun -za kupnju udjela i plaćanje u novcu	0600 1000	45.500.000,00	 45.500.000,00

Tablica 31. Evidencija kupnje 70% dionica društva B d.d. u knjigama stjecatelja (društvo A d.d.)[5]

Nadalje, ovlašteni procjenitelj je izvršio vrednovanje prepoznatljive imovine i obveza društva B d.d. prema uputama iz MSFI 3, te su utvrđeni sljedeći iznosi:

- Procjenom tržišne vrijednosti utvrđeno je da je vrijednost zemljišta 24.000.000,00 KN (+4.000.000,00 KN)
- Procjenom tržišne vrijednosti nekretnina utvrđeno je da vrijede 50.000.000,00 KN (+10.000.000,00 KN)
- Vrednovanjem zaliha po trošku zamjene utvrđeno je da vrijede 9.000.000,00 KN (-1.000.000,00 KN)
- Zbog nemogućnosti naplate pojedinih potraživanja njihova je procijenjena vrijednost 3.000.000,00 KN (-500.000,00 KN)
- Dugoročne obveze bile su iskazane po fer vrijednosti, dok su kratkoročne obveze bile podcijenjene za iznos od 1.000.000,00 KN

Sljedeća tablica 32. prikazuje ispravke imovine i obveza poduzeća B d.d. s knjigovodstvenih na fer vrijednosti te izračun fer vrijednosti neto imovine.[5]

Pozicija bilance	**Poduzeće B d.d.**	**Poduzeće B d.d.**	**Poduzeće B d.d.**
	Knjig. iznos (KN)	Fer iznos (KN)	Razlika (KN)
Zemljište	20.000.000,00	24.000.000,00	4.000.000,00
Nekretnine – neto	40.000.000,00	50.000.000,00	10.000.000,00
Strojevi – neto	70.000.000,00	70.000.000,00	0,00
Zalihe	10.000.000,00	9.000.000,00	(1.000.000,00)
Potraživanja od kupaca	3.500.000,00	3.000.000,00	(500.000,00)
Novac	1.500.000,00	1.500.000,00	0,00
Ukupno aktiva	145.000.000,00	157.500.000,00	12.500.000,00
Dugoročne obveze	50.000.000,00	50.000.000,00	0,00
Kratkoročne obveze	50.000.000,00	51.000.000,00	1.000.000,00
Ukupno obveze	100.000.000,00	101.000.000,00	1.000.000,00
Knjig. vrij. neto imovine	45.000.000,00	-	-
Fer vrij. stečene neto imovine	-	56.500.000,00	-

Tablica 32. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza društva B d.d.[5]

Na temelju podataka iz prethodne tablice potrebno je vrednovati nekontrolirajući interes – NKI i goodwill. U ovom primjeru polazi se od pretpostavke da je poduzeće A d.d. odlučilo vrednovati NKI prema udjelu u fer vrijednosti neto imovine društva B d.d. Sukladno tome, ukupna fer vrijednost neto imovine društva B d.d. se dijeli između društva A d.d. i NKI – a, u omjeru 70 : 30 (%).[5]

Rd. br.	Stavka	Iznos (KN)
1	Fer vrijednost stečene imovine	157.500.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	101.000.000,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1-2)	56.500.000,00
4	Isplaćena naknada bivšim vlasnicima	45.500.000,00
5	Fer vrijednost prethodno držanog ulaganja	0,00
6	Fer vrijednost NKI	16.950.000,00
7	Ukupna fer vrijednost (4+5+6)	62.450.000,00
8	Goodwill (7-3)	5.950.000,00

Tablica 33. Izračun goodwilla i NKI-a[5]

Nakon rasporeda fer vrijednosti neto imovine društva B d.d. na većinskog vlasnika (A d.d.) i NKI potrebno je utvrditi goodwill. Zbroj naknade (45.500.000,00 KN) i NKI (16.950.000,00 KN) veći je od fer vrijednosti neto imovine društva B d.d. (56.500.000,00 KN) te se stoga, mora evidentirati goodwill u iznosu od 5.950.000,00 KN. Pritom, treba voditi računa da je u ovom slučaju priznat samo onaj dio goodwilla kojeg je društvo A d.d. kupilo preuzimanjem 70% dionica društva B d.d. Goodwill koji se odnosi na NKI nije priznat jer NKI nije vrednovan prema fer vrijednosti, nego prema udjelu u fer vrijednosti neto imovine društva B d.d. Stečeni goodwill predstavlja imovinu koju nije moguće zasebno prepoznati i mjeriti prema MSFI 3, ali od takve imovine se očekuju buduće ekonomske koristi. Goodwill se iskazuje kao dugotrajna nematerijalna imovina u konsolidiranoj bilanci grupe A.[5]

U cilju izrade konsolidirane bilance na dan spajanja na razini grupe A potrebno je eliminirati ulaganje u poduzeće B d.d. s udjelom od 70% u njegovoj glavnici na dan spajanja (redovite dionice, pričuve, zadržana dobit). Naime, kao i u prethodnom primjeru, ulaganje u poduzeće B d.d. zamijenjeno je njegovom imovinom i obvezama prema fer vrijednosti, NKI i sa goodwillom. U stupcu NKI iskazuje se udio manjinskih dioničara u fer vrijednosti neto imovine poduzeća B d.d. na način da je zbrojeno 30% udjela u glavnici poduzeća B d.d. i 30% usklađenja s knjigovodstvenih na fer vrijednosti imovine poduzeća B d.d. (na dan spajanja).

Konsolidirana bilanca prikazuje imovinu poduzeća A d.d. po knjigovodstvenim vrijednostima te imovinu poduzeća B d.d. po fer vrijednostima. Također, u okviru konsolidirane bilance iskazan je i goodwill.[5]

Pozicija bilance	Poduzeće A d.d.	Poduzeće B d.d.	Eliminacija		Nekontrolirajući interes – NKI (30%)	Grupa A d.d. konsolidacija
	Knjig. iznos	Knjig. iznos	Duguje	Potražuje		
Goodwill	0,00	0,00	5.950.000		0,00	5.950.000
Licencija	30.000.000	0,00			0,00	30.000.000
Zemljište	100.000.000	20.000.000	2.800.000		1.200.000	124.000.000
Nekretnine	400.000.000	40.000.000	7.000.000		3.000.000	450.000.000
Strojevi	600.000.000	70.000.000			0,00	670.000.000
Ulaganje u poduzeće B d.d.	45.500.000	0,00		45.500.000		0,00
Zalihe	80.000.000	10.000.000	(700.000)		(300.000)	89.000.000
Potraživanja od kupaca	125.000.000	3.500.000	(450.000)		(150.000)	128.000.000
Novac	39.100.000	1.500.000				40.600.000
Ukupno aktiva	1.419.600.000	145.000.000			3.750.000	1.537.550.000
Redovite dionice	250.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	250.000.000
Pričuve	250.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	250.000.000
Zadržana dobit	399.600.000	25.000.000	17.500.000		7.500.000	399.600.000
Nekontrolirajući interes	0,00	0,00			16.950.000	16.950.000
Dugoročne obveze	350.000.000	50.000.000				400.000.000
Kratkoročne obveze	170.000.000	50.000.000		700.000	(300.000)	221.000.000
Ukupno pasiva	1.419.600.000	145.000.000				1.537.550.000

Tablica 34. Konsolidacija bilance grupe A d.d. na dan spajanja[5]

7.8.4. Primjer konsolidacije na dan spajanja uz negativni goodwill

Poduzeće X d.d. kupilo je 90% redovitih dionica s pravom glasa od fonda za privatizaciju koji je bio većinski vlasnik poduzeća Y d.d. Poduzeće Y d.d. duži niz godina poslovalo je s gubitkom te su obveze (77.000.000,00 KN) postale veće od njegove imovine (72.000.000,00 KN), odnosno kumulirani gubitak prelazi visinu temeljnog kapitala za 5.000.000,00 KN. Zbog zastarjele tehnologije, nekonkurentnosti proizvoda i viška zaposlenika očekuje se da će i u sljedeće tri godine tijekom restrukturiranja poduzeće Y d.d. poslovati s gubitkom te se nakon učinaka restrukturiranja očekuju pozitivni rezultati.[5]

Vlasnički udio kupljen je kroz javnu dražbu te je za paket dionica plaćeno 15.000.000,00 KN, uz obvezu zadržavanja svih radnika tri godine i ulaganja od 80.000.000,00 KN u sljedeće tri godine. Nadalje, poduzeće X d.d. je za potrebe realizacije ovog spajanja angažirala financijskog savjetnika i procjenitelja za čije je usluge isplaćen iznos od 400.000,00 KN. Opći troškovi stjecanje ne smiju se evidentirati kao sastavni dio nabavne cijene, već terete rashode razdoblja u izvještajima stjecatelja, odnosno poduzeća X d.d. U ovom primjeru izravno je za 400.000,00 KN umanjena zadržana dobit u pasivi bilance poduzeća X d.d. Kupnjom 90% dionica s pravom glasa poduzeće X d.d. steklo je većinu glasačke moći u poduzeću Y d.d., a što se prema MSFI 3 i 10 kvalificira kao kontrola koja rezultira poslovnim spajanjem.[5]

Bilance poduzeća X i Y d.d. prije poslovnog spajanja prikazane su u tablici 35.

Pozicija bilance	**X d.d.**	**Y d.d.**
	Iznos (KN)	Iznos (KN)
Licencija	3.000.000,00	0,00
Zemljište	10.000.000,00	10.000.000,00
Nekretnine	40.000.000,00	30.000.000,00
Strojevi	50.000.000,00	30.000.000,00
Zalihe	80.000.000,00	1.000.000,00
Kupci	12.000.000,00	500.000,00
Novac	20.000.000,00	500.000,00
Ukupno aktiva	215.000.000,00	72.000.000,00
Redovite dionice	70.000.000,00	20.000.000,00
Pričuve	20.000.000,00	0,00
Zadržana dobit/preneseni gubitak	25.000.000,00	(25.000.000,00)
Dugoročne obveze	80.000.000,00	10.000.000,00
Kratkoročne obveze	20.000.000,00	67.000.000,00
Ukupno pasiva	215.000.000,00	72.000.000,00

Tablica 35. Bilance poduzeća X i Y d.d. prije spajanja[5]

U trenutku isplate 15.000.000,00 KN preuzimatelj, odnosno poduzeće X d.d. u svojim poslovnim knjigama provodi sljedeće knjiženja na temelju kojeg se evidentira kupnja dionica kao dugotrajna financijska imovina u okviru razreda 0, a provedeno knjiženje prikazuje tablica 36.[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Iznos (KN)	
			Duguje	Potražuje
1.	Ulaganje u društvo Y d.d. Žiro-račun -za kupnju udjela i plaćanje u novcu	0601 1000	15.000.000,00	 15.000.000,00

Tablica 36. Evidencija kupnje 90% dionica društva Y d.d.[5]

Ovlašteni procjenitelj je izvršio vrednovanje prepoznatljive imovine i obveza društva Y d.d. prema uputama iz MSFI 3, te su utvrđeni sljedeći iznosi:[5]

- Procjenom tržišne vrijednosti utvrđeno je da je vrijednost zemljišta 15.000.000,00 KN (+5.000.000,00 KN)
- Procjenom tržišne vrijednosti nekretnina utvrđeno je da vrijede 45.000.000,00 KN (+15.000.000,00 KN)
- Sva ostala imovina i obveze vrednovane su po fer vrijednosti

Sljedeća tablica 37. prikazuje ispravke imovine i obveza poduzeća Y d.d. s knjigovodstvenih na fer vrijednosti te izračun fer vrijednosti neto imovine društva Y d.d.

Pozicija bilance	Poduzeće B d.d.	Poduzeće B d.d.	Poduzeće B d.d.
	Knjig. iznos (KN)	Fer iznos (KN)	Razlika (KN)
Zemljište	10.000.000,00	20.000.000,00	10.000.000,00
Nekretnine – neto	30.000.000,00	45.000.000,00	15.000.000,00
Strojevi – neto	30.000.000,00	30.000.000,00	0,00
Zalihe	1.000.000,00	1.000.000,00	0,00
Potraživanja od kupaca	500.000,00	500.000,00	0,00
Novac	500.000,00	500.000,00	0,00
Ukupno aktiva	72.000.000,00	97.000.000,00	15.000.000,00
Dugoročne obveze	10.000.000,00	10.000.000,00	0,00
Kratkoročne obveze	67.000.000,00	67.000.000,00	0,00
Ukupno obveze	77.000.000,00	77.000.000,00	0,00
Knjig. vrij. neto imovine	(5.000.000,00)	-	-
Fer vrij. stečene neto imovine	-	20.000.000,00	-

Tablica 37. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza društva Y d.d.[5]

Iako je prema bilanci poduzeća Y d.d. njegova glavnica bila negativna, odnosno obveze veće od imovine (KAPITAL = IMOVINA – OBVEZE) u iznosu od 5.000.000,00 KN, nakon usklađivanja na fer vrijednosti proizlazi da je fer vrijednost glavnice pozitivna u iznosu od 20.000.000,00 KN na dan poslovnog spajanja. Na temelju podataka iz prethodno navedene tablice 35. potrebno je vrednovati nekontrolirajući interes (NKI) i goodwill. U ovom primjeru, kao i u prethodnom primjeru, polazi se od pretpostavke da je poduzeće X d.d. odlučilo vrednovati NKI prema udjelu u fer vrijednosti neto imovine društva Y d.d. Sukladno tome, ukupna fer vrijednost neto imovine društva Y d.d. se dijeli između društva X d.d. i NKI u omjeru 90 : 10%.[5]

Rd. br.	Stavka	Iznos (KN)
1	Fer vrijednost stečene imovine	97.000.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	77.000.000,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1-2)	20.000.000,00
4	Isplaćena naknada bivšim vlasnicima	15.000.000,00
5	Fer vrijednost prethodno držanog ulaganja	0,00
6	Fer vrijednost NKI	2.000.000,00
7	Ukupna fer vrijednost (4+5+6)	17.000.000,00
8	Goodwill (7-3)	(3.000.000,00)

Tablica 38. Izračun goodwilla i NKI-a[5]

Nakon rasporeda fer vrijednosti neto imovine društva Y d.d. na većinskog vlasnika i NKI potrebno je utvrditi goodwill. Zbroj naknade (15.000.000,00 KN) i NKI (2.000.000,00 KN) manji je od fer vrijednosti neto imovine društva Y d.d. (20.000.000,00 KN) te se stoga mora evidentirati dobit, odnosno prihod od povoljne kupnje u iznosu od 3.000.000,00 KN. Dobit (ili dobitak) od povoljne kupnje povećava konsolidiranu zadržanu dobit. U cilju izrade konsolidirane bilance na dan spajanja na razini grupe X potrebno je eliminirati ulaganje u poduzeće Y d.d. s udjelom od 90% u njegovoj glavnici (u glavnici poduzeća X) na dan spajanja (redovite dionice, pričuve i zadržana dobit). Naime, ulaganje u poduzeće Y d.d. zamijenjeno je njegovom imovinom i obvezama prema fer vrijednosti, NKI i dobiti od povoljne kupnje.[5]

U stupcu nekontrolirajući interes – NKI iskazuje se udio manjinskih dioničara u fer vrijednosti neto imovine poduzeća Y d.d., tako da je zbrojeno 10% udjela u glavnici poduzeća Y d.d. i 10% usklađenja s knjigovodstvenih na fer vrijednosti imovine društva Y d.d., na dan spajanja. Konsolidirana imovina prikazuje imovinu poduzeća X d.d. po knjigovodstvenim

vrijednostima i imovinu poduzeća Y d.d. po fer vrijednostima. U pasivi konsolidirane bilance zbrajaju se obveze poduzeća X d.d. po knjigovodstvenim vrijednostima i obveze poduzeća Y d.d. po fer vrijednostima. Nadalje, potrebno je uočiti da je u okviru konsolidirane glavnice cjelokupna glavnica poduzeća Y d.d. na dan spajanja eliminirana (90% eliminirano, odnosno poništeno i 10% pripisano NKI), dok je iskazana samo glavnica vladajućeg društva X d.d.[5]

Pozicija bilance	**Poduzeće X d.d.**	**Poduzeće Y d.d.**	**Eliminacija**		**Nekontrolirajući interes – NKI (10%)**	**Grupa A d.d. konsolidacija**
	Knjig. iznos	Knjig. iznos	Duguje	Potražuje		
Licencija	3.000.000	0,00			0,00	3.000.000
Zemljište	10.000.000	10.000.000	4.500.000		500.000	25.000.000
Nekretnine	40.000.000	30.000.000	13.500.000		1.500.000	85.000.000
Strojevi	50.000.000	30.000.000			0,00	80.000.000
Ulaganje u poduzeće B d.d.	15.000.000	0,00		15.000.000		0,00
Zalihe	80.000.000	1.000.000				81.000.000
Potraživanja od kupaca	12.000.000	500.000				12.500.000
Novac	4.600.000	500.000				5.100.000
Ukupno aktiva	214.600.000	72.000.000			2.000.000	286.600.000
Redovite dionice	70.000.000	20.000.000	18.000.000		2.000.000	70.000.000
Pričuve	20.000.000	0,00				20.000.000
Zadržana dobit	24.600.000	(25.000.000)	(22.500.000)	3.000.000	(2.500.000)	27.600.000
Nekontrolirajući interes	0,00	0,00			1.500.000	1.500.000
Dugoročne obveze	80.000.000	10.000.000				90.000.000
Kratkoročne obveze	20.000.000	67.000.000				87.000.000
Ukupno pasiva	214.600.000	72.000.000				286.600.000

Tablica 39. Konsolidacija bilance grupe X d.d. na dan spajanja[5]

7.9. Primjeri izrade konsolidiranih financijskih izvještaja nakon dana spajanja

7.9.1. Primjer eliminacije unutar grupnih dividendi

U cilju prikaza postupka konsolidacije financijskih izvještaja polazi se od pretpostavke da je vladajuće društvo A kupilo kontrolni paket od 70% dionica u ovisnom društvu B za 25.000.000,00 KN. Usporedbom ukupne fer vrijednosti i fer vrijednosti neto imovine društva B na dan spajanja prema MSFI 3 utvrđen je goodwill u iznosu od 8.900.000,00 KN, što je ujedno i njegova knjigovodstvena vrijednost na početku poslovne godine. Nekontroirajući interes – NKI se mjeri sukladno MSFI 3 prema udjelu (30%) u neto imovini ovisnog društva B. Ulaganje u ovisno društvo B u izvještajima matice (vladajuće društvo) se obračunava po trošku, uz priznavanje dividendi.[5]

Tijekom poslovne godine oba društva kapitala[22] su poslovala, ostvarila prihode, rashode, potraživanja, obveze i novčane tokove. Na kraju poslovne godine vladajuće društvo A objavilo je neto dobit od 26.100.000,00 KN te je isplatilo dividendu u iznosu od 7.000.000,00 KN. Društvo B objavilo je neto dobit od 8.000.000,00 KN te je isplatilo dividendu iz zadržane dobiti u iznosu od 3.000.000,00 KN, od čega 70% dividendi, odnosno 2.100.000,00 KN pripada matici, odnosno društvu A, a ostatak (900.000,00 KN) NKI-u.[5]

Konsolidacija financijskih izvještaja grupe A provedena je tako da su u računu dobiti i gubitka zbrojene istovjetne stavke prihoda i rashoda, uz eliminaciju dividende koju je društvo B isplatilo društvu A. Naime, društvo A (matica) je dividendu od 2.100.000,00 KN u svojim izvještajima evidentiralo kao prihod te bi njenim zadržavanjem u konsolidiranim izvještajima došlo do udvostručenja iste dobiti. U cilju eliminacije unutar grupnih dividendi provedeno je eliminacijsko knjiženje, a to je sljedeće:[5]

- Kod ovisnog društva B potražno (u okviru zadržane dobiti) poništena je isplata dividendi
- Kod vladajućeg društva A dugovno (u računu dobiti i gubitka) poništen je prihod od dividende

Nakon eliminacije unutar grupne dividende utvrđena je konsolidirana neto dobit grupe od 32.800.000,00 KN. Konsolidirana dobit se mora raspodijeliti na vlasnike vladajućeg društva, odnosno društva A i NKI i to na način da se udio NKI izračunava kao 30% od neto dobiti društva B (8.200.000,00 x 0.3 = 2.460.000,00 KN). Dakle, NKI-u pripada 2.460.000,00 KN

konsolidirane dobiti, dok vlasnicima društva A pripada 30.340.000,00 KN (32.800.000 – 2.460.000 = 30.340.000,00 KN) konsolidirane dobiti tekuće godine. Izračunata konsolidirana dobit koja pripada društvu A rabi se za izračun konsolidirane zadržane dobiti. Konsolidirana zadržana dobit u bilanci koja pripada društvu A izračunava se kroz izvještaj o zadržanoj dobiti tako da se:[5]

- Kao polazna stavka uzima zadržana dobit društva A (na dan preuzimanja) – 110.000.000,00 KN
- Doda udio društva A u konsolidiranoj neto dobiti razdoblja – 30.340.000,00 KN
- Oduzme isplaćena dividenda društva A svojim dioničarima – 7.000.000,00 KN

Iz ovog proračuna proizlazi da je konsolidirana zadržana dobit na kraju razdoblja koja pripada dioničarima društva A jednaka 133.340.000,00 KN

Stavka	**Društvo A**	**Društvo B**	**Eliminacija**		**NKI u društvu B**	**Grupa A konsolidacija**
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	80.000.000	20.000.000				100.000.000
Troškovi za prodano	(50.000.000)	(10.000.000)				(60.000.000)
Bruto dobit	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00	2.100.000[1]			0,00
Porez na dobit (18%)	5.400.000	1.800.000				7.200.000
Neto dobit tekuće godine	26.700.000	8.200.000				32.800.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					2.460.000	2.460.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	26.700.000	8.200.000	2.100.000		2.460.000	30.340.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	110.000.000	7.000.000	4.900.000		2.100.000	110.000.000
Neto dobit tekuće godine	26.700.000	8.200.000	2.100.000		2.460.000	30.340.000
Objavljene dividende	(7.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(7.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	129.700.000	12.200.000	7.000.000	2.100.000	3.660.000	133.340.000
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	8.900.000			8.900.000
Zgrade	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Oprema	100.000.000	30.000.000				130.000.000
Ulaganje u društvo B	25.000.000	0,00		25.000.000		0,00
Zalihe	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Potraživanja	40.000.000					40.00.000
Novac	65.100.000	20.000.000				85.100.000
Ukupno aktiva	290.100.000	70.200.000				344.000.000
Redovite dionice	55.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	55.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	6.000.000	4.200.000		1.800.000	40.000.000
Zadržana dobit	129.700.000	12.200.000	7.000.000	2.100.000	3.660.000	133.340.000
NKI u društvu B					8.460.000	8.460.000
Obveze	65.400.000	41.800.000				107.200.000
Ukupno pasiva	290.100.000	70.200.000				344.000.000

Tablica 40. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija ulaganja i dividendi[5]

1-eliminacija prihoda od dividendi

Udio NKI u konsolidiranoj zadržanoj dobiti grupe izračunava se tako da se:[5]

- Kao polazna stavka uzima udio NKI u zadržanoj dobiti društva B na dan preuzimanja, a to je 2.100.000,00 KN
- Doda udio NKI u neto dobiti razdoblja društva B – 2.460.000,00 KN
- Oduzme dividenda koju je društvo B isplatilo NKI-u – 900.000,00 KN

Iz izračuna proizlazi da je konsolidirana zadržana dobit koja pripada NKI-u 3.660.000,00 KN. Nadalje, u cilju izračuna NKI-a u pasivi konsolidirane bilance pored udjela u zadržanoj dobiti u izračun ulazi i udio od 30% u ostalim elementima glavnice (na dan spajanja), a to su konkretno sljedeći:[5]

- Redovite dionice (10.000.000 x 0,3 = 3.000.000, 00 KN)
- Statutarne pričuve (6.000.000 x 0,3 = 1.800.000,00 KN)

Stoga, prema navedenom, NKI na temelju svih elemenata glavnice na kraju tekuće godine (31.12) iznosi 8.460.000,00 KN te se iskazuje u okviru konsolidirane glavnice.

Eliminacija ulaganja u ovisno društvo B (25.000.000,00 KN) izvršena je potražnim knjiženjem u aktivi društva A, dok su protustavke u istom knjiženju elementi glavnice društva B (na dan stjecanja), pa stoga slijedi:[5]

- Redovite dionice (10.000.000 x 0,7 = 7.000.000,00 KN)
- Statutarne pričuve (6.000.000 x 0,7 = 4.200.000,00 KN)
- Zadržana dobit (7.000.000 x 0,7 = 4.900.000,00 KN)

Nadalje, u istom se knjiženju iskazuje i goodwill u iznosu od 8.900.000,00 KN, a što u zbroju daje iznos od 25.000.000,00 KN koji je plaćen prilikom kupnje 70% dionica ovisnog društva B.

7.9.2. Primjer eliminacije unutar grupnih potraživanja i obveza

Ovaj primjer se nastavlja na prethodni primjer konsolidacije financijskih izvještaja vladajućeg društva A i ovisnog društva B iz poglavlja 7.9.1. U svrhu prikaza eliminacije unutar grupnih potraživanja i obveza prethodnom primjeru su pridodane dvije transakcije unutar grupe, a to su sljedeće:[5]

- Matica, odnosno društvo A izdalo je račun ovisnom društvu B za obavljene marketinške usluge u iznosu od 1.000.000,00 KN (PDV je u ovom slučaju zanemaren)
- Matica (društvo A) dalo je kratkoročni kredit (zajam) sa svog žiro-računa) ovisnom društvu B u iznosu od 2.000.000,00 KN

Prethodno navedene transakcije evidentiraju se u poslovnim knjigama obiju poduzeća na sljedeći način:[5]

Rd.br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1	Potraživanje za izvršene usluge od pod. unutar grupe poduzeću B	1220	1.000.000,00	
	Prihodi od prodaje usluga poduzeću B -za obavljene marketinške usluge	751		1.000.000,00
2	Potraživanje za kratkoročni zajam od pod unutar grupe	1110	2.000.000,00	
	Žiro račun (društvo A) -za odobreni kratkoročni zajam	1000		2.000.000,00

Tablica 41. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd.br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1	Obveze za primljene usluge prema poduzetnika unutar grupe	2000		1.000.000,00
	Troškovi marketinških usluga -za primljene marketinške usluge	4150	1.000.000,00	
2	Obveze za primljeni kratkoročni zajam od poduzetnika unutar grupe	2001		2.000.000,00
	Žiro račun (društvo B) -za primljeni kratkoročni kredit	1000	1.000.000,00	

Tablica 42. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	80.000.000	20.000.000				100.000.000
Troškovi za prodano	(50.000.000)	(10.000.000)				(60.000.000)

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Prihodi od usluga društvu B	1.000.000,00		1.000.000[1]			0,00
Rashodi usluga od društva A		(1.000.000)		1.000.000[1]		0,00
Bruto dobit	31.000.000	9.000.000				40.000.000
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00	2.100.000			0,00
Porez na dobit (18%)	5.580.000	1.620.000				(7.200.000)
Neto dobit tekuće godine	27.520.000	7.380.000				34.900.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					2.214.000	2.214.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	27.520.000	7.380.000	2.100.000		2.214.000	30.586.000
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	110.000.000	7.000.000	4.900.000		2.100.000	110.000.000
Neto dobit tekuće godine	27.520.000	7.380.000	2.100.000		2.214.000	30.586.000
Objavljene dividende	(7.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(7.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	130.520.000	11.380.000	7.000.000	2.100.000	3.414.000	133.586.000
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	8.900.000			8.900.000
Zgrade	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Oprema	100.000.000	30.000.000				130.000.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Ulaganje u društvo B	25.000.000	0,00		25.000.000		0,00
Zalihe	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Kratk. Zajam dan društvu B	2.000.000			2.000.000[2]		0,00
Potraživanja	40.000.000					40.00.000
Potraživanja od društva B	1.000.000			1.000.000[2]		0,00
Novac	63.100.000	22.000.000				85.100.000
Ukupno aktiva	291.100.000	72.000.000				344.000.000
Redovite dionice	55.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	55.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	6.000.000	4.200.000		1.800.000	40.000.000
Zadržana dobit	130.520.000	11.380.000	7.000.000	2.100.000	3.414.000	133.586.000
NKI u društvu B					8.214.000	8.214.000
Obveze	65.580.000	41.620.000				107.200.000
Obveze za zajam društvu B		2.000.000	2.000.000			0,00
Obveze za obavljene usluge društvu B		1.000.000	1.000.000			0,00
Ukupno pasiva	291.100.000	72.000.000				344.000.000

Tablica 43. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija prihoda, rashoda, potraživanja i obveza[5]

1-eliminacija unutar grupnih prihoda i rashoda od marketinških usluga
2-eliminacija potraživanja i obveza za usluge i zajam

7.9.3. Primjer eliminacije prihoda i rashoda od uzvodne unutar grupne prodaje zaliha

Ovaj primjer se nadovezuje na prethodni primjer iz poglavlja 7.9.2. konsolidacije financijskih izvještaja vladajućeg društva A i ovisnog društva B. No, u svrhu prikazivanja eliminacije prihoda i rashoda od uzvodne (prodaja prema gore, kada ovisno društvo prodaje vladajućem društvu) prodaje unutar grupe, ovom primjeru pridodane su još neke transakcije, a to su sljedeće:[5]

- Ovisno društvo B prodalo je zalihe gotovih proizvoda matici, odnosno društvu A i izdalo račun u iznosu od 3.000.000,00 KN, što odgovara trošku proizvodnje, ovom transakcijom ne ostvaruje se unutar grupni dobitak jer nema razlike u cijeni, odnosno marže
- Društvo A je podmirilo obvezu od 3.000.000,00 KN uplatom na žiro-račun društva B
- Društvo A do kraja iste poslovne godine prodaje 80% kupljenih zaliha od društva B kupcu izvan grupe za 4.800.000,00 KN (nabavna vrijednost je 2.400.000,00 KN, odnosno 3.000.000,00 x 0,8 = 2.400.000,00 KN)

Provedena su sljedeća knjiženja u poslovnim knjigama društva A i društva B.

Rd. br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1	Obveze prema poduzetnicima unutar grupe Gotovi proizvodi na skladištu -za prodane zalihe gotovih proizvoda	2000 630	 3.000.000,00	 3.000.000,00
2	Žiro račun (društvo A) Obveze prema pod. unutar grupe -za podmirenje obveze	1000 2000	 3.000.000,00	 3.000.000,00
3 a)	Prihodi od prodaje proizvoda Potraživanja od kupaca -za prodane zalihe got. proizvoda	750 1200	 4.800.000,00	 4.800.000,00
3 b)	Gotovi proizvodi na skladištu Nabavna vrijednost prodane robe	630 710	 2.400.000,00	 2.400.000,00

Tablica 44. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1 a)	Prihodi od prodaje proizvoda Potraživanja od pod. unutar grupe -za prodane got. proizvode	750 1220	 3.000.000,0	3.000.000,0
1 b)	Gotovi proizvodi na skladištu Trošak prodanih proizvoda -za prodane got. proizvode	630 700	 3.000.000,00	3.000.000,00
2	Potraživanja od pod. unutar grupe Žiro račun (društvo B)	1220 1000	 3.000.000,00	3.000.000,00

Tablica 45. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

U ovom slučaju trgovina unutar grupe se realizira po transfernoj cijeni koja odgovara trošku proizvodnje te se u izvještajima internog prodavatelja ne pojavljuje dobitka ili gubitak od prodaje. Interni kupac (društvo A) koji je robu prodao izvan grupe evidentirao je prihod s vanjskog tržišta u iznosu od 4.800.000,00 KN i rashod za prodane gotove proizvode, odnosno robu u iznosu od 2.400.000,00 KN po cijeni internog prodavatelja (društvo B). Dakle, sav dobitak (2.400.000,00 KN, odnosno 4.800.000,00 – 2.400.000,00 = 2.400.000,00 KN) koji je ostvaren od prodaje robe izvan grupe evidentiran je u dobitku i gubitku društva A. Pri konsolidaciji eliminacijska knjiženja treba provesti tako da se eliminiraju unutar grupni prihod od 3.000.000,00 KN i unutar grupni rashod od 3.000.000,00 KN u dobitku i gubitku internog prodavatelja (društvo B). Nakon eliminacije u konsolidiranom računu dobiti i gubitka ostaje iskazan prihod s vanjskog tržišta u iznosu od 4.800.000,00 KN i trošak za prodanu robu po cijeni internog prodavatelja (društvo B) u iznosu od 2.400.000,00 KN.[5]

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	84.800.000	23.000.000	3.000.000[1]			104.800.000
Troškovi za prodano	(52.400.000)	(13.000.000)		3.000.000[1]		(62.400.000)
Prihodi od usluga društvu B	1.000.000		1.000.000			0,00

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Rashodi usluga od društva A		(1.000.000)		1.000.000		0,00
Bruto dobit	33.400.000	9.000.000				42.400.000
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00	2.100.000			0,00
Porez na dobit (18%)	6.012.000	1.620.000				(7.632.000)
Neto dobit tekuće godine	29.488.000	7.380.000				34.768.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					2.214.000	2.214.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	29.488.000	7.380.000			2.214.000	32.554.000
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	110.000.000	7.000.000	4.900.000		2.100.000	110.000.000
Neto dobit tekuće godine	29.488.000	7.380.000	2.100.000		2.214.000	32.554.000
Objavljene dividende	(7.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(7.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	132.488.000	11.380.000	7.000.000	2.100.000	3.414.000	135.554.000
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	8.900.000			8.900.000
Zgrade	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Oprema	100.000.000	30.000.000				130.000.000
Ulaganje u društvo B	25.000.000	0,00		25.000.000		0,00
Zalihe	30.600.000	7.000.000				37.600.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Kratk. Zajam dan društvu B	2.000.000			2.000.000		0,00
Potraživanja	44.800.000					44.800.000
Potraživanja od društva B	1.000.000			1.000.000		0,00
Novac	60.100.000	25.000.000				85.100.000
Ukupno aktiva	293.500.000	72.000.000				346.400.000
Redovite dionice	55.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	55.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	6.000.000	4.200.000		1.800.000	40.000.000
Zadržana dobit	132.488.000	11.380.000			3.414.000	135.554.000
NKI u društvu B					8.214.000	8.214.000
Obveze	66.012.000	41.620.000				107.632.000
Obveze za zajam društvu B		2.000.000	2.000.000			0,00
Obveze za obavljene usluge društvu B		1.000.000	1.000.000			0,00
Ukupno pasiva	293.500.000	72.000.000				346.400.000

Tablica 46. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija prihoda i rashoda od prodaje zaliha[5]

1-eliminacija unutar grupnih prihoda i rashoda od interne prodaje zaliha

7.9.4. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od uzvodne unutar grupne prodaje zaliha

Ovaj primjer se razlikuje od prethodnog iz poglavlja 7.9.3. po tome što se između društava unutar grupe ne rabi transferna cijena troška, već transferna cijena koja uključuje maržu, odnosno razliku u cijeni. Uključivanje marže u unutar grupne transfere uzrokuje tzv.

nerealizirani dobitak ako sve, odnosno sva roba kojoj se trgovalo unutar grupe nije prodana izvan grupe, vanjskom kupcu, odnosno na vanjskom tržištu. Transakcije unutar grupe između vladajućeg i ovisnog društva bile su sljedeće:[5]

- Ovisno društvo B prodalo je zalihe gotovih proizvoda društvu A (matici) i izdalo račun u iznosu od 5.000.000,00 KN (trošak proizvodnje za prodane proizvode je 3.000.000,00 KN), ovom transakcijom se ostvaruje unutar grupni dobitak u iznosu od 2.000.000,00 KN (5.000.000,00 – 3.000.000,00 = 2.000.000,00 KN)
- Društvo A podmiruje obvezu od 5.000.000,00 KN uplatom na žiro-račun društva B
- Društvo A do kraja iste poslovne godine prodaje 80% kupljenih zaliha od društva B kupcu izvan grupe za 4.800.000,00 KN (nabavna vrijednost je 4.000.000,00 KN, odnosno 5.000.000,00 x 0,8 = 4.000.000,00 KN)

Provedena su sljedeća knjiženja u poslovnim knjigama društava A i B.

Rd. br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1	Potraživanja od poduzetnika unutar grupe Gotovi proizvodi na skladištu -za prodane got. proizvode	2000 630	5.000.000,00	5.000.000,00
2	Žiro račun (društvo A) Obveze prema pod. unutar grupe -za podmirenje obveze	1000 2000	3.000.000,00	3.000.000,00
3 a)	Prihod od prodaje got. proizvoda Potraživanja od kupaca -za prodane got. proizvode izvan grupe	750 1200	4.800.000,00	4.800.000,00
3 b)	Gotovi proizvodi na skladištu Nabavna vrijednost prodane robe -za prodane got. proizvode izvan grupe	630 710	4.000.000,00	4.000.000,00

Tablica 47. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1 a)	Potraživanja od poduzetnika unutar grupe Prihodi od prodaje gotovih proizvoda -za prodane got. proizvode	1220 750	5.000.000,00	5.000.0000,00

Rd. br.	Opis knjiženja	Konto	Duguje	Potražuje
1 b)	Gotovi proizvodi na skladištu Trošak prodanih proizvoda -za prodane got. proizvode	630 700	 3.000.000,00	3.000.000,00
2	Žiro račun (društvo B) Potraživanja od poduzetnika unutar grupe -za naplatu potraživanja	1220 1000	 5.000.000,00	5.000.000,00

Tablica 48. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

U navedenom primjeru interni prodavatelj (društvo B) u trenutku prodaje gotovih proizvoda, odnosno robe internom kupcu (društvo A) evidentira dobitak u iznosu od 2.000.000,00 KN. Nadalje, interni kupac zbog prodaje robe izvan grupe evidentira dobitak u iznosu od 800.000,00 KN (4.800.000,00 – 4.000.000,00 = 800.000,00 KN). Dakle, zbog uporabe transferne cijene koja uključuje maržu dobitak je iskazan u odvojenim financijski izvještajima društava grupe (2.000.000,00 KN u izvještajima društva B i 800.000,00 KN u izvještajima društva A).[5](navedeni iznosi su sadržani unutar ukupnog iznosa pod prihodima društva A i pod prihodima društva B, prihodi od prodaje, tablica 50.)[5]

U konsolidiranim prihodima potrebno je iskazati samo prihod iskazan izvan grupe, odnosno na vanjskom tržištu u iznosu od 4.800.000,00 KN, koliko je društvo A fakturiralo kupcima izvan grupe. Zbog toga u radnoj tablici potrebno je eliminirati cijeli interni prihod u iznosu od 5.000.000,00 KN koji je evidentiran u računu dobiti i gubitka internog prodavatelja, odnosno društva B. S druge pak strane, u konsolidiranim rashodima za prodano potrebno je iskazati samo 80% rashoda internog prodavatelja, odnosno društva B. Dakle, ovdje se uzima u obzir izvoran cijena prodane robe u iznosu od 3.000.000,00 KN iz koje proizlazi da je konsolidirani rashod za prodano 2.400.000,00 KN (3.000.000,00 x 0,8 = 2.400.000,00 KN).[5]

Budući da zbrojeni iznos knjiženih rashoda u odvojenim izvještajima društva A i društva B jednak 7.000.000,00 KN, u postupku konsolidacije potrebno je eliminirati 4.600.000,00 KN rashoda koji predstavljaju troškove za prodano. Ovdje se može primijetiti da su eliminirani prihodi u iznosu od 5.000.000,00 KN (prihod koji je ostvario interni prodavatelj, odnosno društvo B unutar grupnom prodajom) i rashodi u iznosu od 4.600.000,00 KN (zbroj troškova prodanih proizvoda oba društava umanjen za iznos troškova prodanih proizvoda koje je ostvario interni kupac, odnosno društvo A na vanjskom tržištu, a to je 2.400.000,00 KN), dok razlika od 400.000,00 KN predstavlja nerealizirani dobitak. Nerealizirani dobitak se eliminira potražnim

knjiženjem na zalihama internog kupca. Potrebne eliminacije s gledišta unutar grupne prodaje zaliha i nerealiziranog dobitka prikazuje sljedeća tablica 49.[5]

Račun dobiti i gubitka	Društvo A	Društvo B	Zbroj	Eliminacija dugovno	Eliminacija potražno	Konsolidacija
Prihodi	4.800.000	5.000.000	9.800.000	5.000.000		4.800.000
Troškovi za prodano	(4.000.000)	(3.000.000)	7.000.000		4.600.000	(2.400.000)
Bilanca						
Zalihe	31.000.000	7.000.000	38.000.000		400.000	37.600.000

Tablica 49. Eliminacije unutar grupnih prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka pri prodaji zaliha[5]

Alternativno, nerealizirani dobitak se može izračunati i na drugi način, odnosno kao razlika između unutar grupnih prihoda (5.000.000,00 KN) i rashoda (3.000.000,00 KN) internog prodavača (društva B) pomnožena s postotkom zaliha koji se nije prodao na vanjskom tržištu (izvan grupe), a to je 20 %, pa računica izgleda ovako:[5]

[0,2 x (5.000.000 – 3.000.000)] = 0,2 x 2.000.000 = 400.000,00 KN [5]

Budući da se u ovom primjeru radi o uzvodnoj prodaji (prodaja prema gore), odnosno o prodaju od ovisnog društva prema vladajućem društvu, potrebno je voditi računa i o manjinskom udjelu u nerealiziranom dobitku, odnosno NKI-u. U ovom primjeru, kao i u prethodnim primjerima je pretpostavka da je udio NKI-a u ovisnom društvu 30%, pa sukladno tome i nerealizirani dobitak će se rasporediti u omjeru 70 : 30%, odnosno 280.000 : 120.000 između matice i NKI-a u ovisnom društvu.[5]

Nadalje, u postupku konsolidacije došlo je do eliminacije nerealiziranog dobitka te on nije iskazan u konsolidiranim izvještajima, dok je s druge strane iskazan u odvojenim izvještajima i obrascu poreza na dobit (PD obrazac). Stoga, ovdje je dobitak prema poreznim propisima postao oporeziv prije nego prema računovodstvenim propisima. Sukladno tome nastala je privremena razlika koja uzrokuje odgođenu poreznu imovinu, a koja se evidentira u okviru dugotrajne imovine, uz smanjenje iskazanog konsolidiranog poreza na dobit. U konkretnom slučaju odgođena porezna imovina iznosi 72.000,00 KN (400.000 x 0,18).[5]

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	84.800.000	25.000.000	5.000.000[1]			104.800.000
Troškovi za prodano	(54.000.000)	(13.000.000)		4.600.000[1]		(62.400.000)
Prihodi od usluga društvu B	1.000.000		1.000.000			0,00
Rashodi usluga od društva A		(1.000.000)		1.000.000		0,00
Bruto dobit	31.800.000	11.000.000				42.400.000
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00	2.100.000			0,00
Porez na dobit (18%)	(5.724.000)	(1.980.000)		72.000[2]		(7.632.000)
Neto dobit tekuće godine	28.176.000	9.020.000				34.768.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					2.586.000	2.586.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	28.176.000	9.020.000			2.586.000	32.182.000
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	110.000.000	7.000.000	4.900.000		2.100.000	110.000.000
Neto dobit tekuće godine	28.176.000	9.020.000			2.586.000	32.182.000
Objavljene dividende	(7.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(7.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	131.176.000	13.020.000			3.786.000	135.182.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	8.900.000			8.900.000
Zgrade	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Oprema	100.000.000	30.000.000				130.000.000
Ulaganje u društvo B	25.000.000	0,00		25.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	72.000[2]			72.000
Zalihe	31.000.000	7.000.000		280.000[1]	120.000[1]	37.720.000
Kratk. zajam dan društvu B	2.000.000			2.000.000		0,00
Potraživanja	44.800.000					44.800.000
Potraživanja od društva B	1.000.000			1.000.000		0,00
Novac	58.100.000	27.000.000				85.100.000
Ukupno aktiva	291.900.000	74.000.000				346.592.000
Redovite dionice	55.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	55.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	6.000.000	4.200.000		1.800.000	40.000.000
Zadržana dobit	131.176.000	13.020.000			3.786.000	135.182.000
NKI u društvu B					8.706.000	8.706.000
Obveze	65.724.000	41.980.000				107.704.000
Obveze za zajam društvu B		2.000.000	2.000.000			0,00
Obveze za obavljene usluge društvu B		1.000.000	1.000.000			0,00
Ukupno pasiva	291.900.000	74.000.000				346.592.000

Tablica 50. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od uzvodne prodaje zaliha[5]

1-eliminacija unutar grupnih prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka od interne prodaje zaliha
2-evidencija odgođene porezne imovine i smanjenje tekuće konsolidirane obveze poreza na dobit

Izračun udjela NKI-a u neto dobiti razdoblja društva B provodi se na sljedeći način:[5]

30% dobiti tekuće godine društva B – 30% nerealiziranog dobitka od prodaje od prodaje zaliha unutar grupe, a to u računici izgleda ovako:

9.020.000 x 0,3 – 400.000 x 0,3 = = 2.706.000,00 KN - 120.000,00 KN = 2.586.000,00 KN

7.9.5. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od nizvodne unutar grupne prodaje zaliha

Ovaj primjer od prethodnog se razlikuje po tome što se prodaja ne odvija uzvodno, već nizvodno, odnosno prema dolje. Drugim riječima, vladajuće društvo (matica) prodaje zalihe ovisnom društvu u grupi uz uporabu transferne cijene koja uključuje maržu, odnosno razliku u cijeni. Kao što je već spomenuto i prikazano u prethodnom primjeru, ako se tako trgovane zalihe ne prodaju u cijelosti izvan grupe pojavljuje se nerealizirani dobitak. Međutim, budući da je ovdje riječ o nizvodnoj prodaji, sav nerealizirani dobitak se eliminira 100% alokacijom na vladajuće društvo. Dodatne transakcije unutar grupe, u odnosu na prethodni primjer u poglavlju 6.9.4. su sljedeće:[5]

- Vladajuće društvo A (matica) prodaje zalihe gotovih proizvoda ovisnom društvu B i izdaje račun u iznosu od 9.000.000,00 KN (trošak proizvodnje za prodane proizvode iznosi 6.000.000,00 KN). Ovom transakcijom se ostvaruje unutar grupni dobitak od 3.000.000,00 KN (9.000.000 – 6.000.000 = 3.000.000,00 KN)
- Društvo B je podmirilo obvezu od 9.000.000,00 KN uplatom na žiro-račun društva A
- Društvo B do kraja iste poslovne godine prodaje 60% kupljenih zaliha od društva A kupcu izvan grupe za 7.000.000,00 KN, nabavna vrijednost je 5.400.000,00 KN (9.000.000 x 0,6 = 5.400.000,00 KN)

Provedena su sljedeća knjiženja u poslovnim knjigama društva A i B.

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
1 a)	Prihodi od prodaje proizvoda Potraživanja od poduzetnika unutar grupe -za prodane got. proizvode	750 1220	9.000.000,00	9.000.000,00
1 b)	Gotovi proizvodi na skladištu	630		6.000.000,00

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
	Trošak prodanih proizvoda -za prodane got. proizvode	700	6.000.000,00	
2	Potraživanja od poduzetnika unutar grupe Žiro račun (društvo A) -za naplatu potraživanja	1220 1000	 9.000.000,00	9.000.000,00

Tablica 51. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
1	Obveze prema poduzetnicima unutar grupe Gotovi proizvodi na skladištu -za prodane got. proizvode	2000 630	 9.000.000,00	9.000.000,00
2	Žiro račun (društvo B) Obveze prema poduzetnicima unutar grupe -za podmirenje obveze	1000 2000	9.000.000,00	9.000.000,00
3 a)	Prihodi od prodaje proizvoda Potraživanja od kupaca -za prodane got. proizvode izvan grupe	750 1200	7.000.000,00	7.000.000,00
3 b)	Gotovi proizvodi na skladištu Nabavna vrijednost prodane robe -za prodane got. proizvode	630 710	5.400.000,00	5.400.000,00
3 c)	Potraživanja od kupaca Žiro račun (društvo B) -za naplaćeno potraživanje	1200 1000	7.000.000,00	7.000.000,00

Tablica 52. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

U navedenom primjeru interni prodavatelj u trenutku prodaje robe, odnosno zaliha internom kupcu (društvo B) evidentira dobitak u iznosu od 3.000.000,00 KN. Nadalje, interni kupac u trenutku prodaje robe izvan grupe evidentira dobitak u iznosu od 1.600.000,00 KN (7.000.000 – 5.400.000 = 1.600.000,00 KN). Dakle, zbog uporabe cijene koja uključuje maržu

dobitak je iskazan u odvojenim (individualnim) financijskim izvještajima društava grupe (3.000.000,00 KN u izvještajima društva A i 1.600.000,00 KN u izvještajima društva B).[5]

U konsolidiranim prihodima, kao i u prethodnom primjeru, potrebno je iskazati samo onaj dio prihoda koji je ostvaren putem prodaje kupcima izvan grupe i to u iznosu od 7.000.000,00 KN, koliko je društvo B fakturiralo kupcima izvan grupe. Zbog toga, u radnoj tablici je potrebno eliminirati sav prihod u iznosu od 9.000.000,00 KN koji je evidentiran u računu dobiti i gubitka internog prodavatelja (društvo A). S druge pak strane, u konsolidiranim rashodima za prodano potrebno je evidentirati samo 60% rashoda internog prodavatelja, odnosno društva A. Dakle, ovdje se uzima u obzir izvorna cijena prodane robe (6.000.000,00 KN) iz koje proizlazi da je konsolidirani rashod za prodano 3.600.000,00 KN (6.000.000 x 0,6 = 3.600.000,00 KN). Budućа da zbrojeni iznos knjiženih rashoda u izvještajima društva A društva B jednak 11.400.000,00 KN (6.000.000 + 5.400.000), u postupku konsolidacije potrebno je eliminirati 7.800.000,00 KN rashoda (11.400.000 – 3.600.000 = 7.800.000,00 KN).[5]

Iz navedenog se može primijetiti kako su eliminirani prihodi u iznosu od 9.000.000,00 KN, a rashodi 7.800.000,00 KN, dok razlika od 1.200.000,00 KN predstavlja nerealizirani dobitak. Nerealizirani dobitak se eliminira potražnim knjiženjem na zalihama internog kupca (društvo B). Potrebne eliminacije s gledišta unutar grupne prodaje zaliha i nerealiziranog dobitka prikazuje sljedeća tablica:[5]

Račun dobiti i gubitka	**Društvo A**	**Društvo B**	**Zbroj**	**Eliminacija dugovno**	**Eliminacija potražno**	**Konsolidacija**
Prihodi	9.000.000	7.000.000	18.000.000	9.000.000		7.000.000
Troškovi za prodano	(6.000.000)	(5.400.000)	11.400.000		7.800.000	(3.600.000)
Bilanca						
Zalihe	24.000.000	13.6000.000	37.600.000		1.200.000	36.400.000

Tablica 53. Eliminacije unutar grupnih prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka pri prodaji zaliha[5]

Alternativno, nerealizirani dobitka se može izračunati i kao razlika između unutar grupnih prihoda (9.000.000,00 KN) i rashoda (6.000.00,00 KN) internog prodavatelja (društvo A), pomnožena s postotkom neprodanih zaliha izvan grupe, a to je 40%. Nerealizirani dobitak u ovom primjeru se izračunava na sljedeći način:[5]

[0,4 x (9.000.000 – 6.000.000)] = 0,4 x 3.000.000 = 1.200.000,00 KN

Kako je već i prije napomenuto i kako se u ovom primjeru radi o nizvodnoj prodaji (prodaja prema dolje), odnosno kada vladajuće društvo prodaje zalihe ovisnom društvu, sav se nerealizirani dobitak alocira na vladajuće društvo te ne utječe na izračun NKI-a u neto dobiti razdoblja, kao što je to bio slučaj u prethodnom primjeru.

Odgođena porezna imovina iznosi 216.000,00 KN (1.200.000 x 0,18 = 216.000,00 KN)

Stavka	**Društvo A**	**Društvo B**	**Eliminacija**		**NKI u društvu B**	**Grupa A konsolidacija**
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	89.000.000	27.000.000	9.000.000[1]			107.000.000
Troškovi za prodano	(56.000.000)	(15.400.000)		7.800.000[1]		(63.600.000)
Prihodi od usluga društvu B	1.000.000		1.000.000			0,00
Rashodi usluga od društva A		(1.000.000)		1.000.000		0,00
Bruto dobit	34.000.000	10.600.000				43.400.000
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00	2.100.000			0,00
Porez na dobit (18%)	(6.120.000)	(1.908.000)		216.000[2]		(7.812.000)
Neto dobit tekuće godine	29.980.000	8.692.000				35.588.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					2.607.600	2.607.600

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	29.980.000	8.692.000			2.607.600	32.980.400
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	110.000.000	7.000.000	4.900.000		2.100.000	110.000.000
Neto dobit tekuće godine	29.980.000	8.692.000			2.607.600	32.980.400
Objavljene dividende	(7.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(7.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	132.980.000	12.692.000			3.807.600	135.980.400
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	8.900.000			8.900.000
Zgrade	30.000.000	10.000.000				40.000.000
Oprema	100.000.000	30.000.000				130.000.000
Ulaganje u društvo B	25.000.000	0,00		25.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	216.000[2]			216.000
Zalihe	24.000.000	13.600.000		1.200.000		36.400.000
Kratk. Zajam dan društvu B	2.000.000			2.000.000		0,00
Potraživanja	40.000.000					40.000.000
Potraživanja od društva B	1.000.000			1.000.000		0,00
Novac	63.100.000	29.000.000				92.100.000
Ukupno aktiva	294.100.000	73.600.000				347.616.000
Redovite dionice	55.000.000	10.000.000	7.000.000		3.000.000	55.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	6.000.000	4.200.000		1.800.000	40.000.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Zadržana dobit	132.980.000	12.692.000			3.807.600	135.980.400
NKI u društvu B					8.607.600	8.607.600
Obveze	66.120.000	41.908.000				108.028.000
Obveze za zajam društvu B		2.000.000	2.000.000			0,00
Obveze za obavljene usluge društvu B		1.000.000	1.000.000			0,00
Ukupno pasiva	291.900.000	74.000.000				347.616.000

Tablica 54. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zaliha[5]

1-eliminacija unutar grupnog prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka od interne prodaje zaliha
2-evidencija odgođene porezne imovine i smanjenje tekuće konsolidirane obveze poreza na dobit (smanjenje poreznog rashoda poreza na dobit)

7.9.6. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se ne amortizira – nizvodna prodaja

U cilju prikaza postupka konsolidacije financijskih izvještaja polazi se od pretpostavke da je vladajuće društvo A kupilo kontrolni paket od 70% dionica u ovisnom društvu B za 77.000.0000,00 KN. Usporedbom ukupne fer vrijednosti i fer vrijednosti neto imovine društva B na dan poslovnog spajanja prema MSFI 3 utvrđen je goodwill u iznosu od 7.000.0000,00 KN, što je ujedno i njegova knjigovodstvena vrijednost na početku poslovne godine. Nekontrolirajući interes – NKI se mjeri sukladno MSFI 3 prema udjelu, a to je 30%, u neto imovini ovisnog društva B. Ulaganje u ovisno društvo B u izvještajima matice obračunava se po metodi troška, uz priznavanje dividendi.[5]

Tijekom poslovne godine oba društva su poslovala, ostvarila prihode, rashode, potraživanja, obveze i novčane tokove. Na kraju poslovne godine vladajuće društvo A objavilo je neto dobit od 13.700.000,00 KN te je isplatilo dividendu u iznosu od 5.000.000,00 KN. Društvo B objavilo je neto dobit od 1.640.000,00 KN te je isplatilo dividendu iz zadržane dobiti u iznosu od 2.000.000,00 KN, od čega 70% dividendi, tj. 1.400.000,00 KN, pripada matici, a ostatak od 600.000,00 KN NKI-u.[5]

Nadalje, matica A prodala je zemljište ovisnom društvu B za 15.000.000,00 KN, a kojemu je nabavna vrijednosti bila 10.000.000,00 KN. Društvo B je obvezu prema društvu A podmirilo sa žiro-računa.[5]

Provedena su sljedeća knjiženja u poslovnim knjigama društva A (tablica prva) i društva B.

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
Saldo	Građevinsko zemljište (saldo) S^o	0200	10.000.000,00	
1	Građevinsko zemljište	0200		10.000.000,00
	Žiro-račun (društvo A)	1000	15.000.000,00	
	Prihod od prodaje dug. im. unutar grupe	7819		5.000.000,00
	-za prodaju zemljišta			

Tablica 55. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
1	Građevinsko zemljište	0200	15.000.000,00	
	Žiro-račun (društvo B)	1000		15.000.000,00
	-za unutar grupnu kupnju zemljišta (dug. im.)			

Tablica 56. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	50.000.000	10.000.000				60.000.000
Troškovi za prodano	(40.000.000)	(8.000.000)				(48.000.000)
Prihod od pridaje zemljišta	5.000.000		5.000.000[1]			0,00
Prihod od dividendi	1.400.000	0,00		1.400.000		0,00
Bruto dobit	15.000.000	2.000.000				12.000.000
Porez na dobit (18%)	(2.700.000)	(360.000)		900.000[2]		(2.160.000)
Neto dobit tekuće godine	13.700.000	1.640.000				9.840.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					492.000	492.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	13.700.000	1.640.000			492.000	9.348.000
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	200.000.000	45.000.000	31.500.000		13.500.000	200.000.000
Neto dobit tekuće godine	13.700.000	1.640.000			492.000	9.348.400
Objavljene dividende	(5.000.000)	(2.000.000)		1.400.000	(600.000)	(5.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	208.700.000	44.640.000			13.392.000	204.348.000
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	7.000.000			7.000.000
Zemljište	140.000.000	55.000.000		5.000.000[1]		190.000.000

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Zgrade	320.000.000	90.000.000				410.000.000
Akumulirana amort. zgrada	(130.000.000)	(40.000.000)				(170.000.000)
Ulaganje u društvo B	77.000.000	0,00		77.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	900.000[2]			900.000
Zalihe	70.000.000	42.000.000				112.000.000
Kupci	40.000.000	8.000.000				48.000.000
Novac	101.400.000	25.000.000				126.400.000
Ukupno aktiva	618.400.000	180.000.000				724.300.000
Redovite dionice	67.000.000	20.000.000	14.000.000		6.000.000	67.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	35.000.000	24.500.000		10.500.000	40.000.000
Zadržana dobit	208.700.000	44.640.000			13.392.000	204.348.000
NKI u društvu B					29.892.000	29.892.000
Obveze	302.700.000	80.360.000				383.060.000
Ukupno pasiva	618.400.000	180.000.000				724.300.000

Tablica 57. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealizirane dobiti od nizvodne prodaje zemljišta u grupi[5]

1-eliminacija unutar grupnog dobitka od prodaje zemljišta
2-evidenacija odgođene porezne imovine i smanjenje tekuće konsolidirane obveze poreza na dobit (umanjenje poreznog rashoda poreza na dobit)

Unutar grupna prodaja dugotrajne imovine pri izradi konsolidiranih financijskih izvještaja mora se eliminirati tako da vrijednost imovine mora biti jednaka kao i prije transfera u grupi. Dakle, u konkretnom slučaju vrijednost zemljišta mora se smanjiti s 15.000.000,00 na 10.000.000,00 KN. Eliminacijsko knjiženje u godini transfera provodi se tako da se nerealizirani dobitak eliminira na način, a to je sljedeći:[5]

- Dugovno u okviru računa dobiti i gubika internog prodavatelja (društvo A)
- Potražno na stavci zemljište u aktivi bilance internog kupca (društvo B)

Zbog eliminacije unutar grupnog dobitka od prodaje zemljišta pojavljuje se, kao i u prethodnim primjerima, privremena razlika između porezne osnovice i računovodstvenog dobitka prije oporezivanja. Budući da je eliminiran dobitak u iznosu od 5.000.000,00 KN, iz toga proizlazi da je zbrojena porezna osnovica veća od konsolidiranog dobitka prije oporezivanja te, stoga, je potrebno iskazati odgođenu poreznu imovinu i umanjenje poreznog rashoda, odnosno umanjenje iznosa poreza na dobit u konsolidiranom računu dobiti i gubitka u iznosu od 900.000,00 KN (5.000.000 x 0,18 = 900.000,00 KN).[5]

Budući da je riječ o nizvodnoj prodaju (prodaja prema dolje), odnosno kada vladajuće društvo (matica) prodaje, u ovo slučaju, dugotrajnu imovinu (zemljište) ovisnom društvu, eliminacija nerealiziranog dobitka ne utječe na udio NKI-a u neto dobiti razdoblja, a koji se izračunava kao 30% od dobiti tekuće godine koju je objavilo društvo B.[5]

7.9.7. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se ne amortizira – sljedeća godina

Ovaj primjer nastavak je prethodnog primjera iz poglavlja 7.9.6. u kojem je vladajuće društvo A (matica) prodala zemljište za 15.000.000,00 KN ovisnom društvu B (nabavna vrijednost je 10.000.000,00 KN), pri čemu je ostvaren unutar grupni nerealizirani dobitak od 5.000.000,00 KN. Pretpostavka je da u sljedećoj godini zemljište nije prodano izvan grupe te se njegova vrijednost u konsolidiranoj bilanci mora smanjiti na 10.000.000,00 KN. Međutim, za razliku od godine u kojoj je realiziran transfer dugotrajne imovine, konkretno zemljišta, u sljedećoj godini dugovna eliminacija se ne provodi u okviru računa dobiti i gubitka internog prodavatelja (društva A), već u okviru zadržane dobiti prije spomenutog internog prodavatelja, u kojem je poništeno 5.000.000,00 KN.[5]

Nadalje, ovakvo eliminacijsko knjiženje (prikazano u primjeru, tablica 58., dolje) potrebno je ponavljati svake godine, sve dok se, u ovom slučaju zemljište kao dugotrajna imovina, ne proda izvan grupe. U tom slučaju, zadržani dobitak se priznaje na način da se izostavi prethodno opisano eliminacijsko knjiženje.[5]

Nadalje, ostaje otvoreno pitanje odgođene porezne imovine, koja prema MRS 12 na razini grupe postoji sve dok se interno trgovana imovina ne proda izvan grupe, odnosno sve dok se eliminira unutar grupni dobitak. Ako je riječ o konsolidaciji financijskih izvještaja u sljedećim godinama, tada se eliminacija nerealiziranog dobitka, kako je i spomenuto u prethodnom odlomku ovog poglavlja, od prodaje dugotrajne imovine izvodi u okviru zadržane dobiti te na jednak način potrebno je postupiti i u slučaju poreznih razlika. Drugim riječima, to znači da ako je riječ o sljedećim godinama, u aktivi konsolidirane bilance iskazuje se odgođena porezna imovina, dok se u okviru konsolidirane zadržane dobiti iskazuje umanjenje poreznog rashoda poreza na dobit.[5]

Stavka	**Društvo A**	**Društvo B**	**Eliminacija**		**NKI u društvu B**	**Grupa A Konsolidaci-ja**
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	80.000.000	20.000.000				100.000.000
Troškovi za prodano	(60.000.000)	(15.000.000)				(75.000.000)
Prihod od dividendi	2.100.000	0,00		2.100.000		0,00
Bruto dobit	20.000.000	5.000.000				25.000.000
Porez na dobit (18%)	(3.600.000)	(900.000)				(4.500.000)
Neto dobit tekuće godine	18.500.000	4.100.000				20.500.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					1.230.000	1.230.000
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	18.500.000	4.100.000			1.230.000	19.270.000
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	200.000.000	45.000.000	31.500.000		13.500.000	200.000.000
Neto dobit tekuće godine	18.500.000	4.100.000			1.230.000	19.270.000
Objavljene dividende	(6.000.000)	(3.000.000)		2.100.000	(900.000)	(6.000.000)

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A Konsolidaci-ja
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Dobitak od prodaje zemljišta/eliminacija prihoda	0,00	0,00	5.000.000[1]			(5.000.000)
Odgođena porezna imovina/eliminacija rashoda				900.000[2]		900.000
Zadržana dobit (31.12)	212.500.000	46.100.000			13.830.000	209.170.000
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	7.000.000			7.000.000
Zemljište	140.000.000	55.000.000		5.000.000		190.000.000
Zgrade	320.000.000	90.000.000				410.000.000
Akumulirana amort. zgrada	(130.000.000)	(40.000.000)				(170.000.000)
Ulaganje u društvo B	77.000.000	0,00		77.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	900.000[2]			900.000
Zalihe	10.000.000	27.000.000				37.000.000
Kupci	120.000.000	28.000.000				148.000.000
Novac	97.500.000	22.000.000				119.500.000
Ukupno aktiva	634.500.000	182.000.000				742.400.000
Redovite dionice	67.000.000	20.000.000	14.000.000		6.000.000	67.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	35.000.000	24.500.000		10.500.000	40.000.000
Zadržana dobit	212.500.000	46.100.000			13.830.000	209.170.000
NKI u društvu B					30.330.000	30.330.000
Obveze	315.000.000	80.900.000				395.900.000
Ukupno pasiva	634.500.000	182.000.000				742.400.000

Tablica 58. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealizirane dobiti od nizvodne prodaje zemljišta u grupi - sljedeća godina[5]

1-eliminacija unutar grupnog dobitka od prodaje zemljišta
2-evidencija odgođene porezne imovine i umanjenje poreznog rashoda

7.9.8. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se amortizira – nizvodna prodaja

U ovom primjeru unutar grupe trguje se sa zgradom kao dugotrajnom imovinom koja se amortizira, a što podrazumijeva određene razlike u tehnici konsolidacije u odnosu na prethodni primjer u kojemu je predmet transfera bilo zemljište kao dugotrajna imovina koja se ne amortizira. U cilju prikaza postupka konsolidacije financijskih izvještaja polazi se od pretpostavke, kao i u prethodnim primjerima, da vladajuće društvo A drži kontrolni paket od 70% dionica u ovisnom društvu B (iznos od 77.000.000,00 KN). Goodwill je utvrđen istom metodom i u istom iznosu kao i u prethodnom primjeru iz poglavlja 7.9.7., a to je 7.000.000,00 KN. To je ujedno i njegova knjigovodstvena vrijednost na početku poslovne godine. NKI se sukladno MSFI 3 mjeri, također, kao i u prethodnom primjeru, odnosno prema udjelu u neto imovini ovisnog društva B, a to je 30%. Ulaganje u ovisno društvo B u izvještajima matice obračunava se po trošku, uz priznavanje dividendi.[5]

Nadalje, tijekom poslovne godine oba društva su poslovala, ostvarila prihode, rashode, potraživanja, obveze i novčane tokove. Na kraju poslovne godine vladajuće društvo A objavilo je neto dobit u iznosu (izračunati) te je isplatilo dividendu u iznosu od 10.000.000,00 KN. Društvo B objavilo je neto dobit od (izračun) te je isplatilo dividendu iz zadržane dobiti u iznosu od 4.000.000,00 KN, od čega 70% dividendi, tj. 2.800.000,00 KN pripada matici A, a ostatak od 1.200.000,00 KN NKI-u.[5]

Vladajuće društvo (matica) prodalo je zgradu ovisnom društvu za 9.000.000,00 KN, kojoj je neto knjigovodstvena vrijednost bila 5.000.000,00 KN (20.000.000 – 15.000.000 = 5.000.000,00 KN). Dobitak od prodaje zgrade u izvještajima matice je 4.000.000,00 KN. Društvo B obvezu za kupljenu imovinu prema matici je podmirilo sa žiro računa.[5] Provedena su sljedeća knjiženja u poslovnim knjigama društava A i B.

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
Saldo	Poslova zgrada	0230	20.000.000,00	
Saldo	Akumulirana amortizacija građevina	0290		15.000.000,00
1	Poslovna zgrada	0230		20.000.000,00
	Akumulirana amortizacija građevina	0290	15.0000.000,00	

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
	Žiro račun (društvo A) Prihod od prodaje dug. mat. im. (u uporabi, a amortizirane) -za prodaju zgrade unutar grupe	1000 7811	9.000.000.00	 4.000.000,00

Tablica 59. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A[5]

Rd. br.	Opis knjiženja	Račun	Duguje	Potražuje
1	Žiro račun (društvo B) Poslovna zgrada -za kupnju zgrade unutar grupe	1000 0230	 9.000.000,00	9.000.000,00

Tablica 60. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B[5]

Unutar grupna prodaja dugotrajne imovine pri izradi konsolidiranih izvještaja mora se eliminirati na način da vrijednost na osnovnom i korektivnom kontu mora biti ista kao i prije transfera u grupi. Prema tome, potrebno je eliminirati unutar grupni nerealizirani dobitak od prodaje zgrade, pri čemu se jedan dio dobitka (u visini dodatno obračunate amortizacije, odnosno s osnove korištenja konkretne imovine, odnosno sredstva) ipak priznaje u konsolidiranom dobitku.[5]

Polazeći od pretpostavke da je u trenutku prodaje zgrade njezin predviđeni ostatak vijeka trajanja 50 godina, prodavatelj, odnosno društvo A, obračunao bi godišnju amortizaciju od 100.000,00 KN, a što je 2% od 5.000.000,00 KN neto knjigovodstvene vrijednosti u knjigama društva A). S druge pak strane, u bilanci kupca, odnosno društva B nabavna vrijednost je 9.000.000,00 KN, te se uz primjenu istog vijeka trajanja od 50 godina i stope amortizacije od 2% dolazi do iznosa godišnje amortizacije od 180.000,00 KN. U konkretnom primjeru dodatna amortizacija je 80.000,00 KN te se u tom iznosu priznaje dobitak od internog transfera zgrade, odnosno od unutar grupne prodaje. U konsolidacijskoj radnoj tablici potrebno je eliminirati 4.000.000,00 KN dobitka od prodaje zgrade uz umanjenje za 80.000,00 KN dodatno obračunate amortizacije. Stoga, neto iznos eliminacije nerealiziranog dobitka od prodaje zgrade je 3.920.000,00 KN (4.000.000 – 80.000 = 3.920.000,00 KN).[5]

Nadalje, kao i u prethodnim primjerima, zbog unutar grupnog dobitka od prodaje zgrade pojavljuje se privremena razlika između porezne osnovice i računovodstvenog dobitka prije oporezivanja. Budući da je eliminiran dobitak u iznosu od 3.920.000,00 KN, iz toga proizlazi da je zbrojena porezna osnovica veća od konsolidiranog dobitka prije oporezivanja te je, stoga, potrebno iskazati odgođenu poreznu imovinu i umanjenje poreznog rashoda (obveze poreza na dobit) u konsolidiranom računu dobiti i gubitka u iznosu od 705.600,00 KN (3.920.000 x 0,18 = 705.600,00 KN). Budući da je u ovom primjeru riječ o nizvodnoj prodaji (prodaja prema dolje), eliminacija nerealiziranog dobitka ne utječe na udio NKI-a u neto dobiti razdoblja koji se izračunava kao 30% od dobiti tekuće godine koju je objavilo društvo B.[5]

Stavka	**Društvo A**	**Društvo B**	**Eliminacija**		**NKI u društvu B**	**Grupa A konsolidacija**
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	90.000.000	50.000.000				140.000.000
Troškovi za prodano	(60.000.000)	(30.000.000)				(90.000.000)
Dobitak od prodaje zgrade	4.000.000		4.000.000[1]			0,00
Rashodi od amortizacije zgrade		(180.000)		80.000[2]		(100.000)
Prihod od dividendi	2.800.000	0,00	2.800.000			0,00
Bruto dobit	34.000.000	19.820.000				49.900.000
Porez na dobit (18%)	(6.120.000)	(3.567.600)		705.600[3]		(8.982.000)
Neto dobit tekuće godine	30.680.000	16.252.400				40.918.000
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					4.875.720	4.875.720
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	30.680.000	16.252.400			4.875.720	36.042.280

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	200.000.000	45.000.000	31.500.000		13.500.000	200.000.000
Neto dobit tekuće godine	30.680.000	16.252.400	2.800.000		4.875.720	36.042.280
Objavljene dividende	(10.000.000)	(4.000.000)		2.800.000	(1.200.000)	(10.000.000)
Zadržana dobit (31.12)	220.680.000	57.252.400			17.175.720	226.042.280
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	7.000.000			7.000.000
Zemljište	150.000.000	40.000.000				190.000.000
Zgrade	300.000.000	99.000.000	15.000.000[4]	4.000.000[1]		410.000.000
Akumulirana amort. zgrada	(115.000.000)	(40.180.000)	80.000[2]	15.000.000[4]		(170.100.000)
Ulaganje u društvo B	77.000.000	0,00		77.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	705.600[3]			705.600
Zalihe	50.000.000	20.000.000				70.000.000
Kupci	72.000.000	40.000.000				112.000.000
Novac	99.800.000	37.000.000				136.800.000
Ukupno aktiva	633.800.000	195.820.000				756.405.600
Redovite dionice	67.000.000	20.000.000	14.000.000		6.000.000	67.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	35.000.000	24.500.000		10.500.000	40.000.000
Zadržana dobit	220.680.000	57.252.400			17.175.720	226.042.280
NKI u društvu B					33.675.720	33.675.720
Obveze	306.120.000	83.567.600				389.687.600

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Ukupno pasiva	633.800.000	195.820.000				756.405.600

Tablica 61. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zgrade u grupi[5]

1-eliminacija unutar grupnog dobitka od prodaje zgrade
2-priznavanje unutar grupnog dobitka u visini dodatno obračunate amortizacije
3-evidencija odgođene porezne imovine i umanjenje poreznog rashoda
4-usklađivanje računa zgrade i akumulirane amortizacije internog kupca

7.9.9. Primjer eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje dugotrajne imovine koja se amortizira - nizvodna prodaja – sljedeća godina

Ovaj primjer nastavak je na prethodni primjer iz poglavlja 7.9.8. u kojem je vladajuće društvo A (matica) prodalo zgradu ovisnom društvu B i iznosu od 9.000.000,00 KN (neto knjigovodstvena vrijednost je 5.000.000,00 KN), pri čemu je u trenutku prodaje ostvaren unutar grupni nerealizirani dobitak od 4.000.000,00 KN, uz dodatnih 80.000,00 KN godišnjeg troška amortizacije. Pretpostavka je da u sljedećoj poslovnoj godini zgrada nije prodana izvan grupe, odnosno vanjskom kupcu, već da se koristi u poslovanju. Stoga, vrijednost zgrade u konsolidiranoj bilanci mora se smanjiti na 5.000.000,00 KN uz ispravak vrijednosti za dodatno obračunatu amortizaciju u iznosu od 80.000,00 KN. Međutim, kao i u primjeru iz poglavlja 7.9.7., u sljedećoj godini eliminacija nerealiziranog dobitka se ne provodi u računu dobiti i gubitka, već u okviru zadržane dobiti internog prodavatelja (društvo A). Ovakvo eliminacijsko knjiženje potrebno je ponavljati svake godine, sve dok se dugotrajna imovina, u ovom slučaju zgrada, ne proda izvan grupe. Tek nakon prodaje izvan grupe, tada ostvareni cjelokupni dobitak od prodaje zgrade priznaje se u zadržani dobitak izostavljanjem prethodno opisanog eliminacijskog knjiženja.[5]

Isto tako, u sljedećoj godini ostaje pitanje odgođene porezne imovine koja prema MRS 12 postoji, na razini grupe, sve dok se interno trgovana imovina ne proda izvan grupe, odnosno sve dok se provodi eliminacija unutar grupnog nerealiziranog dobitka. Ako je riječ o imovini koja se amortizira, što je konkretno slučaj u ovom primjeru, tada se u visini dodatno obračunate godišnje amortizacije u iznosu od 80.000,00 KN svake godine priznaje realizacija unutar grupnog dobitka te se sukladno tome obračunava i pripadajuća odgođena porezna imovina u

iznosu od 14.400,00 KN (80.000 x 0,18 = 14.400,00 KN), uz smanjenje konsolidiranog zadržanog dobitka. Na kraju druge godine, nerealizirani dobitak od prodaje zgrade se smanjio na 3.840.000,00 KN te je u okviru konsolidirane bilance ostala pripadajuća odgođena porezna imovina u iznosu od 768.000,00 KN.[5]

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Račun dobiti i gubitka						
Prihodi od prodaje	60.000.000	30.000.000				90.000.000
Troškovi za prodano	(40.000.000)	(15.000.000)				(55.000.000)
Rashodi od amortizacije zgrade		(180.000)		80.000[2]		(100.000)
Prihod od dividendi	700.000	0,00	700.000			0,00
Bruto dobit	20.000.000	14.820.000				34.900.000
Porez na dobit (18%)	(3.600.000)	(2.667.600)				(6.267.600)
Neto dobit tekuće godine	17.100.000	12.152.400				28.632.400
NKI u neto dobiti (pripisivo NKI-u)					3.645.720	3.645.720
Neto dobit u zadržanoj dobiti (pripisivo društvu A)	17.100.000	12.152.400			3.645.720	24.986.680
Izvještaj o zadržanoj dobiti						
Zadržana dobit (dan spajanja)	200.000.000	45.000.000	31.500.000		13.500.000	200.000.000
Neto dobit tekuće godine	17.100.000	12.152.400			3.645.720	24.986.680
Objavljene dividende	(4.000.000)	(1.000.000)		700.000	(300.000)	(4.000.000)

Stavka	Društvo A	Društvo B	Eliminacija		NKI u društvu B	Grupa A konsolidacija
	Iznos (KN)	Iznos (KN)	Duguje	Potražuje		
Dobitak od prodaje zgrade/elim. prih.	0,00	0,00	4.000.000[1]		0,00	(4.000.000)
Odgođena porezna imovina/elim. rash.			14.400[3]	705.600[3]	0,00	705.600
Zadržana dobit (31.12)	213.100.000	56.152.400			16.845.720	217.692.280
Bilanca						
Goodwill	0,00	0,00	7.000.000			7.000.000
Zemljište	150.000.000	40.000.000				190.000.000
Zgrade	300.000.000	99.000.000	15.000.000[4]	4.000.000		410.000.000
Akumulirana amort. zgrada	(115.000.000)	(40.360.000)	80.000[2]	15.000.000[4]		(170.280.000)
Ulaganje u društvo B	77.000.000	0,00		77.000.000		0,00
Odgođena porezna imovina	0,00	0,00	705.600[3]	14.400[3]		705.600
Zalihe	10.000.000	5.000.000				15.000.000
Kupci	132.000.000	70.000.000				202.000.000
Novac	96.500.000	36.000.000				132.500.000
Ukupno aktiva	650.500.000	209.640.000				786.925.600
Redovite dionice	67.000.000	20.000.000	14.000.000		6.000.000	67.000.000
Statutarne pričuve	40.000.000	35.000.000	24.500.000		10.500.000	40.000.000
Zadržana dobit	213.100.000	56.152.400			16.845.720	217.692.280
NKI u društvu B					33.345.720	33.345.720
Obveze	330.400.000	98.487.600				428.887.600
Ukupno pasiva	650.500.00	209.640.00				786.925.600

Tablica 62. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zgrade u grupi - sljedeća godina[5]

1-eliminacija unutar grupnog dobitka od prodaje zgrade
2-prizavanje unutar grupnog dobitka u visini dodatne amortizacije
3-evidencija odgođene porezne imovine i umanjenje poreznog rashoda
4-usklađivanje računa zgrade i akumulirane amortizacije internog kupca

8. ZAKLJUČAK

Temelj za sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja su poslovna spajanja. Poslovna spajanja označavaju statusnu promjenu, odnosno prema Zakonu o trgovačkim društvima to može biti spajanje, pripajanje ili pak povezivanje. Na taj način nastaju grupe poduzeća i kao takve posluju kao da se radi o jednom gospodarskom subjektu, neovisno o pravnom subjektivitetu jer u nekim slučajevima poduzeća gube svoj pravni subjektivitet, primjerice kod spajanja i pripajanja, dok kod povezivanja ona zadržavaju svoj pravni subjektivitet. U grupi može biti najmanje dva poduzeća, a često se u praksi događa da jednu grupu čini velik broj poduzeća, a što sam proces konsolidacije čini itekako kompleksnim, odnosno složenim. Najčešće jedno poduzeće postaje vladajuće poduzeće (matica), a drugo ili više njih ovisno poduzeće koje je pod kontrolom vladajućeg poduzeća, odnosno matice. Kontrola se najčešće stječe kupnjom 50% ili više udjela ili dionica u nekom poduzeću. Budući da su poslovna spajanja i konsolidacija financijskih izvještaja sama po sebi složeni procesi, isti su popraćeni brojnim Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) i Međunarodnim, a što se tiče nas, i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (MSFI i HSFI). Posebice se ističu MSFI 3 – „Poslovna spajanja“ (prvotno je to područje uređivao stari MRS 22 – „Poslovne kombinacije, koji je ukinut i kojeg je zamijenio spomenuti MSFI 3), MSFI 10 – „Konsolidacija financijskih izvještaja“ i hrvatska inačica MSFI 10, odnosno HSFI 2 –„Konsolidacija financijskih izvještaja“. Navedeni standardi definiraju odredbe i uređuju sva otvorena pitanja što se tiče poslovnih spajanja i same konsolidacije financijskih izvještaja. Međutim, posljednjih godina događale su se brojne izmjene što se tiče prethodno navedenih standarda. Naime, MRS 27 koji je prvotno uređivao pitanja konsolidacije financijskih izvještaja bio je izmijenjen nekoliko puta, prvo je predstavljao „Konsolidirane financijske izvještaje“, a nakon toga „Konsolidirane i odvojene financijske izvještaje“ da bi na kraju ostao relevantan samo što se tiče „Nekonsolidiranih, odnosno odvojenih financijskih izvještaja“, a novi, revidirani MSFI 10, kao što je i prethodno navedeno, sada uređuje pitanja konsolidacije financijskih izvještaja. Nadalje, što se tiče mjerenja fer vrijednosti imovine, koje je posebice važno u postupcima poslovnih spajanja, uređuje poseban standard MSFI 13 – „Mjerenje fer vrijednosti“.

Sami postupci konsolidacije financijskih izvještaja se sastoje u tome da se sve istovjetne stavke, koje se nalaze u odvojenim financijskim izvještajima svakog pojedinog poduzeća u grupi, zbrajaju, međutim budući da konsolidirani financijski izvještaji predstavljaju grupu poduzeća kao da se radi o jednom subjektu, odnosno poduzeću, sva ulaganja, prihode, rashode, potraživanja, obveze između poslovnih subjekata u grupi je potrebno eliminirati, odnosno

poništiti. Takvi postupci su nužni iz određenih razloga, jer budući da konsolidirani financijski izvještaji moraju predstavljati, kao što je već spomenuto, poslovanje grupe poduzeća kao da se radi o jednom poduzeću (subjektu), pa stoga, unutar grupni transferi, odnosno transakcije kao što su ulaganja, potraživanja, obveze, prihodi, rashodi se moraju eliminirati, odnosno poništiti primjerice iz razloga da poduzeće samo sebi ne može dugovati (obveze) ili potraživati samo od sebe (potraživanja) ili ulagati samo u sebe (ulaganja).

Tako sastavljeni konsolidirani financijski izvještaji dostavljaju se Fini u roku od devet mjeseci (30. rujna) za potrebe Registra godišnjih financijskih izvještaja i kako bi na taj način postali javno dostupni.

Nadalje, može se reći, odnosno zaključiti da je proces poslovnih spajanja i konsolidacija financijskih izvještaja uređena brojnim standardima, zakonima i ostalim regulatornim aktima, a samim time i dobiva na težini i spoznaji, kao što je i prethodno spomenuto, da se radi o jednom vrlo kompleksnom i složenom procesu, odnosno području.

Temeljem svega navedenog u ovom radu, može se reći da je konsolidacija financijskih izvještaja složen postupak, pogotovo ako se radi o konsolidaciji nakon dana spajanja.

U Varaždinu, 11. srpnja, 2019. _____

Sveučilište
Sjever

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Bruno Dokuzović *(ime i prezime)* pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/~~ica~~ završnog/~~diplomskog~~ *(obrisati nepotrebno)* rada pod naslovom Koncept i metode konsolidacije *(upisati naslov)* te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnost i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Bruno Dokuzović *(ime i prezime)* neopozivo izjavljujem da sam suglasan/~~na~~ s javnom objavom završnog/~~diplomskog~~ *(obrisati nepotrebno)* rada pod naslovom Koncept i metode konsolidacije *(upisati naslov)* čiji sam autor/~~ica~~.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

9. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Belak V.: Profesionalno računovodstvo prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2006.
2. Crikveni Filipović T.: Hrvatski računovodstveni sustav, HSFI, MSFI, MRS, Tumačenja i ZOR, VII: izdanje, RRiF, Zagreb, 2016.
3. Gulin D., Idžojtić I., Novaković Ž.: Konsolidacija financijskih izvještaja, Računovodstvo i financije, Zagreb, 1999.
4. Meigs Robert F. & Meigs Walter B.; RAČUNOVODSTVO: Temelj poslovnog odlučivanja, MATE d.o.o., Zagreb, 1993.
5. Pervan I.: Računovodstvo poslovnih spajanja prema MSFI i HSFI, RRiF, Zagreb, 2012.
6. Safret, M., Knjigovodstvo s bilanciranjem 1, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
7. Safret M., Marić B., Dragović-Kovač LJ., Hržica D.: Računovodstvo 4, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
8. Škare, M., Ilić, J., Nemet, M., Sinković, D., Tolušić, M., Tržište kapitala, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
9. Žager K., Sačer Mamić I., Sever S., Žager L.: Analiza financijskih izvještaja, 2. prošireno izdanje, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, rujan, 2008.
10. Žager, K., Sačer, I., M., Sever Mališ, S., Ježovita, A., Žager, L., Analiza financijskih izvještaja, načela-postupci-slučajevi, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2017.

Internet:

11. Računovodstvo i financije, Broj 12, Godina 2017., str. 10-11. (izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, Dostupno na: rif.hr/e-izdanje/rif/11/ (6.2.2019.)
12. Ćurić, A., Revalorizacija dugotrajne materijalne imovine, objavljeno: 12.6.2014., Dostupno na: www.ekonos.hr (16.2.2019.)
13. Ćurinić, M., Poslovna preuzimanja u Hrvatskoj, Diplomski rad, Split, 2011., Dostupno na: repozitorij.efst.unist (8.2.2019.)
14. Brkanić V., Crikveni Filipović, T., RRiF-ov računski plan za poduzetnike, XXII. Izdanje, Dostupno na: www.rrif.hr (23.2.2019.)

15. Pravilnik o načinu vođenja Registra godišnjih financijskih izvještaja, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_01_1_2.html (24.2.2019.)
16. Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (24.2.2019.)
17. Zakon o trgovačkim društvima, Dostupno na: www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgovačkim-društvima (24.2.2019.)
18. Obveze izdavatelja financijskih instrumenata uvrštenih na uređeno tržište, Priručnik, Dostupno na: http://www.zse.hr/UserDocsImages/listing/Obveze_izdavatelja.pdf (23.3.2019.)
19. Michael Porter, Wikipedia, Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Porter (21.2.2019.)
20. Michael David Dingman, Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_D._Dingman (17.3.2019.)
21. Akreditiv – definicija – moj bankar, Akreditiv, Dostupno na: http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/A/Akreditiv (23.3.2019.)
22. Računovodstvo i financije, Broj 12, Godina 2017., str. 16-17., Dostupno na: http://rif.hr/e-izdanje/rif/17/ (23.3.2019.)
23. Zakon o porezu na dobit, Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit (25.3.2019.)
24. Guzić, Š., članak – knjiženje poreza na dobitak – odgođeni porez, 3. mj. 2015., str. 55., Dostupno na: https://www.rrif.hr/clanak-16187.html (26.3.2019.)
25. Pravilnik o Porezu na dodanu vrijednost, Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/hr_propisi/_layouts/in2.vuk.sp.propisi.intranet/propisi.aspx#id=pro1472 (28.2.2019.)
26. Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/1455/Zakon-o-porezu-na-dodanu-vrijednost (28.3.2019.)
27. Zakon o porezu na promet nekretnina, Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/69/Zakon-o-porezu-na-promet-nekretnina (28.3.2019.)
28. Dobrovoljna likvidacija poduzeća, Dostupno na: http://www.cepor.hr/cepra/prijenos-poslovanja/dobrovoljna-likvidacija-poduzeca/ (28.3.2019.)

10. POPIS ILUSTRACIJA

10.1. Popis slika

Slika 1. Temeljni financijski izvještaji 3
Slika 2. Analiza financijskih izvještaja kao sastavni dio poslovne politike 30
Slika 3. Poslovni proces 12
Slika 4. Shema novčanog toka 18
Slika 5. Primjeri alternativnih strategija rasta na proizvođaču automobila 36
Slika 6. Pripajanje društva prema ZTD-u 43
Slika 7. Spajanje društva prema ZTD-u 44
Slika 8. Povezana društva prema ZTD-u 46
Slika 9. Dodatni model upravljanja dioničkim društvom 48
Slika 10. Međuovisnost vrednovanja utvrdive nematerijlane imovine i goodwilla 64
Slika 11. Mjerenje goodwilla prema MSFI 3 67
Slika 12. Mjerenje povoljne kupnje (negativan goodwill) prema MSFI 3 68
Slika 13. Osnovni model obrnutog stjecanja 70
Slika 14. Izračun goodwilla prema HSFI 2 71
Slika 15. Test na umanjenje goodwilla kada goodwill zadržava vrijednost 79
Slika 16. Test na umanjenje goodwilla kada goodwill gubi vrijednost 79
Slika 17. Osnovna struktura grupe 81
Slika 18. Postupak izrade konsolidiranih financijskih izvještaja 82
Slika 19. Poslovanje unutar i izvan grupe 82
Slika 20. Struktura izravno kontrolirane grupe 86
Slika 21. Struktura vertikalne grupe 87
Slika 22. Struktura grupe formirane uz izravnu i neizravnu kontrolu 88
Slika 23. Matično poduzeće i njegove podružnice 90
Slika 24. Korisnici financijskih izvještaja 92
Slika 25. Odnos dionica konsolidiranog subjekta 96
Slika 26. Eliminacija ulaganja u ovisno društvo 106
Slika 27. Prikaz eliminacije dividendi ovisnog društva 108
Slika 28. Prikaz tri moguća tipa prodaje unutar grupe 109
Slika 29. Prikaz eliminacije unutar grupnih prihoda/rashoda i potraživanja/obveza 110
Slika 30. Prikaz eliminacije unutar grupnih prihoda i rashoda pri unutar grupnoj prodaji zaliha 111
Slika 31. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri unutar grupnoj prodaji zaliha - godina prodaje 112
Slika 32. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka od unutar grupne prodaje zaliha - godina nakon prodaje 112
Slika 33. Prikaz alokacije nerealiziranog dobitka/gubitka od nizvodne prodaje zaliha unutar grupe. 113
Slika 34. Prikaz mogućnosti alokacije nerealiziranog dobitka/gubitka kod uzvodne i horizontalne prodaje zaliha 114
Slika 35. Prikaz evidencije privremenih poreznih razlika poreza na dobit zbog eliminacije unutar grupnih dobitaka/gubitaka 116
Slika 36. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira (npr. zemljište) 117

Slika 37. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se ne amortizira u sljedećim godinama 117
Slika 38. Prikaz eliminacije nerealiziranog dobitka pri transferu dugotrajne imovine koja se amortizira 118
Slika 39. Objavljivanje konsolidiranih financijskih izvještaja 119

10.2. Popis tablica

Tablica 1. Horizontalni prikaz bilance 6
Tablica 2. Vertikalni prikaz bilance 6
Tablica 3. Kriteiji sistematizacije pozicija bilance 7
Tablica 4. Struktura bilance - kriterij opadajuće likvidnosti i rastuće ročnosti 8
Tablica 5. Shema bilance u RH 9
Tablica 6. Nastanak prihoda i rashoda 13
Tablica 7. Izgled računa dobiti i gubitka 14
Tablica 8. Nastanak primitaka i izdataka 17
Tablica 9. Prikaz izvještaja o novčanom toku 21
Tablica 10. Izvještaj o zadržanoj dobiti 22
Tablica 11. Prikaz izvještaja o promjenama vlasničke glavnice (kapitala) 23
Tablica 12. Prikaz izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti 26
Tablica 13. Priznavanje nematerijalne imovine kroz poslovno spajanje 62
Tablica 14. Klasifikacija ulaganja i nadležnost standarda 69
Tablica 15. Pristupi rezidualnog mjerenja goodwila 78
Tablica 16. Šest osnovnih situacija u procesu konsolidacije na dan spajanja 106
Tablica 17. Izračun i podjela konsolidirane neto dobiti - metoda troška 108
Tablica 18. Elementi glavnice konsolidirane bilance u obrascu GFI-POD 124
Tablica 19. Elementi izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti u obrascu GFI-POD 125
Tablica 20. Bilance poduzeća A i B prije poslovnog spajanja 126
Tablica 21. Evidencija kupnje dionica 126
Tablica 22. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza poduzeća B 127
Tablica 23. Izračun goodwila 128
Tablica 24. Konsolidacija bilance grupe A na dan poslovnog spajanja 129
Tablica 25. Bilance poduzeća A i B d.d. prije stjecanja (preuzimanja) 130
Tablica 26. Evidencija kupnje 80% dionica društva B d.d. u knjigama stjecatelja (društvo A d.d.) 130
Tablica 27. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza 131
Tablica 28. Izračun goodwilla i NKI-a 132
Tablica 29. Konsolidacija bilance grupe A d.d. na dan spajanja 133
Tablica 30. Bilance poduzeća A i B d.d. prije stjecanja 134
Tablica 31. Evidencija kupnje 70% dionica društva B d.d. u knjigama stjecatelja (društvo A d.d.) 134
Tablica 32. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza društva B d.d. 135
Tablica 33. Izračun goodwilla i NKI-a 136
Tablica 34. Konsolidacija bilance grupe A d.d. na dan spajanja 137
Tablica 35. Bilance poduzeća X i Y d.d. prije spajanja 138
Tablica 36. Evidencija kupnje 90% dionica društva Y d.d. 139

Tablica 37. Prepoznavanje i vrednovanje imoivne i obveza društva Y d.d. 139
Tablica 38. Izračun goodwilla i NKI-a 140
Tablica 39. Konsolidacija bilance grupe X d.d. na dan spajanja 141
Tablica 40. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija ulaganja i dividendi 144
Tablica 41. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 146
Tablica 42. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 146
Tablica 43. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija prihoda, rashoda, potraživanja i obveza 148
Tablica 44. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 149
Tablica 45. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 150
Tablica 46. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija prihoda i rashoda od prodaje zaliha 152
Tablica 47. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 153
Tablica 48. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 154
Tablica 49. Eliminacije unutar grupnih prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka pri prodaji zaliha. 155
Tablica 50. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od uzvodne prodaje zaliha 157
Tablica 51. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 159
Tablica 52. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 159
Tablica 53. Eliminacije unutar grupnih prihoda, rashoda i nerealiziranog dobitka pri prodaji zaliha. 160
Tablica 54. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zaliha 163
Tablica 55. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 164
Tablica 56. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 164
Tablica 57. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealizirane dobiti od nizvodne prodaje zemljišta u grupi 166
Tablica 58. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealizirane dobiti od nizvodne prodaje zemljišta u grupi - sljedeća godina 169
Tablica 59. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva A 171
Tablica 60. Provedena knjiženja u poslovnim knjigama društva B 171
Tablica 61. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zgrade u grupi 174
Tablica 62. Konsolidacija financijskih izvještaja u Grupi A - eliminacija nerealiziranog dobitka od nizvodne prodaje zgrade u grupi - sljedeća godina 176